

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

En beskrivning av ungdomars villkor

UNGDOMSSTYRELSENS
2011:3
SKRIFTER

Ungdomsstyrelsen

är en myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvilkor.
Vi ger stöd till föreningsliv och kommuner samt till internationellt samarbete.

© Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:3

ISSN 1651-2855

ISBN 987-91-85933-47-1

projektledare **Tiina Ekman**

textredigering **Ingrid Bohlin**

grafisk form **Christián Serrano**

distribution **Ungdomsstyrelsen, Box 17801, 118 94 Stockholm**

tfn **08-566 219 00, fax 08-566 219 98**

webbplats **www.ungdomsstyrelsen.se**

e-post **info@ungdomsstyrelsen.se**

Förord

Ungdomstiden är en period då mycket händer i livet. De villkor som unga växer upp under lämnar avtryck som de bär med sig under hela livet. Ungdomsstyrelsen har i uppdrag att följa upp den nationella ungdomspolitiken. En del i uppdraget är att sammanställa indikatorer på ungas levnadsvillkor.

Ung i dag 2011 är Ungdomsstyrelsens sjätte uppföljning, sammanställning och sektorsövergripande analys av indikatorer. Dessa indikatorer är framtagna av olika myndigheter som har uppdrag inom ungdomspolitiken.

Rapporten har sammanställts inom enheten för nationell och kommunal ungdomspolitik av utredarna Tiina Ekman, Per-Erik Jalava, Henrik Karlsson och Fabian Sjö i samverkan med enhetschef Inger Ashing. Ungdomsstyrelsen tackar de myndigheter som har deltagit i 2011 års uppföljning.

Per Nilsson
generaldirektör, Ungdomsstyrelsen

Innehåll

7	KAPITEL 1 INLEDNING
21	KAPITEL 2 UTBILDNING OCH LÄRANDE
53	KAPITEL 3 HÄLSA OCH UTSATTHET
127	KAPITEL 4 INFLYTANDE OCH REPRESENTATION
165	KAPITEL 5 ARBETE OCH FÖRSÖRJNING
235	KAPITEL 6 KULTUR OCH FRITID
257	KAPITEL 7 AVSLUTANDE DISKUSSION
265	BILAGOR REGERINGSBESLUT MYNDIGHETERS INSATSER
283	REFERENSER
289	NOTER

KAPITEL 1

Inledning

Regeringen gav inför budgetåret 2011 Ungdomsstyrelsen i uppdrag att sammanställa en rapport som belyser utvecklingen av ungas levnadsvillkor. Med denna rapport redovisar vi uppdraget.

”Ungdomsstyrelsen ska göra en sammanställning av berörda myndigheters uppföljning av indikatorer. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 juni.”

(Regeringsbeslut IJ2010/2002/UF)

Ungdomspolitik

Genom propositionen Makt att bestämma – rätt till välfärd (prop. 2004/05:2) beslutade riksdagen 2004 om inriktningen för den nationella ungdomspolitik. Samtidigt initierades det nuvarande uppföljningssystemet. Inriktningen modifierades i Budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1). I propositionen förtydligade regeringen de två övergripande målen för den nationella ungdomspolitik:

Alla unga ska ha:

- verklig tillgång till välfärd
- verklig tillgång till inflytande.

Ungdomspolitikens huvudsakliga målgrupp är unga i åldern 13–25 år. I denna åldersgrupp finns det cirka 1,5 miljoner människor men även andra åldersgrupper kan beröras av politiken. Ungdomsgruppen är heterogen. Ungas förut-

sättningar och levnadsvillkor varierar bland annat beroende på kön, ålder, svensk eller utländsk bakgrund, kulturell och socioekonomisk bakgrund, geografisk hemvist och eventuella funktionsnedsättningar. Alla insatser som samhället gör för unga ska ta hänsyn till deras olika förutsättningar.

Ungdomspolitikerna kan bidra till att minska skillnader i ungas levnadsvillkor genom att belysa dessa, inte minst villkoren för dem som av olika anledningar har det svårare än andra. Ungdomspolitikerna ska realiseras genom att samordnas och analyseras inom fem huvudområden:

- utbildning och lärande
- hälsa och utsatthet
- inflytande och representation
- arbete och försörjning
- kultur och fritid.

Uppföljningssystemet

Uppföljningen av ungdomspolitiken har sin utgångspunkt i den ordinarie mål- och resultatstyrningsstrukturen i staten. En viktig del i denna struktur är årliga redovisningar av indikatorer inom berörda politikområden. Ungdomspolitiken ska vara integrerad i de politikområden som rör ungas levnadsvillkor och realiseras genom att utgå från de befintliga målen inom dessa områden. Under 2005 fick Ungdomsstyrelsen i uppdrag att tillsammans med berörda myndigheter identifiera indikatorer för att kunna följa ungas levnadsvillkor.¹ Myndigheterna har sedan dess årligen redovisat utvecklingen av ungas levnadsvillkor inom ramen för den egna verksamheten i samband med sin årsredovisning. Sammanställning och redovisning skickas dels till det egna departementet, dels till Ungdomsstyrelsen.

Ung idag 2011 är en övergripande sammanställning av myndigheternas redovisning av indikatorerna. För mer information om indikatorerna kan respektive myndighet kontaktas. Ungdomspolitik ska bidra till att offentliga insatser för att förbättra ungas levnadsvillkor baseras på goda kunskaper om olika målgrupper. De flesta människors vardag påverkas inte bara av beslut som fattas av regering och riksdag, utan också av beslut som fattas på den lokala nivån. Därför är en kommunal ungdomspolitik som utgår från ungas villkor avgörande för den nationella ungdomspolitiken och dess möjlighet att få genomslag. Ung idag 2011 ska bidra till att ge relevant kunskap till kommunerna.

Medverkande myndigheter

Vilka myndigheter som omfattas av uppföljningssystemet samt vilka indikatorer som ska redovisas grundar sig i det arbete som utfördes 2005 i samband med framtagandet av indikatorerna. Sedan dess har ett utvecklingsarbete skett och vilka indikatorer som redovisas har bestämts dels genom olika myndigheters årliga regleringsbrev, dels genom kommunikation med Ungdomsstyrelsen och berörda myndigheter. År 2009 fick merparten av de berörda myndigheterna ett regeringsuppdrag avseende inrapportering under 2009 och 2010. Uppdraget förnyades genom ett regeringsbeslut inför 2011. Årets sammanställning omfattar följande 17 myndigheter samt Riksidrottsförbundet.

Arbetsförmedlingen

Verkar för att förbättra arbetsmarknadens processer och föra samman dem som söker jobb med dem som söker personal.

Arbetsmiljöverket

Ser till att arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftningar följs. Målet är att minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet samt att förbättra arbetsmiljön ur ett helhetsperspektiv.

Boverket

Arbetar med frågor som rör byggd miljö och hushållning med mark- och vattenområden, fysisk planering, byggande och förvaltning av bebyggelsen samt boendefrågor. Verket ansvarar också för administration av statliga stöd inom sitt verksamhetsområde.

Brottsförebyggande rådet (Brå)

Centrum för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom rättsväsendet. Tar fram fakta om brottslighet och brottsförebyggande arbete. Brå producerar även den officiella kriminalstatistiken, bedriver forskning och stödjer lokalt brottsförebyggande arbete.

Centrala studiestödsnämnden (CSN)

Beviljar och betalar ut det svenska studiestödet, det vill säga bidrag och lån till studerande.

Försäkringskassan

Administrerar de försäkringar och bidrag som ingår i socialförsäkringen. Socialförsäkringen gäller för alla som bor eller arbetar i Sverige och ger ekonomiskt skydd för familjer och barn, för personer med funktionsnedsättning samt vid sjukdom, arbetsskada och ålderdom.

Högskoleverket

Central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Bland annat granskar Högskoleverket kvaliteten på högre utbildning, bevakar studenternas rättssäkerhet, utreder och analyserar högskolesystemet samt informerar om och uppmuntrar till studier.

Kronofogdemyndigheten

Fastställer och driver in fordringar. Målet är att minska antalet skuldsatta hos Kronofogden.

Kulturrådet

Förverkligar de nationella kulturpolitiska mål som regering och riksdag beslutar om.

Skatteverket

Hanterar skatteärenden för medborgare och företag, ärenden om folkbokföring, fastighets-taxering och bouppteckningar samt gör brottsutredningar.

Skolverket

Central förvaltningsmyndighet för det offentliga skolväsendet för barn, unga och vuxna samt för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Socialstyrelsen

Ansvarar för verksamheter inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, hälsoskydd, smittskydd och epidemiologi. Bland annat samlar Socialstyrelsen in, sammanställer, analyserar och förmedlar kunskap inom dessa områden.

Statens folkhälsoinstitut (FHI)

Ansvarar för att förbättra folkhälsan och för en sektorsövergripande uppföljning och utvärdering av insatser inom området samt utövar tillsyn inom alkohol-, narkotika- och tobaksområdena.

Tillväxtanalys

Tillväxtanalys är ansvarig myndighet för Sveriges officiella statistik om internationella företag, nystartade företag och konkurser. Tillväxtanalys är även ansvarig myndighet för insamlande av uppgifter för uppföljning av statligt stöd till näringslivet.

Tillväxtverket

Tillväxtverket arbetar för fler och växande företag samt ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i alla delar av landet.

Ungdomsstyrelsen

Arbetar för att unga ska få tillgång till inflytande och välfärd, tar fram och förmedlar kunskap om ungas levnadsvillkor, fördelar stöd till civil sektor i form av organisations- och projektstöd samt till internationellt samarbete.

Valmyndigheten

Planerar och genomför val och folkomröstningar samt kontrollerar att valen genomförs med maximal tillförlitlighet och effektivitet.

Riksidrottsförbundet (RF)

Paraplyorganisation för Sveriges idrottsrörelse. Stöttar medlemsförbunden och företräder idrottsrörelsen i kontakter med myndigheter, politiker och andra aktörer.

Demografi

Det fanns drygt 1,5 miljoner unga i åldern 13–25 år vid 2010 års slut då Sveriges totala folkmängd var 9,4 miljoner. Jämfört med 2009 hade folkmängden ökat med knappt 75 000 personer. Folkmängden ökade i 149 och minskade i 140 av Sveriges 290 kommuner.

I figur 1.1 illustreras de stora skillnader i antal personer inom varje årskull som finns inom ungdomsgruppen. Det är särskilt intressant att notera den rekordstora årskullen av 20-åringar som är på väg att etablera sig i arbetslivet. Antalet unga i åldern 20–29 år beräknas dock att minska fram till 2020 (SCB 2011).²

I figur 1.1 går det även att urskilja personer som är födda utomlands. I hela landet hade 19,1 procent av befolkningen utländsk bakgrund 2010,³ vilket kan jämföras med 2000 då ande-

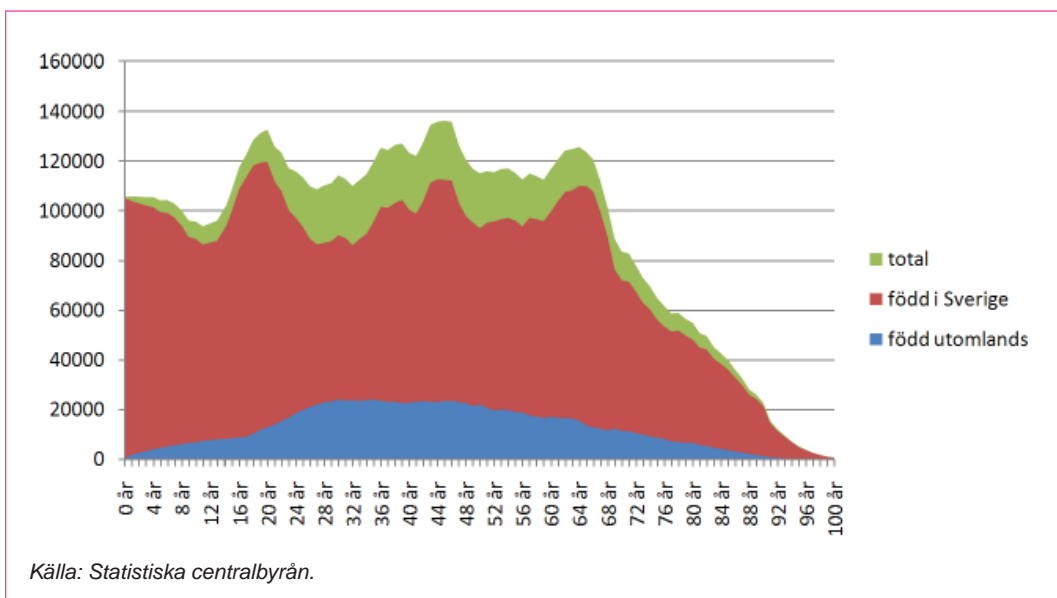
len var 14,5 procent. Andelen personer som har utländsk bakgrund är störst i storstäderna samt i förortskommuner till storstäderna. De två kommuner som har störst andel personer med utländsk bakgrund i förhållande till folkmängden är Botkyrka kommun och Haparanda kommun med 53 respektive 50 procent.

Etableringsåldern, det vill säga den ålder när tre fjärdedelar av en årskull har arbete, låg 2009 på 27 år för kvinnor och 26 år för män (figur 1.2). Den relativt höga etableringsåldern gör att ungas etableringsfas blir allt mer utsträckt och resulterar i att det dröjer allt längre innan unga kan uppnå verklig tillgång till välfärd och inflytande i samhället.

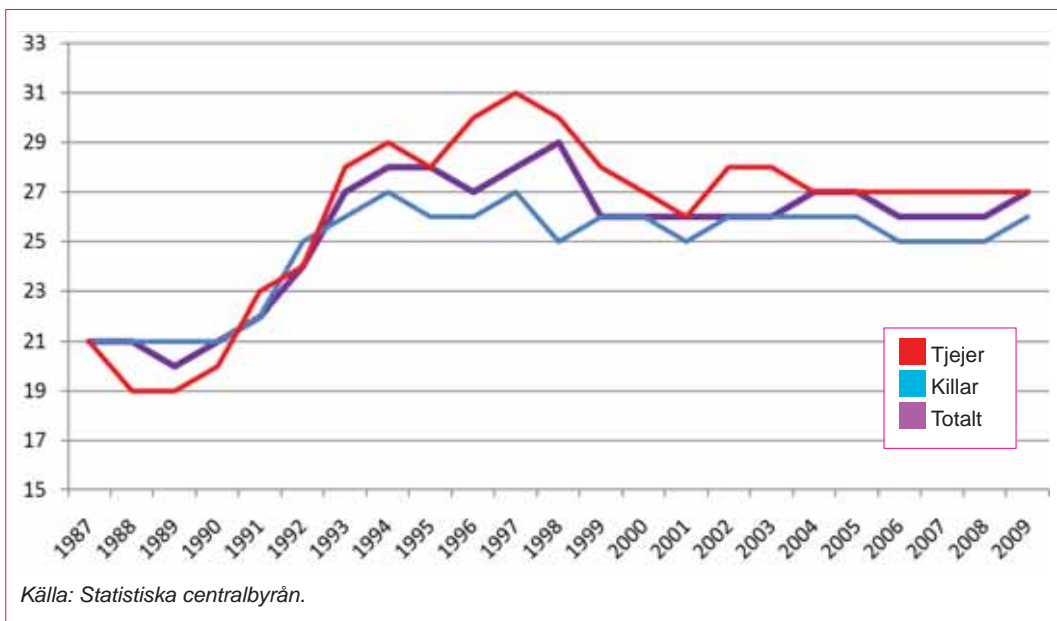
Disposition

Rapporten presenterar indikatorerna utifrån ungdomspolitikens fem huvudområden. Varje kapitel inleds med en förteckning över huvudområdets indikatorer. Förteckningen visar året för det statistiska underlaget som indikatorredovisningen bygger på, vilka bakgrundsvariabler som ingår i analysen, om situationen är bättre för tjejer eller för killar samt tendensen för varje indikators utveckling med en förtydligande kommentar.

I slutet av varje kapitel gör Ungdomsstyrelsen en kort sammanfattning av respektive huvudområde samt en egen reflektion. Vi sammanfattar sedan rapportens resultat i en avslutande diskussion i kapitel 7. I bilaga 2 finns de uppgiftslämnande myndigheternas redovisningar av insatser för att förbättra ungas levnadsvillkor som de har lämnat i samband med redovisningen av indikatorerna.

Figur 1.1 Sveriges befolkning efter ålder och födelseland, 31 december 2010.

Figur 1.2 Etableringsålder 1987–2009, fördelat på kön.

Definitioner

Inrikes/utrikes födda

Indelningen i inrikes och utrikes födda syftar på det land där en person är född. En språklig variant är att ange inrikes födda som födda i Sverige och utrikes födda som födda utomlands.

Om en kvinna som är folkbokförd i Sverige föder sitt barn utomlands redovisas ändå barnet som fött i Sverige.

Statens kulturråd använder följande definition i sin redovisning: Inrikes födda är personer som är födda i Sverige med båda föräldrarna födda i Sverige. Utrikes födda är personer som är födda utanför Sverige, oavsett föräldrarnas bakgrund.

Svensk/utländsk bakgrund

Personer med svensk bakgrund omfattar de som är födda i Sverige av svenskfödda föräldrar samt individer födda i Sverige som har minst en förälder som är född i Sverige.

Personer med utländsk bakgrund omfattar de som är utrikes födda och de som är inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

Skolverket redovisar gruppen elever med utländsk bakgrund indelat i tre kategorier när de redovisar elever som är behöriga till gymnasieskolan. Kategorierna är: födda i Sverige med föräldrar födda utomlands; födda utanför Sverige, invandrat före årskurs 1; födda utanför Sverige, invandrat efter årskurs 1.

Socialstyrelsen använder en åldersberoende definition av utländsk bakgrund med beteckningen utländskt ursprung. I åldersgruppen 13–18 år avser utländskt ursprung personer med någon förälder född utomlands och svenskt ursprung personer vars föräldrar är födda i Sverige. I åldersgruppen 16–24 år avser utländskt ursprung personer som själva är födda utom-

lands och/eller har någon förälder som är född utomlands medan svenskt ursprung avser personer som är födda i Sverige och vars föräldrar också är födda i Sverige.

Tillväxtverket redovisar utländsk bakgrund utifrån två olika kategorier: unga som själva är inrikesfödda/utrikesfödda respektive unga som antingen har en utländsfödd förälder, två utländsfödda föräldrar eller två svenskfödda föräldrar.

Geografisk hemvist

Arbetsmiljöverket redovisar anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro indelat efter län.

Boverket redovisar brist på bostäder för ungdomar indelat efter följande regioner: Storstockholm, Storgöteborg, Stormalmö, Övriga högskoleorter samt Övriga kommuner. Redovisningen av Boverkets övriga indikatorer är indelat efter Storstäder, Övriga kommuner > 75 000 invånare samt Övriga kommuner < 75 000 invånare.

Statens folkhälsoinstitut redovisar geografisk hemvist indelat i storstadsområden respektive övriga riket. Storstadsområden omfattar Stockholm (Stockholm/Södertälje A-region), Göteborg (Göteborgs A-region) och Malmö (Malmö/Lund/Trelleborgs A-region). A-regionerna betecknar näringsgeografiskt sammanhängande områden. Övriga riket omfattar mellanbygd, tätbygd och glesbygd. Mellanbygd betecknar kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mer än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt. Tätbygd omfattar kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mindre än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt.

Högskoleverket redovisar unga som påbörjat högskolestudier efter län och kommuner.

Kronofogden redovisar sina indikatorer efter län.

Skolverket redovisar en indikator efter län. Skolverket har också möjlighet att redovisa indikatorer efter kommuner, men av utrymmes-skäl har dessa inte tagits med här. För information på kommunnivå, se Skolverkets webbplats.

Socialstyrelsen utgår från SKL:s kommun-grupsindelning i boenderegioner där Storstäder omfattar Stockholms, Göteborgs och Malmö kommun samt förortskommunerna och Större städer omfattar större städer, pendlingskommuner samt övriga kommuner med mer än 25 000 invånare. Därtill redovisar Socialstyrelsen vissa indikatorer efter län.

Statens kulturråd använder följande indelning, baserat på SCB:s gruppering av kommuner efter befolkningsunderlag i H-regioner, där H står för homogena. Skalan går från storstad till glesbygd. Kulturrådet använder följande indelning: Storstadsområden = H1–H2; Större städer = H3; Övriga = H4–H6.

Valmyndigheten redovisar sin indikator efter kommun respektive län.

Tillväxtverket redovisar regionala skillnader både efter kommuntyp och efter riksområde. Kommuntyp indelas efter: storstäder; förortskommuner; större städer; pendlingskommuner; glesbygdskommuner; varuproducerande kommuner; övriga kommuner mer än 25 000 invånare; övriga kommuner 12 500–25 000 invånare; övriga kommuner mindre än 12 500 invånare. Riksområde indelas enligt NUTS2 och är följande: mellersta Norrland; norra Mellansverige; Småland med öarna; Stockholm; Sydsverige; Västsverige; östra Mellansverige; övre Norrland.

Ungdomsstyrelsen använder följande indelning, baserat på SCB:s gruppering av kommuner efter befolkningsunderlag i H-regioner, där H står för homogena. Skalan går från storstad till glesbygd.

Kulturrådet använder följande indelning: Storstadsområden = H1–H2; Större städer = H3; Övriga = H4–H6.

Sexuell läggning

Statens folkhälsoinstitut använder indelningen där gruppen heterosexuella jämförs med gruppen homo- eller bisexuella.

Ungdomsstyrelsen redovisar sexuell läggning indelat i heterosexuella respektive de som inte definierar sig som heterosexuella. De som inte definierar sig som heterosexuella har på frågan om sexuell läggning svarat bisexuell, homosexuell, osäker på sin sexuella läggning/vet inte samt annat/vill inte definiera.

Funktionsnedsättning

Högskoleverket använder begreppet funktionsnedsättning i en indikator. I gruppen ingår studenter som har tagit kontakt med samordnaren för studenter med funktionsnedsättning vid universiteten och högskolorna eller som kommit till samordnarens kännedom genom lärare och studievägledare vid institutioner eller motsvarande. Flertalet av dessa studenter har fått särskilt pedagogiskt stöd.

Statens folkhälsoinstitut använder begreppet funktionsnedsättningar. I gruppen ingår personer med dålig syn (kan inte utan svårighet urskilja vanlig text i en dagstidning), dålig hörsel (kan inte utan svårighet höra vad som sägs i samtal mellan flera personer), starkt nedsatt rörelseförmåga (behöver hjälpmedel eller hjälp

av någon annan person vid förflyttning utomhus) samt de som har en långvarig sjukdom som i hög grad innebär nedsatt arbetsförmåga eller som hindrar annan sysselsättning.

Ungdomsstyrelsen använder begreppet funktionsnedsättning och redovisningen anger om personer har respektive inte har angett funktionsnedsättning av något slag. Med funktionsnedsättning menas en eller flera fysiska, psykiska eller medicinska nedsättningar/sjukdomar som innebär att individen har svårigheter att delta i dagliga aktiviteter inom skola, arbete eller fritid. Svårigheterna ska inte bero på en tillfällig skada eller sjukdom.

Socioekonomisk bakgrund

Högskoleverket redovisar utbildningsnivå, där högutbildade föräldrar avser åtminstone en förälder som lägst avslutat en treårig eftergymnasial utbildning. I indikatorn anges även forskarutbildade föräldrar och förgymnasialt utbildade föräldrar.

Skolverket redovisar socioekonomisk bakgrund med hjälp av föräldrars högsta utbildning, indelat i grundskola, gymnasieskola och högskola.

Statens folkhälsoinstitut redovisar socioekonomisk bakgrund för gruppen unga mellan 20 och 24 år. Yrkesarbetande ungdomar avser dem som har en anställning på minst 75 procents omfattning och individer som är tjänstlediga från yrkesarbete eller föräldralediga. Gruppen studerande innefattar studenter och ungdomar som har praktikplats.

Ungdomsstyrelsen redovisar socioekonomisk grupp för föräldrahushållet indelat efter arbetare, tjänstemän samt företagare (exklusive akademikerkyrken). Vissa indikatorer redovisas

istället efter föräldrars studiebakgrund, indelat efter lågutbildade och högutbildade. Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

Utbildning och lärande

Nr.	Indikator	Uppgiftslämnare	Politikområde
1	Elever uppnår målen för årskurs 9	Skolverket	Utbildningspolitik
2	Behörighet till gymnasieskolan		
3	Behörighet till högskolestudier		
4	Svenska, kunskapsläge i årskurs 9		
5	Matematik, kunskapsläge i årskurs 9		
6	Svenska som andraspråk, kunskapsläge i årskurs 9		
7	Engelska, kunskapsläge i årskurs 9		
8	Lägst treårig gymnasieutbildning		
9	Börjat på högskola inom tre år efter gymnasiet		
10	Unga i grundutbildning vid universitet/högskola	Högskoleverket	
11	Andel unga som påbörjat högskolestudier vid 21 och 24 års ålder	Skolverket	
12	Lärartäthet och andel behöriga lärare i gymnasiet		
13	Tillgång till vuxenutbildning samt SFI		
14	Deltar i modersmålsundervisning i grundskolan		

Hälsa och utsatthet

Nr.	Indikator	Uppgiftslämnare	Politikområde
15	Arbete mot mobbing och kränkande behandling	Skolverket	Utbildningspolitik
16	Elever som mobbas och trakasseras av andra elever		
17	Elever som känner sig mobbade eller trakasserade av sina lärare		
18	Elever som anser att lärarna behandlar flickor och pojkar rättvist		
19	Elever som känner sig trygga i skolan		
20	Dödligt våld	Brottsförebyggande rådet	Rättsväsendet
21	Vård på sjukhus på grund av våldsrelaterade skador	Socialstyrelsen	Hälsa- och sjukvårdspolitik
22	Niondeklassares utsatthet för brott	Brottsförebyggande rådet	Rättsväsendet
23	16–24-åringars utsatthet för brott		
24	Deltagande i brott		
25	Andel unga som uppger att de blivit kränkta	Statens folkhälsoinstitut	Folkhälsopolitik
26	Andel med stillasittande fritid		
27	Andel med övervikt		
28	Andel med fetma		
29	Andel som röker dagligen		
30	Andel som snusar dagligen		
31	Andel med riskabel alkoholkonsumtion		
32	Andel i gymnasiets årskurs 2 som uppger att de använder narkotika		
33	Andel som uppger riskabelt spelande		
34	Unga med psykiska och psykosomatiska symptom	Socialstyrelsen	Hälsa- och sjukvårdspolitik
35	Vård på sjukhus med anledning av självmordsförsök, psykos, narkotikakonsumtion eller alkoholkonsumtion		
36	Avlidit till följd av självmord, narkotikamissbruk och trafikolyckor		
37	Verkställda aborter		
38	Antal klamydiainfektioner		
39	Andel som inte besökt tandläkaren under de senaste två åren		
40	Unga som dygnsvårdats enligt SoL och LVU		
41	Unga som fått antidepressiva läkemedel på recept		
42	Arbetsjukdomar	Arbetsmiljöverket	Arbetslivspolitik
43	Arbetsolyckor		
44	Andel som trivs i bostadsområdet	Boverket	Bostadspolitik
45	Andel med eget rum		
46	Andel med möjlighet att sova ostört		

Inflytande och representation

Nr.	Indikator	Uppgiftslämnare	Politikområde
47	Deltagande i allmänna val	Ungdomsstyrelsen	Demokratipolitik
48	Nominerade och valda ledamöter i allmänna val		
49	Avgångna ledamöter i riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige	Valmyndigheten	
50	Medlemskap och deltagande i partipolitiska organisationer	Ungdomsstyrelsen	
51	Deltagande i politiska aktiviteter		
52	Intresse för politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder		
53	Vilja att vara med och påverka lokalt		
54	Upplevd möjlighet att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen	Skolverket	Utbildningspolitik
55	Andel elever som anser sig kunna vara med och bestämma om vad de får lära sig i olika ämnen		
56	Inflytande i arbetet	Arbetsmiljöverket	Arbetslivspolitik
57	Andel som upplever höga krav på arbetet		
58	Möjlighet att utvecklas i yrket		

Arbete och försörjning

Nr.	Indikator	Uppgiftslämnare	Politikområde
59	Antal som betalat inkomstskatt	Skatteverket	Skattepolitik
60	Antal med pensionsgrundande inkomster & betalda kommunalskatter		
61	Studiemedelsbudget	Centrala studie- stödsnämnden	Utbildningspolitik
62	Ekonomiskt bistånd	Socialstyrelsen	Socialpolitik
63	Ersättning för nedsatt arbetsförmåga	Försäkringskassan	
64	Ekonomisk standard bland unga med och utan barn		
65	Inkomna ansökningar om betalningsföreläggande	Kronofogde- myndigheten	Skattepolitik
66	Antal med skulder som är föremål för indrivning hos Kronofogdemyn- digheten		
67	Ansökan om och verkställande av vräkning		
68	Antal i arbetslöshet, deltidsarbetslöshet, timanställning och program	Arbetsförmedlingen	Arbetsmark- nadspolitik
69	Antal långtidsarbetslösa		
70	Mediantid i arbetslöshet		
71	Långtidsinskrivna arbetslösa		
72	Andel i arbete eller utbildning efter arbetsmarknadspolitiskt program		
73	Andel företagare	Tillväxtverket	Näringspolitik
74	Nystartade företag	Tillväxtanalys	
75	Syn på företagande	Tillväxtverket	
76	Andel som genom skolan fått en uppfattning om och uppmuntrats att driva företag		
77	Andel som känner till vad som krävs/skulle klara av att starta företag		
78	Unga kvarboende i föräldrahemmet	Boverket	Bostadspolitik
79	Andel med förstahandskontrakt		
80	Ungas boendeutgifter		
81	Kommuner med brist på bostäder för unga		
82	Ungas boende efter boendeform		

Kultur och fritid

Nr.	Indikator	Uppgiftslämnare	Politikområde
83	Deltagande i folkrörelser och föreningar	Ungdomsstyrelsen	Politik för det civila samhället
84	Andel motionsutövare	Riksidrottsförbundet	Idrottspolitik
85	Andel som tränar/tävlrar i idrott		
86	Besöks- och läsvanor	Kulturrådet	Kulturpolitik
87	Eget kulturutövande		

KAPITEL 2

Utbildning och lärande

En viktig aspekt av välfärden är att kunna utvecklas som människa och skaffa sig nya kunskaper. Kunskap ger också större möjligheter att kunna utöva inflytande. Att unga skaffar sig utbildning och deltar i lärandeprocesser är en del i förverkligandet av de ungdomspolitiska målen om att unga ska ha tillgång till välfärd och inflytande.

Tema	Nr	Indikator	Variabler	Relation		Tendens
				Tjejer	Killar	
Behörighet och måluppfyllelse	1	Elever som uppnår målen för årskurs 9, 2009/10.				Ingen förändring sedan 2005/06.
	2	Behörighet till gymnasieskolan, 2009/10.				Negativ utveckling sedan 2005/06.
	3	Behörighet till högskolestudier, 2009/10.				Jämförelse över tid är inte möjlig eftersom behörighetsreglerna har ändrats.
	4	Svenska, kunskapsläge i årskurs 9, 2010.				Negativ utveckling sedan 2006, utom i muntlig förmåga.
	5	Matematik, kunskapsläge i årskurs 9, 2010.				Negativ utveckling sedan 2006.
	6	Svenska som andraspråk, kunskapsläge i årskurs 9, 2010.				Negativ utveckling sedan 2006, utom i muntlig förmåga.
	7	Engelska, kunskapsläge i årskurs 9, 2010.				Kunskapsläget relativt konstant sedan 2006.
Utbildningsnivå och högskolestudier	8	Lägst treårig gymnasieutbildning, 2009.				Små förändringar sedan 2005.
	9	Börjat på högskola inom tre år efter gymnasiet, 2006/07.				Positiv utveckling sedan 2003/04, men mindre andel än 2002/03.
	10	Unga i grundutbildning vid universitet/högskola 2009.				Positiv utveckling sedan 1990.
	11	Andel unga som påbörjat högskolestudier vid 21 och 24 års ålder, 2007/08.				Negativ utveckling sedan 2001.
Utbildningskvalitet	12	Lärartäthet och andel behöriga lärare i gymnasiet, 2009/10.				Små förändringar sedan 2005/06.
Vuxenutbildning	13	Tillgång till vuxenutbildning samt sfi, 2009.				Färre kommuner erbjuder kommunal vuxenutbildning, fler kommuner anordnar sfi sedan 2005/06.
Modersmålsundervisning	14	Deltar i modersmålsundervisning i grundskolan, 2009/10.				Negativ utveckling sedan 2005/06.

Kön	Funktionsnedsättning						
Bakgrund	Sexuell läggning	Tjejers situation bättre än killars	Killar situation bättre än tjejers	Ingen eller liten skillnad mellan tjejer och killar	Positiv tendens	Oförändrad tendens	Negativ tendens
Region	Äldre jämförelsegrupp						
Socioekonomi							

Behörighet och måluppfyllelse

Indikator 1

Elever som uppnår målen för årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2009/10 nådde 81,1 procent av eleverna de uppsatta målen för årskurs 9. Andelen var högre bland tjejer och elever med svensk bakgrund. Andelen som når målen ligger på ungefär samma nivå som 2005/06.

Läsåren 2005/06 och 2009/10 var andelen elever som enligt slutbetygen nådde målen för årskurs 9 i 16 ämnen ungefär lika stor. Under perioden har andelen flickor som når målen varit högre

än andelen pojkar som når målen. Måluppfyllelsen var betydligt högre bland elever med svensk bakgrund än bland elever med utländsk bakgrund (tabell 2.1).

Tabell 2.1 Andel elever som, enligt slutbetygen, når målen för årskurs 9 i 16 ämnen, 2005/2006–2009/2010. Procent

Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
2005/06	81,0	83,9	78,3	82,8	69,4
2006/07	81,3	83,9	78,7	83,2	69,1
2007/08	81,6	84,0	79,3	83,7	69,3
2008/09	81,6	83,9	79,3	84,1	68,0
2009/10	81,1	83,6	78,8	83,7	68,2

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Betyg, Riksnivå, tabell 6 A.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 2

Behörighet till gymnasieskolan

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2009/10 var 88,2 procent av eleverna behöriga till gymnasieskolan. Andelen var högre bland tjejer, elever med svensk bakgrund och de med föräldrar med eftergymnasial utbildning. Sedan 2005/06 har andelen behöriga minskat.

Andelen elever som var behöriga till gymnasieskolan minskade från 89,5 procent läsåret 2005/06 till 88,2 procent läsåret 2009/10. Skillnaderna mellan könen var relativt oförändrad. Andelen tjejer som var behöriga till gymnasieskolan 2009/10 var 89,2 procent, medan andelen killar var 87,2 procent. Andelen elever med utländsk bakgrund som var behöriga till gymnasieskolan var betydligt lägre, 75,1 procent, än andelen elever med svensk bakgrund som var behöriga, 90,8 procent.

I gruppen med utländsk bakgrund var det stor skillnad mellan elever som anlänt till Sverige före och efter årskurs 1 i grundskolan. Bland

elever som är födda utomlands och har anlänt efter årskurs 1 var andelen behöriga till gymnasieskolan 51,1 procent 2009/10, medan motsvarande andel för elever som anlänt tidigare var 85,4 procent (tabell 2.2). Elevernas behörighet till gymnasieskolan varierar efter föräldrarnas utbildningsnivå. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var 62,6 procent behöriga till gymnasieskolan läsåret 2009/10. Motsvarande andel för elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning var 94,8 procent.

Tabell 2.2 Andel elever som är behöriga till gymnasieskolan, 2005/2006–2009/2010. Procent

Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund		Elever med utländsk bakgrund		
		Killar	Tjejer	Svensk	Utländsk*	Födda i Sverige	Födda utomlands som invandrat till Sverige ...	
							... före åk 1	... efter åk 1
2005/06	89,5	90,7	88,3	91,3	78,3	85,2	84,6	57,8
2006/07	89,1	90,4	87,9	91,1	76,6	84,2	82,8	55,6
2007/08	88,9	89,9	87,9	91,0	76,6	84,6	84,4	54,0
2008/09	88,8	89,9	87,6	91,2	75,5	84,2	84,6	53,0
2009/10	88,2	89,2	87,2	90,8	75,1	85,4	85,4	51,1

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Betyg, Riksnivå, tabell 1. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunnivå, tabell 1.

*Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 3

Behörighet till högskolestudier

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2009/10 var 86,8 procent av eleverna med slutbetyg från gymnasieskolan behöriga till högskolestudier.

Andelen var högre bland tjejer och elever med svensk bakgrund. Mellan 2005/06 och 2008/09 ökade andelen. Från 2009/10 har behörighetsreglerna ändrats, vilket gör jämförelser bakåt i tiden omöjliga.

Andelen elever med slutbetyg från gymnasieskolan som ger grundläggande behörighet till högskolestudier var 86,8 procent läsåret 2009/10. Andelen kvinnor med grundläggande behörighet till högskolestudier var högre, 89,9 procent, än andelen män, 83,6 procent. Elever med svensk bakgrund uppnådde högskolebehörighet i väsentligt större omfattning, 87,9 procent, än elever med utländsk bakgrund, 79,0 procent (tabell 2.3). Från och med läsåret

2009/10 har behörighetsreglerna till universitet och högskola ändrats,¹ vilket kan ha påverkat andelen behöriga elever 2009/10.

Siffrorna i indikatorn avser grundläggande behörighet, men de flesta högskoleutbildningar kräver särskild behörighet. Vilken särskild behörighet som krävs varierar beroende på högskoleutbildning. Därför redogör inte indikatorn för hur stor andel gymnasieelever som når särskild behörighet.

Tabell 2.3 Andel elever med slutbetyg från gymnasieskolan som ger grundläggande behörighet till högskolestudier, 2005/2006–2009/2010. Procent.

Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
2005/06	89,2	91,7	86,6	90,3	81,3
2006/07	88,9	91,3	86,4	90,0	80,9
2007/08	88,9	91,5	86,3	89,9	81,7
2008/09	90,3	92,5	87,9	91,1	84,1
2009/10	86,8	89,9	83,6	87,9	79,0

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Gymnasieskolan, Betyg och Studieresultat, Riksnivå, tabell 2 C. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunivå, tabell 1.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Kommentar: Från och med läsåret 2009/10 har behörighetsreglerna till universitet och högskola ändrats.

Indikator 4

Svenska, kunskapsläge i årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

Andelen elever med lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov 2010 var 97,8 procent i muntlig förmåga, 92,0 procent i skriftlig förmåga och 82,3 procent i läsförståelse. Andelen godkända var högre bland tjejer, elever med svensk bakgrund och de vars föräldrar har eftergymnasial utbildning. Sedan 2006 har andelen godkända i läsförståelse och skriftlig förmåga minskat.

Delproven i svenska är uppdelade i läsförståelse, muntlig förmåga och skriftlig förmåga. Andelen elever med lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov i svenska var våren 2010 högst i delprovet för muntlig förmåga, 97,8 procent. I delprovet skriftlig förmåga var andelen godkända 92,0 procent, medan andelen elever med lägst betyget godkänt i läsförståelse var lägre, 82,3 procent. Andelen tjejer med lägst betyget godkänt var högre än andelen killar i alla tre delprov. Elever med svensk bakgrund hade också genomgående bättre resultat än elever med utländsk bakgrund. Men skillnaderna mellan elever med svensk respektive utländsk bakgrund i delprovresultat för muntlig och skriftlig förmåga i svenska var betydligt mindre än skillnaderna i provresultat i övriga ämnesprov (tabell 2.4).

Det var också skillnader i resultat mellan elever som har föräldrar med olika utbildningsnivå. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var andelen elever med lägst betyget godkänt i provresultat från nationella ämnesprov i svenska (sammanvägt resultat) 87,4 procent, medan motsvarande andel för elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning var 97,3 procent.

Proven prövar inte alla mål i kursplanen, de prövar inte heller alla mål lika mycket och det är olika uppgifter i proven från år till år. Proven är därmed inte exakta mätinstrument och är därför svåra att jämföra över tid. Provresultatet i läsförståelse 2010 var klart lägre än tidigare år. Det finns en del omformuleringar i instruktionerna till att utföra provet i läsförståelse 2010 som verkar ha haft visst utslag på resultatet, men hur mycket går inte att säga säkert. Ett exempel på förändring av provet i läsförståelse 2010, jämfört med tidigare år, var att tiden för att utföra uppgifterna minskade.

Tabell 2.4 Andel elever med minst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov i svenska för årskurs 9, vt 2006, 2008 och 2010. Procent

SVENSKA					
Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
Läsförståelse					
vt 2006	90,9	94,1	87,7	91,3	86,4
vt 2008	92,8	95,2	90,5	93,0	90,0
vt 2010	82,3	87,0	77,8	83,2	75,2
Muntlig förmåga					
vt 2006	97,4	98,2	96,6	97,4	96,7
vt 2008	97,9	98,5	97,3	97,9	97,4
vt 2010	97,8	98,5	97,1	97,8	97,4
Skriflig förmåga					
vt 2006	93,7	96,7	90,7	93,8	92,2
vt 2008	92,7	96,0	89,5	92,8	92,0
vt 2010	92,0	95,2	88,8	92,1	90,7

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Provresultat, Riksnivå, tabell 8 A.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 5

Matematik, kunskapsläge i årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2010 hade 82,5 procent lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov. Det var ingen skillnad i resultat mellan tjejer och killar, men det var en högre andel godkända bland elever med svensk bakgrund och de vars föräldrar har eftergymnasial utbildning. Andelen godkända har minskat sedan 2006.

Vårterminen 2006 var andelen elever med lägst betyget godkänt i provresultat från nationella ämnesprov i matematik knappt 88 procent. Därefter skedde en minskning. Våren 2010 var andelen 82,5 procent. Det var den lägsta andelen sedan vårterminen 2003 då den första totalinsamlingen genomfördes. Ämnesprovsresultaten i matematik varierar över tid. Alla mål i matematik prövas inte i lika stor utsträckning i ämnesprovet varje år, vilket är en förklaring till variationen i resultat.

Några större skillnader i resultat mellan könen förekom inte. Däremot var resultat mellan elever

med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund stora, 84,1 jämfört med 73,8 procent vårterminen 2010 (tabell 2.5).

Det var också stora skillnader i resultat mellan elever som har föräldrar med olika utbildningsnivå. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var andelen elever med lägst betyget godkänt i provresultat från nationella ämnesprov i matematik 63,5 procent, medan motsvarande andel för elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning var 89,9 procent.

Tabell 2.5 Andel elever med minst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov matematik för årskurs 9, vt 2006, 2008 och 2010. Procent

MATEMATIK					
Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
vt 2006	87,6	87,6	87,7	88,8	79,5
vt 2008	83,5	82,4	84,6	85,1	73,2
vt 2010	82,5	82,3	82,6	84,1	73,8

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Provresultat, Riksnivå, tabell 8 A.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 6

Svenska som andraspråk, kunskapsläge i årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

Andelen elever med lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov 2010 var 89,9 procent i muntlig förmåga, 76,0 procent i skriftlig förmåga och 50,5 procent i läsförståelse. Andelen godkända var högre bland tjejer och de med föräldrar med eftergymnasial utbildning. Sedan 2006 har andelen godkända minskat, utom i muntlig förmåga där andelen ökat något.

Undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas för elever som har ett annat språk än svenska som modersmål, elever som har svenska som modersmål och som kommer från skolor i utlandet samt invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna.

De nationella ämnesproven i svenska som andraspråk är uppdelade i läsförståelse, muntlig förmåga och skriftlig förmåga.

Andelen godkända i läsförståelse var låg, 50,5 procent vårterminen 2010. Jämfört med tidigare år har det skett en klar minskning (tabell 2.6).

Tabell 2.6 Andel elever med minst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov i svenska som andraspråk för årskurs 9, vt 2006, 2008 och 2010. Procent

SVENSKA SOM ANDRA SPRÅK					
Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk*	Utländsk**
Läsförståelse					
vt 2006	63,6	68,6	59,4	68,9	63,4
vt 2008	71,5	73,7	69,6	79,4	71,2
vt 2010	50,5	53,6	47,8	54,9	50,3
Muntlig förmåga					
vt 2006	89,5	91,0	88,2	92,3	89,4
vt 2008	91,7	93,0	90,7	93,8	91,6
vt 2010	89,9	90,5	89,3	92,4	89,8
Skriftlig förmåga					
vt 2006	81,1	85,2	77,6	83,9	81,0
vt 2008	80,6	83,3	78,4	81,6	80,6
vt 2010	76,0	79,7	72,9	80,3	75,9

Källa: Skolverket. Ytterligare information www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Provresultat, Riksnivå, tabell 8 A.

* Antalet elever med svensk bakgrund som deltog i det nationella ämnesprovet i svenska som andraspråk är mycket litet. De eleverna har svenska som modersmål och har antingen tagits in från skolor i utlandet eller är invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna.

** Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Det är en relativt liten andel elever som läser svenska som andraspråk vilket gör att resultaten i den här gruppen är mer känsliga för variationer.

Resultaten i de övriga två delproven var betydligt bättre och andelen godkända var 89,9 procent i delprovet för muntlig förmåga vårterminen 2010. Tjejerna hade bättre resultat än killarna. Det var också skillnader i resultat mellan elever som har föräldrar med olika utbildningsnivå. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var andelen elever med lägst betyget godkänt i provresultat från nationella ämnesprov i svenska som andraspråk (sammanvägt resultat) 70,0 procent, medan motsvarande andel för elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning var 79,9 procent.

Indikator 7

Engelska, kunskapsläge i årskurs 9

Uppgiftslämnare: Skolverket

Andelen elever med lägst betyget godkänt i nationella ämnesprov 2010 var 96,7 procent i muntlig förmåga, 94,6 procent i skriftlig förmåga och 92,9 procent i receptiv förmåga. Tjejer och killar hade liknande resultat, utom i skriftlig förmåga, där andelen tjejer var något högre. Andelen godkända var högre bland elever med svensk bakgrund och de med föräldrar som har eftergymnasial utbildning. Sedan 2006 har andelen godkända legat på ungefär samma nivå.

Andelen elever med lägst betyget godkänt i de nationella ämnesproven i engelska vårterminen 2010 var genomgående hög, över 92 procent. Delproven är uppdelade i läsförståelse, muntlig förmåga och skriftlig förmåga. Det fanns inga skillnader mellan killar och tjejer i muntlig förmåga, men killar hade något bättre resultat i receptiv förmåga och tjejer i skriftlig förmåga. Elever med svensk bakgrund hade bättre resultat än elever med utländsk bakgrund i alla delprov (tabell 2.7).

Vilken utbildningsnivå elevernas föräldrar har påverkar också resultatet. Bland elever som har föräldrar med förgymnasial utbildning var andelen elever med lägst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov i engelska (samanvägt resultat) 85,4 procent, medan motsvarande andel för elever som har föräldrar med eftergymnasial utbildning var 98,2 procent.

Tabell 2.7 Andel elever med minst betyget godkänt i provbetyg från nationella ämnesprov i engelska för årskurs 9, vt 2006, 2008 och 2010. Procent

ENGELSKA					
Läsår	Totalt	Kön		Bakgrund	
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
Receptiv förmåga					
vt 2006	92,6	93,1	92,2	93,4	87,4
vt 2008	93,0	92,9	93,2	94,0	86,8
vt 2010	92,9	92,4	93,3	94,2	85,4
Muntlig förmåga					
vt 2006	95,8	96,2	95,4	96,2	93,1
vt 2008	96,9	97,0	96,9	97,4	94,3
vt 2010	96,7	96,7	96,7	97,3	93,7
Skriftlig förmåga					
vt 2006	94,2	95,8	92,7	94,7	91,0
vt 2008	95,8	96,5	95,1	96,3	92,6
vt 2010	94,6	95,7	93,6	95,3	91,0

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Provresultat, Riksnivå, tabell 8 A.

* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Utbildningsnivå och högskolestudier

Indikator 8

Lägst treårig gymnasieutbildning

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2009 hade 77,9 procent av 20–25-åringarna lägst treårig gymnasieutbildning. Andelen unga kvinnor var högre än andelen unga män. Från 2005 har andelen med lägst treårig gymnasieutbildning legat på i stort sett samma nivå.

Mellan 2005 och 2009 var andelen personer med lägst treårig gymnasieutbildning i åldersgruppen 20–25 år relativt konstant (77,9 procent 2009). Andelen unga kvinnor med lägst treårig gymnasieutbildning var högre, 80,0 procent, än andelen män, 75,9 procent (tabell 2.8). I ål-

dersgruppen 40–45 år var andelen personer med lägst treårig gymnasieutbildning betydligt lägre än den var för åldersgruppen 20–25 år. År 2009 var andelen för 40–45-åringar 53,5 procent. En förklaring till skillnaden är att de tvååriga gymnasieutbildningarna togs bort 1993.

Tabell 2.8 Andel personer med lägst 3-årig gymnasieutbildning. 20–25 år, 2005-2009. Procent

År	Totalt	Tjejer	Killar
2005	78,5	80,7	76,5
2006	78,0	80,1	76,1
2007	77,9	80,2	75,7
2008	77,8	79,9	75,7
2009	77,9	80,0	75,9

Källa: Skolverket, SCB, Befolkningens utbildningsnivå.

Indikator 9

Börjat på högskola inom tre år efter gymnasiet

Uppgiftslämnare: Skolverket

År 2006/07 gick 42,3 procent av dem som avslutade sin utbildning över till högskolan inom tre år efter gymnasiet. Andelen som började på högskolan var högst bland unga kvinnor och bland unga med utländsk bakgrund. Jämfört med läsåret 2002/03 har andelen minskat, men andelen 2006/07 är den högsta sedan 2003/04.

Andelen elever som påbörjade studier i högskolan inom tre år efter avslutad gymnasieutbildning var lägre bland de elever som avslutade sin gymnasieutbildning 2006/07 i jämförelse med dem som avslutade sin utbildning 2002/03. Andelen kvinnor som övergick till högskolestudier inom tre år efter gymnasieskolan var högre än

andelen män. Elever med utländsk bakgrund gick i högre grad över till högskolestudier inom tre år efter gymnasieutbildningen jämfört med elever med svensk bakgrund, 51,9 procent jämfört med 40,9 procent (tabell 2.9).

Tabell 2.9 Elever som slutfört gymnasiet och gått över till högskolan inom 3 år efter avslutad utbildning, 2002/2003–2006/2007. Procent om ej annat anges

ENGELSKA							
Läsår	Antal elever som slutfört gymnasieskolan	Antal i högskolan 3 år senare	Andel	Kön		Bakgrund	
				Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk*
2002/03	76 636	33 424	43,6	49,0	38,2	42,9	48,3
2003/04	80 480	33 813	42,0	47,2	36,8	41,2	47,7
2004/05	83 888	34 018	40,6	46,0	34,9	39,5	47,9
2005/06	85 312	34 808	40,8	46,6	34,8	39,4	50,3
2006/07	90 070	38 107	42,3	46,5	35,4	40,9	51,9

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Gymnasieskolan, Betyg och Studieresultat, Riksnivå, tabell 11 B. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunnivå, tabell 1.
* Elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Indikator 10

Unga i grundutbildning vid universitet/högskola

Uppgiftslämnare: Högskoleverket

Andelen studerande på högskola eller universitet var 17,8 procent i gruppen 19–20 år, 27 procent i gruppen 21–24 år och 14 procent i gruppen 25–29 år 2009. Det var en större andel tjejer än killar som studerade i alla åldersgrupper. Statistik från 2008 visar att en högre andel med högutbildade föräldrar studerade och att studerande med utländsk bakgrund var något underrepresenterade. Sedan 1990 har andelen unga högskolestuderande ökat.

Vårterminen 2009 var 289 075 personer registrerade på grundnivå och avancerad nivå vid universitet och högskolor, exklusive de inresande studenterna. Av dessa var cirka 62 procent kvinnor. Drygt 40 procent av alla studenter var 24 år eller yngre. Andelen av befolkningen i högskoleutbildning (grund- och avancerad nivå) hade höstterminen 2009 ökat i samtliga åldersgrupper upp till 40 år jämfört med höstterminerna 2007 och 2008. Andelen högskolestuderande var högst i åldersgruppen 21–24 år men det var framför allt ungdomar i åldern 19–20 år som ökade sin andel av befolkningen i högre utbildning. Både andelen kvinnor och andelen män ökade relativt mycket i den åldersgruppen. Åldersgruppen 21–24 år hade högst andel studerande 2005, medan andelen studerande totalt och i åldersgrupperna 19–20 år och 25–29 år var högst 2009 (tabell 2.10).

Föräldrarnas utbildningsnivå

Högskoleverket hade vid tiden för inrapporteringen inte tillgång till uppdaterade siffror av föräldrarnas utbildningsnivå för läsåret 2008/09. Läsåret 2007/08 hade cirka en tredjedel av högskolenybjörjarna under 35 år högutbildade föräldrar (åtminstone en förälder hade som lägst avslutat en treårig eftergymnasial utbildning). I befolkningen i åldern 19–35 år var motsvarande andel bara drygt 20 procent. Andelen som påbörjat högskolestudier till och med 25 års ålder var 30 procent för årskullen från 1970, en andel som ökade till 45 procent för årskullen från 1982. Här finns dock stora skillnader efter vilken utbildningsnivå föräldrarna hade. För barn till forskarutbildade föräldrar var det 86 procent i årskullen från 1982 som hade börjat studera i högskolan till och med 25 års ålder. Denna andel minskade tydligt med fallande utbildningsnivå bland föräldrarna och var 22 procent för barn som hade högst förgymnasialt utbildade föräldrar.

Studenter med utländsk bakgrund

Högskoleverket har inte beställt statistik om studenter med utländsk bakgrund för läsåret 2008/09. Läsåret 2007/08 fanns det nära 53 000 studenter med utländsk bakgrund vid svenska universitet och högskolor. Med utländsk bakgrund avses att man är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är utrikes födda. Inresande studenter räknas dock inte dit. Andelen studenter med utländsk bakgrund motsvarar numera i stort sett andelen som har utländsk bakgrund i befolkningen, vilket var ungefär 17 procent 2007. Det är dock mer rättvisande att jämföra med befolkningen i åldern 19–34 år eftersom det är den åldersgrupp som flertalet studerande tillhör. Det visar sig då att studerande med utländsk bakgrund är något underrepresenterade. Det beror på att andelen med utländsk bakgrund är högre bland 19–34-åringarna, 2007 hade 22 procent av befolkningen i den åldersgruppen utländsk bakgrund.

Studenter med funktionsnedsättning²

De uppgifter om studenter med funktionsnedsättning som finns att tillgå är uppgifter om studenter som har tagit kontakt med samordnaren för studenter med funktionsnedsättning vid universiteten och högskolorna – eller kommit till samordnarens kännedom genom lärare och studievägledare vid institutioner eller motsvarande. Flertalet av dessa studenter har fått särskilt pedagogiskt stöd. Med särskilt pedagogiskt stöd menas personliga pedagogiska insatser i studiesituationen för enskilda studenter för att kompensera en funktionsbegränsning på grund av varaktig funktionsnedsättning. Även riktade pedagogiska insatser som erbjuds studenter i

grupp omfattas. Under 2009 fick närmare 6 000 studenter, inklusive studenter på forskarnivå, särskilt pedagogiskt stöd på grund av funktionsnedsättning. Av dessa var 62 procent kvinnor. Antalet studenter med särskilt pedagogiskt stöd ökade med 22 procent jämfört med 2008. Den största gruppen var studenter med dyslexi. De utgjorde 60 procent av dem som fick detta stöd. En annan relativt stor grupp som fick särskilt pedagogiskt stöd var studenter med kognitiva svårigheter eller funktionsnedsättning. Utöver dessa närmare 6 000 studenter hade cirka 1 400 studenter kontakter med samordnare för studieplanering med mera utan att ansöka om medel för särskilt pedagogiskt stöd. Kostnaderna för det särskilda pedagogiska stödet till studenter med funktionsnedsättning uppgick 2009 till cirka 64 miljoner kronor. Av dessa gick knappt 70 procent till teckenspråkstolkning.

Tabell 2.10 Andel studerande av befolkningen i samma ålder efter kön och åldersgrupper, 1990, 1995, 2000, 2005, 2007, 2008 och 2009. Procent

Tidpunkt	ht 1990	ht 1995	ht 2000	ht 2005	ht 2007	ht 2008	ht 2009
Alla åldrar							
Kvinnor	2,3	3,1	3,8	4,4	4,2	4,3	4,6
Män	1,8	2,5	2,6	3,0	2,8	2,8	3,2
Samtliga	2,0	2,8	3,2	3,7	3,5	3,6	3,9
19–20 år							
Tjejer	10,5	18,2	17,0	16,6	17,0	17,1	20,2
Killar	7,6	12,6	12,1	12,8	12,5	12,6	15,4
Samtliga	9,0	15,4	14,5	14,6	14,7	14,8	17,8
21–24 år							
Tjejer	13,5	21,8	27,9	31,9	30,1	29,9	31,0
Killar	11,5	18,5	22,5	24,3	22,0	21,7	23,2
Samtliga	12,5	20,1	25,1	28,0	25,9	25,7	27,0
25–29 år							
Kvinnor	6,2	8,5	12,2	15,5	14,9	14,8	15,8
Män	6,6	8,5	9,7	12,2	11,2	11,3	12,4
Samtliga	6,4	8,5	10,9	13,8	13,0	13,0	14,0
30–39 år							
Kvinnor	3,1	3,9	5,6	6,6	6,1	6,2	6,3
Män	1,9	2,4	2,8	3,2	3,0	3,0	3,2
Samtliga	2,5	3,1	4,2	4,9	4,5	4,6	4,7
40–49 år							
Kvinnor	2,1	2,5	3,4	4,0	3,7	3,6	3,6
Män	0,6	0,9	1,0	1,2	1,2	1,1	1,2
Samtliga	1,4	1,7	2,2	2,6	2,4	2,3	2,4
50–59 år							
Kvinnor	0,7	0,9	1,0	1,3	1,4	1,5	1,5
Män	0,2	0,3	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5
Samtliga	0,5	0,6	0,6	0,9	1,0	1,0	1,0

Källa: Högskoleverket.

Indikator 11

Påbörjat högskolan vid 21 och 24 års ålder

Uppgiftslämnare: Högskoleverket

Andelen som påbörjat högskolestudier vid 21 och 24 års ålder var 31,3 respektive 43,6 procent 2008. Andelen som börjat på högskolan var högre bland tjejer. Det fanns stora skillnader beroende på i vilket län eller vilken kommun man bor i. Sedan 2001 har andelen som påbörjat högskolestudier vid 21 och 24 års ålder sjunkit.

Andelarna av respektive årskull som påbörjat högskolestudier senast vid 21 års ålder ökade något under 2008 efter att ha minskat flera år i rad.³ Däremot minskade andelen som påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder. Utvecklingen kan bland annat förklaras av det goda arbetsmarknadsläget och därmed ungdomarnas möjligheter att få arbete. Den dramatiska försämringen på arbetsmarknaden som inleddes hösten 2008 har medfört att ungdomarna i större utsträckning har börjat studera.

Högskoleutbildning påbörjad senast vid 21 års ålder

Av de ungdomar som föddes 1987 hade 31,3 procent påbörjat högskolestudier – i Sverige eller utomlands – senast 2008, alltså det år de fyllde 21 år. Bland killar var andelen 25,7 procent

och bland tjejer 37,2 procent, det vill säga en skillnad på 11,5 procentenheter. Tjejerna hade också i större utsträckning än killarna påbörjat högskolestudier utomlands.

Som framgår av tabell 2.11 har andelen som påbörjat högskoleutbildning varierat. Efter att ha minskat fyra år i rad skedde en marginell ökning i den yngsta åldersgruppen. Bland de ungdomar som blev 21 år under 2008, det vill säga de som var födda 1987, var denna andel 31,3 procent och ökningen var 0,2 procentenheter jämfört med de som var födda 1986. Det var tjejerna som stod för ökningen, från 36,8 till 37,2 procent, medan andelen av killarna som påbörjat högskoleutbildning fortsatte att minska svagt, från 25,8 till 25,7 procent.

Tabell 2.11 Andel av respektive årskull som påbörjat högskoleutbildning senast vid 21 års ålder. Procent

Födda	Totalt	Tjejer	Killar
1980	33,1	39,4	27,0
1981	33,7	39,9	27,7
1982	33,8	40,0	27,9
1983	33,0	39,3	27,1
1984	32,7	38,7	27,0
1985	31,9	37,3	26,7
1986	31,1	36,8	25,8
1987	31,3	37,2	25,7

Källa: Högskoleverket.

Högskoleutbildning påbörjad senast vid 24 års ålder

Om man studerar den årskull som föddes 1984 och som alltså blev 24 år under 2008, hade 43,6 procent av dem påbörjat högskolestudier samma år. Skillnaderna mellan killar och tjejer var stora även här. Av tjejerna som blev 24 år under 2008 hade 51,7 procent börjat studera medan motsvarande andel av killarna var 36,1 procent, det vill säga en skillnad på 15,6 procentenheter. Nästan 6 procent av tjejerna hade börjat studera utomlands 2008 medan motsvarande andel bland killarna var drygt 2 procent. Andelen som påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder var oförändrad i årskullarna födda 1980–1982. I dessa tre årskullar hade 44,8 procent börjat studera senast vid 24 års ålder. Andelen sjönk därefter i de två senare årskullarna och uppgick till 43,6 procent i den årskull som uppnådde 24 års ålder 2008, det vill säga ungdomar födda 1984 (tabell 2.12).

Variationer mellan länen

Skillnaderna mellan hur stora andelar unga i länen som påbörjat högskolestudier vid 21 år är stora.⁴ Vid en jämförelse mellan länen av andelen ungdomar som under 2008 blev 21 år och som påbörjat högskoleutbildning senast vid denna ålder hade Uppsala län den högsta andelen, 38,4 procent, följt av Stockholms län med 36,0 procent. Den lägsta andelen hade Jämtlands län med

22,8 procent och den näst lägsta hade Gotlands län med 25,3 procent. Det innebär att skillnaden mellan Uppsala län och Jämtlands län var 15,6 procentenheter (tabell 2.13).

Om man i stället studerar den årskull som under 2008 blev 24 år och jämför andelen ungdomar i respektive län som börjat studera är skillnaden mellan länen mindre, 10 procentenheter. Att skillnaderna mellan länen minskar när man studerar 24-åringarna beror inte på att denna årskull visar ett annat mönster än 21-åringarnas årskull. Vid 21 års ålder var skillnaderna ungefär lika stora mellan länen för båda årskullarna. Det innebär således att län med relativt låg övergång till högskolan för 21-åringar i viss mån hade "tagit igen" detta när de unga uppnått 24 års ålder. Däremot ökade skillnaderna mellan killar och tjejer.

Jämför vi årskullen som är född 1987 med årskullen från 1986 och andelen som påbörjat högskolestudier vid 21 års ålder är ökningen störst på Gotland (2,8 procentenheter). Därefter följer Hallands och Jämtlands län med en ökning på 1,8 procentenheter. De största minskningarna har ägt rum i Västerbottens och Dalarnas län, 2,1 respektive 1,9 procentenheter.

Om man istället jämför årskullen som är född 1984 med den som är född 1983 och andelen som påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder är ökningen återigen störst på Gotland (4,5 procentenheter). Därefter följer Jämtlands och Öst-

Tabell 2.12 Andel av respektive årskull som påbörjat högskoleutbildning senast vid 24 års ålder. Procent

Födda	Totalt	Tjejer	Killar
1980	44,8	52,5	37,5
1981	44,8	52,5	37,4
1982	44,8	52,6	37,4
1983	43,8	51,7	36,3
1984	43,6	51,7	36,1

Källa: Högskoleverket.

ergötlands län med en ökning på 1,7 respektive 1,5 procentenheter. De största minskningarna har ägt rum i Kronobergs och Jönköpings län, 3,5 respektive 3,2 procentenheter.

Variationer mellan kommuner

Variationerna mellan de enskilda kommunerna är naturligt nog större än variationerna mellan länen. Den kommun som hade den högsta andelen ungdomar som påbörjat högskolestudier, både bland 21-åringarna och bland 24-åringarna, var Danderyd i Stockholms län. I kommunen hade 61,7 procent av 21-åringarna börjat studera senast vid 21 års ålder vilket kan jämföras med

7,8 procent av 21-åringarna i Munkfors i Värmlands län, som hade den lägsta andelen i landet. Tre fjärdedelar, 75,7 procent, av 24-åringarna i Danderyd hade börjat studera senast vid 24 års ålder, vilket kan jämföras med 10,9 procent i Arjeplog i Norrbottens län som hade den lägsta andelen i landet i denna årskull. De mycket stora variationerna mellan de olika kommunerna, och inom vissa kommuner mellan killar och tjejer, bör tolkas med försiktighet eftersom antalet ungdomar i en årskull i vissa kommuner är mycket lågt och gör att varje individ därmed representerar fler procentenheter.

Tabell 2.13 Andel av unga som påbörjat högskoleutbildning senast vid 21 och 24 års ålder, efter kön och län*. 2007/08. Procent

Påbörjade högskolestudier							
Län	21 års ålder (födda 1987)			Län	24 års ålder (födda 1984)		
	Tjejer	Killar	Totalt		Tjejer	Killar	Totalt
Uppsala län	45,3	31,9	38,4	Uppsala län	56,4	40,9	48,5
Stockholms län	41,5	30,8	36,0	Stockholms län	54,9	40,3	47,4
Skåne län	39,6	28,1	33,8	Gotlands län	51,7	40,3	45,8
Östergötlands län	37,6	25,2	31,2	Västerbottens län	55,6	36,3	45,5
Västra götalandets län	37,0	25,4	31,1	Skåne län	52,6	36,8	44,5
Kalmar län	37,1	25,1	31,0	Kronobergs län	53,5	35,5	44,1
Hallands län	37,2	23,5	30,3	Kalmar län	52,0	36,4	44,0
Kronobergs län	38,5	22,4	30,3	Västernorrlands län	54,7	33,6	43,4
Blekinge län	36,8	24,0	30,2	Östergötlands län	50,0	37,3	43,3
Jönköpings län	37,2	23,3	30,0	Blekinge län	52,8	34,4	43,1
Örebro län	34,8	24,2	29,5	Hallands län	50,8	36,0	43,0
Västernorrlands län	33,3	22,8	28,0	Västra götalandets län	50,2	35,8	42,8
Västerbottens län	33,2	22,5	27,7	Jönköpings län	50,8	34,4	42,4
Norrbottens län	34,0	20,8	27,2	Norrbottens län	51,6	32,2	41,9
Västmanlands län	33,3	21,4	27,1	Värmlands län	49,7	33,4	41,3
Värmlands län	32,8	21,2	27,0	Jämtlands län	50,7	31,3	40,7
Gävleborgs län	31,9	22,2	26,9	Örebro län	49,8	30,8	40,2
Dalarnas län	30,7	21,9	26,2	Västmanlands län	48,0	32,3	40,0
Södermanlands län	32,3	20,1	26,2	Dalarnas län	46,2	34,3	39,9
Gotlands län	30,4	20,3	25,3	Södermanlands län	47,2	31,4	39,0
Jämtlands län	26,6	19,0	22,8	Gävleborgs län	46,7	30,9	38,5
Riket	37,2	25,7	31,3	Riket	51,7	36,1	43,6

Källa: Högskoleverket.

* Länsfördelning utgår från var studenterna var skrivna vid 18 års ålder, det vill säga innan de påbörjade sina högskolestudier. Länen är i fallande ordning sorterade efter övergångsfrekvens läsåret 2007/08.

Utbildningskvalitet

Indikator 12

Lärartäthet och andel behöriga lärare i gymnasiet

Uppgiftslämnare: Skolverket

Andelen behöriga lärare var 73,0 procent och antalet lärare per 100 elever var 7,9 läsåret 2009/10. Sedan 2005/06 har det skett små förändringar.

Andelen gymnasielärare med pedagogisk högskoleexamen, det vill säga behöriga lärare, var ungefär lika stor läsåret 2009/10 som 2005/06. Lärartätheten var 7,9 lärare per 100 elever läsåret 2009/10, vilket är en liten minskning jämfört med 2005/06 (tabell 2.14).

En jämförelse mellan olika huvudmän visar att kommunala skolor hade högre andel lärare med pedagogisk högskoleexamen jämfört med fristående skolor. Andelen lärare med pedagogisk

högskoleexamen varierar mellan kommunerna. I något fler än var tredje kommun hade mer än 80 procent av lärarna i gymnasieskolan en pedagogisk högskoleexamen. Norrbotten, Västerbotten och Skåne var de län som hade högst andel gymnasielärare med pedagogisk högskoleexamen. Lägst andel lärare med pedagogisk högskoleexamen hade Jönköpings och Gotlands län.

Tabell 2.14 Lärartäthet och lärarbehörighet i gymnasieskolan, 2005/2006–2009/2010

Läsår	Antal lärare		Andel med pedagogisk examen (%)	Antal lärare med heltidstjänster per 100 elever
	Totalt	därav antal tjänstgörande		
2005/06	37 513	35 294	73,2	8,1
2006/07	39 123	36 728	71,6	8,1
2007/08	39 506	37 518	72,0	8,1
2008/09	40 627	38 392	72,0	8,1
2009/10	39 513	37 425	73,0	7,9

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Gymnasieskolan, Personal, Riksnivå, tabell 2. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunnivå, tabell 1.

Vuxenutbildning

Indikator 13

Tillgång till vuxenutbildning samt sfi

Uppgiftslämnare: Skolverket

Antalet kommuner som erbjöd grundläggande, gymnasial och påbyggnadsutbildning inom komvux var 249, 263 respektive 76 kalenderåret 2009. Särvox erbjöds i 215 och sfi erbjöds i 257 kommuner. Sedan 2005/06 erbjuder färre kommuner kommunal vuxenutbildning, men fler anordnar sfi.

Från och med kalenderåret 2009 publicerar Skolverket statistiken över komvux och sfi per kalenderår istället för per läsår. Kalenderåret 2009 var det 249 kommuner som erbjöd grundläggande komvux, 263 kommuner som erbjöd gymnasial komvux och 76 kommuner som erbjöd påbyggnadsutbildning. Många kommuner samverkar i utbudet av kommunal vuxenutbildning och kan på så sätt erbjuda högre kvalitet och totalt större utbud än tidigare. Drygt 30 procent av komvuxutbildningen upphandlades från andra utbildningsanordnare än kommuner och landsting, till exempel från studieförbund, folkhögskolor och privata utbildningsföretag kalen-

deråret 2009. Antalet kommuner som anordnade sfi var 257 stycken kalenderåret 2009.

Särvox anordnades i 215 kommuner läsåret 2009/10, vilket var ungefär lika många som läsåret 2005/06. Eleverna kom från 250 kommuner. I syfte att motverka brist på arbetskraft med yrkesutbildning genomfördes 2009 en särskild satsning på yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning, yrkesvux. Målgruppen är vuxna som saknar gymnasieutbildning eller har en gymnasieutbildning som behöver kompletteras. Det är också möjligt för den som läst en studieförberedande utbildning att växla om och skaffa sig en gymnasial yrkesutbildning.

Tabell 2.15 Antal kommuner som i egen regi eller via annan utbildningsanordnare erbjuder komvux på olika nivåer, svenska för invandrare respektive särvox, 2004/2005–2009/2010

Läsår	Grundläggande komvux	Gymnasial komvux	Påbyggnadsutbildning	Sfi	Särvox
2005/06	258	272	76	251	218
2006/07	250	271	67	251	215
2007/08	251	269	73	259	221
2008/09	244	266	72	257	215
2009/10					215
2009	249	263	76	257	

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, komvux, Elever och Kursdeltagare, Riksnivå, tabell 2 A, sfi, Elever och Kursdeltagare, Riksnivå, tabell 2A samt särvox, Elever, Riksnivå tabell 2. Se även Länsnivå, tabell 1 och Kommunnivå, tabell 2.

Kommentar: Från och med kalenderåret 2009 publicerar Skolverket statistiken över komvux och sfi per kalenderår istället för per läsår.

Modersmålsundervisning

Indikator 14

Deltar i modersmålsundervisning i grundskolan

Uppgiftslämnare: Skolverket

Läsåret 2009/10 deltog 53,3 procent av dem som var berättigade i modersmålsundervisning. Andelen tjejer som deltog var större än andelen killar. Sedan 2005/06 har andelen minskat.

Av dem som var berättigade till modersmålsundervisning deltog 53,3 procent under läsåret 2009/10. Andelen tjejer som deltog i undervisning i modersmål var högre än andelen killar, 55,3 respektive 51,4 procent (tabell 2.16).

Tabell 2.16 Andel av berättigade elever som deltar i modersmålsundervisning i grundskolan efter kön. 2005/2006–2009/2010. Procent

Läsår	Totalt	Tjejer	Killar
2005/06	54,6	56,4	52,9
2006/07	55,9	57,8	53,9
2007/08	53,8	55,6	52,0
2008/09	53,4	55,5	51,5
2009/10	53,3	55,3	51,4

Källa: Skolverket. Ytterligare information: www.skolverket.se, Statistik och analys, Statistik, Grundskolan, Skolor och elever, Riksnivå, tabell 8 A. Se även Länsnivå, tabell 2 och Kommunnivå, tabell 2.

Ungdomsstyrelsens reflektioner

Behörighet och målpuffyllelse

Flera indikatorer inom området visar negativa tendenser. Andelen som är behöriga till gymnasieskolan och till högskolestudier har minskat, liksom andelen godkända i ämnesproven i svenska, matematik och svenska som andraspråk. Andelen elever som i årskurs 9 når de nationellt uppsatta målen och som är godkända i engelska ligger dock på ungefär samma nivå som tidigare. Kunskapsläget i engelska ligger på en hög nivå, med över 92 procent godkända, men andelen som i slutbetygen når de nationellt uppsatta målen i årskurs 9 är förhållandevis låg. Cirka 20 procent av eleverna klarade inte de uppsatta målen under 2005/06–2009/10.

Indikatorerna visar också på stora skillnader i målpuffyllelse, kunskap och behörighet till gymnasieskola eller högskola mellan olika grupper av unga. I flera av indikatorerna uppnår tjejerna bättre resultat än killarna och elever med svensk bakgrund uppnår bättre studieresultat än elever med utländsk bakgrund. I några av indikatorerna är tendensen att skillnaderna mellan elever med utländsk och svensk bakgrund ökar.

Indikatorn som visar behörighet till gymnasieskolan är den enda där det är möjligt att dela upp elever med utländsk bakgrund i de som kommit till Sverige före och de som kommit efter årskurs 1 i grundskolan. Medan resultaten bland eleverna som kommit till Sverige före årskurs 1 visar en försiktig positiv trend de studerade åren har andelen behöriga till gymnasieskolan bland dem som kommit till Sverige efter årskurs 1 minskat med nästan sju procentenheter mellan

2005/06 och 2009/10. Vid det senaste mättillfället var endast hälften (51 procent) i gruppen som kommit till Sverige efter årskurs 1 behöriga.

För vissa elever som är födda utrikes innebär situationen i hemlandet att man bär på ett tungt bagage. Nyanlända barn och ungdomar har ofta varit med om traumatiska händelser. Detta gäller inte minst den kraftigt ökande gruppen ensamkommande barn som dessutom skilts från föräldrar och sociala nätverk (Migrationsverket 2010).⁵

Kunskapsläget för elever som har svenska som andraspråk har försämrats mellan 2006 och 2010, med undantag av muntlig förmåga. I en studie av hur förskola och grundskola arbetar med språk- och kunskapsutveckling för flerspråkiga elever visar Skolinspektionen att ämnet svenska som andraspråk ofta hanteras som ren färdighetsträning och utan sammanhang med det övriga innehållet i skolan (Skolinspektionen 2010). Granskningen konstaterar att ämnet svenska som andraspråk på många håll har låg status. Skolinspektionen menar att skolan måste utveckla undervisningen i svenska som andraspråk och arbeta aktivt för att tydliggöra ämnets betydelse för elevernas möjlighet att lära sig förstå och använda det svenska språket.

Det finns en risk med att göra en uppdelning mellan elever med svensk och elever med utländsk bakgrund och att i en sådan uppdelning antyda att skillnaderna enbart skulle kunna förklaras med hjälp av nationell bakgrund. Elever i gruppen med utländsk bakgrund har olika förutsättningar beroende på variationer i utbildningsstrukturer och utbildningskulturer i respektive

ursprungsland. Detta påverkar deras lärandeprocess och utbildningsresultat i den svenska skolan. Samtidigt bör man ha i åtanke att elevers möjligheter påverkas mer av deras socioekonomiska ställning än av deras etniska bakgrund (Socialstyrelsen 2006). Den socioekonomiska dimensionen ger utslag oavsett elevernas etniska bakgrund då föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för ungas studieresultat. Elever med högutbildade föräldrar når uppsatta mål och läser vidare i större utsträckning än elever vars föräldrar är lågutbildade.

Det är inte bara föräldrarnas utbildningsnivå som påverkar elevernas studieresultat. Skolverket poängterar att barn som växer upp i samhällets vård eller i familjer med återkommande ekonomiskt bistånd lämnar grundskolan med mycket lägre betyg än andra barn och har i vuxen ålder lägre utbildningsnivå än jämnåriga. Dessa barn löper högre risk för ogynnsam utveckling över tid. Sambandet mellan elevernas studieresultat och föräldrarnas anknytning till arbetsmarknaden samt deras disponibla inkomst har även visats i Ungdomsstyrelsens *Fokus 08 – En analys av ungas utsatthet* (Ungdomsstyrelsen 2008).

De elever som slutar grundskolan utan behörighet att söka till gymnasiet slussas i regel in i gymnasiets individuella program. Men endast en av sex elever som börjar i gymnasiets individuella program avslutar sina gymnasiestudier (Skolverket 2008a). Vi vet att unga som lämnar gymnasiet utan avgångsbetyg får betydligt svårare än andra unga att ta sig in på arbetsmarknaden (Ungdomsstyrelsen 2005, Skolverket 2008b). I den nya gymnasieskolan som startar hösten 2011 ersätts individuella program av introduktionsprogram.

Landets kommuner har ett särskilt informationsansvar för att ta reda på vad unga som inte

går i gymnasiet och inte fyllt 20 år gör och att erbjuda dem lämpliga åtgärder. Ungdomsstyrelsen kartlade i rapporten *Vägarna in* (2009a) hur kommuner som tecknat lokala utvecklingsavtal med staten arbetar med bland annat informationsansvaret. Kartläggningen visade att många kommuner hade svårt att få kontakt med de berörda ungdomarna och att arbetet skulle behöva förstärkas på flera håll. Kommunerna efterlyste bland annat en tydligare reglering och att fler förvaltningar ska samverka kring ansvaret.

Kunskapen om hur många som ingår i gruppen unga som varken arbetar eller studerar har varit bristfällig, men 2011 presenterade Temagruppen unga i arbetslivet siffror om gruppens storlek (Temagruppen Unga i arbetslivet 2011). Totalt ingick drygt 20 000 av 16–19-åringarna i gruppen under 2008, vilket motsvarar knappt 4 procent av hela åldersgruppen. Jämfört med 2007 var det en klar ökning. Andelen killar som varken arbetade eller studerade var större än andelen tjejer.

Skolverket har under 2011 gjort en uppföljning av hur kommunerna arbetar med informationsansvaret (Skolverket 2011). Uppföljningen visar att det skett flera positiva förändringar i arbetet sedan den förra uppföljningen 2006. Hälften av kommunerna anger att de har förändrat sitt arbete under de senaste två åren, främst genom att de i högre grad samverkar med andra aktörer, både inom kommunen och med andra myndigheter.

Trots positiva tendenser visar uppföljningen att det fortfarande saknas en handlingsplan för arbetet med ungdomarna i åldersgruppen i en tredjedel av kommunerna. Antalet kommuner som upplever svårigheter i arbetet med informationsansvaret har ökat, främst anges svårigheter med att få kontakt med ungdomarna och att erbjuda dem lämpliga åtgärder. De brister

som fortfarande finns i skolornas arbete med informationsansvaret innebär att förutsättningarna för ungdomar utanför gymnasieskolan att komma vidare till en meningsfull sysselsättning skiljer sig åt beroende på i vilken kommun de bor. I och med kommande förändringar i gymnasieskolan blir det än viktigare att kommunernas arbete med informationsansvaret fungerar tillfredsställande.

Skolverkets uppföljning visar att utbildning fortfarande är det vanligaste som kommunerna erbjuder ungdomarna. Men för vissa skoltrötta ungdomar är det viktigt att även kunna erbjudas andra alternativa utbildningsformer.

De yrkesförberedande program som finns i dagens gymnasieskola innehåller arbetsplatsförlagd utbildning (APU). Skolinspektionen gjorde under 2010 en kvalitetsgranskning av denna (Skolinspektionen 2011a). Resultaten visar att endast var femte skola i granskningen klarar att ge en arbetsplatsförlagd utbildning med den kvalitet som krävs. Vidare visade granskningen att lärare sällan har möjlighet att följa elevernas utveckling under APU:n, att betygen i regel sattes på oklara grunder och att samverkan mellan skolorna och arbetslivet ofta var bristfällig. Skolinspektionen menar att läraren har en nyckelroll för att samverkan med arbetslivet ska bli bättre, men att även rektor och huvudman bör ta ansvar för samverkansarbetet.

I den nya gymnasieskolan som börjar gälla från höstterminen 2011 görs en tydligare skillnad mellan yrkesförberedande program och högskoleförberedande program. Tanken är att de högskoleförberedande programmen ska göra eleverna bättre förberedda för högskolestudier än den nuvarande gymnasieskolan och att de yrkesförberedande programmen ska göra eleverna mer redo att börja en yrkesbana di-

rekt efter utbildningen. De yrkesförberedande programmen kommer inte att ge behörighet till högskolan. Det kommer dock att vara möjligt att få behörighet genom att utöka sina studier med svenska och engelska under gymnasietiden eller att komplettera studierna på komvux efter gymnasiet.

Gymnasial lärlingsutbildning pågår sedan hösten 2008 som försöksverksamhet och kommer att ingå i den reformerade gymnasieskolan. I den nya gymnasieskolan ska det inom yrkesprogrammen vara möjligt att välja en gymnasial lärlingsutbildning där eleven genomför en större del av utbildningen på en eller flera arbetsplatser. En elev kan vara anställd på ett företag under sin utbildning eller genomgå utbildningen utan att vara anställd (Skolverket 2008b). Under hösten 2011 kommer Temagruppen Unga i arbetslivet att tillsammans med Skolverket presentera en utvärdering av lärlingsutbildningen.

Sammanfattningsvis konstaterar Skolverket att de nationella instrument som finns för att bedöma ungas kunskaper över tid ger en blandad bild. I vissa delar har små förändringar skett under de senaste fem åren medan det i andra avseenden, framför allt när det gäller resultaten i nationella prov i svenska och matematik, är stora negativa förändringar. Skillnaderna mellan killar och tjejer och mellan svenska elever och elever med utländsk bakgrund är tydliga i alla undersökningar. De nationella proven är dock inte primärt avsedda att mäta trender varför kunskapsunderlaget kompletteras med ett regelbundet deltagande i internationella studier, vars utformning bestäms av kravet på att mäta förändringar över tid.

Internationell jämförelse

Utgår man från resultaten i internationella studier kan man konstatera att kunskapsutvecklingen i läsförståelse samt för matematisk och naturvetenskaplig kompetens bland svenska elever uppvisar en negativ trend under de senaste 20 åren. Vi ser också att spridningen mellan de mest resursstarka och de mest resurssvaga, i termer av social och etnisk bakgrund, ökar och att killar generellt klarar kunskapskraven sämre än tjejer.

Två undersökningar – PISA 2009 och TIMSS Advanced – som publicerats under de senaste två åren har bekräftat den nedåtgående trenden och den ökande spridningen mellan hög- och lågpresterande elever. I PISA 2009, där 15-åringar fått pröva sin läsförståelse och sin matematiska och naturvetenskapliga kompetens, har resultaten genomgående försämrats. Nästan en femtedel av eleverna i Sverige når inte upp till basnivån i läsförståelse. Enligt OECD är det en kunskapsnivå som kan ses som grundläggande för fortsatt lärande. Andelen har ökat från knappt 13 procent till nästan 18 procent sedan 2000. Bland killarna är det nästan en fjärdedel som inte når upp till den grundläggande nivån. Både killar och tjejer har tappat, men killarna har tappat mer och de svagpresterande killarna mest (Skolverket 2010a).

En likvärdig skola innebär bland annat att alla elever oavsett social bakgrund och ekonomiska förutsättningar ska ges samma möjligheter att uppnå målen. PISA 2000 visade att Sverige hade en stark position när det gäller likvärdighet. En analys av resultaten i PISA 2009 visar att Sverige har tappat sin topposition till att numera inte vara mer än ett genomsnittsland när det gäller likvärdighet. Skillnaderna mellan hög- och lågpresterande elever har ökat samtidigt som skillnaderna mellan hög- och lågpresterande skolor

har ökat. Dessutom har betydelsen av en elevs socioekonomiska bakgrund förstärkts och är nu till och med större än genomsnittet i OECD.

Den andra av de nämnda studierna – TIMSS Advanced – har studerat kunskaperna i matematik och fysik hos ungdomar på framför allt naturvetenskapsprogrammets tredje år (Skolverket 2009a). Även här finns mycket tydliga tecken på en försämring i kunskaperna jämfört med 1995. Jämfört med de andra tio länderna som ingår i undersökningen ligger svenska elever på en genomsnittlig nivå i fysik men tydligt under genomsnittet i matematik.

En omfattande internationell studie av 15-åringars medborgarkompetens, det vill säga kunskaper om hur samhället fungerar – ICCS – har gett en mer positiv bild (Skolverket 2010b, 2010c). Studien visar att svenska elever har goda kunskaper i förhållande till ungdomar i flertalet andra deltagande länder. Samtidigt slår, liksom i övriga studier under de senaste 10 åren, social bakgrund, kön och migrationsbakgrund igenom i resultaten.

Skolverket publicerade 2009 en bred kunskapsöversikt som beskriver orsaker till att svenska grundskoleelevers resultat har försämrats, *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola?* (Skolverket 2009b). Kunskapsöversikten belyser samhällsförändringar, reformer, resurser och arbetet i skolorna från tidigt 1990-tal. Forskare har också på Skolverkets uppdrag gjort fördjupade ämnesdidaktiska analyser av de internationella studier som rör matematik och naturorienterande ämnen (Skolverket 2008c). I 22 av 25 OECD-länder med jämförbara data, däribland Sverige, var andelen elever som 2007 gick ut från en gymnasieutbildning med slutbetyg större än 70 procent. Sverige låg under OECD-genomsnittet (OECD 2009). Andelen

tjejer som gick ut gymnasiet med slutbetyg var större än andelen killar i 23 av länderna.

Inom ramen för Lissabonprocessen har EU definierat uppföljningsbara mål och riktmärken för hur länderna ska främja ett mer jämlikt deltagande i utbildning (Europeiska unionens råd 2008). Enligt Europeiska kommissionens nya lägesrapport om utbildning har EU-länderna under det senaste decenniet förbättrat sina utbildningssystem på de väsentliga områdena, men endast ett av de fem mål som sattes upp för 2010 har uppnåtts och det var målet att öka antalet utexaminerade inom matematik, naturvetenskapliga ämnen och teknik (Europeiska kommissionen 2011).

Under 2009 lämnade drygt 14 procent av de i åldern 18–24 år utbildningen med bara grundskola eller mindre. EU har gemensamt antagit *Strategi Europa 2020*. Två av målen har getts högre politisk status i den nya strategin: att minska andelen elever som lämnar skolan i förtid till mindre än 10 procent och att se till att minst 40 procent av den yngre generationen har högskoleutbildning eller motsvarande.

Utbildningsnivå och högskolestudier

Mellan 2005 och 2009 låg andelen personer med lägst 3-årig gymnasieutbildning i åldersgruppen 20–25 år på en relativt konstant nivå, knappt 80 procent. Andelen tjejer med lägst 3-årig gymnasieutbildning var högre än andelen killar. Det var också en klart större andel tjejer som inom tre år efter slutförd gymnasieskola hade övergått till högskolan.

Andelen unga som påbörjat högskolestudier inom tre år ökade mellan 2004 och 2007, men andelen var mindre 2007 än 2003. Det var en större andel unga med utländsk bakgrund som inom tre år efter slutförd gymnasieskola över-

gått till högskolan, jämfört med unga med svensk bakgrund, och skillnaderna har ökat över tid. Sedan 1990 har andelen högskolestuderande ökat. Det finns skillnader i vilken utsträckning man läser vidare på högskola beroende på kön, föräldrars utbildningsnivå, om man har svensk eller utländsk bakgrund samt var i landet man bor.

Under hösten 2009 startade en helt ny utbildningsform, yrkeshögskoleutbildning (YH-utbildning). Dessa utbildningar kombinerar teori med praktiskt lärande på en arbetsplats och erbjuds inom branscher där det finns ett uttalat behov av välutbildad arbetskraft. Innehållet i utbildningarna bygger på kunskap som uppkommit vid produktionen av varor och tjänster och de syftar till att leda till jobb direkt efter examen. Under en övergångsperiod kommer de äldre kvalificerade yrkesutbildningarna (KY-utbildningarna) att finnas parallellt med YH-utbildningarna, för att från och med 2014 helt ersättas av YH-utbildningar.

Myndigheten för yrkeshögskolan har i en rapport från 2011 studerat vilken sysselsättning de som genomgått en kvalificerad yrkesutbildning har året efter examen (Myndigheten för yrkeshögskolan 2011). I studien framkommer att cirka fem av sex som examinerades 2009 arbetade eller drev ett eget företag året efter examen. Denna andel var under 2008 och 2009 något lägre jämfört med andelen bland examinerade de två föregående åren, vilket troligtvis beror på de kraftiga skiftningarna i ekonomin i samband med finanskrisen. Rapporten visade också att året efter examen var knappt 1 av 10 arbetslösa, att 2 av 10 hade samma arbetsgivare som före utbildningen och att ungefär 7 av 10 hade mer kvalificerade arbetsuppgifter än före utbildningen. Av de examinerade var 6 av 7 ganska eller mycket nöjda med sin KY-utbildning.

Utbildningskvalitet

Andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i gymnasieskolan var 73 procent läsåret 2009/10. Andelen är ungefär densamma som 2005/06, men det har skett en viss ökning de senaste föregående åren. Lärartätheten låg på 7,9 lärare per 100 elever, en liten minskning sedan 2005/06. Kommunala skolor hade en högre andel behöriga lärare jämfört med friskolor.

En utmaning för lärarkåren är nyanlända elever. Det är en liten andel av landets skolor som tar emot en mycket stor andel av till Sverige nyanlända elever. Dessa skolor ligger i områden som redan har en stor andel invånare med utländsk bakgrund och där en mindre andel har svenska som förstaspråk, vilket i sig försvårar möjligheten för de nyanlända att lära sig det svenska språket och därigenom öka möjligheten att få godkända studieresultat. Indikatoren som visar behörighet till gymnasieskolan tydliggör de stora svårigheter som elever som kommit till Sverige efter årskurs 1 i grundskolan har jämfört med de som kommit till Sverige tidigare eller som är infödda.

Tidigare forskning visar dock att det främst är skolans och undervisningens kvalitet som är avgörande för elevernas resultat och förmåga att inhämta kunskap, snarare än elevernas bakgrund. Lärares engagemang, självtillit, trygghet i yrkesrollen samt förmåga att skapa sociala band till kollegor och elever är mycket viktiga faktorer. Skolor som arbetar förebyggande och systematiskt med sociala relationer, positiv skolmiljö och lärares ledarskap har också bättre förutsättningar för goda resultat (Skolutvecklingsmyndigheten 2008, Skolverket 2009b).

Skolinspektionen har granskat kvaliteten i utbildningen för nyanlända elever Skolinspektionen (2009a). Granskningen visade att det inte var någon av de granskade skolorna som gett eleverna den utbildning de har rätt till. Bristerna

fanns inom en rad områden: nyanlända elever särskiljs ofta från de andra eleverna och får undervisningen i en introduktionsklass, vilket motverkar integreringen av eleverna; undervisningen tar sällan hänsyn till elevens individuella förutsättningar; utbildningen av nyanlända innefattas sällan av skolans kvalitetsarbete; personalen saknar kunskap om nyanlända elevers rätt till utbildning.

Skolinspektionen menar att skolorna behöver göra grundligare kartläggningar av de nyanlända elevernas kunskaper, erbjuda en mer individualiserad undervisning utifrån varje enskild elevs bakgrund samt erbjuda undervisning och studiehundledning på elevens modersmål. Dessutom behöver skolorna förbättra sin organisation och personalens kunskap om hur man undervisar nyanlända elever. Kommunerna behöver öka samverkan med andra instanser för att förbättra sitt mottagande och introducera nyanlända elever, inte bara i kommunen utan även på regional och nationell nivå.

I Ungdomsstyrelsens rapport *Fokus 08 – En analys av ungas utanförskap* (Ungdomsstyrelsen 2008) poängteras lärarnas betydelse för elevernas kunskapsutveckling. I studien föreslås att kommunala skolor i socialt och ekonomiskt utsatta områden ska ges bättre möjligheter att rekrytera lärare med rätt kompetens och erfarenhet samt att det ska säkerställas att lärarna har kompetens att undervisa i skolor med blandade elevgrupper. Det ges också exempel på hur man arbetar med mentorskapsprogram och unga vuxna förebilder.

I *Fokus 09 – Metoder för att bryta ungas utanförskap* (Ungdomsstyrelsen 2009b) föreslår Ungdomsstyrelsen att en nationell aktör ska få i uppdrag att skapa ett nationellt kunskapscentrum för kvalitetsutveckling, uppföljning och erfarenhetsutbyte av mentorskapsprogram.

Enligt politikområdesmålen för utbildningspolitiken ska skolan ge alla elever möjlighet till en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Resultaten av indikatorerna, som tydligt visar att vissa grupper har svårare än andra i skolan, gör att det finns fog för att ifrågasätta om dessa mål uppfylls i dagens skola. Skolinspektionen tog under 2010 emot 2 260 anmälningar om upplevda missförhållanden i skolan (Skolinspektionen 2011c). Det var en fördubbling jämfört med året innan. Var tredje anmälan handlade om att man inte ansåg att skolan gett eleven tillräckligt mycket särskilt stöd. Denna anmälningsgrund ökade med 84 procent jämfört med 2009. Den vanligaste kategorin var att anmälaren ansåg att skolan inte hade vidtagit tillräckliga åtgärder i samband med att ett eller flera barn blivit kränkta.

I regeringssuppletet att redovisa indikatorer ingår att om möjligt redovisa eventuella skillnader i levnadsvillkor beroende på om man har funktionsnedsättning eller inte. Indikatorerna i detta kapitel redovisar, med ett undantag, inte den bakgrundsvariabeln. Skolinspektionen har dock granskat situationen för elever med funktionsnedsättning i grundskolan (Skolinspektionen 2009b).

Granskningen visar bland annat att det råder brister mellan den teori som finns i personalgruppen och den praktik som personalen utövar när det gäller funktionsnedsatta elever, att personalens kompetens i ämnet varierar kraftigt, att skolans lokaler och läromedel inte är tillräckligt anpassade efter elevernas behov samt att det saknas en samlad uppföljning och utvärdering av de insatser som görs. Enligt Skolinspektionen bör skolpersonalen få kontinuerlig kompetensutveckling och bättre rutiner för att informera personal och elever om elever med funktionsnedsättning. Man behöver också sätta

in kraftfulla åtgärder mot kränkningar av funktionsnedsatta elever.

Vuxenutbildning

Mellan läsåret 2005/06 och 2009 minskade antalet kommuner som i egen regi eller via annan utbildningsanordnare organiserade kommunal vuxenutbildning. Detta tyder på minskad tillgänglighet. Samtidigt är det möjligt att kommunerna idag samverkar mer i utbudet av kommunal vuxenutbildning och på så sätt erbjuder högre kvalitet än tidigare och totalt större utbud. Kommuner kan upphandla sin utbildning av andra utbildningsanordnare, till exempel studieförbund, folkhögskolor och privata utbildningsföretag, vilket blir allt vanligare. Under 2009 gick 33 procent av kursdeltagarna en kurs som anordnades av en annan utbildningsanordnare, en ökning med 11 procentenheter sedan 2004.

Indikatorn redogör inte för hur många elever som går dessa utbildningar, men statistik från Skolverket visar att antalet elever i komvux har ökat för första gången sedan slutet av 1990-talet. Under kalenderåret 2009 gick drygt 187 000 elever i komvux, vilket är en ökning med 6 procent sedan 2008. Elevökningen mellan 2008 och 2009 skedde framför allt inom gymnasial vuxenutbildning. Antalet elever var under 2009 som störst inom gymnasial vuxenutbildning, där 80 procent av alla komvuxelever studerade (www.skolverket.se).

Mellan 1993 och 2006 fick kommunerna extra statsbidrag för särskilda utbildningsåtgärder mot arbetslösheten, bland annat inom det så kallade Kungskapslyftet. Detta medförde att komvux expanderade kraftigt under 1990-talet. Från och med slutet av 1990-talet minskade antalet elever. Bakgrunden till detta var troligen den förbättrade konjunkturen och ett reducerat direkt statsbidrag.

Sedan 2009 utgår det ett riktat statsbidrag till kommuner som anordnar yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning, en satsning benämnd yrkesvux. Tanken med yrkesvux var att motverka brist på arbetskraft med yrkesutbildning. Målgruppen är vuxna som saknar gymnasieutbildning eller har en gymnasieutbildning som behöver kompletteras. Denna satsning förklarar dock inte fullt ut elevökningen inom gymnasial vuxenutbildning. Enligt statistiken har det skett en elevökning inom all gymnasial utbildning, både inom teoretiska kurser och inom yrkeskurser.

Precis som tidigare år deltog fler kvinnor än män i komvux. Andelen elever som är födda utomlands har tidigare ökat från år till år men var oförändrad mellan 2008 och 2009, 40 procent. Från 2009 är det inte längre möjligt att läsa upp sina gymnasiebetyg på komvux om man har ett godkänt betyg. Möjligheten ges enbart till de som saknar betyget godkänt. En person med godkända betyg har dock möjlighet att läsa in kursen på egen hand, så kallad prövning, och sedan tenta av den vid ett eller ett par tillfällen. En prövning ger däremot inte rätt till studiemedel.

Läsåret 2009/10 anordnades särvux i 215 kommuner. Kalenderåret 2009 ordnade 257 kommuner svenska för invandrare, sfi, en ökning jämfört med 2005/06. Sett till antalet elever som går sfi ser vi också en ökning sedan slutet av 1990-talet. Kalenderåret 2009 var det drygt 91 000 elever som gick sfi, det högsta antalet elever som har uppmätts någonsin och en ökning med 25 procent jämfört med 2007 (www.skolverket.se). Svenska för invandrare har en viktig funktion att fylla för utrikesföddas integration i samhället och etablering på arbetsmarknaden. Skolinspektionens granskning av sfi visar dock att det finns brister i både planering, genomförande och uppföljning (Skolinspektionen 2011b).

Undervisningen är inte heller alltid anpassad efter de studerandes behov och flexibla lösningar saknas. Att vara sfi-lärare kräver en särskild kompetens och förmåga till flexibilitet, men granskningen visar att lärarna sällan får det stöd och de medel som behövs. Trots att forskning och beprövad erfarenhet visat att stöd på modersmålet är framgångsrikt finns det kommuner där sådant stöd inte ges. Få kommuner tar hjälp av ny teknik inom sfi. Skolinspektionen menar att det inom sfi måste finnas lösningar anpassade för vuxnas lärande och efter individens bakgrund och erfarenheter. Som goda exempel ges aktiviteter som språkcaféer, där möjlighet ges till samtal med svenskspråkiga, och användande av ny teknik i form av läsplattor och bärbara datorer.

Modersmålsundervisning

Under läsåret 2009/10 deltog drygt hälften av dem som är berättigade till modersmålsundervisning i sådan undervisning. Det har skett en knapp, men årlig minskning sedan 2006/07. Andelen tjejer som deltog var högre än andelen killar.

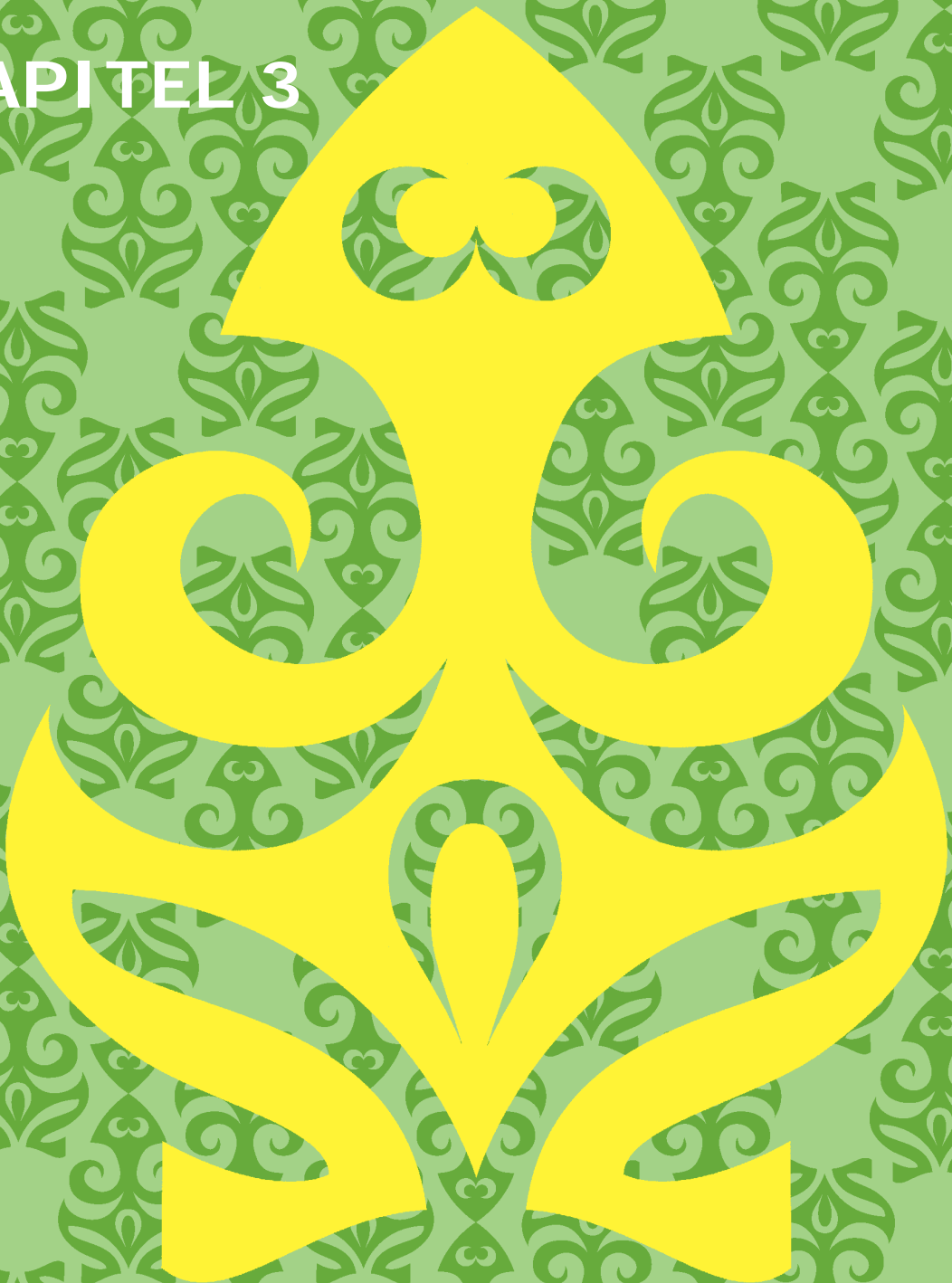
Skolverket gjorde 2008 en utvärdering av modersmålsundervisningen i landets grundskolor (Skolverket 2008d). Modersmålsundervisningen framträder i studien som en i hög grad marginaliserad verksamhet inom skolan. Huvudansvar för verksamheten ligger i flertalet fall på kommunen, vilket kan betyda att skolan har bristande insyn i verksamheten. En anledning till att elever inte vill eller kan delta är att undervisningen ofta bedrivs efter skoltid. Samtidigt visar studien att elever som deltar i modersmålsundervisning presterar bättre i skolan överlag, oavsett familjebakgrund, kön, eller migrationsbakgrund. Resultatet visar alltså på

ett i det närmaste motsatt förhållande – å ena sidan en marginaliserad undervisning och å andra sidan en möjlig positiv effekt av att delta i undervisningen. Det motiverar att modersmålsundervisningen stärks i grundskolan.

En studie av Skolinspektionen visar även den att modersmålsundervisningen ”lever sitt eget liv” och att det råder oklarheter om vem som bär ansvaret för undervisningen (Skolinspektionen 2010). De studerade skolorna följer sällan upp resultaten i ämnet och elevernas kunskapsutveckling nämns sällan i utvecklingssamtalen eller i elevernas individuella utvecklingsplaner. Skolinspektionen rekommenderar att skolorna utvecklar samverkan mellan modersmåls lärare och övriga lärare så att modersmålsundervisningen får ett samband med övriga ämnen och blir en likvärdig del i undervisningen. Det är också viktigt att de elever i grundskolan som behöver det får studiehandledning i modersmålet. Därför behöver kommunerna stöd för att klara sitt uppdrag att rekrytera kompetenta modersmåls lärare och det behövs nationella insatser i form av kompetensutveckling för lärare och skollära.

Även Ungdomsstyrelsen har i sina fokusrapporter (Ungdomsstyrelsen 2008, 2009b) föreslagit ökade språksatsningar i form av mer undervisning i modersmål, undervisning i kärnämnen på andra språk än svenska samt en nationell satsning på kompetensutveckling av personal som arbetar med mottagande och introduktion av nyanlända ungdomar för att säkerställa hög kvalitet i verksamheten.

KAPITEL 3

Hälsa och utsatthet

En människas hälsa påverkar i hög grad hennes livssituation, hennes syn på samhället och hennes möjlighet till delaktighet. Huvudområdet *hälsa och utsatthet* omfattar såväl fysisk som psykisk hälsa samt utsatthet i olika former. Det handlar också om att unga ska ha verklig tillgång till välfärd. En viktig del i regeringens strävanden är att bryta utanförskap. Det handlar vidare om att stärka människors möjligheter i socialt och ekonomiskt utsatta positioner. En bra skol- och arbetsmiljö, en innehållsrik fritid och goda relationer till andra människor är viktiga. Vanor som att röka, dricka alkohol, bruka narkotika samt hur vi blir bemötta av andra människor har betydelse för hälsan både här och nu och i ett längre perspektiv. Till målen för huvudområdet hälsa och utsatthet hör också att stärka den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet samt att minska brottsligheten och öka tryggheten.

Tema	Nr	Indikator	Variabler	Relation		Tendens
				Tjejer	Killar	
Förhållanden i skolan	15	Arbete mot mobbing och kränkande behandling, 2009.				Positiv utveckling under perioden 1993-2006, den senaste mätningen 2009 visade ingen förändring.
	16	Elever som mobbas och trakasseras av andra elever, 2009.				Andelen var relativt konstant under perioden 1993-2009.
	17	Elever som känner sig mobbade eller trakasserade av sina lärare, 2009.				Andelen var relativt konstant under perioden 1997-2009.
	18	Elever som anser att lärarna behandlar tjejer och killar rättvist, 2009.				Andelen var relativt konstant under perioden 2000-2009.
	19	Elever som känner sig trygga i skolan, 2009.				Andelen var konstant vid de två mätningarna, 2006 och 2009.
Brott	20	Dödligt våld, 2008.				Trenden sedan början av 2000-talet är svagt minskande.
	21	Vård på sjukhus på grund av våldsrelaterade skador, 2009.				Andelen var relativt konstant under perioden 2000-2009.
	22	Niondeklassares utsatthet för brott, 2008.				Nivån är relativt konstant sedan 1995.
	23	16-24-åringars utsatthet för brott, 2009.				Nivån är relativt konstant sedan andra hälften av 1994/95, med en viss minskning 2009. Killarna är mer utsatta utanför hemmet, tjejerna i hemmet.
	24	Deltagande i brott, 2009.				Trenden var svagt uppåtående 2000-2009, men lägre än under 1990-talet. Andelen tjejer har ökat sedan 1995.
Folkhälsa	25	Andel unga som uppger att de blivit kränkta, 2010.				Andelen är relativt konstant sedan 2005.
	26	Andel med stillasittande fritid, 2010.				Andelen är relativt konstant sedan 2005.
	27	Andel med övervikt, 2010.				Andelen är relativt konstant sedan 2005.
	28	Andel med fetma, 2010.				Andelen är relativt konstant sedan 2005.
	29	Andel som röker dagligen, 2010.				Den totala andelen är relativt konstant sedan 2005, den minskning bland tjejerna som observerades 2009 har nu avbrutits och nivån har åter ökat.
	30	Andel som snusar dagligen, 2010.				Andelen är relativt konstant sedan 2005.
	31	Andel med riskabel alkoholkonsumtion, 2010.				Andelen är relativt konstant sedan 2005, dock med en viss minskning bland tjejer.

Tema	Nr	Indikator	Variabler	Relation		Tendens
				Tjejer	Killar	
Folkhälsa	32	Andel i gymnasiet år 2 som uppger att de använder narkotika, 2010.				Andelen är relativt konstant sedan 2005.
	33	Andel som uppger riskabelt spelande, 2010.				Andelen är relativt konstant sedan 2005.
Vård	34	Unga med psykiska och psykosomatiska symptom 2009.				Andelen är relativt konstant sedan 2004.
	35	Vård på sjukhus med anledning av självmordsförsök, psykos, narkotikakonsumtion eller alkoholkonsumtion, 2009.				Negativ utveckling avseende alla anledningar till sjukhusvård sedan 2000, bland både tjejer och killar.
	36	Avlidit till följd av självmord, narkotikamissbruk och trafikolyckor, 2008.				Fordonsolyckor med dödlig utgång minskade under perioden 2003–2008. Dödlighet på grund av narkotikamissbruk, liksom den totala dödligheten, ligger konstant.
	37	Verkställda aborter, 2009.				Aborter bland tonåringar har minskat sedan 2007 och bland 20–24-åringar sedan 2008.
	38	Antal klamydiainfektioner i åldersgruppen 15–24 år, 2010.				Fortsatt minskning sedan 2007, bland både tjejer och killar samt bland både yngre och äldre unga.
	39	Andel som inte besökt tandläkare under de senaste två åren, 2009.				I stort sätt samtliga unga upp till 19 år besöker tandläkare regelbundet. Bland 20–24-åringar minskade andelen som inte besöker tandläkare bland killarna under perioden 2007–2009.
	40	Unga som dygnsvårdats enligt SoL och LVU, 2009.				Negativ utveckling sedan 2004.
	41	Unga som fått antidepressiva läkemedel på recept, 2010.				Negativ utveckling sedan 2006, framför allt bland yngre tjejer.
Förhållanden i arbetslivet	42	Arbetsjukdomar, 2009.				Positiv utveckling sedan 2003.
	43	Arbetsolyckor, 2009.				Positiv utveckling sedan 2000.
Bostadsförhållanden	44	Andel som trivs i bostadsområdet, 2007.				Inte möjligt med jämförelser över tid på grund av ändringar i datainsamlingen.
	45	Andel med eget rum, 2009.				Inte möjligt med jämförelser över tid på grund av ändringar i datainsamlingen.
	46	Andel med möjlighet att sova ostört, 2007.				Inte möjligt med jämförelser över tid på grund av ändringar i datainsamlingen.

	Kön		Funktionsnedsättning		Tjejers situation bättre än killars		Killar situation bättre än tjejers		Ingen eller liten skillnad mellan tjejer och killar		Positiv tendens		Oförändrad tendens		Negativ tendens
--	-----	--	----------------------	--	-------------------------------------	--	------------------------------------	--	---	--	-----------------	--	--------------------	--	-----------------

Förhållanden i skolan

Indikatorerna i detta avsnitt ska belysa elevernas trygghet, skolans arbete med värdegrundsfrågor samt resultatet av detta arbete. Samtliga indikatorer baseras på Skolverkets attitydundersökning som görs vart tredje år i grundskolan och i gymnasieskolan.

Indikatorerna refererar till de två politikområdesmålen. Det ena är att all utbildning ska genomsyras av principen om människors lika värde. Alla som arbetar i skolan har ett tydligt ansvar att aktivt förebygga och motverka alla former av kränkande behandling och att främja jämställdhet mellan könen. Det andra politikområdesmålet är att den svenska skolan ska vara en trygg kunskapsskola för alla, där elevernas utveckling mot kunskaps- och demokratimålen står i centrum. En betydelsefull faktor för såväl inlärning som trygghet och trivsel är barns, elevers och föräldrars möjlighet till delaktighet och inflytande i förskolan och skolan.

I grundskolans läroplan beskrivs personlig trygghet och självkänsla som något som grundläggs i hemmet men som även skolan har en viktig roll i. Vidare ska varje elev, enligt både grund- och gymnasieskolans läroplaner, möta respekt för sin person och sitt arbete. Sedan 2006 gäller lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Lagen ställer krav på att skolan ska föra ett målinriktat arbete för att motverka alla former av kränkande behandling. Varje skola är inte bara skyldig att årligen upprätta en likabehandlingsplan utan måste också utreda och förhindra förekomst av kränkningar. Från och med den 1 juli 2011 ingår dessa skrivelser i skollagen (SFS 2010:800, SFS 2006:67).

Indikator 15

Arbete mot mobbning och kränkande behandling

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 78 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet angav 2009 att deras skola gör mycket för att förhindra mobbning och kränkande behandling. Andelen har ökat sedan 1993 men är oförändrad jämfört med den förra mätningen 2006. Det var inga skillnader mellan tjejer och killar och inte heller utifrån bakgrund eller föräldrarnas utbildning.

I kvalitetsgranskningen *Skolors arbete vid trakasserier och kränkande behandling* konstaterar Skolinspektionen att det inte är ovanligt att personal bagatelliserar eller banaliserar, att de inte ingriper mot eller inte klarar av att få stopp på kränkningar som pågår. Att personal och elever på grund av upprepade förekomster betraktar kränkande handlingar som acceptabla vardagsföreteelser bidrar enligt Skolinspektionen till att utsatta elever inte bryr sig om att berätta vad de varit med om eller uppfattar det som något de

får lov att acceptera (Skolinspektionen 2010).

Skolverket har gjort en omfattande utvärdering av metoder som används mot mobbning och är kritiskt till att använda färdiga programkoncept. Alla åtta granskade program innehåller inslag som är såväl effektiva som ineffektiva när det gäller att minska mobbning. Skolverket kan därför inte förorda att skolorna använder något av de granskade programmen fullt ut i arbetet mot mobbning. En ny upptäckt är också att insatserna fungerar olika för killar och tjejer. Stu-

Tabell 3.1 Andel elever som anser att deras skola gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 1993, 1997, 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Kön		Bakgrund		Förälders högsta utbildning		
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk	Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
1993	50							
1997	52							
2000	59	55	62			54	59	56
2003	75 ± 2	73 ± 3	76 ± 3	75 ± 2	72 ± 4	76 ± 7	76 ± 3	73 ± 3
2006	79 ± 2	75 ± 3	82 ± 2	79 ± 2	77 ± 4	78 ± 7	79 ± 3	79 ± 3
2009	78 ± 2	77 ± 3	79 ± 3	79 ± 2	76 ± 4	78 ± 8	78 ± 3	79 ± 3

Källa: Skolverket, Attityder till skolan.

Kommentar 1: Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Kommentar 2: Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Kommentar 3: Resultaten från 2003, 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginall vilken anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginall visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

dien visar att det som hjälper för killar till och med kan ha negativ effekt för tjejer och tvärtom (Skolverket 2011).

Bestämmelserna om skolans ansvar för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling har skärpts på senare år. I den skollag som tillämpas från och med 1 juli 2011 införs en utvidgad skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling (SFS 2010:800).

Många skolor arbetar också aktivt för att förebygga mobbning och kränkningar i skolan. Sedan 1993 har en allt större andel elever angett att man på deras skola arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling. År 2009 var det 78 procent av eleverna som svarade att skolan arbetar aktivt med detta. Inga signifikanta skillnader finns mellan de olika bakgrundsvariablerna (tabell 3.1).

Indikator 16

Elever som mobbas och trakasseras av andra elever

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 4 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet angav 2009 att de mobbas eller trakasseras av andra elever. Andelen har varit relativt konstant sedan 1993. Det var inga skillnader mellan tjejer och killar och inte heller utifrån bakgrund eller föräldrarnas utbildning.

De flesta elever är trygga och nöjda med skolan men det finns en grupp elever som är mobbad eller utsatt för annan kränkande behandling. Bland eleverna i årskurs 7–9 samt eleverna i gymnasieskolan uppgav 4 procent att de känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever.

Jämfört med gymnasieeleverna angav fler elever i årskurs 7–9 att de är mobbade eller trakasserade. Andelen elever som känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever har varit relativt konstant sedan 1993 (tabell 3.2).

Tabell 3.2 Andel elever som känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 1993, 1997, 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Kön		Bakgrund		Förälders högsta utbildning		
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk	Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
1993	2	2	2			<1	3	2
1997	2	2	2			1	4	1
2000	4	4	4			7	3	4
2003	3 ± 1	2 ± 1	3 ± 1	2 ± 1	4 ± 2	5 ± 3	3 ± 1	2 ± 1
2006	3 ± 1	3 ± 1	3 ± 1	3 ± 1	2 ± 1	2 ± 3	3 ± 1	4 ± 2
2009	4 ± 1	5 ± 2	3 ± 1	4 ± 1	4 ± 2	4 ± 4	4 ± 1	4 ± 1

Källa: Skolverket, Attityder till skolan.

Kommentar 1: Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Kommentar 2: Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Kommentar 3: Resultaten från 2003, 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginal som anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginalen visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Indikator 17

Elever som känner sig mobbade eller trakasserade av sina lärare

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 3 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet angav 2009 att de mobbas eller trakasseras av sina lärare. Andelen har varit relativt konstant sedan 1997. Det var inga signifikanta skillnader mellan tjejer och killar och inte heller utifrån bakgrund eller föräldrarnas utbildning.

Andelen elever som känner sig mobbade eller trakasserade av sina lärare har varit relativt konstant under perioden 1997–2009, omkring 4 procent. Det finns inga signifikanta skillna-

der mellan tjejer och killar, svensk och utländsk bakgrund eller föräldrarnas utbildningsnivå (tabell 3.3).

Tabell 3.3 Andel elever som känner sig mobbade eller trakasserade av sina lärare. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 1997, 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Kön		Bakgrund		Förälders högsta utbildning		
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk	Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
1997	4	3	4			1	4	4
2000	6	5	6			3	6	6
2003	5 ± 1	5 ± 2	5 ± 2	4 ± 1	7 ± 3	5 ± 3	6 ± 2	4 ± 1
2006	4 ± 1	4 ± 1	3 ± 1	4 ± 1	5 ± 2	6 ± 4	4 ± 1	3 ± 1
2009	3 ± 1	4 ± 1	2 ± 1	3 ± 1	5 ± 2	3 ± 3	3 ± 1	3 ± 1

Källa: Skolverket, Attityder till skolan.

Kommentar 1: Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Kommentar 2: Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Kommentar 3: Resultaten från 2003, 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginal som anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginalen visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Indikator 18

Elever som anser att lärarna behandlar tjejer och killar rättvist

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 82 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet ansåg 2009 att lärarna behandlar tjejer och killar rättvist. Andelen har ökat något sedan 2000. Det finns inga signifikanta skillnader mellan tjejer och killar eller utifrån bakgrund och föräldrars utbildning.

Andelen elever som anser att alla eller de flesta av lärarna behandlar tjejer och killar rättvist var 82 procent 2009. Andelen har ökat något sedan undersökningen 2000, då frågan ställdes för första gången. Inga signifikanta skillnader finns mellan de olika elevgrupperna (tabell 3.4).

Tabell 3.4 Andel elever som anser att alla eller de flesta av lärarna behandlar tjejer och killar rättvist. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Kön		Bakgrund		Förälders högsta utbildning		
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk	Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
2000	76	76	76			75	74	77
2003	78	76	80	77	82	80	77	78
2006	80 ± 2	81 ± 3	80 ± 3	80 ± 2	80 ± 4	75 ± 7	79 ± 3	82 ± 3
2009	82 ± 2	85 ± 2	80 ± 3	83 ± 2	80 ± 4	74 ± 8	80 ± 3	85 ± 2

Källa: Skolverket, Attityder till skolan.

Kommentar 1: Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Kommentar 2: Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Kommentar 3: Resultaten från 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginal som anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginalen visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Indikator 19

Elever som alltid eller oftast känner sig trygga i skolan

Uppgiftslämnare: Skolverket

Omkring 95 procent av eleverna i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet ansåg 2009 att lärarna behandlar tjejer och killar rättvist. Andelen är oförändrad sedan den förra mätningen 2006. Andelen är något större bland killar i grundskolan, däremot finns det inga skillnader i gymnasieskolan eller utifrån bakgrund eller föräldrars utbildning.

År 2009 var det 95 procent av grundskole-eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieeleverna som alltid eller oftast kände sig trygga i skolan. En lika stor andel svarade att de sällan eller aldrig är rädda där. En procent av eleverna kände sig alltid eller oftast rädda i skolan och 2 procent svarade att de sällan eller aldrig är trygga där.

I årskurs 7–9 svarade killar i större utsträckning än tjejer att de alltid kände sig trygga i skolan samt att de aldrig var rädda där. Motsvarande könsskillnader fanns inte i gymnasieskolan (tabell 3.5).

Tabell 3.5 Andel elever som alltid eller oftast känner sig trygga i skolan. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 2006 och 2009. Procent

År	Totalt	Kön		Bakgrund		Förälders högsta utbildning		
		Tjejer	Killar	Svensk	Utländsk	Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
2006	96 ± 1	95 ± 2	97 ± 1	96 ± 1	95 ± 2	96 ± 4	95 ± 2	97 ± 1
2009	95 ± 1	94 ± 2	97 ± 1	96 ± 1	94 ± 2	91 ± 5	95 ± 2	96 ± 1

Källa: Skolverket, Attityder till skolan.

Brott

Brottsförebyggande rådet (Brå) har i uppdrag att följa utvecklingen av ungas levnadsvillkor inom politikområdesmålet för rättsväsendet. Uppföljningen görs utifrån Brås återkommande *Skolundersökning om brott* bland elever i årskurs 9 (SUB), Statistiska centralbyråns årliga *undersökning av levnadsförhållanden avseende offer för våld och egendomsbrott* (ULF), unga som

offer för dödligt våld enligt dödsorsaksstatistiken samt unga lagförda för brott enligt kriminalstatistiken. Årets uppföljning kompletteras med uppgifter om 16–24-åringars utsatthet för brott enligt Brås *Nationella trygghetsundersökning* (NTU) samt med tillgängliga jämförelser för befolkningen i sin helhet samt med unga i andra länder.

Indikator 20

Dödligt våld

Uppgiftslämnare: Brå

Under 2008 bedömdes 13 personer i åldern 10–24 år ha avlidit efter avsiktligt våld. Killar är mer utsatta för dödligt våld än tjejer. Trenden sedan början av 2000-talet är en svag minskning av dödligt våld.

Antalet unga i åldern 10–24 år som enligt dödsorsaksstatistiken avlidit efter avsiktligt våld av annan uppgick till 13 individer 2008. Det är ett genomsnittligt antal för den senare delen av 2000-talet och fortsättning på en minskning jämfört med nivåerna i slutet av 1990 och början av 2000-talet. Möjligen går det alltså att tala om en tendens till svagt minskad risk för unga att dö av våld de senaste 10–15 åren eftersom befolkningen i aktuella åldrar samtidigt ökat. Talen är dock mycket små och risken har alltid varit väldigt liten.

I stort sett har alla indikatorer ett mörkertal när det gäller att fastställa de faktiska nivåerna av utsatthet för brott i befolkningen och utvecklingen av dessa nivåer. En brottskategori där mörkertalet dock kan antas vara mycket lågt, är fullbordat dödligt våld. I Socialstyrelsens dödsorsaksstatistik redovisas antalet dödsfall som enligt läkares dödsintyg orsakats av ”övergrepp av annan person”. Den senast gjorda redovisningen är från 2008.

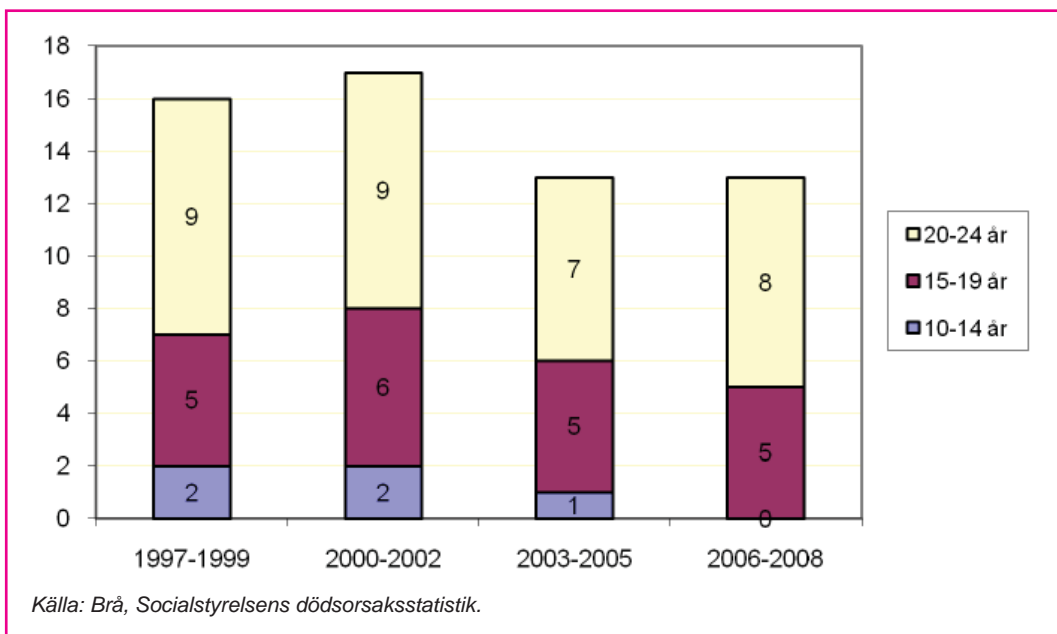
Antalet personer i åldern 10–24 år som bedöms ha avlidit av våld eller annat medvetet övergrepp från annan person är mycket få varje år. År 2008 uppgick antalet till 13, varav 9 var killar och 4 var tjejer. Det är totalt sett en minskning från 2007, men i stort sett ett genomsnittligt antal för den senare delen av 2000-talet. I ett 10–15-årigt perspektiv har dock antalet unga som offer för dödligt våld positivt nog tenderat att minska (figur 3.1). I relation till befolknings-

utvecklingen¹ har antalet unga som offer för dödligt våld minskat med drygt 20 procent de senaste 10 åren. Även förändringar över längre tid måste dock tolkas med viss försiktighet eftersom antalet offer är mycket litet. Slumpmässiga förhållanden kan därför få betydelse för variationerna över tid.

Vid en jämförelse av ungdomars och vuxnas utsatthet för dödligt våld måste antalet offer sättas i förhållande till åldersgruppernas befolkningsstorlek. I Sverige utsätts årligen 1–2 vuxna (25 år eller äldre) per 100 000 för dödligt våld. Andelen unga som utsätts för dödligt våld är något lägre än andelen vuxna, omkring 0,8 per 100 000 i jämförelse med 0,9 per 100 000 för vuxna under 2006–2008. Att unga totalt sett är något mindre utsatta för dödligt våld än vuxna är ett förhållande som varit oförändrat sedan 1990-talet. Samtidigt visar statistiken på skillnader mellan andelen killar och andelen tjejer som utsätts för dödligt våld, killar är utsatta i något högre grad.

På motsvarande sätt är män i den vuxna befolkningen i högre grad än kvinnor offer för dödligt våld. En av orsakerna till att vuxna män som grupp är utsatta i högst grad är att det dödliga våldet i oproportionerligt stor utsträckning drabbar personer med drogmissbruk eller kriminalitet som livsstil eller som på annat sätt lever i samhällets marginal. De grupperna utgörs i sin tur i stor utsträckning av vuxna män.

Figur 3.1 Antal unga som avlidit genom "övergrepp av annan person" efter åldersgrupper, 1997–2008. Antal per år i genomsnitt.

I ett internationellt perspektiv är utsattheten för dödligt våld i Sverige mycket låg. Det gäller såväl unga som vuxna. Utifrån en sammanställning av världshälsoorganisationen (WHO) från 2002 (Krug 2002) ligger antalet 10–29-åringar som avlider av avsiktligt våld i Sverige, liksom i flera andra länder i Västeuropa som exempelvis Tyskland, Italien, Spanien och Norge, på något under 1 per 100 000. Det kan jämföras med det globala snittet på 9 per 100 000. Framförallt är det länder i Sydamerika och i Afrika som har höga nivåer av antal dödade unga människor per 100 000, men även USA och Ryssland ligger över genomsnittet enligt WHO. I Europa har de östeuropeiska länderna, med vissa undantag, generellt omkring dubbelt så hög utsatthet för dödligt våld bland unga människor som Sverige

och andra västeuropeiska länder. Även i Finland är unga i högre grad utsatta för dödligt våld än i Sverige.²

WHO:s sammanställning bygger på uppgifter från 1990-talet. Ingenting tyder dock på att situationen i Sverige jämfört med i andra länder har förändrats i någon större omfattning under 2000-talet. Visserligen har utsattheten för dödligt våld bland unga i Sverige minskat något under 2000-talet, men förändringen är relativt liten och det kan inte uteslutas att motsvarande skett även i andra västeuropeiska länder. Också i exempelvis Finland har antalet unga offer för dödligt våld blivit något färre under 2000-talet.

Indikator 21

Vård på sjukhus på grund av våldsrelaterade skador

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

Betydligt fler killar än tjejer vårdades på sjukhus på grund av våldsrelaterade skador 2009. Antalet per 100 000 i befolkningen var 46 bland tjejer i åldern 13–24 år och 224 bland killar i samma ålder. Vård på sjukhus på grund av våldsrelaterade skador är mer än dubbelt så vanligt bland killar i åldern 19–24 år som bland killar i åldern 13–18 år. Bland tjejer finns inte någon motsvarande skillnad mellan åldersgrupperna.

Sjukhusvård fångar bara en begränsad del av alla våldsskador eftersom de flesta med sådana skador tas om hand i öppenvård eller inte uppsöker vård alls. Med våldsrelaterade skador avses här skador till följd av övergrepp från annan person.³

Att få vård ineliggande på sjukhus till följd av våldsövergrepp är vanligast bland unga (15–29 år), men dödligt våld är vanligare i äldre åldersgrupper, 54–59 år bland män och 30–59 år bland kvinnor (Socialstyrelsen 2009). Bland killar i åldersgruppen 19–24 år är risken att vårdas ineliggande till följd av våldsövergrepp dubbelt så hög som bland killar i åldern 13–18 år (tabell 3.6). Skillnaden mellan tjejer i åldern 13–18 år och 19–24 år är betydligt mindre. Alkohol ligger bakom en del av våldet och killar mellan 20 och 24 år är den grupp som har den högsta alkoholkonsumtionen i Sverige (Socialstyrelsen 2009).

När det gäller polisanmälda fall av gatuvåld är majoriteten av förövarna alkoholpåverkade och ungefär hälften av offren är också påverkade.

Polisanmälningar av misshandel har ökat kraftigt sedan 1980-talet. Unga i dag uppger också oftare att de varit utsatta för hot och våld än vad de gjorde på 1980-talet, enligt Statistiska centralbyråns ULF-undersökningar. Under senare år har dock ökningen avstannat och andelen har till och med minskat något. Yngre uppger oftare än äldre att de varit utsatta för våld eller allvarligt hot. Åren 2004–2005 hade 17 procent av killarna och 12 procent av tjejerna mellan 16 och 24 år varit utsatta för detta de senaste 12 månaderna. Män utsätts i störst utsträckning för hot och våld på allmän plats medan kvinnor i högre grad än män utsätts för våld i hemmet eller på arbetsplatsen (Socialstyrelsen 2009).

Killar hamnar betydligt oftare på sjukhus till följd av våldsskador än vad tjejer gör. I gruppen 13–18 år var risken mer än tre gånger så hög bland killar som bland tjejer. Bland 19–24-åringar var killars risk mer än sex gånger så hög som tjejers 2009 (tabell 3.6).

Tabell 3.6 Unga som vårdats på sjukhus någon gång under året på grund av våldsrelaterade skador efter kön och åldersgrupper, 2000–2009. Antal per 100 000 i befolkningen

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tjejer										
13–18 år	21	19	21	22	22	25	22	28	23	22
19–24 år	25	25	24	29	27	28	32	24	36	24
Killar										
13–18 år	75	68	65	65	72	76	75	79	76	71
19–24 år	135	142	134	135	152	167	154	174	160	153

Källa: Socialstyrelsen, Patientregistret.

Indikator 22 och 23

Niondeklassares samt 16–24-åringars utsatthet för brott

Uppgiftslämnare: Brå

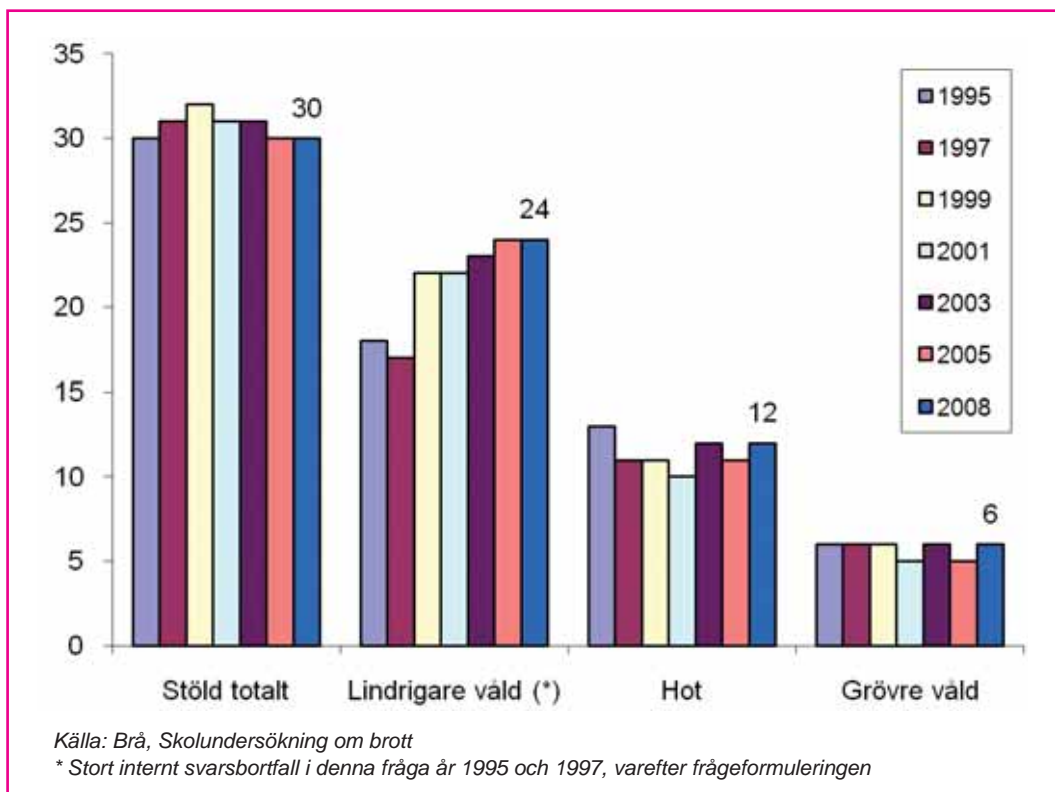
År 2008 angav 30 procent av niondeklassarna att de upplevt sig utsatta för stöld, 12 procent för hot, 24 procent för lindrigare våld och 6 procent för grövre våld. Utsattheten för våld är högre bland niondeklassare med utländsk bakgrund. Av 16–24-åringarna angav 6 procent att de hade utsatts för misshandel 2009, 2 procent hade utsatts för rån och 2 procent hade utsatts för bedrägeri. Utsattheten för brott är högre för killar än för tjejer. Killarna är i högre grad utsatta utanför hemmet medan tjejerna i högre grad är utsatta i hemmet.

Sedan 1995 genomför Brå återkommande en *Skolundersökning om brott* (SUB) där omkring 7 000 niondeklasselärover besvarar ett frågeformulär om egen delaktighet i och utsatthet för brott. Den senaste undersökningen i serien genomfördes i slutet av 2008. Sedan 2005 kan även uppgifter från Brås årliga *Nationella trygghetsundersökning* (NTU) användas. I NTU tillfrågas årligen ett slumpmässigt urval av befolkningen, bland annat drygt 3 500 personer i åldern 16–24 år, om trygghet och utsatthet för brott. Resultatet för åldersgrupperna 16–19 år och 20–24 år särredovisas. Den senaste redovisningen avser 2009 (BRÅ 2011b).

Utsattheten för brott bland unga framstår enligt såväl Brås niondeklassundersökning (SUB) och nationella trygghetsundersökning (NTU) som SCB:s levnadsnivåundersökning som tämligen oförändrad mellan 2008 och 2009 jämfört med de närmast föregående åren. För ungdomar i åldern 16–19 år visade dock NTU tendenser till minskad utsatthet mellan 2008 och 2009, främst ifråga om misshandel men till viss del även ifråga om rån och bedrägerier. Vid jämförelser med situationen under 1990-talet är utsattheten för våld såväl som för egendomsbrott tämligen oförändrad, enligt såväl SCB:s data som Brås SUB. Niondeklass tjejernas utsatthet för lindrigare våld tycks ha ökat något i början av 2000-talet,

samtidigt som utsattheten för vissa stölder, som plånbokstöld och cykelstöld, minskade något för både tjejerna och killarna. Sammantaget har, enligt de olika datakällorna, omkring 20 procent av niondeklassarna och mellan 5 och 10 procent av 16–19-åringarna utsatts för någon form av fysiskt våld det senaste året. Hur många det är som drabbas av tillgreppsbrott är svårare att få svar på, men omkring 2 procent av 16–19-åringarna har utsatts för rån enligt NTU. Utsattheten för våldsbrott är generellt högre för killarna än för tjejerna. När det gäller lindrigare våld tycks också yngre ungdomar (15-åringar) drabbas i något högre grad än de äldre.

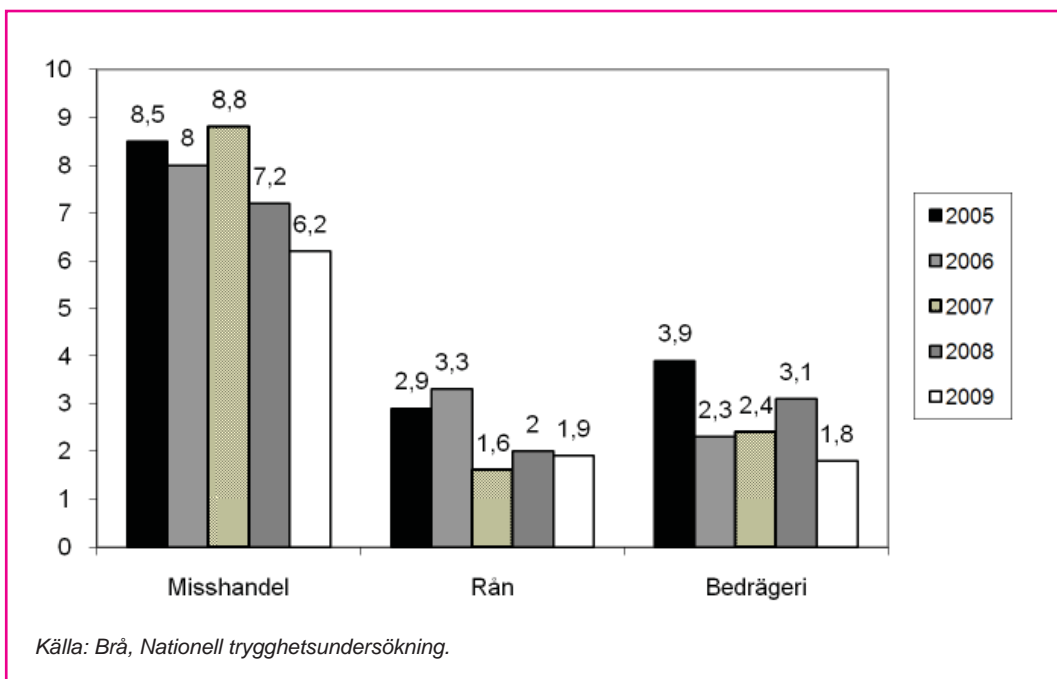
I SUB var den uppgivna utsattheten för brott 2008 i stort sett oförändrad jämfört med tidigare års undersökningar. För brottskategorierna hot och grövre våld (som ledde till att man uppsökt sjukvård i någon form) ökade andelen utsatta med en procentenhet i förhållande till 2005. Utsattheten för stöld och lindrigare våld låg däremot kvar på samma nivå (figur 3.2). Den ökning av lindrigare våld som kan noteras jämfört med de första undersökningsåren kan till stor del tillskrivas en ändring i dessa frågor som genomfördes 1999. Den lilla ökning som därefter skett gäller främst tjejerna.

Figur 3. 2 Andel elever som har upplevt sig utsatta för stöld, hot och våld. Elever i årskurs 9, 1995, 1997, 1999, 2001, 2003, 2005 och 2008. Procent.

Enligt Brås NTU minskade utsattheten för brott bland unga över 15 år 2009 för de tre brottstyperna misshandel,⁴ personrån och bedrägeri.⁵ För 16–19-åringarna kan minskningarna 2009 ses som en del i en trend mot en svagt minskad utsatthet för brott sedan mitten av 2000-talet (figur 3.3). Någon motsvarande trend bland 20–24-åringarna finns dock inte. Där ligger istället utsattheten för de studerade brotten tämligen konstant sedan 2005. När det gäller den minskade utsattheten för rån eller bedrägeri bland 16–19-åringar bör man ha i åtanke att andelarna som uppger utsatthet är mycket låga, varför trender är svåra att tolka.

Både i NTU och i SUB framgår att utsattheten för brott generellt är högre för killar än för tjejer. Störst är skillnaderna för grövre våld och händelser som inträffat i skolan. Enligt de senaste undersökningarna drabbar plånboksstöld eller verbala hot dock tjejer i nästan lika stor utsträckning som killar. Trenderna i utsattheten över tid är överlag desamma för killar som för tjejer. Ett undantag är dock den tidigare nämnda ökningen av lindrigare våld enligt SUB, där tjejerna ensamma svarar för förändringen de senaste åren. Trots detta är utsattheten för lindrigare våld fortfarande något högre för killarna än för tjejerna

Figur 3.3 Andel unga som utsatts för misshandel, rån eller bedrägeri. 16–19 år, 2005–2009. Procent.

i årskurs 9. Data från NTU visar att utsattheten för misshandel minskade för både tjejer och killar såväl inom åldersspannet 16–19 år som inom spannet 20–24 år. Tendensen till ökad utsatthet för lindrigare våld bland tjejer tycks alltså isolerad till de i nionde klass.

Jämförelser mellan de olika åldersgrupperna i NTU, unga i åldern 16–19 år respektive 20–24 år, visar på små skillnader i utsatthet för brott. Inte heller jämförelser mellan 16–24-åringarna i NTU och niondeklassarna i SUB visar några påtagliga skillnader, i den mån sådana jämförelser kan göras, till exempel i fråga om hot. Utifrån figur 3.2 och 3.3 tycks det dock som om just lindrigare våld i större utsträckning drabbar niondeklassare än äldre ungdomar.

Niondeklassare med utländsk bakgrund är i högre grad utsatta för stöld och grövre våld än unga med svensk bakgrund. Skillnaden mellan dessa grupper var tämligen oförändrad under perioden 1995–2008. Denna tydliga skillnad fanns däremot inte för 16–24-åringars utsatthet för misshandel totalt. Det bör dock nämnas att underlaget för denna typ av jämförelser är litet i NTU. Ungas utsatthet för misshandel skiljer sig inte nämnvärt om jämförelser görs mellan storstadslänen, de större städerna, de mindre städerna och landsbygden. Detta förhållande förändrades inte heller under 2006–2009.

I jämförelse med situationen för vuxna personer (25 år och äldre) är ungas utsatthet för våldsbrott hög. Totalt bland unga i åldern 16–24 år

är utsattheten för misshandel mer än dubbelt så hög som bland vuxna i åldern 25–34 år och åtta gånger så hög jämfört med vuxna i åldern 45–64 år (genomsnitt 2005–2009). En förklaring är att unga i större utsträckning än äldre drabbas av våld på allmänna platser.

Även när det gäller personrån är unga utsatta i högre grad än äldre och killar i åldern 16–24 år är även här den mest utsatta gruppen. Utsattheten för rån är tre gånger så hög bland unga som bland äldre. Ungas utsatthet för bedrägerier är däremot endast något högre än äldres utsatthet. En något större andel killar (16–24 år) utsätts jämfört med andelen tjejer, vilket även är ett mönster bland äldre.

Utsatthet för brott enligt SCB:s offerundersökning (16–24-åringar)

Statistiska centralbyråns levnadsnivåundersökning ULF, som bland annat tar upp frågor om utsatthet för brott, genomförs varje år och finns senast redovisad i en sammanslagning för 2008–2009. Undersökningens frågor om brott gäller numera främst utsatthet för våld eller hot i olika former, men även förmögenhetsbrott berörs genom frågor om det är vanligt med skadegörelse i respondenternas eget bostadsområde. Totalt intervjuas årligen närmare 800 personer i åldern 16–24 år. Personerna är utvalda och ”viktade” på så sätt att deras svar ska ge en representativ bild av 16–24-åringar i landet.

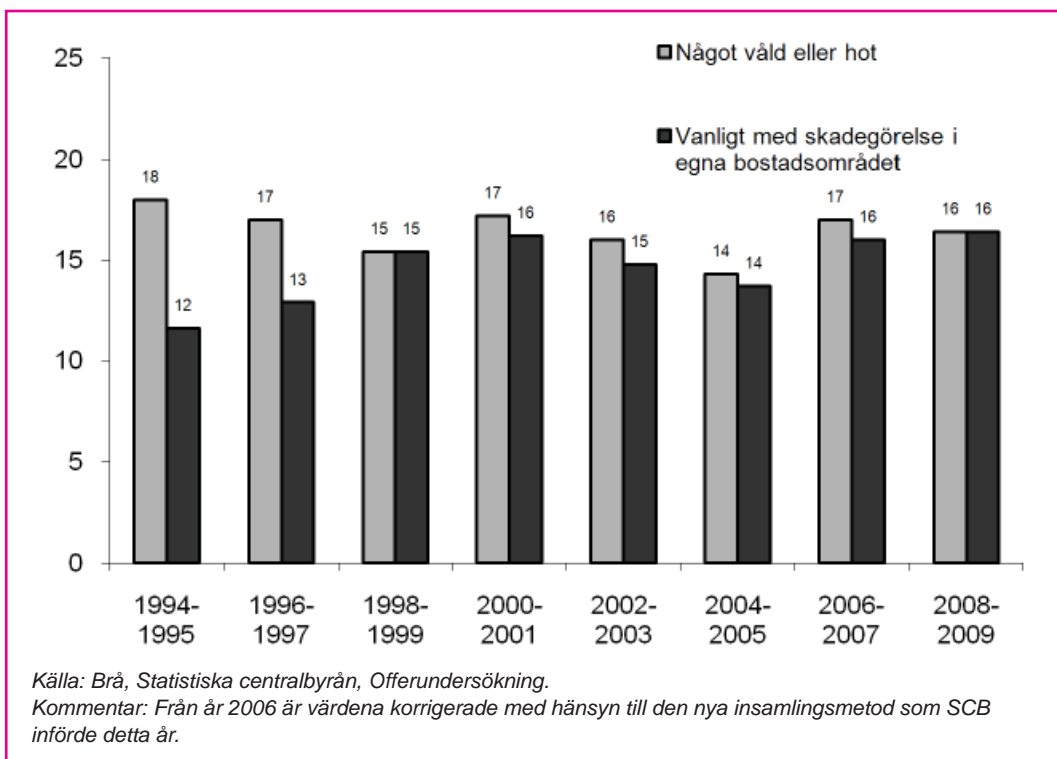
SCB:s undersökning visar inte någon anmärkningsvärd förändring i de ungas utsatthet för hot eller våld 2008–2009 jämfört med åren innan (figur 3.4). Det är 16 procent som uppger att de utsatts för något våld eller hot – en siffra som också är genomsnittet under andra hälften av 1990-talet och under 2000-talet. Den jämna ni-

vån gäller det våld eller hot som inträffat på gatan eller i annan offentlig miljö. Även utsattheten för skadegörelse i det egna bostadsområdet ligger kvar på samma nivå som tidigare under 2000-talet, dock är nivån något högre än under andra hälften av 1990-talet. En möjlig förklaring till skillnaden kan vara en ökad förekomst av klotter.

Liksom tidigare gällde även 2008–2009 att högre andelar av killarna än av tjejerna utsatts för något hot eller våld (18 jämfört med 14 procent). Skillnaden var störst för ”våld med kroppsskada” och mindre för den minst allvarliga (”våld utan kroppsskada”) respektive den mest allvarliga (”våld som krävt läkarvård”) typen av hot eller våld.

Sett till var våldet eller hoten inträffar finns också vissa mönster. En nära dubbelt så hög andel killar som tjejer uppgav att de utsatts i gatumiljö. Våld i bostaden, som förvisso är mer ovanligt, angavs däremot av en större andel tjejer än killar. Mönstret är troligen också en del av förklaringen till varför Brås skolundersökning visar en större överrepresentation i utsatthet för grövre våld för killar än vad SCB:s undersökning gör. Niondeklassundersökningarna fångar i större utsträckning upp händelser som inträffar i skolan eller i det offentliga rummet, där killar är drabbas i högre grad. I undersökningen av 16–24-åringar fångas däremot även andra typer av våld upp, exempelvis våld i arbetslivet och i nära relationer, där tjejer drabbas i större utsträckning.

Statistiska centralbyråns data visar liksom NTU att utsattheten för våld eller hot är högre för unga än för äldre. Utsattheten tenderar generellt att minska med ökad ålder: ungas utsatthet är nära dubbelt så hög som utsattheten i åldern 25–44 år men mer än 5 gånger så hög

Figur 3.4 Andel unga utsatta för våld eller hot respektive skadegörelse i det egna bostadsområdet, 16–24 år, 1994–2009. Procent.

som utsattheten i gruppen över 45 år. Skillnaderna mellan unga och äldre gäller inte enbart för 2008–2009 utan har hållit sig på en konstant nivå sedan början av 1990-talet.

Utsatthet för brott i ett internationellt perspektiv

Enligt de senaste större europeiska offerundersökningarna (ICVS) är svenskar i högre grad än andra västeuropéer utsatta för cykelstöld och andra ringa stölder. När det gäller misshandels-, hot- och sexualbrott ligger utsattheten i Sverige däremot på en genomsnittlig västeuropeisk nivå, medan utsattheten för rån i Sverige konstateras vara lägre än i de västeuropeiska länderna generellt (Westfelt 2008).

Det är inte självklart att dessa jämförelser speglar situationen för just unga. WHO konstaterar dock att det kriminologiskt välkända mönstret att inblandningen i våldsbrott är som högst i mitten och slutet av tonåren gäller i de flesta länder världen över (Krug 2002). Länder med generellt hög utsatthet för våld i befolkningen i stort torde alltså vara länder med också jämförelsevis höga nivåer av våld mot unga människor. Sveriges genomsnittligt västeuropeiska nivå ifråga om utsatthet för våld, hot eller sexualbrott kan därför antas gälla även unga. På motsvarande sätt är antagligen unga i Sverige i något högre grad utsatta för cykelstöld och andra ringa stölder jämfört med unga i andra länder i Europa (med undantag för Holland och Danmark som har ännu högre nivåer av cykelstölder), men i något mindre utsträckning utsatta för rån.

För de nordiska länderna kan jämförelser även göras utifrån en av Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi (NSfK) genomförd studie av ungas deltagande i brott i de nordiska länderna (Kivivuori 2007). Eftersom unga ofta riktar sina brott mot andra unga bör eventuella skillnader i deltagandet i brott i någon mån spegla skillnader även i utsatthet för unga. I NSfK:s rapport konstateras att ungas deltagande i våldsbrott och rån ligger på ungefär samma nivå i Stockholm som i Oslo, Köpenhamn, Helsingfors och Reykjavik. Att bära vapen och att delta i gruppslagsmål var dock vanligare bland Köpenhamns- och Helsingforsungdomarna jämfört med bland de övriga. Deltagandet i stöld och skadegörelse var i stort detsamma bland de olika städernas ungdomar, med undantag för Köpenhamn som låg på en högre nivå ifråga om både stöld och skadegörelse.

Vidare har Brå nyligen gjort en kunskapsgenomgång av utvecklingen av ungdomsbrottsligheten i Sverige jämfört med i fyra andra europeiska länder: Finland, Danmark, Holland och England/Wales (Shannon & Granath 2010). Genomgången visade att ungas utsatthet för våld i Danmark och Finland, till skillnad från i Sverige, ser ut att ha ökat något under andra halvan av 2000-talet. I Finland ökade även utsattheten för stöld (dock ej rån) något. Holland samt England och Wales visade däremot på en minskad utsatthet för brott bland unga under i stort sett hela 2000-talet. I Finland var det även i undersökningar före 2008, motsvarande de svenska niondeklassundersökningarna, högre andelar som uppgav sig utsatta för hot om våld eller för rån än i de svenska undersökningarna.⁶ De finska niondeklassarna redovisar däremot något lägre utsatthet för stöld än de svenska.⁷ Utsattheten för fysiskt våld är svårare att jämföra mellan de svenska och finska niondeklassarna, eftersom den inte redovisas i samma slags kategorier i de båda ländernas undersökningar.

Sammantaget pekar alltså dessa resultat i riktning mot att unga i Sverige är utsatta för brott i ungefär samma utsträckning som unga i de andra nordiska länderna. Vissa undantag kan dock gälla för de grövre våldsbrotten, där de svenska ungdomarna tillsammans med de norska och de isländska möjligen är något mindre drabbade än de finska och de danska. Som tidigare konstaterats är antalet våldsdödade unga per 100 000 något högre i Finland än i Västeuropa i genomsnitt. Även i Danmark är enligt WHO den siffran något högre än i exempelvis Sverige och Norge.

Indikator 24

Deltagande i brott

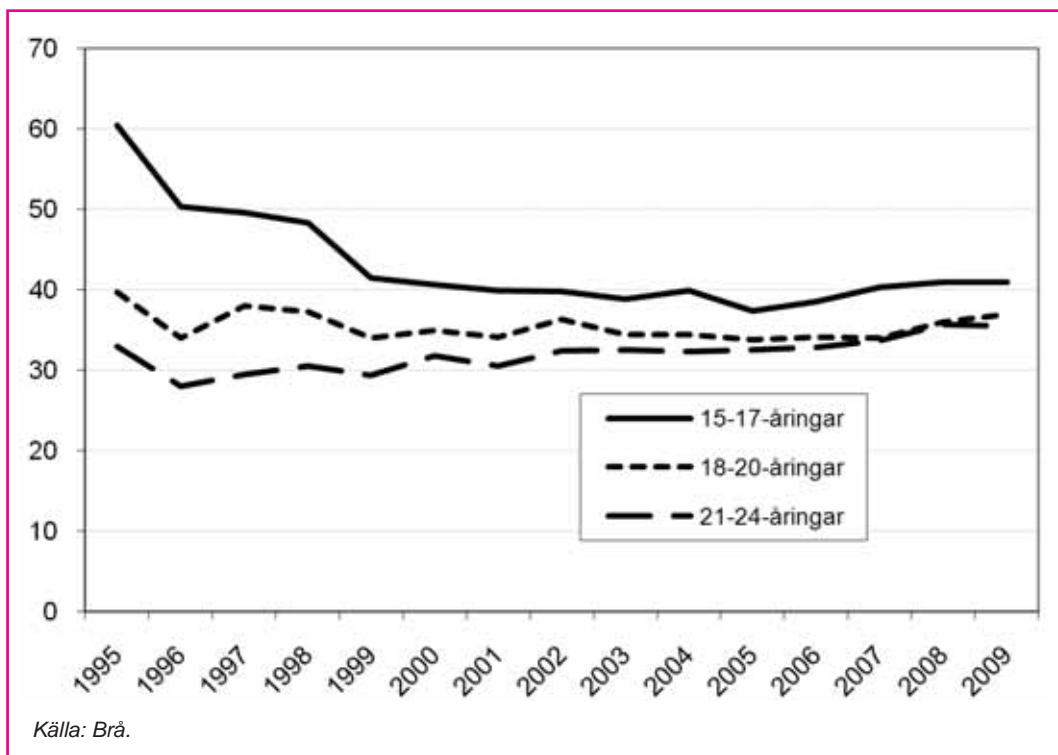
Uppgiftslämnare: Brå

Närmare 47 000 personer i åldern 15–24 år lagfördes 2009. Trenden var svagt uppåtgående under 2000-talet, men lägre än under 1990-talet. Bara en femtedel av de som lagförs är tjejer, men deras andel ökar.

Unga lagförda för brott är en problematisk indikator när det gäller att tolka utvecklingen av ungas brottslighet. Antalet lagförda är bland annat beroende av vilka prioriteringar och vilken kapacitet som finns inom rättsväsendet. För att bedöma brottsstrukturer, allvarligare brottstyper och förändringar över längre tidsperioder anses

den dock kunna fungera som en indikator inom den kriminologiska forskningen.

Något fler unga lagfördes för brott 2009 jämfört med föregående år, även i förhållande till befolkningsutvecklingen. En utveckling som pågått sedan mitten av 2000-talet. Ökningen gällde

Figur 3.5 Antal unga lagförda för brott efter åldersgrupper, 1995–2009. Antal per 1 000 i befolkningen.

främst narkotikabrott och vissa tillgreppsbrott. Ökningen av narkotikabrotten torde främst vara ett utslag av fortsatt ökade satsningar mot narkotikabrott inom rättsväsendet, men det kan delvis också spegla att användandet av narkotika faktiskt ökat något under 2008 och 2009.

År 2009 lagfördes sammantaget närmare 47 000 personer i åldern 15–24 år. Det var omkring 1 500 fler än föregående år och fortsättningen på en i förhållande till befolkningsutvecklingen svagt uppåtående trend som pågått sedan mitten av 2000-talet. Antalet lagförda unga per 1 000 är dock fortfarande färre än i slutet av 1990-talet. Framför allt var det antalet lagförda i åldern 15–17 år som var fler på 1990-talet (figur 3.5).

Ökningen av lagförda 2009 gällde framförallt de äldre ungdomarna i intervallet, alltså 18–20-åringarna samt 21–24-åringarna. Vidare gällde ökningarna i första hand tillgreppsbrott (inklusive rån) och narkotikabrott, inte brott mot person (våldsbrott som exempelvis misshandel). Ökningarna av tillgreppsbrotten är fortsättning på ett trendbrott från och med 2008. Innan dess hade antalet unga lagförda för tillgreppsbrott minskat under ett antal år, då istället lagförda för våldsbrott ökade. Allra mest var det lagföringar på snatterier som ökade 2008 och 2009, men även lagföringar på andra stölder och på rån ökade något. Ökningarna av lagföringar för narkotikabrott 2009 är fortsättning på en i princip kontinuerlig ökning av sådana lagföringar som pågått sedan mitten av 1990-talet. En förklaring till den utvecklingen kan vara ökade polisiära insatser mot eget bruk av narkotika. Av betydelse för ökningarna 2008 och 2009 kan dock också vara att andelen unga som faktiskt prövat narkotika då återigen ökade (CAN 2009).

En femtedel av dem som lagförs för brott är tjejer. Andelen ökade endast svagt 2009 jämfört

med 2008. I ett längre perspektiv har den dock ökat tydligare. År 1995 utgjorde tjejer 16 procent av de lagförda. Fördelningen mellan killar och tjejer ser också olika ut beroende på vilken brottstyp det gäller, eller om det är yngre eller äldre ungdomar som studeras. Tjejerna utgjorde 2009 omkring 13 procent av dem som lagfördes för brott mot person (våldsbrott), men 55 procent av dem som lagfördes för snatteri. Vidare utgjorde tjejerna 2009 närmare 30 procent alla 15–17-åringar som lagfördes (samtliga brott), men bara 15 procent av alla 21–24-åringar som lagfördes. Ungdomsårens topp i brottslighet tycks alltså avta tidigare i livet för tjejerna än för killarna.

Det är avseende våldsbrotten, åtminstone de mindre allvarliga sådana, som ökningen av tjejer bland de lagförda varit som tydligast under 2000-talet. Tjejernas andel av de 15–17-åringar som lagfördes för misshandel ökade exempelvis från 14 till 18 procent mellan 2000 och 2009. Det är dock svårt att avgöra i vilken omfattning ökningen är ett uttryck för att tjejers deltagande i våldsbrott verkligen har ökat eller för att brott som tidigare inte kommit till rättsväsendets kännedom numera allt oftare gör det.

Huruvida lagföringarna säger något om utvecklingen av ungas faktiska brottsdeltagande är, som tidigare berörts, en komplicerad fråga. Att antalet lagförda unga sedan några år tillbaka ökar svagt i förhållande till befolkningsutvecklingen (efter att ha minskat under andra halvan av 1990-talet), kan därför tolkas både positivt och negativt. Det kan handla om att rättsväsendet återhämtat sin kapacitet att ställa unga lagbrytare till ansvar för brott, men också om att trenden att unga begår färre brott avbrutits.

När det gäller den övergripande fördelningen av vilka brott ungdomarna lagförs för är det möjligt att statistiken i alla fall över längre tid

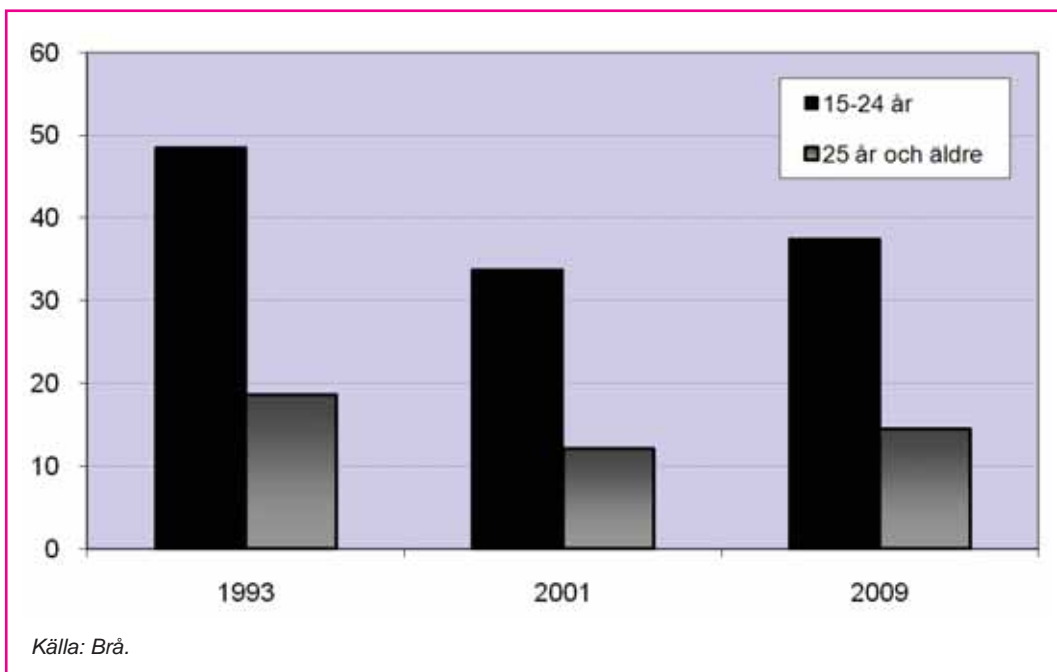
speglar verkliga förändringar. Det faktum att antalet och andelen lagföringar som avser tillgreppsbrott minskat i ett längre perspektiv, medan de som avser brott mot person legat på samma nivå, överensstämmer med utvecklingen av brottsdeltagandet enligt SUB. Den visar att allt färre unga över tid begår tillgreppsbrott, medan ungefär lika många begår våldsbrott.

Särskilt problematiskt som indikator kan lagföringsutvecklingen vara för narkotikabrotten. Där är statistiken synnerligen beroende av polisens insatser. Antalet unga lagförda för narkotikabrott har ökat kontinuerligt under hela 2000-talet, trots att andelen unga som någon gång prövat narkotika enligt CAN:s undersökningar snarast har minskat under perioden 2003–2007. Det kan tolkas som att utvecklingen

av narkotikalagföringarna, mer än andra brotts typer, styrs av rättsväsendets prioriteringar och kapacitet.

Hur ofta lagförs unga jämfört med äldre?

Som tidigare nämnts visar den kriminologiska forskningen att ungdomsåren innebär en tydlig topp i brottsaktivitet. Det avspeglas i jämförelser av lagföringsstatistiken för unga och vuxna. En tredjedel av alla som lagfördes för något brott i Sverige 2009 var i åldern 15–24 år. Sett till befolkningsstorleken innebär det att andelen lagförda unga i åldern 15–24 år var nära tre gånger så hög som andelen vuxna. Skillnaden var allra störst mellan vuxna och ungdomar i åldern 15–17 år. Ungas "överrepresentation" bland dem

Figur 3.6 Antal lagförda personer efter åldersgrupper, 1993, 2001 och 2009. Antal per 1 000 i befolkningen.

som lagförs för brott var i stort oförändrad 2009 jämfört med de närmast föregående åren. Även i ett längre perspektiv har ungdomarnas överrisk gentemot de vuxna varit tämlig oförändrad. Andelen lagförda i ungdoms- respektive vuxenbefolkningen har i stället minskat och ökat i ungefär samma omfattning (figur 3.6).

Även om andelen ungdomar som lagförs totalt sett är högre än andelen vuxna, finns det stora skillnader mellan olika typer av brott då brottsstrukturen skiljer sig åt mellan unga och vuxna. De brott där unga utgör en stor andel av de lagförda personerna är framför allt mened, rån, skadegörelse samt butiks- och cykelstöld. Bland dem som lagförs för narkotikabrott utgör unga i åldern 21–24 år en förhållandevis stor andel, medan de personer som lagförs för exempelvis rattfylleri eller skattebrott i huvudsak är vuxna.

Brås kommentarer

Målet för politikområdet rättsväsendet är den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet. Ungas levnadsvillkor i termer av rättstrygghet framstår utifrån indikatoruppföljningen som i stort oförändrade under de senaste åren. Andelarna som utsatts för stöld, skadegörelse eller våld var under 2008 och 2009 ungefär desamma som tidigare under 2000-talet. Möjligen finns en tendens till minskad risk att utsättas för brott de senaste åren, såväl för relativt vanliga brott som misshandel och bedrägeri som för den exceptionellt lilla risken för unga att dö till följd av annans våld. Andelarna unga som enligt NTU utsatts för misshandel minskade både 2008 och 2009 jämfört med andelarna under mitten av 2000-talet. Antalet unga som dödades av våld var också

färre under 2006–2008 än under föregående perioder samtidigt som antalet ungdomar totalt i landet var fler än tidigare.⁸

Minskad oro för brott – ökat förtroende för rättsväsendet?

Rättstryggheten har dock även andra aspekter än själva utsattheten för brott. En sådan aspekt är ungas oro att utsättas för brott. Enligt Brås NTU minskade andelen unga i åldern 16–19 år som upplever oro att utsättas för brott mellan 2006 och 2010. Minskningen gäller såväl oro för tillgrepps- och skadegörelsebrott som för överfall och misshandel, minskningen skedde till största delen mellan 2006 och 2007. Det är därför svårt att tolka det som en alltjämt pågående utveckling.

Det andra huvudmålet för politikområdet, rättssäkerheten, är betydligt svårare att följa. Det gäller såväl utifrån NTU som utifrån de tidigare redovisade indikatorerna. NTU ger dock vissa indirekta möjligheter, genom de ungas svar på frågor om upplevt förtroende för rättsväsendet. Enligt NTU ökade andelen unga i åldern 16–19 år som känner ett mycket eller ett ganska stort förtroende för rättsväsendet som helhet under perioden 2006–2010. Det är dock svårt att avgöra om det är ett uttryck för en allmän förändring bland unga eller bara tillfälligheter baserade på vilka individer som varit med i de olika årens undersökningar.

Folkhälsa

I detta avsnitt redogör Folkhälsoinstitutet för ungas hälsa med hjälp av indikatorer som belyser övervikt och fetma, stillasittande fritid, rökning, snusning, alkoholkonsumtion, narkotikaanvändande, riskabelt spelande samt kränkning. De flesta av dessa indikatorer beskriver levnadsvanor snarare än hälsa, vilket kan motiveras med att levnadsvanor i unga år lägger grunden för individens framtida hälsa.

Den huvudsakliga statistikkällan som används vid redovisningen är den nationella folk-

hälsoenkäten *Hälsa på lika villkor* som Statens folkhälsoinstitut sedan 2004 genomför årligen tillsammans med Sveriges landsting/regioner. Undersökningen omfattar befolkningen i åldern 16–84 år. I 2004 års undersökning ingick dock inte 16- och 17-åringarna och därför används inte data från detta år i redovisningen. Uppgifter till indikatorn om narkotikaanvändning har hämtats från enkätundersökningen *Skolelevers drogvanor* som genomförs av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN).

Indikator 25

Andel unga som uppger att de blivit kränkta

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 38 procent av tjejerna och 21 procent av killarna i åldern 16–24 år att de hade blivit kränkta. Andelen var större bland homo- och bisexuella. Bland tjejer var andelen högre i grupperna inrikes födda, yrkesarbetande och funktionsnedsatta. Bland killar var andelen högre i grupperna boende i storstäder och i kategorin 20–24 år.

Indikator 26

Andel med stillasittande fritid

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 9 procent av tjejerna och 10 procent av killarna i åldern 16–24 år att de hade stillasittande fritid. Bland tjejer var andelen högre i grupperna utrikes födda, yrkesarbetande och funktionsnedsatta. Bland killar var andelen högre i gruppen funktionsnedsatta.

Indikator 27

Andel med övervikt

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 13 procent av tjejerna och 16 procent av killarna i åldern 16–24 år att de hade övervikt. Andelen var större bland boende i övriga riket och i ålderskategorin 20–24 år. Bland killar var andelen dessutom högre i gruppen yrkesarbetande. Bland tjejer var inte andelen signifikant högre i någon av de undersökta grupperna.

Indikator 28

Andel med fetma

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 6 procent av både tjejerna och killarna i åldern 16–24 år att det hade fetma. Bland tjejer var andelen högre i grupperna homo- och bisexuella, funktionsnedsatta och kategorin 20–24 år. Bland killar var inte andelen signifikant högre i någon av de undersökta grupperna.

Indikator 29

Andel som röker dagligen

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 13 procent av tjejerna och 8 procent av killarna i åldern 16–24 år att de rökte dagligen. Andelen var större i grupperna homo- och bisexuella samt funktionsnedsatta. Bland tjejer var andelen högre i kategorin 20–24 år och i gruppen yrkesarbetande. Bland killar var andelen högre i gruppen utrikes födda.

Indikator 30

Andel som snusar dagligen

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 4 procent av tjejerna och 17 procent av killarna i åldern 16–24 år att de snusade dagligen. Andelen var större i grupperna inrikes födda, boende i övriga riket och i kategorin 20–24 år. Bland tjejer var andelen högre i gruppen homo- och bisexuella. Bland killar var andelen högre i grupperna heterosexuella och yrkesarbetande.

Indikator 31

Andel med riskabel alkoholkonsumtion

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 28 procent av tjejerna och 31 procent av killarna i åldern 16–24 år riskabel alkoholkonsumtion. Andelen var större bland inrikes födda och i kategorin 20–24 år. Bland tjejer var andelen högre i grupperna boende i storstäder, homo- och bisexuella och funktionsnedsatta. Bland killar var andelen högre i gruppen yrkesarbetande.

Indikator 32

Andel i gymnasiet år 2 som uppger att de använder narkotika

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 2 procent av tjejerna och 5 procent av killarna i åldern 16–24 år att de använder narkotika.

Indikator 33

Andel som uppger riskabelt spelande

Uppgiftslämnare: Folkhälsoinstitutet

År 2010 angav 2 procent av tjejerna och 4 procent av killarna i åldern 16–24 år riskabelt spelande. Bland tjejer var andelen högre i åldersgruppen 20–24 år. Bland killar var andelen högre i grupperna boende i storstäder, utrikes födda och heterosexuella.

Sammanfattning av folkhälsoindikatorerna

Enligt 2010 års indikatorer är det vanligare att tjejer blir kränkta och röker dagligen, jämfört med killar. Däremot är det vanligare att killar är överviktiga, att de snusar dagligen, att de har använt narkotika den senaste månaden och att de har riskabla spelvanor.

Fyra indikatorer uppvisar ett signifikant högre värde bland tjejer 2010, jämfört med året innan. Det gäller upplevda kränkningsar, förekomst av fetma och daglig rökning, samt riskabla spelvanor. Bland killar är det en lägre andel som har en stillasittande fritid men en högre andel som har fetma 2010 jämfört med 2009. Således har förekomsten av fetma ökat både bland tjejer och bland killar under det senaste året.

Jämfört med 2008 har andelen tjejer med en riskabel alkoholkonsumtion minskat något.

Sedan 2005 har andelen tjejer som röker dagligen visat en nedåtgående trend men 2010 bröts den trenden och andelen ökade i stället. Att daglig rökning skulle ha ökat bland tjejer stöds dock inte av undersökningen av skolelevers drogvanor som genomförs av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Olika hälsorisker förekommer i högre grad i åldern 20–24 år jämfört med i åldern 16–19 år.

Färre utrikesfödda än svenskfödda unga dricker alkohol i en sådan omfattning att det kan vara en risk för deras hälsa. Utrikes födda killar röker däremot i större omfattning och utrikes födda tjejer har i högre grad en stillasittande fritid. Det finns således ingen entydig bild av skillnader i levnadsvanor mellan utrikes och inrikes födda unga.

Övervikt är mindre vanligt bland unga i storstadsområdena men däremot har de i högre grad en riskabel alkoholkonsumtion än dem som bor i övriga riket.

Att vara homo- eller bisexuell eller att ha någon form av funktionsnedsättning tycks i större utsträckning medföra hälsorisker bland unga.

Unga som arbetar är i flera avseenden överrepresenterade då det gäller levnadsvanor som kan vara skadliga för hälsan jämfört med unga som studerar. Överriskerna i levnadsvanor för yrkesarbetande unga är olika för tjejer respektive killar.

Olika grupper av unga

I detta avsnitt redovisas skillnader i ungas levnadsvillkor för grupper indelade efter kön, ålder, geografisk hemvist, inrikes eller utrikes födda, sexuell läggning samt funktionsnedsättning.

Ålder redovisas utifrån två åldersgrupper, nämligen 16–19 år och 20–24 år. Denna indelning gjordes med tanke på att de flesta ungdomar går ut gymnasiet det år de blir 19 år.

Geografisk hemvist redovisas utifrån kommunernas befolkningsstorlek. Storstadsområden innefattas av Stockholm (Stockholm/Södertäljes A-region), Göteborg (Göteborgs A-region) och Malmö (Malmö/Lund/Trelleborgs A-region). Övriga riket innefattar mellanbygd,⁹ tätbygd¹⁰ och glesbygd.¹¹

Till inrikes födda räknas de som är födda i Sverige och till utrikes födda de som är födda utanför Sverige.

Tabell 3.7 Indikatorer (25–33) för uppföljning av ungas hälsa och utsatthet 2005–2010. Procent

	2005		2006		2007		2008		2009		2010	
	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar
Kränkningar	40	25	36	22	37	28	37	21	34	24	38	21
Stillasittande fritid	11	13	11	13	11	12	11	9	9	13	9	10
Övervikt	11	15	11	18	10	16	14	15	14	18	13	16
Fetma	5	4	4	4	5	4	4	3	4	3	6	6
Daglig rökning	16	8	13	6	13	9	12	7	10	10	13	8
Daglig snusning	4	20	5	22	6	22	6	16	4	19	4	17
Riskabel alkoholkonsumtion	32	33	32	37	32	33	32	33	30	30	28	31
Narkotikaanvändning	3	6	2	5	2	4	2	4	2	5	2	5
Riskabla spelvanor	1	5	1	8	2	8	1	5	1	6	2	4

Källa: Statens folkhälsoinstitut, Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor samt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Skolelevers drogvänor.

Kränkningar

Andel 16–24-åringar som uppger att de under de senaste tre månaderna blivit kränkta. De som på frågan: Har du under de senaste tre månaderna blivit behandlad/bemött på ett sätt så att du känt dig kränkt? svarat ja, någon gång eller ja, flera gånger.

Stillasittande fritid

Andel 16–24-åringar som uppger att de under de senaste 12 månaderna på fritiden rört och ansträngt sig kroppsligt mindre än två timmar per vecka. De som på frågan: Hur mycket har du rört och ansträngt dig kroppsligt på fritiden under de senaste 12 månaderna svarat stillasittande fritid. *Du ägnar dig mest åt läsning, TV, bio eller annan stillasittande sysselsättning på fritiden. Du promenerar cyklar eller rör dig på annat sätt mindre än 2 timmar i veckan.*

Övervikt

Andel 16–24-åringar med övervikt. BMI beräknas enligt vikt i kg/ (längd i m)², ett BMI mellan 25 och 29 motsvarar övervikt.

Fetma

Andel 16–24-åringar med fetma. BMI beräknas enligt vikt i kg/(längd i m)², ett BMI på 30 eller däröver motsvarar fetma.

Daglig rökning

Andel 16–24-åringar som uppger att de röker dagligen.

Daglig snusning

Andel 16–24-åringar som uppger att de snusar dagligen.

Riskabel alkoholkonsumtion

Andel 16–24-åringar med riskabel alkoholkonsumtion. Riskkonsumtion av alkohol beräknas utifrån tre AUDIT-frågor som ger ett index: hur ofta och hur mycket alkohol som intas vid ett vanligt tillfälle samt hur ofta som en större mängd intagits vid ett och samma tillfälle. Indexet kan anta värdet 0–12 poäng och män som har 8–12 poäng och kvinnor som har 6–12 poäng klassas som riskkonsumenter. Dessutom ingår de som varit berusade två till tre gånger i månaden eller oftare i gruppen riskkonsumenter.

Narkotikaanvändning

Andel ungdomar i gymnasieskolans år 2 som uppger att de använder narkotika. Andel elever som använt narkotika den senaste månaden, uppgifter hämtas från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Riskabla spelvanor

Andel 16–24-åringar med riskabla spelvanor. Riskabla spelvanor har definierats utifrån tre enkätfrågor: Har du någon gång under de senaste 12 månaderna köpt lotter eller satsat pengar på spel? Hur mycket pengar har du satsat på spel de senaste 7 dagarna? Hur många gånger har du under de senaste 12 månaderna a) försökt minska ditt spelande, b) känt dig rastlös och irriterad om du inte kunnat spela och c) ljugit om hur mycket du spelat? Utifrån dessa har sedan ett summaindex beräknats.

Tabell 3.8 Indikatorer (25–33) för tjejers hälsa och utsatthet, 16–24 år, 2010. Procent

Tjejer	Ålder		Geografisk hemvist		Födelseland	
	16–19 år	20–24 år	Storstad	Övriga riket	Födda i Sverige	Födda utomlands
Kränkningar	36	40	43	36	39*	30
Stillasittande fritid	8	11	8	10	8	22*
Övervikt	10	15*	10	16*	13	11
Fetma	2	10*	6	8	6	8
Daglig rökning	8	16*	15	13	12	15
Daglig snusning	1	6*	2	7*	4*	0
Riskabel alkohol-konsumtion	25	31*	33*	25	30*	13
Riskabla spelvanor	1	3*	3	1	2	4

Källa: Statens folkhälsoinstitut, Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor.

* anger statistiskt signifikant högre andel mellan två grupper i samma redovisningskategori.

Tabell 3.9 Indikatorer (25–33) för tjejers hälsa och utsatthet, 16–24 år, 2010. Procent

Tjejer	Sexuell läggning		Funktionsnedsättning		Socioekonomi	
	Heterosexuella	Homo-/bisexuella	Utan	Med	Studenter	Yrkesarbetande
Kränkningar	35	56*	37	47*	36	45*
Stillasittande fritid	9	13	9	14*	7	13*
Övervikt	14	19	13	10	16	17
Fetma	4	9*	5	12*	7	10
Daglig rökning	11	16*	11	21*	9	21*
Daglig snusning	4	9*	4	4	8	5
Riskabel alkohol-konsumtion	30	39*	28	35*	29	32
Riskabla spelvanor	1	2	2	3	2	3

Källa: Statens folkhälsoinstitut, Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor.

* anger statistiskt signifikant högre andel mellan två grupper i samma redovisningskategori.

Tabell 3.10 Indikatorer (25–33) för killars hälsa och utsatthet, 16–24 år, 2010. Procent för uppföljning av killars levnadsvillkor 2010, andelar i procent i olika grupper

Killar	Ålder		Geografisk hemvist		Födelseland	
	16–19 år	20–24 år	Storstad	Övriga riket	Födda i Sverige	Födda utomlands
Kränkningar	18	24*	23*	16	21	22
Stillasittande fritid	11	8	11	11	9	12
Övervikt	13	19*	12	21*	16	21
Fetma	6	6	5	6	6	11
Daglig rökning	9	8	10	5	7	17*
Daglig snusning	12	22*	12	20*	18*	11
Riskabel alkohol-konsumtion	16	44*	30	26	33*	15
Riskabla spelvanor	3	5	6*	2	3	13*

Källa: Statens folkhälsoinstitut, Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor.

* anger statistiskt signifikant högre andel mellan två grupper i samma redovisningskategori.

Tabell 3.11 Indikatorer (25–33) för killars hälsa och utsatthet, 16–24 år, 2010. Procent

Killar	Sexuell läggning		Funktionsnedsättning		Socioekonomi	
	Heterosexuella	Homo-/bisexuella	Utan	Med	Studenter	Yrkesarbetande
Kränkningar	21	56*	21	26	24	21
Stillasittande fritid	10	16	9	18*	11	6
Övervikt	16	17	16	21	13	23*
Fetma	4	6	6	6	6	5
Daglig rökning	7	32*	8	15*	9	6
Daglig snusning	18*	10	17	18	11	28*
Riskabel alkohol-konsumtion	32	36	31	32	32	54*
Riskabla spelvanor	5*	1	4	3	2	4

Källa: Statens folkhälsoinstitut, Nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor.

* anger statistiskt signifikant högre andel mellan två grupper i samma redovisningskategori.

Frågor om sexuell läggning har endast funnits med i den nationella folkhälsoenkäten vissa år (2005, 2008, 2009 och 2010). För att få tillräckligt många svarande i redovisningsgrupperna lades data ihop från 2008–2010 års undersökningar. Detta skiljer redovisningen från övriga redovisningsgrupper. Gruppen heterosexuella jämförs med gruppen homo- eller bisexuella.

Till individer med funktionsnedsättning räknas de med dålig syn (kan inte utan svårighet urskilja vanlig text i en dagstidning), dålig hörsel (kan inte utan svårighet höra vad som sägs i samtal mellan flera personer), starkt nedsatt rörelseförmåga (behöver hjälpmedel eller hjälp av någon annan person vid förflyttning utomhus) samt de som har en långvarig sjukdom som i hög grad innebär nedsatt arbetsförmåga eller som hindrar annan sysselsättning.

Socioekonomisk bakgrund är en viktig bestämningssfaktor för hälsa, därför redovisas indikatorerna utifrån denna variabel trots att det inte ingår i uppdragsbeskrivningen. Det är vanligt att belysa ungas socioekonomiska bakgrund med hjälp av föräldrarnas utbildningsnivå. I materialet från den nationella folkhälsoenkäten ingår dock inte uppgifter om föräldrarnas utbildningsnivå och därför används ungas nuvarande sysselsättning för att belysa socioekonomisk bakgrund. De flesta ungdomarna går i gymnasiet och det är först efter 19-årsåldern som en betydande andel börjar arbeta. Redovisningen av den socioekonomiska bakgrunden baseras därför enbart på unga mellan 20 och 24 år. Yrkesarbetande avser de som har en anställning på minst 75 procent omfattning och individer som är tjänstlediga från yrkesarbete eller föräldraledda. Gruppen studerande innefattar studenter och unga som har praktikplats.

Enligt 2010 års undersökning är det vanligare att tjejer blir kränkta och röker dagligen, jämfört med killar. Däremot är det vanligare att killar är överviktiga, att de snusar dagligen, att de har använt narkotika den senaste månaden eller att de har riskabla spelvanor.

Fyra indikatorer uppvisar ett signifikant högre värde bland tjejer 2010 jämfört med 2009. Det gäller upplevda kränkningar, förekomst av fetma, daglig rökning och riskabla spelvanor. Bland killar är det en lägre andel som har en stillasittande fritid men en högre andel som har fetma 2010 jämfört med 2009. Således har förekomsten av fetma ökat bland både tjejer och killar under det senaste året.

Jämfört med 2008 har andelen tjejer med en riskabel alkoholkonsumtion minskat något.

Andelen tjejer som röker dagligen har sedan 2005 visat en nedåtgående trend men den trenden bröts 2010 då andelen i stället ökade. Bortsett från 2009 års låga värde har andelen tjejer som röker dagligen varit ungefär lika stor sedan 2006. År 2005 var andelen som högst – 16 procent av tjejerna rökte dagligen 2005 – jämfört med 13 procent i den senaste mätningen.

I tabellerna 3.8 och 3.9 redovisas indikatorerna utifrån olika grupper av tjejer. Motsvarande uppgifter för killar redovisas i tabellerna 3.10 och 3.11. I redovisningen ingår inte indikatorn om narkotikaanvändning eftersom det saknas uppgifter om narkotikaanvändning bland elever i gymnasiets andra år i den nationella folkhälsoenkäten.

De redovisade uppgifterna är inte åldersstandardiserade. Det innebär att en del av skillnaderna mellan olika grupper skulle kunna förklaras av en ojämn åldersfördelning mellan två jämförelsegrupper. Vår bedömning är dock att skillnaderna som kommenteras i texten är så påtagliga att de inte nämnvärt borde påverkas av denna faktor.

Olika hälsorisker förekommer i större utsträckning i gruppen 20–24 år än i gruppen 16–19 år.

I storstadsområdena (Stockholm, Göteborg och Malmö) är det en mindre andel unga som är överviktiga och som snusar dagligen i jämförelse med motsvarande andel i övriga riket. Däremot är det vanligare att unga i storstadsområdena har en riskabel alkoholkonsumtion (påståendet är endast signifikant bland tjejer) och att killar upplever att de blivit kränkta eller har riskabla spelvanor.

En lägre andel utrikes födda än inrikes födda unga dricker alkohol i en sådan omfattning att det anses vara riskfyllt för deras hälsa, vilket har konstaterats varje år som indikatorerna tagits fram. Även att snusa dagligen är ovanligare bland utrikes födda, däremot är det betydligt vanligare att utrikes födda killar röker dagligen eller har riskabla spelvanor. Utrikes födda tjejer har i mindre utsträckning än tjejer födda i Sverige blivit bemötta på ett sådant sätt att de känt sig kränkta men har däremot i större utsträckning en stillasittande fritid. Även de utrikes födda tjejernas överrisk för att ha en stillasittande fritid har påvisats varje år sedan 2005 och tycks vara en stabil företeelse.

Att vara homo- eller bisexuell tycks vara förenligt med flera hälsorisker, särskilt bland tjejerna. De homo- eller bisexuella tjejerna är överrepresenterade då det gäller kränkningar, fetma, daglig rökning, daglig snusning och att ha en riskabel alkoholkonsumtion. Även de homo- eller bisexuella männen har dessa överrisker, alla är dock inte signifikant säkerställda och med undantaget att daglig snusning är ovanligare bland homo- eller bisexuella killar, jämfört med bland heterosexuella killar. Dessutom har homo- eller bisexuella killar i mindre utsträckning riskabla

spelvanor. Eftersom resultaten för 2008–2010 har summerats kan vi inte säga något om utvecklingen över tid.

Den generella bilden av unga med någon form av funktionsnedsättning är att de är överrepresenterade jämfört med unga som saknar funktionsnedsättning i de flesta avseenden som indikatorerna avser. Däremot är dessa skillnader inte statistiskt säkerställda i lika stor utsträckning bland killar som bland tjejer. Att snusa dagligen och att ha riskabla spelvanor är dock mindre vanligt bland unga med funktionsnedsättning.

Samtliga signifikanta skillnader mellan studerande och yrkesarbetande unga innebär att de som arbetar är överrepresenterade då det gäller olika hälsorisker. Det verkar dock vara olika risker som är mest förekommande bland yrkesverksamma tjejer respektive killar. Kränkningar, att ha en stillasittande fritid och att röka dagligen är vanligare bland yrkesverksamma tjejer, medan övervikt, daglig snusning och en riskabel alkoholkonsumtion är vanligare bland yrkesverksamma killar.

Statens folkhälsoinstituts kommentarer

Stort bortfall bland unga i den nationella folkhälsoenkäten

Unga har en lägre benägenhet än äldre att svara på skriftliga enkäter och dessutom ökar bortfallet i alla åldrar i folkhälsoenkäten för varje år. I 2010 års enkät var svarsfrekvensen drygt 40 procent bland tjejer och endast drygt 30 procent bland killar. Svarsfrekvensen bland unga har successivt sjunkit från 2005 då det var 61 procent tjejer och 45 procent killar som besvarade enkäten.

Ett stort bortfall i en undersökning är ett problem eftersom det finns en risk att de som inte deltar skiljer sig i något relevant avseende från dem som ingår i studien – resultatet från undersökningen kan då bli missvisande. För att minska bortfallets betydelse viktas de individer som ingår i studien. Viktningen utgår från ett antal variabler som kön, ålder, utbildningsnivå och födelseland och innebär till exempel att killar ges en högre vikt än tjejer eftersom det är en lägre andel killar än andel tjejer som svarat på enkäten. Viktningen bidrar sannolikt till att resultatet inte på något väsentligt sätt påverkas av bortfallet, vilket inte verkar vara fallet enligt den bortfallsanalys som genomförts.

Ungas levnadsvillkor i relation till situationen i hela befolkningen

Att uppleva sig ha blivit kränkt och att ha en riskabel alkoholkonsumtion är vanligare bland unga i befolkningen som helhet. Resterande områden som indikatorerna avser är tvärtom vanligare i befolkningen som helhet, med undantag för daglig rökning och snusning bland tjejerna och riskabla spelvanor bland båda könen där ingen statistisk signifikant skillnad finns.

Ökad förekomst av fetma hos båda könen

Förekomsten av fetma har ökat mellan 2009 och 2010 bland såväl tjejer som bland killar. Tidigare har förekomsten av fetma varit tämligen konstant. En viss ökning av övervikt bland tjejer kan ses sedan tre år tillbaka, däremot kan inte samma utveckling ses bland killar.

Även i befolkningen som helhet har det blivit vanligare med fetma de senaste åren – andelen med fetma ökade från 12 procent 2008 till 14

procent 2010. Ökningen är statistiskt säkerställd och gäller både kvinnor och män. Andelen överviktiga kvinnor i befolkningen har dock varit konstant sedan 2008 och andelen överviktiga män i befolkningen har varit densamma sedan 2004 (Statens folkhälsoinstitut 2010).

Daglig rökning bland tjejer ökar –

den nedåtgående trenden är bruten
För första gången sedan 2005 har den kontinuerliga minskningen av andelen tjejer som röker dagligen brutits. I stället noteras en ökning jämfört med förra mätningen – från 10 procent 2009 till 13 procent 2010. Bland killar noteras ingen förändring. Men den utvecklingen visar inte undersökningen om skolelevs drogvanor som genomförs av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). Denna visar snarare en motsatt bild, det vill säga att andelen tjejer som röker varje dag i år 2 på gymnasiet är oförändrad och att motsvarande andel bland killarna har ökat något de senaste åren (Hvitfeldt & Gripe 2010).

CAN:s undersökning avser enbart elever i år 2 på gymnasiet, medan indikatorn om daglig rökning avser en bredare åldersgrupp (16–24 år), vilket gör det svårt att direkt jämföra uppgifterna från de båda undersökningarna. En styrka hos CAN:s undersökning är dock att bortfallet är mindre än bland unga i den nationella folkhälsoenkäten. Ett mindre bortfall ökar tillförlitligheten, vilket innebär att vi med viss försiktighet kan tolka uppgiften som att andelen tjejer som röker dagligen har ökat det senaste året.

Tendens till sämre levnadsvanor
bland tjejer mellan 2009 och 2010
Mellan 2008 och 2009 var det ett antal indikatorer som visade försämrade värden bland killar, det vill säga att det var högre andelar killar med ohälsosamma levnadsvanor 2009 jämfört med 2008. I denna redovisning ser vi stället försämrade levnadsvanor bland tjejerna 2010 jämfört med 2009. Det gäller upplevda kränkningar, förekomst av fetma, daglig rökning och riskabla spelvanor.

Internationell jämförelse

Sverige deltar i en internationell enkätundersökning om skolelevers hälsa och hälsovanor som genomförs vart fjärde år. Studien omfattar bland annat 15-åringars hälsotillstånd. Den senaste uppföljningen av skolelevers hälsa genomfördes 2009/2010 men internationella resultat från undersökningen har inte publicerats ännu. I undersökningen från 2005/2006 framkommer att det är en låg andel 15-åringar i Sverige som röker och dricker alkohol regelbundet, eller som har använt Cannabis. Detta i jämförelse med förhållandet i cirka 40 europeiska länder. Även förekomsten av övervikt och fetma bland 15-åringar i Sverige ligger något under genomsnittet (World health organization 2008).

Vård

Indikator 34

Unga med psykiska och psykosomatiska symptom

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

År 2009 angav 25 procent bland tjejer i åldern 16–24 år att de regelbundet har besvär av ängslan, oro eller ångest, bland killarna var andelen 14 procent. Psykosomatiska symptom som huvudvärk, ont i magen samt nedstämdhet fortsätter att vara dubbelt så vanliga bland tjejer jämfört med bland killar. Nivåerna är relativt stabila i de senaste mätningarna.

Unga har sedan slutet av 1980-talet haft en sämre hälsoutveckling än den övriga befolkningen. Det gäller särskilt den psykiska hälsan. Denna utveckling gäller inte bara självrapporterad psykisk ohälsa utan även vård på sjukhus för depression och ångesttillstånd. Det har också blivit allt vanligare att unga vårdas på sjukhus för självmordsförsök (Socialstyrelsen 2009).

I tabell 3.12 redovisas förekomsten av psykiska och psykosomatiska besvär under perioden 2004–2009 enligt ULF-undersökningarna. Tidstrenden påverkas av att insamlingsmetoden 2006 övergick från besöksintervju till telefonintervju, varför utvecklingen över tid är svår att uttala sig om i dagsläget. Genomgående är besvaren som redovisas i tabell 3.12 ungefär dub-

Tabell 3.12 Andel unga som har olika psykiska och psykosomatiska symptom efter kön och åldersgrupper, 2004–2009. Procent

	Tjejer								Killar							
	Besöksintervju			Telefonintervju					Besöksintervju			Telefonintervju				
	2004	2005	2006	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2006	2007	2008	2009		
13–18 år																
Huvudvärk minst en gång/vecka																
	41	38	37	33	33	35	36	18	19	22	17	21	19	19		
Ont i magen minst en gång/vecka																
	26	21	24	18	22	26	20	10	14	11	15	12	9	8		
Ofta nedstämd																
	25	25	22	18	16	19	16	8	10	9	6	10	6	5		
16–24 år																
Lätta eller svåra besvär av ängslan oro eller ångest																
	30	30	28	26	33	29	25	14	12	14	13	12	14	14		

Källa: Socialstyrelsen, Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen samt ULF – Barn och ungdom.
 Kommentar: År 2006 bytte ULF-undersökningarna insamlingsmetod från besöksintervju till telefonintervju och detta år samlades ena halvan av urvalet in med besök och andra halvan med telefon.

belt så vanliga bland tjejer som bland killar. År 2009 hade 36 procent av tjejerna i åldern 13–18 år huvudvärk minst en gång i veckan, 20 procent hade lika ofta ont i magen och 16 procent var ofta nedstämda. Bland jämnåriga killar hade 19 procent huvudvärk minst en gång i veckan, 8 procent ont i magen och 5 procent uppgav att de ofta var nedstämda. I åldersgruppen 16–24 år uppgav 25 procent av tjejerna och 14 procent av killarna att de hade lätta eller svåra besvär av ängslan, oro eller ångest.

I tabell 3.13 redovisas indikatorerna uppdelade efter boenderegion och utländskt respektive svenskt ursprung. Skillnaderna mellan grupperna är inte statistiskt säkerställda.¹²

Tabell 3.13 Andel unga som har olika psykiska och psykosomatiska symptom efter kön, åldersgrupper, boenderegion och bakgrund, 2008–2009. Procent

	Boenderegion						Bakgrund			
	Storstäder		Större städer		Övriga kommuner		Utländsk		Svensk	
	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar
13–18 år										
Huvudvärk minst en gång/vecka										
	37	17	35	18	35	23	35	16	36	20
Ont i magen minst en gång/vecka										
	25	8	23	8	23	11	25	11	23	8
Ofta nedstämd										
	17	5	18	3	18	8	13	7	19	5
16–24 år										
Lätta eller svåra besvär av ängslan oro eller ångest										
	29	16	28	14	22	11	29	17	27	13

Källa: Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen, ULF – Barn och ungdom.

Kommentar 1: Boenderegion utgår från SKL:s kommungruppsindelning därorstäder omfattar Stockholms, Göteborgs och Malmö kommun samt förortskommunerna och större städer omfattar större städer, pendlingskommuner samt övriga kommuner med mer än 25 000 invånare.

Kommentar 2: I åldersgruppen 13–18 år avser utländskt ursprung personer med någon förälder född utomlands och svenskt ursprung personer vars föräldrar är födda i Sverige. I åldersgruppen 16–24 år avser utländskt ursprung personer som själva är födda utomlands och/eller har någon förälder som är född utomlands och svenskt ursprung avser personer som är födda i Sverige och vars föräldrar också är födda i Sverige.

Indikator 35

Vård på sjukhus med anledning av självmordsförsök, psykos, narkotikakonsumtion eller alkoholkonsumtion

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

Sjukhusvård med anledning av självmordsförsök, narkotikakonsumtion eller alkoholkonsumtion bland unga i åldern 15–24 år ökade mellan 2000 och 2009. Antalet per 100 000 i befolkningen som fick sjukhusvård för någon av dessa anledningar 2009 var 795 bland tjejer och 727 bland killar. Andelen tjejer som vårdades för självmordsförsök var mer än dubbelt så stort som bland killar. Andelen killar som vårdades för narkotikamissbruk var större än andelen tjejer.

Den psykiatriska slutenvården bland unga har ökat sedan andra halvan av 1990-talet. I åldersgruppen 15–24 år vårdades 0,6 procent av tjejerna och 0,3 procent av killarna 2009 inom barn- och ungdomspsykiatrisk eller allmänpsykiatrisk slutenvård för någon av följande diagnoser¹³: schizofreni och schizofreniliknande tillstånd, ångest, depression, bipolär störning, beteendestörning eller personlighetsstörning (Socialstyrelsens statistikdatabaser). Det är framförallt vård för depressioner och ångestsyndrom som blivit vanligare. Vården för neuropsykiatriska tillstånd som Aspergers syndrom och ADHD har också ökat markant under senare år. Det samma gäller medicineringen av ADHD. År 2009 fick 0,6 procent av tjejerna och 1,9 procent av killarna i åldersgruppen 5–17 år läkemedel (psykostimulantia) mot ADHD (Socialstyrelsen 2011).

Andelen unga som har vårdats ineliggande på sjukhus (så kallad slutenvård) till följd av självmordsförsök har ökat kraftigt både bland tjejer och bland killar i åldern 15–24 år (tabell 3.14). Denna ökning har pågått en längre tid, sedan början av 1990-talet bland tjejer och sedan slutet av 1990-talet bland killar. År 2008 bröts denna trend för tjejer och de två senaste

åren har andelen som vårdats ineliggande på sjukhus till följd av självmordsförsök minskat. Trots det var nivån 30 procent högre 2009 än den var 2000. Bland killar ser vi ännu ingen fallande trend men nivån har legat tämligen stabila de senaste tre åren. Andelen som slutenvårdats för självmordsförsök var drygt 40 procent högre 2009 jämfört med 2000. Sjukhusvård till följd av självmordsförsök är mer än dubbelt så vanligt bland tjejer som bland killar. Sjukhusvård för psykos är däremot vanligare bland killar, 72 per 100 000, än bland tjejer, 51 per 100 000.

Tabell 3.14 visar andelen unga som vårdats i slutenvård enligt uppgifter från patientregistret. Detta ger inte en heltäckande bild av psykisk sjukdom bland unga eftersom slutenvården bara behandlar de allvarligaste tillstånden, exempelvis schizofreni och andra psykossjukdomar, och då vanligtvis i ett akut skede. Behandlingen av psykisk sjukdom hos barn och ungdomar sker annars i öppenvården. Eftersom öppenvårdsregistret tidigare varit bristfälligt kan det dock inte användas för att mäta utvecklingen över tid, även om registret har förbättrats under senare år.

Tabell 3.14 Unga som har vårdats på sjukhus någon gång under året till följd av självmordsförsök, psykos, alkoholintoxikation respektive narkotikamissbruk efter kön, 15–24 år, 2000–2009. Antal per 100 000 i befolkningen

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tjejer										
Självmordsförsök	246	275	282	302	328	333	345	359	353	319
Psykos	46	49	53	54	53	56	51	50	55	51
Alkoholintoxikation	171	190	195	167	205	229	248	264	252	251
Narkotikamissbruk	134	153	156	142	147	141	150	167	178	174
Killar										
Självmordsförsök	105	113	111	105	130	134	136	150	151	152
Psykos	69	71	72	76	76	73	76	69	74	72
Alkoholintoxikation	199	204	193	184	212	220	237	260	256	262
Narkotikamissbruk	200	216	208	171	188	193	203	219	225	241

Källa: Socialstyrelsen, Patientregistret.

Kommentar: Med alkoholintoxikation avses här toxisk effekt av alkohol (diagnos T51) inklusive psykiska störningar eller beteendestörningar orsakade av alkohol (diagnos F10). Narkotikamissbruk enligt narkotikaindex.

Också en stor del av missbruksvården sker inom öppenvården. Många unga med sådan problematik söker inte heller vård eller får inte möjlighet till vård. Slutenvården ger därför även här en begränsad bild.

Bland unga har sjukhusvård för alkoholrelaterade diagnoser ökat sedan början av 1990-talet. Särskilt kraftig har ökningen varit bland tjejer. I början av 1990-talet var sjukhusvård för alkoholrelaterade diagnoser dubbelt så vanligt bland killar som bland tjejer. På senare år har den skillnaden raderats ut (Socialstyrelsen 2009).

Mellan 2000 och 2009 ökade andelen bland 15–24-åringar som vårdats inlaggande på sjukhus för alkoholförgiftning med 47 procent för tjejer (från 171 till 251 per 100 000) och med 32 procent för killar (från 199 till 262 per 100 000) (tabell 3.14). De två senaste åren har sjukhusvård för alkoholrelaterade diagnoser inte ökat bland tjejer.

Den senaste 20-årsperioden har också de narkotikarelaterade diagnoserna ökat bland unga. Däremot är de fortfarande vanligare att killar sjukhusvårdas för narkotikamissbruk än att tjejer gör det. Skillnaden har dessutom förstärkts under de senaste 20 åren (Socialstyrelsen 2009). År 2009 var andelen sjukhusvårdade 39 procent högre bland killar än bland tjejer, 241 per 100 000 jämfört med 174 per 100 000 (tabell 3.14).

Indikator 36

Avlidit till följd av självmord, narkotikamissbruk och trafikolyckor

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

Ungefär hälften av alla dödsfall bland unga orsakas av fordonsolyckor och självmord. Fler killar än tjejer avled till följd av självmord, narkotikamissbruk och trafikolyckor 2008. Andelen som vårdas inlagda på sjukhus till följd av narkotikamissbruk har ökat. Narkotikadödsfallen har däremot legat på ungefär samma nivå hela perioden och andelen döda i fordonsolyckor har minskat.

Dödsfallen bland ungdomar är få, varför förändringar mellan enstaka år måste tolkas med försiktighet. I åldersgruppen 15–24 år avled knappt 130 kvinnor och 330 män 2008. Inom åldersgruppen är dödligheten högst i 20-årsåldern (Socialstyrelsens statistikdatabaser).

Dödsfall bland unga beror oftast på skador och ungefär hälften av alla dödsfall orsakas av fordonsolyckor och självmord (tabell 3.15). Såväl självmord som narkotikarelaterade dödsfall och fordonsolyckor är vanligare bland killar än bland tjejer, vilket bidrar till den högre dödligheten bland killar. Vart tredje dödsfall bland 15–19-åringar orsakades av självmord 2008 (inklusive oklara fall). Bland 20–24-åringar stod självmord för mer än vart tredje dödsfall. Sammantaget tog 171 ungdomar (15–24 år) livet av sig 2008. Drygt 70 procent var killar.

Fordonsolyckor svarade för en femtedel av dödsfallen bland 15–19-åringar och en sjättedel av dödsfallen bland 20–24-åringar 2008. Under perioden 2003–2008 har andelen döda i fordonsolyckor minskat i båda åldersgrupperna.

Bland 15–19-åringar har andelen nästan halverats. Fordonsolyckor med dödlig utgång är vanligare bland killar än bland tjejer.

Som framgick av tabell 3.14 har andelen som vårdas inlagda på sjukhus till följd av narkotikamissbruk ökat bland unga under 2000-talet. Narkotikadödsfallen har däremot legat på ungefär samma nivå hela perioden. I genomsnitt dog 43 personer i åldern 15–24 år i narkotikarelaterade dödsfall under perioden 2003–2008 (Socialstyrelsens statistikdatabaser).

Få prövar narkotika för första gången efter att de fyllt 21 år. Sett över ett längre tidsperspektiv var andelen niondeklassare som provat narkotika högre på 1970-talet än den är i dag. År 1971 var andelen ungefär 15 procent, varefter den sjönk ända fram till slutet av 1980-talet då den var nere på 3 procent. År 2007 uppgav 5 procent av tjejerna och 6 procent av killarna att de provat narkotika någon gång. Heroin är den narkotiska drog som orsakar flest dödsfall (Socialstyrelsen 2009).

Tabell 3.15 Total dödlighet bland unga efter kön, åldersgrupper och orsaker till dödlighet, 2003–2008. Antal per 100 000 i befolkningen

Dödsorsak	15–19 år						20–24 år					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Båda könen												
Själv mord	7	8	7	9	9	10	16	19	15	17	14	18
Narkotikamissbruk	2	2	2	1	1	1	6	7	7	6	8	6
Fordonsolyckor	11	9	7	7	8	6	11	11	10	12	11	8
Total dödlighet	34	37	26	32	32	29	48	59	47	51	47	48
Tjejer												
Själv mord	6	6	5	8	6	8	10	7	10	11	9	9
Narkotikamissbruk	2	1	..	0	1	2	2	1	4	2	2	1
Fordonsolyckor	7	4	4	4	4	3	5	4	3	4	5	2
Total dödlighet	30	27	16	22	21	20	24	29	27	32	24	23
Killar												
Själv mord	8	10	10	10	12	13	21	30	20	22	20	27
Narkotikamissbruk	2	2	3	1	2	1	9	13	10	9	14	10
Fordonsolyckor	14	13	9	10	13	8	17	18	18	19	17	13
Total dödlighet	38	46	36	41	44	37	70	88	67	69	70	72

Källa: Socialstyrelsen, Dödsorsaksregistret.

Kommentar: År 2004 gjorde tsunamin i Thailand att dödligheten gick upp kraftigt bland barn och unga i alla åldersgrupper. Tjejer och killar drabbades i samma utsträckning.

Själv mord: Inklusiva oklara fall.

Narkotikamissbruk: Avser narkotikaindex.

Fordonsolyckor: Samtliga fordonsolyckor (ICD10: V01–V99).

Indikator 37

Verkställda aborter

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

Antalet tonårsaborter har minskat något, 2009 genomfördes 22,5 tonårsaborter per 1 000 kvinnor jämfört med 24,4 under 2008. Utvecklingen sedan 2004 visar också en viss minskning i antalet tonårsaborter. Bland 20–24-åringar har antalet aborter minskat något jämfört med 2008, men ökat jämfört med 2004.

Abortstatistiken innehåller samtliga verkställda legala aborter i Sverige och underrapporteringen bedöms vara försumbar. Aborter utförda på utländska kvinnor, ej bosatta i Sverige, ingår inte i de siffror som redovisas här. År 2009 genomfördes ungefär 37 500 aborter i Sverige. Drygt 7 000 av dessa aborter skedde bland tonåringar, vilket motsvarar 22,5 aborter per 1 000 tonårstjejer (tabell 3.16). Detta är en högre nivå än i övriga nordiska länder, vilket även gäller i övriga åldersgrupper. I alla nordiska länder är aborter vanligast i åldersgruppen 20–24 år (Socialstyrelsen 2010a).

Under 2009 minskade aborterna med 2 procent i Sverige, från 21,3 aborter per 1 000 kvinnor 2008 till 20,8 aborter per 1 000 kvinnor 2009.

Kraftigast var minskningen bland tonåringar där aborterna minskade med 8 procent. Andelen tonårsaborter skiljer sig mycket åt mellan olika delar av landet. Gotlands (34,5), Stockholms (27,8) och Göteborgs (26,7) kommuner hade högst antal aborter per 1 000 tonårstjejer 2009, medan Blekinge (14,7), Kronobergs (15,9) och Jönköpings (17,3) län hade lägst andelar. Ungefär en fjärdedel av alla kända graviditeter slutar med abort och bland tonåringar gäller det över 80 procent av graviditeterna (Socialstyrelsen 2010a).

Tabell 3.16 Antal verkställda aborter efter åldersgrupper, 2004–2009. Antal per 1 000 kvinnor

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
–19 år	24,4	24,3	25,4	24,8	24,4	22,5
20–24 år	30,6	31,4	33,1	34,2	34,7	33,7

Källa: Abortstatistiken, Socialstyrelsen.

Indikator 38

Antal klamydiainfektioner

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

Antalet klamydiainfektioner har minskat något bland både tjejer och killar jämfört med 2009. År 2010 smittades 2,7 procent av tjejerna och 1,5 procent av killarna i åldern 15–24 år. Bland killarna är 20–24-åringarna drabbade i högre grad än 15–19-åringarna medan de yngre i något högre grad är drabbade bland tjejerna.

Klamydiafallen minskar för tredje året i rad, såväl bland ungdomar som i hela befolkningen. Detta kan ha flera orsaker, till exempel ökad provtagning, förbättrad smittspårning och effektivare preventiva åtgärder. Tidigare, från mitten av 1990-talet fram till 2007, ökade förekomsten av klamydia. Den kraftiga ökningen 2007 berodde dock på bättre diagnostik av en ny genetisk variant av *Chlamydia trachomatis* (CT) som upptäcktes i Sverige hösten 2006

(www.smittskyddsinstitutet.se). De senaste åren har klamydia bland tjejer varit något vanligare bland tonåringar än bland 20–24-åringar. Bland killar är klamydia dubbelt så vanligt i gruppen 20–24 år som i gruppen 15–19 år (tabell 3.17).

De regionala skillnaderna i antalet klamydiafall är stora. År 2010 hade Gotland tre gånger så många klamydiafall per 1 000 invånare som Jönköpings län (tabell 3.18).

Tabell 3.17 Antal klamydiainfektioner efter kön och åldersgrupper, 2004–2010. Antal fall per 1 000 i befolkningen

	Tjejer							Killar						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
15–19 år	26	26	23	37	31	28	28	9	9	8	13	11	10	11
20–24 år	26	26	26	36	31	27	25	22	22	21	30	26	22	20
15–24 år	26	26	25	37	31	28	27	16	16	15	22	19	16	15

Källa: Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet.

**Tabell 3.18 Antal klamydiainfektioner efter kön, åldersgrupper och län, 2010.
Antal fall per 1 000 i befolkningen**

Län	Tjejer			Killar		
	15–19 år	20–24 år	Samtliga 15–24 år	15–19 år	20–24 år	Samtliga 15–24 år
Jönköping	16	16	16	6	12	9
Kronoberg	20	17	18	7	17	12
Västerbotten	22	20	21	9	17	13
Norrbottn	21	22	21	8	13	11
Uppsala	27	20	23	9	17	13
Västra Götaland	25	23	24	9	20	14
Västernorrland	24	25	24	10	17	13
Östergötland	24	27	26	10	19	15
Blekinge	27	24	26	10	19	15
Skåne	28	24	26	11	19	15
Värmland	27	27	27	10	18	14
Södermanland	28	25	27	12	22	17
Örebro	31	22	27	13	18	16
Stockholm	28	29	28	10	21	15
Halland	29	28	29	12	22	17
Kalmar	32	28	30	12	21	16
Dalarna	39	29	35	18	26	22
Västmanland	39	30	35	19	24	21
Gävleborg	42	33	38	18	26	22
Jämtland	43	37	40	19	26	22
Gotland	60	39	50	24	28	26

Källa: Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet.

Kommentar: Länen är rangordnade efter tjejer 15–24 år.

Indikator 39

Andel som inte besökt tandläkaren under de senaste två åren

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

I stort sett samtliga 16–19-åringar går regelbundet till tandläkaren, medan 16 procent bland både tjejer och killar i åldern 20–24 år inte hade besökt tandläkaren de två senaste åren vid 2009 års undersökning.

Bland 16–19-åringar är det bara någon enstaka procent som inte besökt tandläkaren under en tvåårsperiod. Bland 20–24-åringar gäller det var sjätte person (tabell 3.19). En viktig förklaring till att andelen är så mycket högre i den sistnämnda gruppen är sannolikt att vården är avgiftsbelagd från att man fyller 20 år. Att många unga numera har god tandhälsa kan också ha bidragit till att färre uppsöker tandläkare efter att de slutat skolan. År 2008 var omkring 30 procent av alla 19-åringar kariesfria och omkring 63 procent var kariesfria approximativt, det vill säga i tandbågens kontaktytor (Socialstyrelsen 2008).

Andelen som inte besökt tandläkaren de senaste två åren har enligt ULF-undersökningarna ökat bland unga vuxna ända sedan slutet av 1980-talet (Nordström 2006). År 2009 uppgav 16 procent av 20–24-åringarna att de inte varit hos tandläkare under de senaste två åren (tabell 3.19).

I socioekonomiskt svaga grupper, bland personer med utländsk bakgrund och i storstadsområdena är tandhälsan sämre än i övriga befolkningen (Socialstyrelsen 2009). Skillnaderna mellan grupperna i tabell 3.20 är dock inte statistiskt säkerställda.

Tabell 3.19 Andel unga som inte har besökt tandläkaren under de senaste två åren efter kön och åldersgrupper, 2004–2009. Procent

	Tjejer							Killar						
	Besöksintervju			Telefonintervju				Besöksintervju			Telefonintervju			
	2004	2005	2006	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2006	2007	2008	2009
16–19 år	2	2	1	6	2	1	1	2	1	2	1	1	1	0
20–24 år	13	15	18	13	18	20	16	21	16	19	19	25	14	16
16–24 år	8	9	9	9	10	10	8	12	9	11	10	13	7	7

Källa: Socialstyrelsen, Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen.

Kommentar: År 2006 bytte ULF-undersökningarna insamlingsmetod från besöksintervju till telefonintervju.

Åren 2004–2005 samlades data in med besöksintervju, 2006 samlades ena halvan av urvalet in med besök och andra halvan med telefon, 2007 och därefter samlades data in med telefonintervjuer.

Tabell 3.20 Andel unga som inte har besökt tandläkaren under de senaste två åren efter kön, boenderegion och bakgrund, 16–24 år. 2008–2009. Procent

	Boenderegion						Bakgrund			
	Storstäder		Större städer		Övriga kommuner		Utländsk		Svensk	
	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar
16–24 år	11	7	8	7	8	6	9	8	9	6

Källa: Socialstyrelsen, Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen.

Kommentar 1: Boenderegion utgår från SKL:s kommungruppsindelning därorstäder avser Stockholms, Göteborgs och Malmö kommun samt förortskommunerna och större städer avser större städer, pendlingskommuner samt övriga kommuner med mer än 25 000 invånare.

Kommentar 2: Utländsk bakgrund avser personer som själva är födda utomlands och/eller har någon förälder som är född utomlands och svensk bakgrund avser personer som är födda i Sverige och vars föräldrar också är födda i Sverige.

Indikator 40

Unga som dygnsvårdats enligt SoL och LVU

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

Andelen 13–17-åringar som någon gång varit placerade i vård utom hemmet ökade stadigt mellan 2004 och 2009. År 2009 var andelen 3 procent bland både killar och tjejer. Andelen var högre bland unga med utländsk bakgrund.

Den 1 november 2009 var 1 procent (12,8 promille) av alla 13–17-åringar i pågående heldygnsvård och 3 procent (29,5 promille) hade någon gång varit placerade i vård utanför hemmet (tabell 3.21). Med heldygnsvård avses vård med placering utanför det egna hemmet

som beslutats enligt socialtjänstlagen (SoL) eller lagen om vård av unga (LVU). Placeringen kan ske i familjehem, hem för vård och boende (HVB-hem) eller särskilt ungdomshem, där familjehem är vanligast.

Tabell 3.21 Andel unga som dygnsvårdats enligt SoL och LVU efter kön, 13–17 år, 2004–2009. Promille

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Båda könen						
I pågående heldygnsvård den 1 nov*	11,2	11,2	11,2	11,6	12,0	12,8
Påbörjat heldygnsvård någon gång under året*	5,6	5,7	6,1	7,3	8,1	8,9
Nyttillkomna** som påbörjat heldygnsvård under året*	3,8	4,0	4,3	5,3	6,0	6,9
Varit placerad i vård utom hemmet någon gång mellan 13 och 17 års ålder***	26,6	27,2	27,7	27,9	28,7	29,5
Tjejer						
I pågående heldygnsvård den 1 nov*	11,1	11,1	11,1	11,3	11,4	11,7
Påbörjat heldygnsvård någon gång under året*	6,3	6,4	6,6	7,2	7,6	8,0
Nyttillkomna** som påbörjat heldygnsvård under året*	4,3	4,4	4,6	5,1	5,4	5,8
Varit placerad i vård utom hemmet någon gång mellan 13 och 17 års ålder***	27,0	27,8	28,7	29,1	29,5	29,8
Killar						
I pågående heldygnsvård den 1 nov*	11,2	11,3	11,2	11,8	12,6	13,7
Påbörjat heldygnsvård någon gång under året*	5,0	5,1	5,7	7,4	8,6	9,7
Nyttillkomna** som påbörjat heldygnsvård under året*	3,4	3,5	4,0	5,6	6,7	7,8
Varit placerad i vård utom hemmet någon gång mellan 13 och 17 års ålder***	26,2	26,7	26,7	26,7	27,9	29,3

Källa: Socialstyrelsen, Registret över socialtjänstens insatser för barn och unga.

* Avser barn som var 13–17 år vid slutet av året, det vill säga den 31 december respektive år.

** Med nyttillkomna barn och unga avses dem som under statistikåret blev placerade för vård utom hemmet enligt SoL eller för insats enligt LVU och som inte hade varit placerade för sådan vård eller sådana insatser under de fem år som föregick statistikåret.

*** Avser andel i de fem senaste födelsekohorterna som den 31 december respektive år uppnått 18 års ålder och som varit placerad i vård utom hemmet någon gång mellan 13 och 17 års ålder.

Andelen unga (13–17 år) som får heldygnsinsatser har ökat de senaste åren och då främst bland killar. Ökningen utgörs till största delen av killar med annan vårdnadshavare än förälder eller med okänd vårdnadshavare. Många är sannolikt ensamkommande flyktingbarn. Bland yngre barn (0–12 år) har andelen som placeras utanför hemmet legat relativt konstant under den senaste tioårsperioden (Socialstyrelsen 2010b).

Unga med utländsk bakgrund är överrepresenterade i dygnsvård. Det gäller särskilt bland killar. Av killar med utländsk bakgrund har 5,5 varit placerade i dygnsvård någon gång mellan 13 och 17 års ålder jämfört med 2,4 procent av dem med svensk bakgrund (tabell 3.22).

Av Social rapport 2010 framgår att placerade barn presterar betydligt sämre i skolan än andra barn, också i förhållande till sin kognitiva kapacitet, och att detta har samband med kraf-

tiga överrisker för olika former av psykosociala problem i ung vuxen ålder som missbruk, kriminalitet och psykisk ohälsa. I studien ingår bara personer som bott i Sverige under hela grundskoleperioden (Socialstyrelsen 2010f).

Barn och unga som på grund av funktionsnedsättning bor i familjehem eller får insatsen bostad med särskild service enligt 9 § 8 Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är inte inkluderade i tabellerna 3.21–3.23. År 2009 bodde 1 400 barn och ungdomar i familjehem eller bostad med särskild service. Nästan hälften av dem bodde i en annan kommun än den som beslutat om insatsen, ungefär 100 bodde i familjehem och övriga i bostad med särskild service (Socialstyrelsen 2010e).

Tabell 3.22 Andel unga som dygnsvårdats enligt SoL och LVU fördelat efter kön och bakgrund, 13–17 år, 2009. Promille

	Båda könen		Tjejer		Killar	
	Bakgrund		Bakgrund		Bakgrund	
	Utländsk	Svensk	Utländsk	Svensk	Utländsk	Svensk
1. I pågående heldygnsinsats den 1 nov.	20,5	11,1	16,8	10,8	23,8	11,4
2. Påbörjat heldygnsinsats någon gång under året	16,1	7,3	14,3	6,8	17,8	7,8
3. Nyttillkomna som påbörjat heldygnsinsats under året	12,6	5,6	10,7	4,9	14,5	6,3
4. Varit placerad i vård utom hemmet någon gång mellan 13 och 17 års ålder	51,1	25,5	46,8	26,7	55,2	24,3

Källa: Socialstyrelsen, Registret över socialtjänstens insatser för barn och unga.

Kommentar 1: Utländsk bakgrund avser dem som är födda utomlands och/eller vars båda föräldrar är födda utomlands. Svensk bakgrund avser dem som är födda i Sverige med föräldrar där åtminstone den ena föräldern också är född i Sverige.

Kommentar 2: Nyttillkomna barn och unga avser dem som under statistikåret blev placerade för vård utom hemmet enligt SoL eller för insats enligt LVU och som inte hade varit placerade för sådan vård eller sådana insatser under de fem år som föregick statistikåret.

Punkt 1–3: Avser barn som var 13–17 år vid slutet av året, dvs. den 31 december respektive år.

Punkt 4: Avser andel i de fem senaste födelsekohorterna som den 31 december respektive år uppnått 18 års ålder och som varit placerad i vård utom hemmet någon gång mellan 13 och 17 års ålder.

Tabell 3.23 Andel unga som har dygnsvårdats enligt SoL och LVU fördelat efter kön och län, 13–17 år, 2009. Promille

Län	1. I pågående heldygnsinsats den 1 november		2. Påbörjat heldygnsinsats någon gång under året		3. Nyttillkomna som påbörjat heldygnsinsats under året		4. Placerats i vård utom hemmet någon gång mellan 13 och 17 års ålder	
	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar
Jönköping	8,4	9,0	4,9	6,1	3,2	4,3	25,0	22,8
Norrbottn	9,6	18,9	5,0	9,9	3,4	8,5	22,9	23,1
Skåne	9,7	12,1	7,3	7,6	5,2	5,4	27,7	28,4
Halland	10,0	9,3	7,6	6,1	5,2	4,7	26,3	22,3
Blekinge	10,3	12,1	5,4	9,4	3,1	7,0	29,6	29,8
Stockholm	11,5	11,9	7,8	10,7	5,7	9,3	30,7	33,4
Uppsala	12,0	16,3	9,2	10,3	6,5	6,9	32,5	25,5
Västra Götaland	12,0	12,7	7,9	9,6	6,2	8,1	28,3	31,1
Dalarna	12,2	16,8	10,0	10,4	7,5	7,8	35,2	27,7
Kalmar	12,2	15,0	7,7	10,2	4,1	8,3	26,0	25,2
Södermanland	12,2	18,8	8,9	12,3	6,8	9,6	32,0	31,8
Gävleborg	12,4	22,0	11,9	19,8	10,0	16,8	31,0	31,9
Kronoberg	13,0	19,1	8,4	11,5	7,1	10,5	31,7	31,6
Västerbotten	13,1	17,4	9,3	10,3	6,0	9,3	28,3	24,0
Västmanland	13,1	13,3	7,3	7,7	5,8	4,9	35,5	29,5
Örebro	13,3	14,3	11,1	9,6	8,0	6,2	35,3	30,9
Jämtland	13,4	18,2	8,8	9,6	6,4	8,1	29,9	25,6
Östergötland	13,4	13,9	8,6	6,9	6,1	5,4	35,5	28,6
Värmland	13,7	14,9	8,3	12,0	5,6	9,6	29,5	24,7
Gotland	14,6	13,5	7,9	8,3	5,1	6,2	42,4	28,1
Västernorrland	14,9	16,2	8,6	8,3	6,0	7,1	29,8	30,2

Källa: Socialstyrelsen, Registret över socialtjänstens insatser för barn och unga.

Kommentar: Länen är rangordnade efter inrikes födda tjejer i pågående insats den 1 november.

Kommentar 2: Nyttillkomna barn och unga avser dem som under statistikåret blev placerade för vård utom hemmet enligt SoL eller för insats enligt LVU och som inte hade varit placerade för sådan vård eller sådana insatser under de fem år som föregick statistikåret.

Punkt 13: Avser barn som var 13–17 år vid slutet av året, dvs. den 31 december respektive år.

Punkt 4: Avser andel i de fem senaste födelsekohorterna som den 31 december respektive år uppnått 18 års ålder och som varit placerad i vård utom hemmet någon gång mellan 13 och 17 års ålder.

Indikator 41

Unga som fått antidepressiva läkemedel på recept

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

En större andel tjejer än killar fick antidepressiva medel på recept 2010. Bland 13–19-åringarna var andelen tjejer 2,6 procent och andelen killar 1,4 procent. Bland 20–24-åringarna var andelen tjejer 6,1 procent och andelen killar 3,2 procent. Andelen har ökat i samtliga grupper, med undantag för yngre killar, sedan 2006.

Genom läkemedelsregistret kan förskrivningen av läkemedel till olika befolkningsgrupper följas från och med juli 2005. Registret innehåller enbart uppgifter om de läkemedel som apoteken expedierat, inte vad som faktiskt konsumerats.

Användningen av antidepressiva läkemedel bland barn och unga började öka kraftigt omkring 1993 då de så kallade SSRI-preparaten introducerades. Dessförinnan fanns inte några antidepressiva läkemedel som var lämpliga för barn och unga. Att använda antidepressiva läkemedel är nästan dubbelt så vanligt bland tjejer som bland killar (tabell 3.24). Det gäller i alla åldrar, inte bara bland unga. Bland 13–19-åringa

tjejer fick 2,6 procent antidepressiva läkemedel utskrivna på recept 2010 jämfört med 1,4 procent bland jämnåriga killar. Bland 20–24-åringarna var motsvarande andelar 6,1 respektive 3,2 procent. Användningen av antidepressiva medel är högst bland de allra äldsta (80 år och äldre), där uppemot 20 procent fick antidepressiva medel förskrivet 2007. Bland medelålders personer (40–70 år) ligger andelen runt 10 procent, ett par procent under för män och ett par procent över för kvinnor (Socialstyrelsen 2009).

Tabell 3.24 Andel unga som fått antidepressiva läkemedel på recept efter kön och åldersgrupper, 2006–2010. Procent

	Tjejer					Killar				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
13–19 år										
SSRI	1,8	2,0	2,1	2,2	2,4	0,9	1,0	1,0	1,1	1,2
Övriga	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Totalt	2,0	2,2	2,3	2,4	2,6	1,0	1,1	1,2	1,3	1,4
20–24 år										
SSRI	4,9	5,1	4,9	5,0	4,9	2,3	2,3	2,3	2,3	2,4
Övriga	1,6	1,7	1,8	1,8	1,9	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3
Totalt	5,8	6,0	6,0	6,1	6,1	2,9	3,0	3,1	3,1	3,2

Källa: Socialstyrelsen, Läkemedelsregistret.

Kommentar: Totalandelarna är reviderade i jämförelse med redovisningen i Ung idag 2010.

Kommentar 2: SSRI (Selektiva serotoninåterupptagshämmare) är en grupp av antidepressiva läkemedel som används för behandling av depressioner och olika ångestillstånd.

Förhållanden i arbetslivet

Uppgifterna som använts i sammanställningen baseras på Arbetsmiljöverkets och Statistiska centralbyråns intervjuundersökning om arbetsmiljön (Arbetsmiljöundersökningen) som genomförts vartannat år sedan 1989.¹⁴ Vidare redovisas uppgifter om arbetsskador som anmälts till Försäkringskassan och som ingår i Arbetsmiljöverkets *Informationssystem om arbetsskador* (ISA). Slutligen redovisas vissa uppgifter om ungas och äldres sysselsättning.

Huvudsakligen är det unga i åldern 16–25 år som omfattas av redovisningen över arbetsskador och arbetsmiljö. Jämförelsegrupp är övriga i förvärvsaktiv ålder, 26–64 år. Anledningen till att de som är yngre än 16 år inte tagits med är att dessa inte alltid räknas in i den sysselsatta befolkningen. Uppgifter om sysselsättningen krävs för att kunna räkna fram relativa frekvenser, till exempel antal skadefall per 1 000 förvärvsarbetande.

I denna rapport har uppgifter om sysselsatta från Statistiska centralbyråns registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (Rams) använts för att kunna beräkna relativa skadefrekvenser. Rams är en totalundersökning som möjliggör detaljerad redovisning av de förvärvsarbetande efter exempelvis ålder, län och bransch. Senaste uppgifterna om sysselsättningen enligt Rams är för 2009.

År 2009 utgjorde unga i åldern 16–25 år 11 procent av den förvärvsarbetande befolkningen enligt Rams. I absoluta tal innebär detta ungefär 470 000 personer och det är ungefär lika många tjejer som killar. Branschtillhörighet är en faktor som kan leda till skillnader i skadefrekvenser mellan unga och äldre. På det stora hela är det dock inte några stora avvikelser mellan yngre och äldre i fråga om branschfördelning, men det finns vissa undantag. Unga i åldern 16–25 år är i betydligt större utsträckning verksamma inom handel än äldre, 16 procent jämfört med 4 procent. Förhållandevis många unga finns också inom restaurangverksamhet, 7 procent av samtliga unga jämfört med 2 procent av de äldre. Däremot är andelen som jobbar inom utbildning betydligt lägre bland unga, 5 procent jämfört 11 procent för övriga åldersgrupper.

Enligt uppgifter från Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar ökade antalet sysselsatta något under 2010 jämfört med 2009. Ökningen var något större för unga än för övriga och störst var den för killar i åldern 16–25 år med knappt 3 procent.

Indikator 42

Anmälda arbetssjukdomar

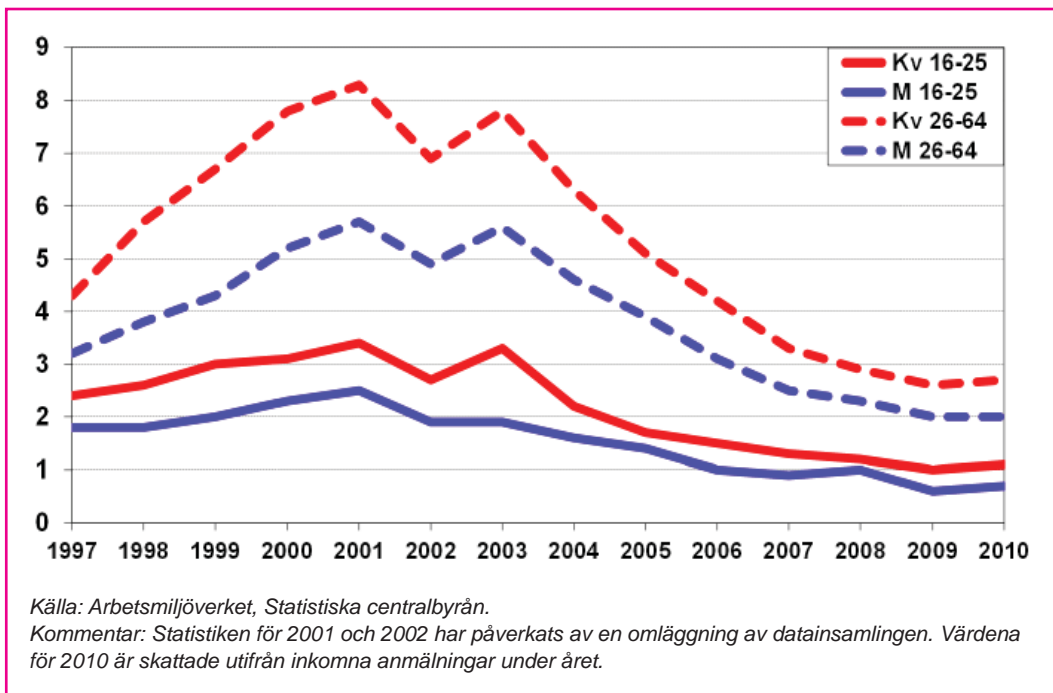
Uppgiftslämnare: Arbetsmiljöverket

Antalet anmälda arbetssjukdomar bland unga minskade stadigt mellan 2003 och 2009 men en viss uppgång har skett därefter. År 2010 var antalet anmälda arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande 1,2 bland förvärvsarbetande tjejer i åldern 16–25 år och 0,7 bland förvärvsarbetande killar i samma ålder.

Uppgifter om arbetsskadorna bygger på inkomna anmälningar till Försäkringskassan. Det finns en betydande underrapportering av skador som kan variera över tid och mellan olika grupper. Därför är det svårt att avgöra i vilken utsträckning skillnader – över exempelvis tid – återspeglar faktiska förändringar i arbetsmiljön.

I en jämförande studie mellan undersökningen om arbetsorsakade besvär och ISA framgår att en större andel av besvären anmäls av äldre än av yngre personer (SCB 2003).

För 2001 och 2002 har statistiken påverkats av en omläggning av datainsamlingen. Uppgifterna om arbetsskadorna är den relativa frekven-

Figur 3.7 Antal anmälda arbetssjukdomar efter kön och åldersgrupper, 1997–2010. Antal per 1 000 förvärvsarbetande.

sen, det vill säga antal anmälningar per 1 000 förvärvsarbetande för respektive åldersgrupp. Kvinnor har en högre relativ frekvens anmälda arbetssjukdomar än män, figur 3.7. Unga i åldern 16–25 år har betydligt lägre relativ frekvens än de som är över 25 år.

Frekvensen anmälda arbetssjukdomar ökade kraftigt under andra halvan av 1990-talet för att därefter minska under 2000-talet. Mellan 2003 och 2009 minskade den relativa frekvensen för arbetssjukdomarna med knappt 70 procent för både män och kvinnor. Minskningen var procentuellt sett något större för de unga. Under 2010 ökade dock anmälningarna av arbetssjukdomar något. Förändringen över tid är svårtolkad då anmälningsbenägenheten inte varit konstant, bland annat som en följd av ändrade regler för ersättning vid arbetsskada. Förhoppningsvis förklarar ändå förbättringar i arbetsmiljö en del av nedgången i antalet arbetsskadeanmälningar under 2000-talet.

Indikator 43

Arbetsolyckor

Uppgiftslämnare: Arbetsmiljöverket

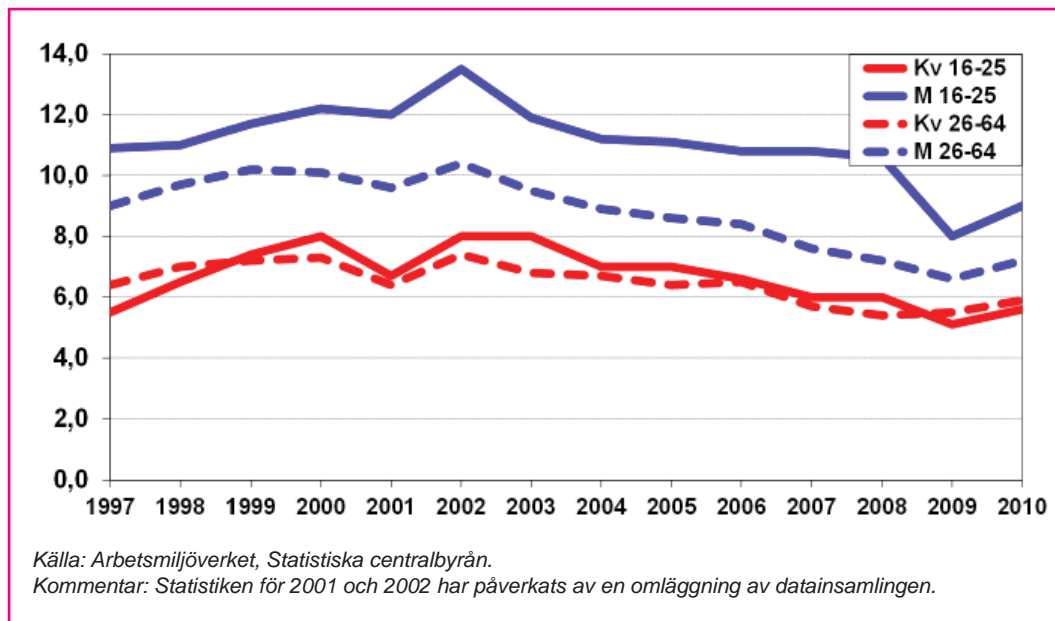
Den tidigare trenden av stadigt minskade antal anmälda arbetsolyckor bland unga avbröts 2010. År 2010 var antalet anmälda arbetsolyckor per 1 000 förvärvsarbetande något högre jämfört med året innan, 5,6 bland förvärvsarbetande tjejer i åldern 16–25 år och 9,0 bland förvärvsarbetande killar i samma ålder.

Figur 3.8 visar att män har en högre frekvens av anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro än kvinnor. De yngre männen är överrepresenterade. Sedan början av 2000-talet har det varit en nedåtgående trend för olyckorna, och uppgifterna för 2009 visar på en mycket kraftig nedgång för de unga jämfört med 2008, särskilt för killarna. En bidragande orsak till denna nedgång kan vara lågkonjunkturen under 2009.

De preliminära uppgifterna avseende antalet olyckor med sjukfrånvaro för 2010 visar på en

ökning med cirka 10 procent jämfört med 2009. Ökningen är ungefär lika stor för kvinnor som för män och lika stor för unga som för äldre förvärvsarbetande. Det är i dagsläget svårt att säga i vilken mån ökningarna 2010 kan ha att göra med en ökad sysselsättning jämfört med 2009.

Statistiken över olyckor i arbetet tyder på en förhöjd risk för killar i arbetslivet. Det är således viktigt att unga som börjar arbeta inom riskutsatta branscher ges god introduktion samt

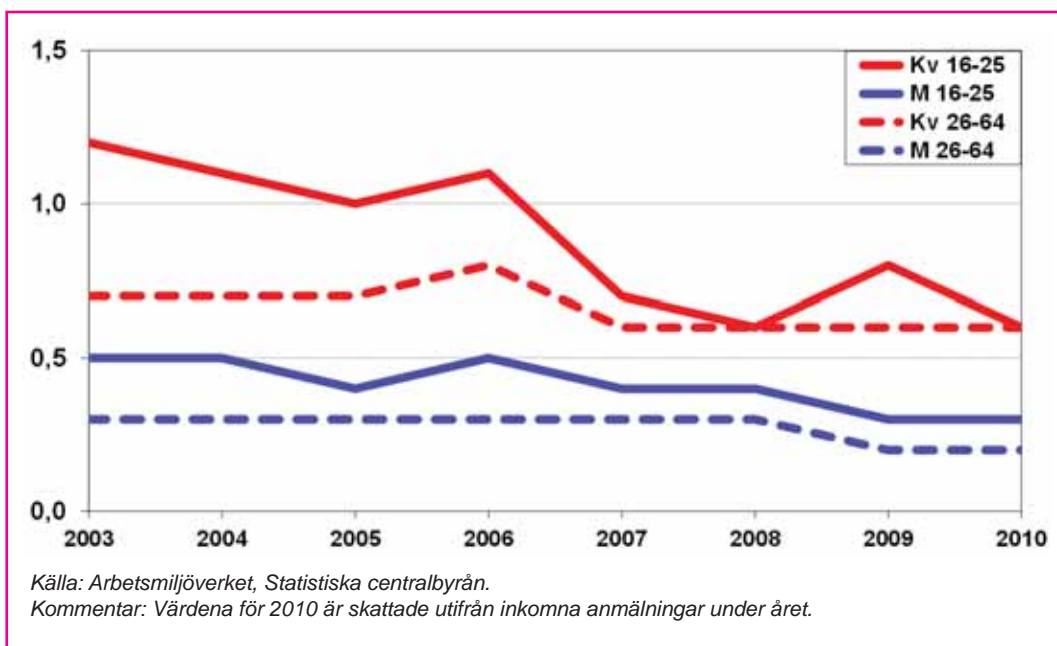
Figur 3.8 Antal anmälda arbetsolyckor efter kön och åldersgrupper, 1997–2010. Antal per 1 000 förvärvsarbetande.

får kännedom om riskerna för att kunna utföra arbetsuppgifterna på ett säkert sätt.

Som olyckor i arbetet räknas också händelser då en person utsätts för våld eller hot om våld på sin arbetsplats. Det kan gälla rån i banker eller affärer, men våldet och hoten kan även komma från patienter, klienter och så vidare. Av figur 3.9 framgår att anmälningarna minskade kraftigt bland tjejer mellan 2006 och 2008, medan motsvarande minskning inte kan noteras bland äldre

kvinnor eller bland männen oberoende av ålder. Siffrorna för 2009 visade på en ökning av anmälningarna bland tjejer. Under 2010 minskade dock anmälningarna för denna kategori och låg på samma nivå som 2008.

Anmälningar som inkommit men som inte lett till sjukfrånvaro från arbetet omfattas inte av figur 3.9, då dessa saknar detaljerad information om exempelvis orsaker till skadan.

Figur 3.9 Antal anmälda arbetsolyckor av våld och hot som inneburit sjukfrånvaro under minst en dag. Efter kön och åldersgrupper, 2003–2010. Antal per 1 000 förvärvsarbetande.

Tabell 3.25 Antal arbetsolycksfall med sjukfrånvaro samt antal fall per 1 000 förvärvsarbetande efter kön, åldersgrupper och län, 2007–2009

	Kön	16–25 år		26–64 år	
		Antal	Frekvens	Antal	Frekvens
Stockholms län	Kvinnor	766	4,4	5 538	4,3
	Män	1 162	6,7	6 778	4,8
Uppsala län	Kvinnor	134	5,7	933	5,3
	Män	222	9,1	1 084	6,4
Södermanlands län	Kvinnor	170	9,2	982	7,0
	Män	255	12,9	1 428	10,0
Östergötlands län	Kvinnor	153	5,5	1 356	5,9
	Män	351	10,9	2 009	7,7
Jönköpings län	Kvinnor	185	6,1	1 181	6,0
	Män	442	12,6	1 913	8,7
Kronobergs län	Kvinnor	97	5,9	639	5,9
	Män	239	12,6	1 080	8,7
Kalmar län	Kvinnor	106	6,2	903	6,9
	Män	203	10,6	1 241	8,7
Gotlands län	Kvinnor	18	4,4	160	4,8
	Män	35	8,4	309	9,2
Blekinge län	Kvinnor	67	6,9	556	6,6
	Män	135	11,8	805	8,5
Skåne län	Kvinnor	522	6,1	3 790	5,7
	Män	1 027	11,2	5 453	7,7
Hallands län	Kvinnor	123	5,2	875	5,6
	Män	263	10,6	1 338	8,4
Västra Götalands län	Kvinnor	841	6,4	5 660	6,1
	Män	1 414	10,0	7 370	7,3
Värmlands län	Kvinnor	91	5,1	739	5,0
	Män	197	9,9	1 126	7,0
Örebro län	Kvinnor	130	6,1	942	6,0
	Män	252	11,2	1 428	8,4
Västmanlands län	Kvinnor	127	7,4	905	6,6
	Män	285	14,5	1 311	8,7
Dalarnas län	Kvinnor	138	6,9	1 010	6,4
	Män	256	11,1	1 399	8,3
Gävleborgs län	Kvinnor	86	4,8	884	5,7
	Män	211	9,9	1 364	8,0
Västernorrlands län	Kvinnor	88	5,2	885	6,3
	Män	147	8,1	1 153	7,5
Jämtlands län	Kvinnor	50	4,7	343	4,7
	Män	86	7,7	505	6,5
Västerbottens län	Kvinnor	112	5,1	700	4,8
	Män	197	8,6	1 198	7,5
Norrbottens län	Kvinnor	99	5,4	846	6,0
	Män	260	11,9	1 325	8,5
Hela riket	Kvinnor	4 103	5,6	29 827	5,5
	Män	7 639	9,8	41 618	7,1

Källa: Arbetsmiljöverket.

Geografiska jämförelser

Uppgifter om anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro i olika län redovisas i tabell 3.25. För att få ett stabilare underlag har tre år summerats (2007–2009) och de relativa frekvenser som redovisas är ett medeltal för perioden. Län klassificeras utifrån den plats där den skadades arbetsställe är beläget, och inte där personen är bosatt.

För såväl unga som äldre är det vissa skillnader mellan olika län i fråga om relativa frekvenser för anmälda arbetsolyckor. För de flesta av länen är den relativa frekvensen för olyckor högre för de unga än för de äldre. Den högsta relativa frekvensen finner man för unga killar i Västmanlands län med 14,5 anmälda olyckor per 1 000 förvärvsarbetande. För tjejer är frekvensen högst i Södermanlands län med 9,2 anmälda olyckor per 1 000 förvärvsarbetande.

För arbetssjukdomarna är det i samtliga län högre relativa frekvenser för de äldre i jämförelse med för de yngre. Antal anmälda arbetsjukdomar är dock för få för unga i de flesta av länen för att det ska bli meningsfullt att göra några mer detaljerade länsvisa jämförelser.

Arbetskadestatistik

för elever i skolan

Den officiella arbetskadestatistiken ger inte någon tillförlitlig bild över skador som inträffar i skolan, då lagen om arbetskadeförsäkring¹⁵ (LAF) gäller först från och med årskurs 7 och endast för vissa moment i utbildningen. Det som omfattas av LAF är moment som ”vanligen utförs vid förvärvsarbete”. I viss utsträckning anmäls även skador som inte uppfyller kriterierna i LAF. Dessa sorteras inte bort eftersom Arbetsmiljöverket registrerar alla inkommande anmälningar.

Under senare år har det inkommit 1 000–1 100 anmälningar årligen gällande olycksfall som drabbat elever och studerande. Ungefär en tredjedel av dessa olycksfall var av den karaktären är det inneburit frånvaro från skolarbetet.

Merparten av anmälningarna om olycksfall med frånvaro bland elever kommer från den gymnasiala utbildningen (tabell 3.26). Från den yrkesinriktade gymnasieutbildningen har det under de senaste åren inkommit knappt 100 anmälningar per år och vanligast är djurolyckor. Framför allt är det tjejer som drabbas av denna typ av olycksfall.

Tabell 3.26 Antal anmälda olycksfall med frånvaro enligt lagen om arbetskadeförsäkring bland elever/studerande upp till 25 år inom utbildningsväsendet, 2004–2009

	Kön	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Totalt
Grundskola	Tjejer	8	17	11	11	10	8	65
	Killar	11	20	35	29	15	16	126
Gymnasial utbildning	Tjejer	57	70	74	63	76	70	410
	Killar	71	79	76	91	95	65	477
- därav gymnasial yrkesutbildning	Tjejer	34	46	48	50	52	51	281
	Killar	39	38	36	42	44	25	224
Annat utbildning	Tjejer	8	5	11	11	8	8	51
	Killar	17	9	11	9	11	12	69
Totalt	Tjejer	73	92	96	85	94	86	526
	Killar	99	108	122	129	121	93	672

Källa: Arbetsmiljöverket.

Arbetsolyckor med dödlig utgång

Enligt preliminära uppgifter för 2010 omkom 9 unga i åldern upp till 25 år i arbetsplatsolyckor (samtliga killar), varav 4 hade tidsbegränsade anställningar. Den yngste som omkom i arbetet under 2010 var 19 år. Förutom anställda omkom en man på 25 år som genomgick trafikförarutbildning. Under hela perioden 2005–2010 förolyckades totalt 47 anställda som var 25 år eller yngre i arbetsolyckor, 6 tjejer och 41 killar. Två av de omkomna hade inte fyllt 18 år, en kille var 16 år och en tjej endast 15 år.

Trakasserier på arbetsplatsen

I Arbetsmiljöverkets och Statistiska centralbyråns intervjuundersökning om arbetsmiljön (Arbetsmiljöundersökningen) som genomförts vartannat år finns frågor om man blivit utsatt för olika typer av trakasserier i sitt arbete. En fråga är om man under de senaste 12 månaderna varit utsatt för trakasserier grundat på kön från chefer eller sina arbetskamrater. Andelen kvinnor som uppgav detta i undersökningarna 2005, 2007 och 2009 uppgick sammantaget till 12 procent både för gruppen 16–25 år och för gruppen 26–64 år.

En annan fråga i Arbetsmiljöundersökningen är om man utsatts för sexuella trakasserier från annan person (till exempel kunder, klienter eller elever) under de senaste 12 månaderna. Här kan man dock se en betydande skillnad mellan yngre och äldre kvinnor. Bland de yngre kvinnorna var det i genomsnitt 20 procent för åren 2005, 2007 och 2009 som angav att de utsatts för sexuella trakasserier, medan motsvarande andel för de äldre kvinnorna uppgick till 8 procent.

Internationella jämförelser

Jämförelser mellan olika länders arbetsskadestatistik är svåra att göra med god kvalitet. Länderna har sinsemellan olika system som bygger på olika lagstiftning. Systemen omfattar olika grupper på arbetsmarknaden och olika typer av arbetsskador.

Inom EU pågår ett arbete med att harmonisera arbetsskadestatistiken med EU:s statistikkontor Eurostat som samordnande organ. I detta arbete ingår att årligen leverera uppgifter om arbetsolyckor med fler än tre sjukdagar samt arbetsjukdomar med vissa diagnoser. Vid redovisningen av arbetsolyckorna görs en uppräknig av antalet anmälningar utifrån en uppskattad underrapportering inom respektive land och bransch. Senast redovisades uppgifter för 2007 och omfattar bland annat EU-15, det vill säga de länder som blev medlemmar 1995 eller tidigare.

EU-15 redovisade för 2007, inom 9 gemensamma branscher, 3 802 arbetsolyckor per 100 000 sysselsatta unga i åldern 18–24 år. Motsvarande frekvens för samtliga åldrar uppgick till 2 838 olyckor per 100 000 sysselsatta. I Sverige är olycksfallsfrekvensen avsevärt lägre än i EU-15, 1 130 för ungdomar och 994 för samtliga åldersgrupper. För både unga och äldre samt både i Sverige och i EU-15 har den relativa skadefrekvensen minskat något sedan 2006.

Under 2007 inträffade enligt statistik från Eurostat drygt 3 780 dödsolyckor i arbetet inom EU-15. Av dessa drabbade 300 (8 procent) unga upp till 24 år.

För arbetssjukdomar är det betydligt svårare att göra jämförelser mellan olika länder. Vad som räknas som en arbetssjukdom varierar stort mellan olika länder och praxis för godkännande skiljer sig åt. I dagsläget har man begränsat statistiken till de diagnoser som godkänts i alla medlemsländer (EU-15). Ingen statistik för arbetssjukdomar redovisas av Eurostat på nationsnivå och ytterst lite på EU-nivå.

Arbetsmiljöverkets kommentarer

Att utifrån ett begränsat antal indikatorer göra en helhetsbedömning av arbetsmiljön för unga är naturligtvis inte möjligt. För att ge en mer komplett bild av ungas arbetsmiljö krävs en betydligt mer omfattande utredning, där ett stort antal indikatorer på olika områden behöver analyseras och kommenteras. Uppgifter som presenteras i denna rapport får därmed närmast ses som exempel på förhållanden för unga inom vissa områden.

Jämförelser av förhållandena mellan unga och äldre arbetstagare är heller inte helt okomplicerade. Anmälningbenägenheten av exempelvis arbetsskador är säkerligen inte lika för olika åldrar. Vissa arbetssjukdomar, till exempel belastningsskador, besvär i luftvägarna och hörselnedsättning, kan dessutom kräva ganska lång latenstid för att utvecklas. Att unga uppvisar en lägre förekomst av arbetsrelaterad ohälsa behöver inte betyda att arbetsmiljön är bättre, utan kan hänga ihop med en kortare exponeringstid. Det man inte heller kan utesluta är att unga ser och bedömer sin arbetsmiljö på ett annat sätt än vad äldre gör. Resultat från intervjuundersökningar är därmed inte heller enkla att tolka.

Unga i Sverige etablerar sig relativt sent i arbetslivet. Den första erfarenheten av arbete skaffar de sig oftast via feriearbete. Arbetsmiljöverket har efter flera år av så kallad sommartillsyn konstaterat att arbetsgivaren i stor utsträckning brister i introduktionen av de unga arbetstagarna. Dessa får därmed inte den handledning och den information de behöver för att kunna utföra arbetet på ett säkert sätt. Som ung har man inte heller den kunskap om arbetsmiljölagstiftningen och det stöd av en facklig organisation som äldre har. Unga som påbörjar en yrkesbana i en riskutsatt bransch löper statistiskt sett större risk att skadas i arbetet. I synnerhet gäller detta unga män som oftare än äldre tycks råka ut för arbetsolyckor. Detta visar på vikten av att de redan under yrkesutbildningen får kännedom om de risker och säkerhetsbestämmelser som finns inom vissa yrken.

Bostadsförhållanden

Indikator 44

Andel som trivs i bostadsområdet

Uppgiftslämnare: Boverket

Andelen unga som trivdes i sitt bostadsområde var 61 procent bland 16–19-åringarna och 56 procent bland 20–25-åringarna vid mätningar 2006–2007. Killar trivdes i större utsträckning bättre än tjejer och unga med svensk bakgrund trivdes i större utsträckning bättre än de med utländsk bakgrund. Killar med arbetarbakgrund trivdes i mindre utsträckning bra än killar i övriga grupper.

Denna indikator som lämnats av Boverket bygger på Statistiska centralbyråns *Undersökningar av levnadsförhållanden* (ULF). Frågan kring trivsel i bostadsområdet ställs endast i samband med den fördjupning av boendestatistiken som görs vart åttonde år. Den senaste fördjupningen gjordes 2006–2007. År 2006 bytte Statistiska centralbyrån insamlingsmetod, från besöks- till telefonintervjuer. Därför går det enligt Boverket inte att göra jämförelser med tidigare år, däremot menar myndigheten att det går att göra jämförelser mellan olika grupper. Eftersom Boverket anser att det är viktigt att kunna följa upp ungas trivsel i sitt bostadsområde, och på sikt önskvärt att kunna göra detta med tätare intervall, har myndigheten valt att ta med denna indikator trots att det i dagsläget inte går att göra årliga uppföljningar.

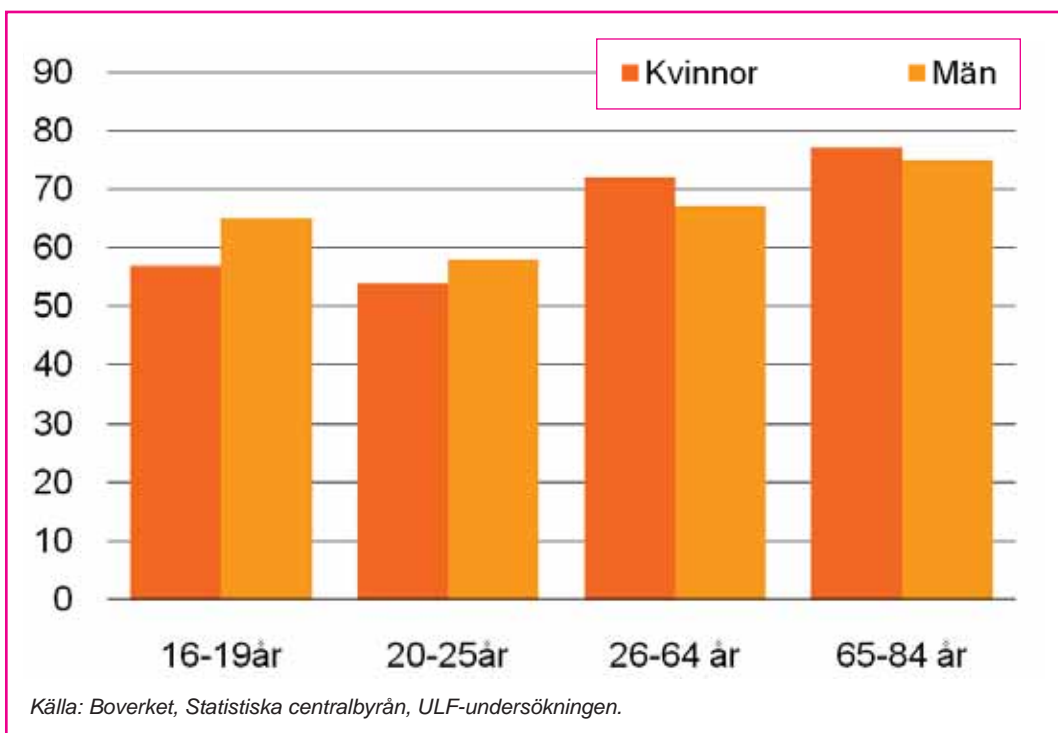
Äldre trivs bättre än unga

För att kunna sätta in uppgifterna i sitt sammanhang behöver man också känna till något om hur övriga åldersgrupper har besvarat denna fråga. Den samlade bilden är att en klar majoritet av de boende, sju av tio, trivs mycket bra i sitt bostadsområde.

- Personer som bor i äganderätt trivs bättre i sitt bostadsområde än personer som bor i hyresrätt.
- Höginkomsttagare trivs bättre än låginkomsttagare.

Unga, och då i synnerhet 20–25-åringar, skiljer sig markant från övriga åldersgrupper. Endast 56 procent av 20–25-åringarna uppgav att de trivdes mycket bra i sitt bostadsområde medan 16–19-åringarna trivdes i något högre grad, motsvarande siffra för dem är 61 procent. I den här åldern bor dock merparten av dem fortfarande kvar i föräldrahemmet. Resultatet väcker frågor som kräver fördjupade studier för att få svar. Beror det på att äldre i större utsträckning har kunnat välja boende utifrån sina önskemål som gör att de trivs bättre i sitt bostadsområde eller finns det andra förklaringar?

Figur 3.10 Andel individer som trivs mycket bra i bostadsområdet efter kön och åldersgrupper, 2006–2007. Procent.

Killar trivs bättre än tjejer

Killar trivdes i högre grad i sitt bostadsområde än tjejer. I övriga åldersgrupper var det istället kvinnorna som trivdes i högre grad än de jämnåriga männen (figur 3.10).

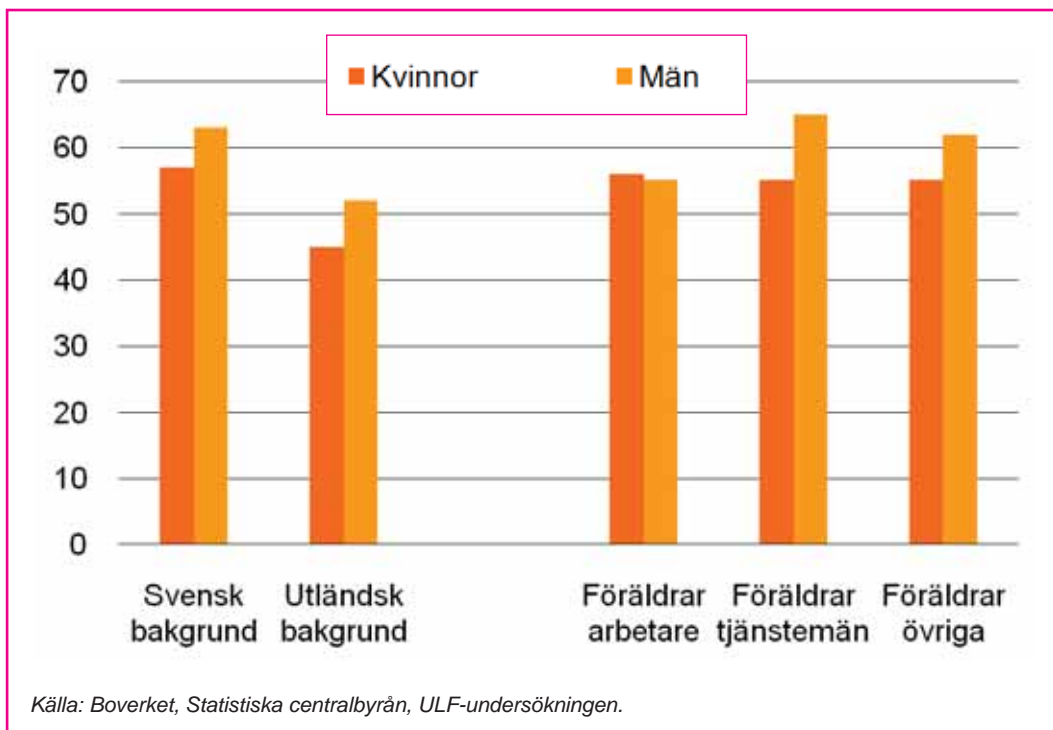
Unga med svensk bakgrund trivs bättre än unga med utländsk bakgrund

Unga med svensk bakgrund trivdes i högre grad i sitt bostadsområde än personer med utländsk bakgrund. I allra högsta grad trivdes killarna med svensk bakgrund. Tjejer med utländsk bakgrund uppgav att de trivdes i lägre grad än övriga grupper. Andelen unga med utländsk bakgrund är dock få i urvalet, vilket innebär att siffrorna bör tolkas med försiktighet (figur 3.11).

Killar med arbetarbakgrund

trivs sämre

Killarnas svar skiljer sig åt beroende på föräldrarnas socioekonomiska tillhörighet. Killar med arbetarbakgrund trivdes i lägre grad än killar i övriga grupper. För tjejerna är svaren mer likartade oberoende av föräldrarnas socioekonomiska tillhörighet (figur 3.11).

Figur 3.11 Andel individer som trivs mycket bra i bostadsområdet efter kön, bakgrund och föräldrars sysselsättning, 2006-2007. Procent.

Indikator 45

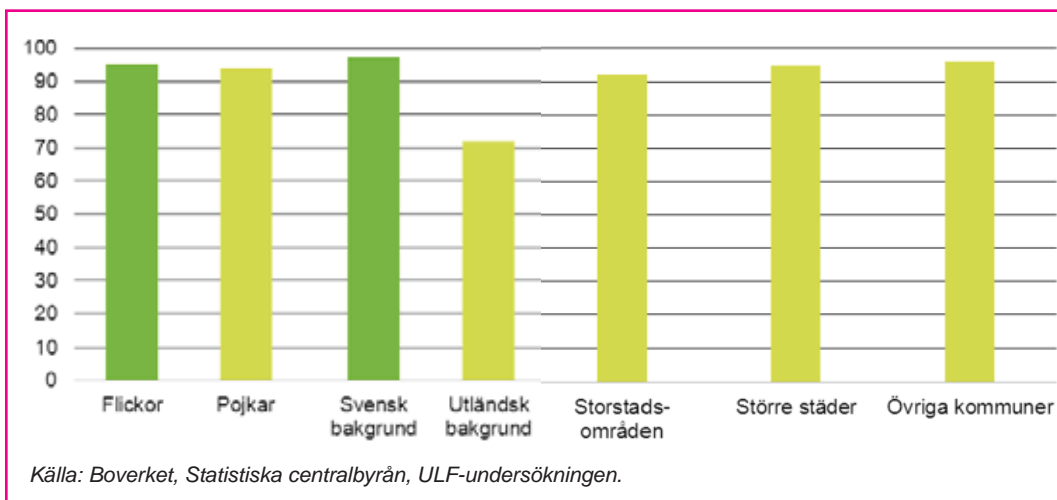
Andel med eget rum

Uppgiftslämnare: Boverket

Åren 2008–2009 hade 94 procent av 13–18-åringarna eget rum. Unga med svensk bakgrund hade eget rum i betydligt större utsträckning än unga med utländsk bakgrund.

För barn och ungdomar är tillgången till eget rum betydelsefull, inte minst för studieresultaten. Det kan även ha betydelse för ungdomarnas möjligheter i framtiden. Kontinuerliga undersökningar om barns levnadsförhållanden genomförs inom ramen för Statistiska centralbyråns undersökning, Barn-ULF. I och med att det skedde ett byte av insamlingsmetod från besöksintervju till telefonintervju 2006–2007 är det inte lämpligt att göra jämförelser längre tillbaka i tiden.

- Åren 2008–2009 hade 94 procent av ungdomarna i åldern 13–18 år eget rum.
- Resultatet skiljer sig marginellt mellan tjejer och killar.
- Den stora skillnaden finner vi mellan ungdomar med svensk och ungdomar med utländsk bakgrund. Ungdomar med svensk bakgrund har eget rum i betydligt större utsträckning än ungdomar med utländsk bakgrund. Antalet intervjuade ungdomar med utländsk bakgrund är relativt få, siffrorna bör därför tolkas med försiktighet. Men även tidigare undersökningar har gett liknande indikationer.

Figur 3.12 Andel unga som har eget rum efter kön, bakgrund och bostadsområde, 13–18 år, 2008-2009. Procent.

- Som framgår av indikator 78 bor hemmaboende ungdomar med utländsk bakgrund i större utsträckning i hyresrätt än ungdomar med svensk bakgrund. Utbudet av stora hyreslägenheter är begränsat, vilket kan vara en bidragande orsak till att ungdomar med utländsk bakgrund i mindre utsträckning har eget rum.

- Ungdomar i storstadsområdena har eget rum i något mindre utsträckning än ungdomar i övriga delar av landet. Bostadsbrist och höga prisnivåer inverkar förmodligen på många familjers möjligheter att ge sina barn tillgång till eget rum.

Andelen ungdomar som har eget rum är betydligt högre i Barn-ULF än vad som framkommer om man utgår ifrån trångboddhet enligt norm 3.¹⁶ Resultatet av Barn-ULF tyder på att föräldrar ofta väljer att ge sina barn och ungdomar eget rum och själva sover i vardagsrummet eller köket om bostaden inte har utrymme för ett eget rum åt varje hushållsmedlem.

Indikator 46

Andel med möjlighet att sova ostört

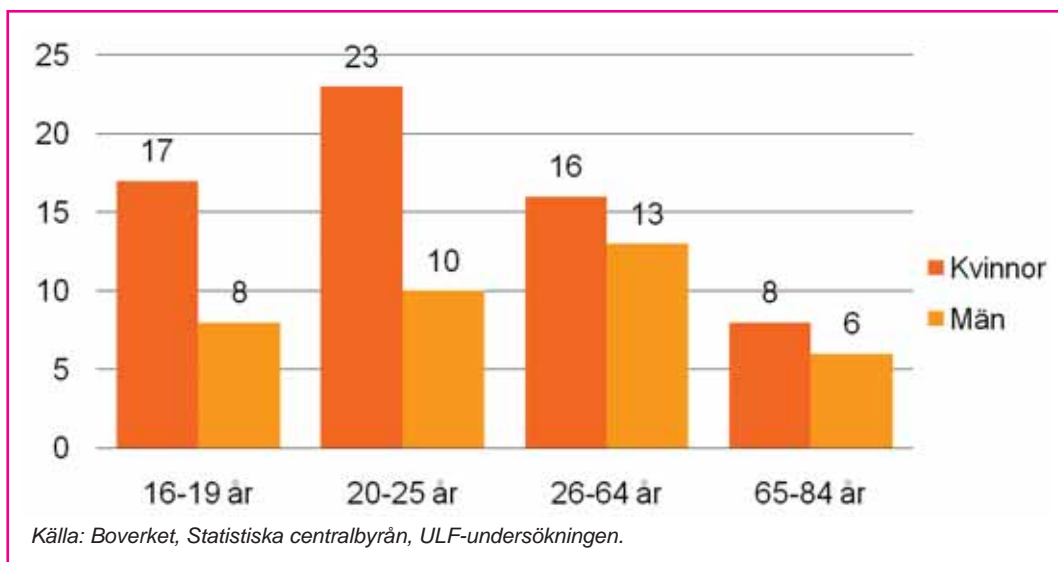
Uppgiftslämnare: Boverket

Andelen 16–19-åringar som 2006–2007 angav att de inte kunde sova ostört på grund av yttre störningar var 17 procent bland tjejerna och 8 procent bland killarna. Andelen 20–25-åringar som angav att de inte kunde sova ostört var 23 procent bland tjejerna och 10 procent bland killarna. Skillnaderna är stora mellan unga med olika socioekonomisk bakgrund och mellan unga med svensk respektive utländsk bakgrund.

Boverket baserar denna indikator på Statistiska centralbyråns *Undersökningar av levnadsförhållanden* (ULF). Undersökningen är indelad i fyra huvudområden som återkommer med viss periodicitet. Fördjupningarna genomförs under en tvåårsperiod. Denna fråga ställs endast i samband med den fördjupning av boendestatistiken som äger rum vart åttonde år. Den senaste fördjupningen ägde rum 2006–2007. Eftersom Boverket anser att det är av betydelse att kunna

följa upp även den yttre boendemiljön och på sikt önskvärt att kunna göra detta med tätare intervall har de valt att ta med denna indikator, trots att den i dagsläget inte är möjlig att följa upp varje år.

År 2006 bytte Statistiska centralbyrån insamlingsmetod, från besöks- till telefonintervjuer. Det innebär att Boverket bedömt att jämförelser med tidigare år inte ska göras, däremot går det fortfarande att göra jämförelser mellan grupper.

Figur 3.13 Andel individer som inte kan sova ostört på grund av yttre störningar

Störd nattsömn vanligare bland kvinnor

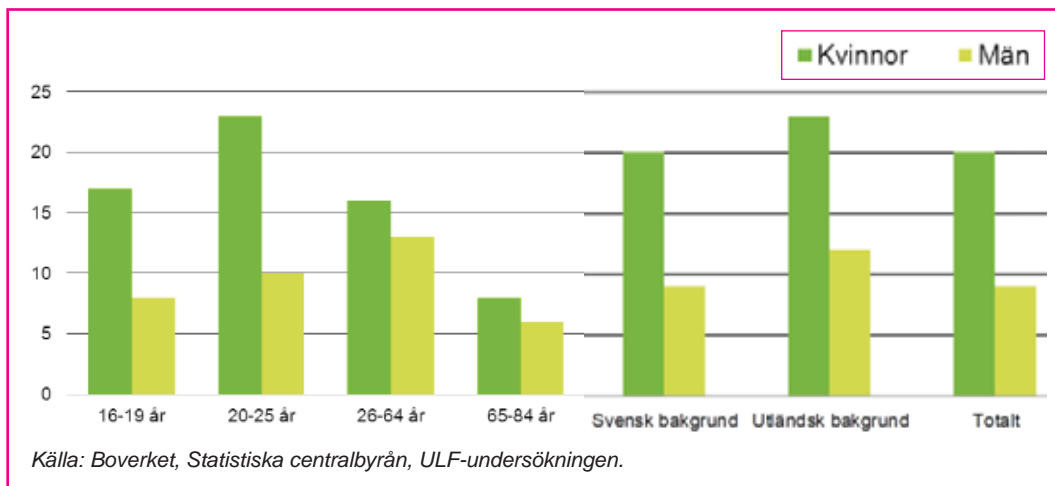
För att åstadkomma bra livskvalitet och god hälsa är den omgivande miljön av stor betydelse. Tretton procent av befolkningen mellan 16 och 84 år uppgav att det händer att de inte kan sova ostört på grund av yttre störningar i boendemiljön, till exempel gatubuller eller buller från grannar. Äldre människor är mindre drabbade eller påverkas i lägre grad av yttre störningar än unga.

Kvinnor, i synnerhet tjejer i åldern 20–25 år, uppgav i högre grad än män att de inte kan sova ostört på grund av yttre störningar. Skillnaderna avtar med stigande ålder. Närmare en fjärdedel av tjejerna, men endast var tionde kille, i åldern 20–25 år uppgav att det händer att de inte kan sova ostört på grund av yttre störningar (figur 3.13).

Var fjärde tjej med arbetarbakgrund kan inte sova ostört

Unga med utländsk bakgrund uppgav i högre grad att de har svårt att sova på grund av yttre störningar än unga med svensk bakgrund. Som tidigare nämnts är denna grupp förhållandevis liten i urvalet, varför siffrorna bör tolkas med försiktighet.

Skillnaderna är stora mellan unga med olika socioekonomisk bakgrund. En högre andel av de med arbetarbakgrund uppgav att de inte kan sova ostört (figur 3.14).

Figur 3.14 Andel individer som inte kan sova ostört på grund av yttre störningar efter kön och bakgrund, 16–25 år, 2006–2007. Procent.

Ungdomsstyrelsens reflektioner

Hälsa

Människors hälsa grundläggs under uppväxten. Hälsan kan betraktas som god när en individ har god fysisk och psykisk hälsa. För att en individ ska kunna ha god hälsa förutsätts ekonomisk och social trygghet, frånvaro av missbruk, skydd från utsatthet, brott, mobbning, diskriminering och andra former av kränkande behandling samt goda möjligheter att påverka sin livssituation och sin närmiljö.

När offentliga aktörer arbetar för att förbättra hälsosituationen för unga krävs insatser inom en rad olika politikområden. Samhället kan främja ungas hälsa genom att bland annat skapa hälso-stödande miljöer som underlättar individens hälsofrämjande livsstilsval. Vi har redan kommit en bit på vägen genom att skapa rökfria miljöer och genom att stödja att olika samhällsaktörer samarbetar i folkhälsoarbetet.

Hälsa hänger ihop med frågor om utsatthet. För att minska ungas utsatthet måste tryggheten öka i miljöer där unga vistas, till exempel i skolor, på arbetsplatser, i olika fritidsarenor och på offentliga platser i allmänhet. Även hemmet är en arena där många unga är utsatta för våld, och av den anledningen är det viktigt att fortsätta arbeta med att förebygga våld inom familjer. Dessutom är insatser för att minska brottsligheten generellt och för att hindra att unga hamnar i kriminalitet nödvändiga i arbetet för att främja ungas hälsa och förebygga utsatthet.

Förhållanden i skolan

Nästan alla elever trivs med sin skola och andra elever, ett resultat som har stått sig sedan Skolverkets första mätning 1993. De flesta trivs även med sina lärare och med skolarbetet.

Andelen elever som upplever att skolan gör mycket för att hindra mobbning och kränkningar har ökat stadigt sedan mätningarna började 1993. Den senaste mätningen från 2009 visade att nästan 80 procent av eleverna ansåg att skolan gjorde mycket för att förhindra förekomsten av mobbning och kränkningar. Mobbning är vanligare i årskurs 7–9 där 6 procent av eleverna känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever jämfört med 2 procent i gymnasieskolan. Tillsammans motsvarar detta cirka 28 000 elever i Sverige men då är inte elever i årskurs 1–6 inräknade (Skolverket 2010a).

Skolverket har noterat att förekomsten av mobbning och andra former av kränkande behandling har varit stabil under många år trots en större medvetenhet i de flesta skolor om vikten av att arbeta förebyggande. Att man inte har lyckats minska förekomsten är oroande. Det gäller även de fall där elever anger att de är mobbade eller kränkta av sina lärare. Trots att andelen inte är särskilt hög – 3 procent – är det faktiska antalet elever som upplever att de kränks av de vuxna i skolan betydande, det handlar grovt räknat om 18 000 elever som går i årskurs 7–9 eller i gymnasiet.

Skolverket konstaterar också att variationen mellan olika grupper av elever och mellan olika skolor är stor. Elever med funktionsnedsättning och särskoleelever är i högre grad utsatta för mobbning och utanförskap än andra (Skolverket 2010b). Av Ungdomsstyrelsens studie *Hon Hen*

Han framkom att unga homosexuella, bisexuella och transpersoner är mycket utsatta i skolan. Skolan är en av de vanligaste arenorna för hatbrott, och också en plats som unga inte kan välja bort. Därför är det viktigt att förstärka det normkritiska och förebyggande arbetet i skolan mot trakasserier och hatbrott som är riktade mot unga hbt-personer (Ungdomsstyrelsen 2010).

Arbetsmiljöverket ansvarar för att skolorna har bra arbetsförhållanden och följer bestämmelserna i arbetsmiljölagen. Vid inspektioner 2009 och 2010 som Arbetsmiljöverket genomförde i samtliga kommuner i Västra Götaland, Dalsland, Bohuslän och Halland visade det sig dock att rektorerna hade en alldeles för hög arbetsbelastning med små möjligheter att leva upp till alla krav. Detta i sin tur påverkar och präglar hela skolans arbetsmiljöarbete. En eftersatt arbetsmiljö för skolpersonalen påverkar således hur eleverna har det på skolan.¹⁷

Samtidigt trivs majoriteten av de svenska eleverna enligt egen uppgift och känner sig trygga i sina skolor och med sina lärare. Detta är positivt men de negativa signalerna utgör fortsatta utmaningar för landets skolor. De myndigheter som är ansvariga för skolans arbetsmiljö, Skolverket och Arbetsmiljöverket, kan bidra till en positiv utveckling men framför allt är det skolorna själva som bör bedriva långsiktiga och systematiska förbättringsarbeten för att säkra en god lärandemiljö för alla elever.

Brott

Unga är både mer utsatta för brott och deltar i brott i större omfattning än andra. Utsattheten för våldsbrott i Sverige ligger på ungefär samma nivå som i flera andra västeuropeiska länder, vilket i ett globalt perspektiv innebär låg utsatthet för våldsbrott. Ungas deltagande i brott är svårare att jämföra mellan olika länder, men i de nordiska länderna har det nyligen gjorts komparativa studier. De visade att ungas deltagande i brott ligger på ungefär samma nivå i de nordiska huvudstäderna.

Unga är mer utsatta för våldsbrott än de som är över 25 år. Det finns också betydande skillnader inom ungdomsgruppen. Killar är i högre grad utsatta för brott än tjejer. Yngre ungdomar med utländsk bakgrund är i större utsträckning utsatta för stöld och grövre våld jämfört med unga med svensk bakgrund. Unga homosexuella, bisexuella och transpersoner är i högre grad utsatta för brott jämfört med andra unga. Var femte person i åldern 16–25 år som är homosexuell eller bisexuell anger att de har utsatts för fysiskt våld av en förälder, partner eller annan närstående vuxen. Det är en dubbelt så stor andel som bland unga heterosexuella (Ungdomsstyrelsen 2010).

De flesta brotten begås i storstädernas stadskärnor. År 2010 anmäldes exempelvis 48 000 brott per 100 000 invånare där brottsplatsen var Norrmalm i Stockholm och 45 500 brott per 100 000 invånare där brottsplatsen var Centrum i Göteborg. Motsvarande antal för hela landet var 12 500 brott, och för de 38 LUA-områdena¹⁸ i genomsnitt 16 600 brott per 100 000 invånare (BRÅ 2011a). De socialt utsatta bostadsområdena ligger därmed något över riksgenomsnittet för antalet begångna brott men långt ifrån den nivå som råder i storstädernas citykärnor.

I en ny avhandling diskuteras ungas föreställningar om utsattheten för våld. Gemensamt för ungdomarna är betoningen på vikten av att kunna ta sig hem tryggt när det är sent och utsattheten för våld upplevs som störst. Ungas beroende av vuxenvärlden framgår tydligt – de vill att fler vuxna ska finnas ute och säkra miljön – trots att de samtidigt vill uppleva sig som självständiga i förhållande till vuxna (Uhnoo 2011).

Ungdomsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att genomföra en studie av pojkars och unga mäns attityder till maskulinitet, jämställdhet och våld. Studien ska också belysa ungas utsatthet för och användning av våld och kommer att redovisas 2013. Studien ska sedan kunna användas i våldsförebyggande arbete, i form av utbildningsinsatser riktade mot personal i ungdomsverksamheter, och även omfatta förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och våld som riktas mot unga hbt-personer.

Folkhälsa

Socialstyrelsen analyserar folkhälsoläget i Sverige vart fjärde år. Den senaste folkhälso-rapporten publicerades 2009. I den behandlas ungas hälsa i ett särskilt kapitel där det framgår att ohälsan generellt är större i socioekonomiskt svaga grupper. Av analysen framgår även att ungdomsgenerationen sedan 1990-talet haft en sämre hälsoutveckling än övriga åldersgrupper. Framför allt gäller detta den psykiska hälsan. Ökningen gäller inte enbart självrapporterade besvär som ångslan, oro och ångest, utan det har också blivit vanligare att unga vårdas på sjukhus för depression och ångesttillstånd (Socialstyrelsen 2009).

Socialstyrelsen konstaterar att det är oklart varför psykiska besvär har blivit vanligare. En förklaring som ges är att ungas livsvillkor avsevärt har förändrats. Unga har sämre möjlig-

heter att få ett heltidsarbete jämfört med för 20 år sedan. Socialstyrelsen menar att det är möjligt att många studerar vidare trots att de egentligen hellre skulle arbeta och att studenter har fått sämre arbetsförhållanden. Samtidigt är det stora andelar av de unga som varken studerar eller arbetar. Det är dock oklart hur ovanstående förändringar påverkar den psykiska hälsan (Socialstyrelsen 2009).

I en forskningsöversikt över svenska ungdomars fysiska och psykiska hälsa framgår att den psykiska hälsan är god och att välbefinnandet under många år legat på en hög nivå, men att försämringar kan skönjas sedan slutet av 1990-talet. Försämringarna över tid är dock små och utgår från mycket goda värden (Petersen et al. 2010). Översikten visar följande:

- Det finns tecken på att nedstämdhet och irritation har blivit vanligare bland de unga och särskilt bland tjejerna. Tjejer rapporterar generellt besvär i högre grad än killar och äldre tjejer i högre grad än yngre.
- Det finns vissa tecken på att psykosomatiska besvär ökat något över tid. Även här anger tjejer i högre grad besvär än killar.
- Killar uppger i större utsträckning än tjejer att de har koncentrationssvårigheter.
- Omfattningen av mobbning tycks vara oförändrad under de senaste årtiondena liksom omfattningen av skolkr.

Enligt Statens folkhälsoinstitut påverkar diskriminering i stor utsträckning personers hälsa negativt. Följderna av att hbt-personer utsätts för olika former av kränkningar och våld i sin vardag leder således till högre ohälsotal inom

denna grupp. Detta bekräftas även av statistik över anmälda brott samt av undersökningar av självupplevd hälsa och utsatthet. Unga hbt-personer uppger även i större utsträckning än andra unga känslor av otrygghet, avsaknad av emotionellt stöd och brist på tillit till andra människor. Samtliga faktorer bidrar till såväl fysisk som psykisk ohälsa i denna grupp (Statens folkhälsoinstitut 2009).

Ungdomsstyrelsen analyserade det hälsomässigt utsatta läget för unga hbt-personer i rapporten *Hon Hen Han* (Ungdomsstyrelsen 2010). Myndigheten fick därefter i uppdrag att ta fram ett metodmaterial och genomföra utbildningar för personal som arbetar inom fritidsverksamheter för unga. Syftet är att öka personalens kompetens att skapa öppna och fördomsfria miljöer för unga hbt-personer. Den framtagna metodskriften *Öppna verksamheten! – om hbt, normer och inkludering i öppen fritidsverksamhet* (Ungdomsstyrelsen 2011) kommer att användas under utbildningsinsatserna som ska genomföras under 2011–2013.

Forskarna tycks vara eniga om att det existerar ett samband mellan hälsa och skolframgång. Kunskapen är dock sämre om vad som är orsak och vad som är verkan (OECD 2007). En forskningsöversikt om psykisk hälsa och skolframgång från Kungliga Vetenskapsakademien visar att skolan har stor betydelse för barns psykiska hälsa och att dåliga skolprestationer kan leda till låg självkänsla och utagerande beteende (Gustafsson et al. 2010).

Vetenskapsakademiens forskningsöversikt visar dock även att orsakssambandet går i andra riktningen. Låg självkänsla och utagerande beteende ökar risken för att barnet presterar sämre i skolan. Det finns belägg för att en ond cirkel av psykisk ohälsa och dåliga skolprestationer ofta

följer barnet från tidiga skolår och upp i ungdomsåren. Skolrelaterade hälsoproblem tenderar dock enligt forskningsöversikten att minska när eleverna börjar i gymnasieskolan och får tillgång till nya områden av aktiviteter, roller och valmöjligheter.

Vård

Den ökande psykiska ohälsan bland unga – framför allt bland tjejer – fortsätter att framstå som den viktigaste anledningen till varför unga söker vård. Socialstyrelsen gjorde under 2008–2009 en nationell tillsyn av den specialiserade barn- och ungdomspsykiatrin och den icke specialiserade vården för barn och ungdomar med psykisk ohälsa, det vill säga vårdcentraler, BVC, ungdomsmottagningar samt skolhälsovård. Granskningarna visade flera allvarliga brister, bland annat att det är oklart vem som ska ansvara för insatser mot psykisk ohälsa hos barn över 6 år och unga. Många vårdcentraler anser sig inte ha något ansvar för barn och ungdomar mellan 6 och 18 år med psykisk ohälsa. Därtill visade det sig att majoriteten av de inspekterade verksamheterna inte har någon organiserad, övergripande samverkan (Socialstyrelsen 2010c).

Socialstyrelsen har i Social rapport 2010 särskilt lyft fram utbildningens betydelse för ungas möjlighet att lyckas längre fram i livet. Barn som har placerats i familjehem eller hem för vård och boende (HVB-hem) har ofta en bristfällig skolgång vilket ger dem sämre chanser än andra att klara sig undan kriminalitet, missbruk, bidragsberoende och andra sociala problem. Låga eller ofullständiga betyg från årskurs 9 ökar risken för framtida problem. Exempelvis är allvarlig kriminalitet i ung vuxen ålder 8–10 gånger så vanligt bland dem med låga betyg

som bland dem med medelhöga eller höga betyg (Socialstyrelsen 2010f).

Socialstyrelsen har också kartlagt kommunala skillnader i förekomst av utsatthet bland barn och unga samt studerat kommunernas kostnader för verksamheter riktade till barn och unga. Rapporten visar att barn och unga lever under mycket skilda förhållanden beroende på vilken kommun de växer upp i. Kommunernas varierande kostnader och risken för barn och unga att drabbas av problem under uppväxten förklaras med en rad olika faktorer. Vissa förhållanden, som till exempel demografi och geografiska avstånd, har kommunerna svårt att förändra. Däremot kan kommunerna påverka vilka insatser som erbjuds och på vilket sätt de genomförs. Socialstyrelsens rapport visar ett visst samband, om än svagt, mellan omfattande social problematik, ofärdstal och höga kostnader för barn- och ungdomsvård (Socialstyrelsen 2010d).

Förhållanden i arbetslivet

Unga har ofta otillräckliga kunskaper om arbetsmiljö. Det visar kunskaps- och attitydundersökningar som Arbetsmiljöverket tidigare låtit göra. Därför är det extra viktigt, att unga får en bra introduktion, känner till riskerna på sin arbetsplats och vet hur arbetet ska utföras säkert när de kommer ut i arbetslivet.

Den första erfarenheten av arbete skaffar de sig oftast via feriearbete. Arbetsmiljöverket har efter flera år av sommartillsyn konstaterat att arbetsgivaren i stor utsträckning brister i introduktionen av de unga arbetstagarna. Det saknas ett förebyggande systematiskt arbetsmiljöarbete samtidigt som det finns risker i arbetsmiljön, bland annat hot och våld. Unga får inte den handledning och den information de behöver för att kunna utföra arbetet på ett säkert sätt. Som

ung har man inte heller den kunskap om arbetsmiljölagstiftningen och det stöd av en facklig organisation som äldre har.

Enligt Arbetsmiljöundersökningen är unga män och unga kvinnor utsatta för mobbning från chefer eller arbetskamrater i ungefär lika stor omfattning, cirka 7–8 procent har varit utsatta de senaste 12 månaderna. Däremot är unga kvinnor i större omfattning utsatta för sexuella trakasserier, andelen bland de unga kvinnorna var 5 procent jämfört med 1 procent bland de unga männen (Arbetsmiljöverket 2010).

Unga som påbörjar en yrkesbana i en riskutsatt bransch löper statistiskt sett större risk att skadas i arbetet. I synnerhet gäller detta unga män som oftare än andra tycks råka ut för arbetsolyckor. Detta visar på vikten av att de redan under yrkesutbildningen får kännedom om risker och om de säkerhetsbestämmelser som behöver finnas inom vissa yrken. Arbetsmiljöverket har därför vid flera tillfällen understrukit vikten av att arbetsmiljökunskap blir en naturlig del i utbildningarna på gymnasienivå, särskilt inom de praktiska yrkesinriktade programmen. När nu lärlingsutbildningar byggs ut är det viktigt att det finns god kunskap om arbetsmiljöfrågor på arbetsplatserna och att de unga själva får en ordentlig introduktion om vilka risker som finns och hur dessa kan undvikas.

Bostadsförhållanden

Boendet har en grundläggande betydelse för hälsan och välbefinnandet. Ett eget boende innebär att ha en plats dit man kan dra sig tillbaka för att hämta kraft. Indikatorerna visar att unga trivs sämre i sitt bostadsområde än andra åldersgrupper. De visar också tydligt att socioekonomisk bakgrund, svensk eller utländsk bakgrund samt individens kön påverkar hur man trivs med sitt boende och vilka möjligheter man har att sova ostört.

Både individens kön och bakgrund har ett samband med hur bra personen trivs. Unga med svensk bakgrund trivs generellt sett bättre i sitt bostadsområde jämfört med unga med utländsk bakgrund, vilket förmodligen har att göra med att bostadsområden blir allt mer segregerade utifrån etnisk tillhörighet och socioekonomisk ställning. Detta visas också tydligt genom att andelen unga med eget rum är betydligt mindre bland dem med utländsk bakgrund. Mer anmärkningsvärt är att killar generellt sett trivs bättre än tjejer. Därtill anger en betydligt större andel av tjejerna att de inte kan sova ostört jämfört med killarna.

Ungdomsstyrelsen ska under 2011 genomföra en tematisk analys av ungas bostadssituation. Analysen ska öka kunskaperna om ungdomars situation på bostadsmarknaden, de insatser som görs lokalt för att underlätta ungdomars etablering på bostadsmarknaden samt ungas egna strategier för att hitta ett boende.

EU:s arbete för att främja ungas hälsa

Folkhälsa är ett samarbetsområde inom EU sedan 1993. Folkhälsoarbetet inom EU syftar till att förebygga ohälsa och sjukdomar samt till att förbättra folkhälsan. Ett av de åtta handlingsområdena i det nya ramverket för EU:s ungdomspolitiska samarbete mellan 2010 och 2018 berör ungas hälsa och välbefinnande. Sverige och de övriga medlemsländerna har nu förbundit sig att stödja detta med fokus på främjande av psykisk och sexuell hälsa, idrott, fysisk aktivitet och hälsosam livsstil samt förebyggande och behandling av skador, ätstörningar och alkohol- och narkotikamissbruk (Europeiska unionens råd 2009).

Den första jämförande EU-rapporten om ungas levnadsförhållanden publicerades av Eurostat 2009. Enligt rapporten ligger ungas självskattade hälsa i Sverige mycket nära EU:s genomsnitt för 15–24-åringar. I Sverige uppskattade 90 procent av ungdomarna sin hälsa som god eller mycket god 2006, jämfört med 91 procent inom EU–27. Den förväntade livslängden var också bland de längsta inom EU, 81 år för barn som föddes 2006. I rapporten finns dock ett varningstecken för unga svenska kvinnors psykiska hälsa. Andelen unga kvinnor i åldern 20–24 år som har dött på grund av självmord är högst i Sverige bland de 27 EU-medlemsländerna (Eurostat 2009).

KAPITEL 4

Inflytande och representation

Ett av de övergripande målen för den svenska ungdomspolitiken är att alla unga ska ha verklig tillgång till inflytande och kunna vara delaktiga i samhällslivet. Det är också ett av de gemensamma målen inom det ungdomspolitiska samarbetet inom EU. Enligt ramverket för det ungdomspolitiska samarbetet ska alla EU-länder sträva mot att förbättra ungas möjligheter att delta i lokalsamhället och i den representativa demokratin. Målet för samhällsutvecklingen är att alla unga, även de mest resurssvaga ungdomarna, ska ha möjlighet att delta (Europeiska gemenskapernas kommission 2009).

Huvudområdet *inflytande och representation* granskar ungas möjligheter att vara en del av den demokratiska dialogen och på lika villkor som andra grupper i samhället. Här tar vi upp olika sätt för unga att påverka sin egen situation, utvecklingen i hemkommunen samt samhället i stort.

Politiskt intresse och aktivitet

Indikator 47

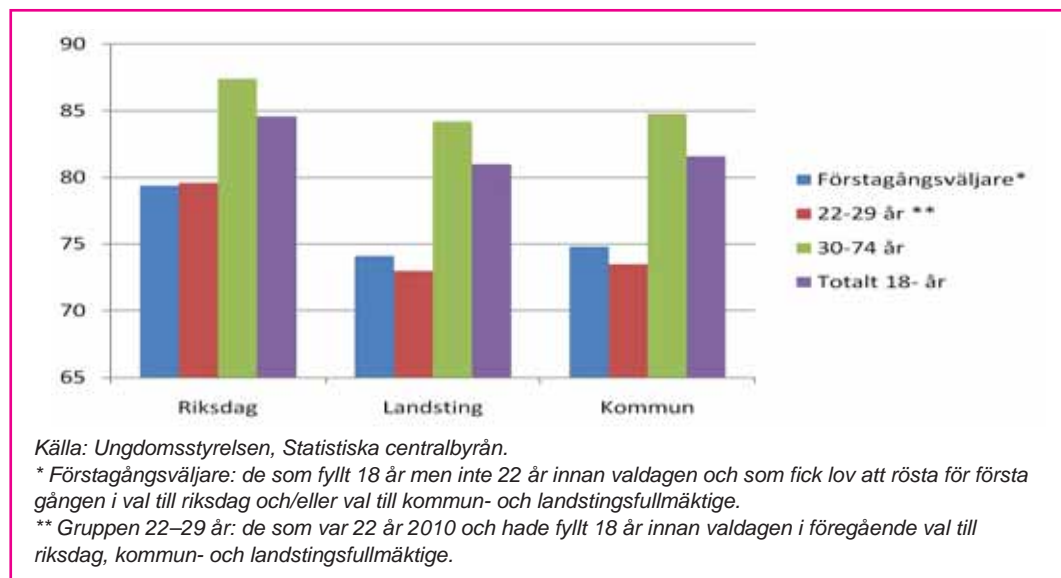
Deltagande i allmänna val

Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen

Valdeltagandet bland förstagångsväljare i åldern 18–21 år i riksdagsvalet 2010 var 79 procent, och därmed något högre än i landstingsvalet och kommunvalet som var 74 respektive 75 procent. Valdeltagandet bland förstagångsväljarna ökade med 3 procentenheter i riksdagsvalet jämfört med 2006, och med 4 procentenheter i kommun- och landstingsfullmäktigevalen. Valdeltagandet i 2009 års Europaparlamentsval i åldersgruppen 18–24 år steg med 12 procentenheter, från 26 procent vid valet 2004 till 38 procent. Andelen tjejer som röstar är större än andelen killar vid samtliga val.

Valdeltagandet fortsätter att öka såväl bland unga som i valmanskåren i sin helhet. Av statistiken framgår att valdeltagandet i Sverige minskade i varje val från 1980-talet fram till och med 2002. I valen 2006 vände trenden och valdeltagandet ökade i alla åldrar och den ökande trenden har stått sig även i 2010 års val. Valdeltagandet ökade i samtliga val – till riksdag,

landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige – och i alla ålderskategorier. Inför valen 2010 hade antalet röstberättigade förstagångsväljare i riksdagsvalet ökat med cirka 15 procent jämfört med 2006. Drygt en halv miljon unga, 504 000, hade möjlighet att för första gången delta i riksdagsvalet (figur 4.1).

Figur 4.1 Andel röstande av röstberättigade i valen 2010. Procent.

Riksdagsvalen

Valdeltagandet till riksdagen har ökat för andra valet i rad, i tabell 4.1 redovisas utvecklingen 1994–2010. Mellan valen 1994, 1998 och 2002 minskade valdeltagandet till riksdagen. Valdeltagandet i olika åldersgrupper följde en liknande utveckling. I riksdagsvalet 2006 ökade dock valdeltagandet i alla åldrar och vid 2010 års val ökade andelen som röstade med ytterligare 3 procentenheter. Av samtliga röstberättigade röstade 85 procent. Jämfört med riksdagsvalet 2002 – med det rekordlåga valdeltagandet – har valdeltagandet ökat med 9 procentenheter bland förstagångsväljare och med 5 procentenheter bland samtliga över 18 år.

Det finns betydande skillnader i valdeltagande mellan olika grupper. Andelen röstande är lägre bland unga, ensamstående, lågutbildade och arbetslösa, medan det är högre bland medelålders personer, sammanboende, högutbildade och sysselsatta. Dessa skillnader har funnits sedan tidigare och kvarstår i 2010 års val enligt Statistiska centralbyrån. Men den ökning av valdeltagandet som skedde 2010 har framför allt skett i de grupper som röstar i lägre grad. Valdeltagandet har därmed blivit mer jämlikt (SCB 2011c).

Tabell 4.1 Deltagande i val till riksdagen 1994, 1998, 2002, 2006 och 2010. Procent

	1994	1998	2002	2006	2010
Förstagångsväljare					
Killar	78	75	68	74	78
Tjejer	85	73	73	78	81
Samtliga	82	74	70	76	79
22–29 år					
Män	79	74	72	75	79
Kvinnor	84	79	74	80	81
Samtliga	81	77	73	77	80
30–75 år					
Män	89	85	83	85	86
Kvinnor	91	88	86	88	89
Samtliga	90	86	85	86	87
Samtliga 18 år –					
Totalt	87	81	80	82	85

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns valdeltagandeundersökning.

Kommentar 1: Förstagångsväljare innefattar personer födda från och med 1988-09-18 till och med 1992-09-19.

Kommentar 2: Med ålder avses ålder vid 2010 års slut.

Landstingsfullmäktige

Deltagandet i valen till landstingsfullmäktige följer samma utveckling som till riksdagsvalet. Mellan valen 1994, 1998 och 2002 var trenden motsvarande den för valet till riksdagen – röstandet minskade i alla åldersgrupper för att vända och istället öka i 2006 och 2010 års val. Jämfört med 2002 års val har valdeltagandet ökat med 4 procentenheter i befolkningen. Störst är ökningen bland förstagångsväljarna, 8 procentenheter, vilket innebär att 74 procent av förstagångsväljarna röstade i valet till landstingsfullmäktige hösten 2010 (tabell 4.2).

Tabell 4.2 Deltagande i val till landstingsfullmäktige 1994, 1998, 2002, 2006 och 2010. Procent

	1994	1998	2002	2006	2010
Förstagångsväljare					
Killar	73	68	64	68	72
Tjejer	82	67	69	72	76
Samtliga	77	67	66	70	74
22–29 år					
Män	71	67	67	67	72
Kvinnor	79	72	69	72	74
Samtliga	75	69	67	70	73
30–75 år					
Män	86	80	81	81	82
Kvinnor	89	83	83	84	86
Samtliga	87	82	82	82	84
Samtliga 18 år –					
Totalt	84	78	77	79	81

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns valdeltagandeundersökning.

Kommentar 1: Förstagångsväljare innefattar personer födda från och med 1988-09-18 till och med 1992-09-19.

Kommentar 2: Med ålder avses ålder vid 2010 års slut.

Kommentar 3: Valet till landstingsfullmäktige i Västra Götaland överklagades och Valprovsningsnämnden beslutade att valet skulle göras om. Omvalet skedde den 15 maj 2011. Här redovisade skattningar avser dock valdagen den 19 september 2010.

Kommunfullmäktige

Även i valen till kommunfullmäktige har valdeltagandet nu ökat för andra gången i rad efter att ha minskat mellan 1994 och 2002. Av samtliga röstberättigade röstade 82 procent 2010. Bland förstagångsväljarna är ökningen 8 procentenheter, och bland samtliga över 18 år är ökningen 4 procentenhet i förhållande till 2002 års val. Ökningen bland förstagångsväljarna är jämfört med valet 2006 lika stor bland tjejer som bland killar, men tjejerna röstar i större omfattning, 77 procent mot killarnas 73 procent. Det är dock fortfarande de i åldern 30–75 år som i störst utsträckning deltar i val (tabell 4.3).

Tabell 4.3 Deltagande i val till kommunfullmäktige 1994, 1998, 2002, 2006 och 2010. Procent

	1994	1998	2002	2006	2010
Förstagångsväljare					
Killar	75	69	64	69	73
Tjejer	83	68	69	73	77
Samtliga	79	68	67	71	75
22–29 år					
Män	75	68	67	68	72
Kvinnor	80	73	70	73	75
Samtliga	77	71	68	70	74
30–75 år					
Män	86	81	81	81	83
Kvinnor	89	84	84	85	87
Samtliga	88	83	82	83	85
Samtliga 18 år –					
Totalt	84	79	78	79	82

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns valdeltagandeundersökning.

Kommentar 1: Förstagångsväljare innefattar personer födda från och med 1988-09-18 till och med 1992-09-19.

Kommentar 2: Med ålder avses ålder vid 2010 års slut.

Europaparlamentsvalen

Valdeltagandet i 2009 års Europaparlamentsval uppgick till 45,5 procent i Sverige, vilket är det högsta sedan Sverige blev medlem i EU. Men det är fortfarande en majoritet som inte röstar i valet till Europaparlamentet.

Valdeltagandet mellan 2004 och 2009 ökade mer bland unga än bland äldre (tabell 4.4). I åldersgruppen 18–24 år steg valdeltagandet med 12 procentenheter, från 26 till 38 procent jämfört med 7,6 procentenheter i den totala röstberättigade populationen. Röstandet ökade mest bland 18–24-åriga killar, enligt statistik från SCB som inte redovisas här. I den gruppen steg valdeltagandet med 14,6 procentenheter, från 23,5 till 38,1 procent. Motsvarande ökning bland tjejer var 9,2 procentenheter, vilket innebär en ökning från 28,6 till 37,8 procent (SCB 2009).

Tabell 4.4 Valdeltagande i val till Europaparlamentet, 2004 och 2009. Procent

	Europaparlamentsvalet 2004	Europaparlamentsvalet 2009	Förändring 2004–2009
18–24 år			
Tjejer	28,6	37,8	9,2
Killar	23,5	38,1	14,6
Samtliga	26,0	38,0	12,0
Totalt			
Kvinnor	38,4	45,5	7,1
Män	37,3	45,6	8,3
Samtliga	37,9	45,5	7,6
<i>Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns valdeltagandeundersökning.</i>			

Indikator 48

Nominerade och valda ledamöter i allmänna val

Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen

Andelen ledamöter i åldern 18–25 år är 2,3 procent i riksdagen, 2,8 procent i landstingsfullmäktige och 4,2 procent i kommunfullmäktige. Valet 2010 innebar en kraftig ökning av både invalda och nominerade 18–25-åringar jämfört med 2006. En större andel unga män nominerades och blev valda.

Sett till de senaste fem valen har det skett en klar förnyring av Sveriges riksdag. Efter valet 1994 var 52 procent av riksdagsledamöterna 50 år eller äldre. Efter valet 2010 har den andelen

sjunkit till 44 procent. I landets kommunfullmäktige är dock utvecklingen den motsatta. Där har andelen ledamöter som är 50 år eller äldre ökat från 48 procent 1994 till 59 procent 2010.

Tabell 4.5 Antal nominerade och valda till riksdag, landstings- och kommunfullmäktige 18–25 år efter kön och bakgrund. 1994– 2010

	1994		1998		2002		2006		2010	
	Nominerade	Valda	Nominerade	Valda	Nominerade	Valda	Nominerade	Valda	Nominerade	Valda
Riksdag										
Kön										
Tjejer	300	6	170	1	168	1	169	3	217	2
Killar	357	1	223	0	195	2	281	1	241	6
Bakgrund										
Svensk	627	..	363	..	324	..	413	..	401	..
Utländsk	30	..	30	..	39	..	37	..	57	..
Totalt	657	7	393	1	363	3	450	4	458	8
Landstingsfullmäktige										
Kön										
Tjejer	324	17	242	14	233	20	261	12	277	17
Killar	430	10	343	16	288	9	356	13	401	30
Bakgrund										
Svensk	717	25	521	28	456	24	549	24	605	40
Utländsk	37	2	64	2	65	5	68	1	73	7
Totalt	754	27	585	30	521	29	617	25	678	47
Kommunfullmäktige										
Kön										
Tjejer	1 557	261	1 151	177	1 057	192	1 118	192	1 281	265
Killar	2 377	232	1 627	231	1 476	174	1 480	210	1 616	273
Bakgrund										
Svensk	3 735	468	2 553	386	2 261	323	2 308	354	2 568	473
Utländsk	199	25	225	22	272	43	290	48	329	65
Totalt	3 934	493	2 778	408	2 533	366	2 598	402	2 897	538

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns valdeltagandeundersökning.

Bland de valda till kommunfullmäktige är det framför allt de som uppnått pensionsåldern som har blivit fler. Efter valet till kommunfullmäktige 1994 utgjorde den gruppen 5 procent av de valda. I och med 2010 års val har andelen ökat till 17 procent (SCB 2011b).

Andelen 18–25-åringar som är valda till riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige är betydligt lägre än åldersgruppens andel av befolkningen. Åldersgruppen 18–25 år utgör cirka 10 procent av befolkningen. I riksdagen ökade andelen invalda ledamöter mellan 18 och 25 år från 1,2 procent efter valet 2006 till 2,3 procent efter valet 2010. Andelen invalda ledamöter i samma ålder i landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige ökade också mellan 2006 och 2010 års val, från 1,5 procent till 2,8 procent i landstingsfullmäktige och från 3,1 procent till 4,6 procent i kommunfullmäktige.

Även om andelen unga nominerade och invalda var lägre än åldersgruppens andel av befolkningen innebar valet 2010 en ökning jämfört med 2006 i såväl invalda som nominerade 18–25-åringar. Antalet valda till riksdagen ökade med 100 procent, från 4 till 8 personer. Valda till kommunfullmäktige ökade med 34 procent och till landstingsfullmäktige med 67 procent. Antalet nominerade till riksdagen ökade med 20 procent, medan antalet nominerade till kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige ökade med 12 respektive 10 procent (tabell 4.5).

Indikator 49

Avgångna ledamöter i riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige

Uppgiftslämnare: Valmyndigheten

Ingen av de 5 invalda riksdagsledamöterna i åldern 18–25 år avgick under perioden 2006–2010, inte heller har någon av de 10 unga som blev valda till riksdagen 2010 avgått fram till februari 2011. Däremot har 12 procent av de unga ledamöterna i landstingsfullmäktige som valdes 2010 redan avgått. Andelen killar som har avgått är något högre än andelen tjejer. Av de unga ledamöterna i kommunfullmäktige som invaldes 2010 har totalt 5,9 procent avgått fram till februari 2011, även här är andelen killar som avgått större.

Eftersom vi under 2010 har två separata mandatperioder omfattar den första delen i denna redovisning de som avgått under hela mandatperioden från 2006 års val och den andra delen de som avgått under mandatperioden från 2010 års val till nu.

Återrapportering av 2006 års val Riksdagen

Under mandatperioden 2006–2010 valdes totalt 382 ledamöter¹ in till riksdagen. Av dem avgick 33 personer,² 15 kvinnor och 18 män vilket motsvarar 8,8 procent av männen och 8,5 procent av kvinnorna. Fem av de 382 valda var i åldersintervallet 18–25 år och ingen av dessa avgick. Det statistiska underlaget är för litet för att dra några slutsatser om skillnader i andelen avgångna utifrån kön, ålder eller geografisk hemvist.³

Landstingsfullmäktige

Till landstingsfullmäktige valdes under mandatperioden 2006–2010 totalt 1 900 ledamöter, varav 244 avgick (12,8 procent), 121 kvinnor (13,5 procent) och 123 män (12,3 procent). Skillnaden mellan länen om man ser till andelen avgångar totalt var relativt stor – mer än dubbelt så hög i det län som hade störst andel avgångar, vilket var Gävleborgs län (20,2 procent). Lägst andel avgångar hade Norrbottens län (7,8 procent).

Av de valda var 1,6 procent i åldersintervallet 18–25 år. Detta motsvarar totalt 30 personer, 14 tjejer och 16 killar. Av dem avgick 6 tjejer (42,9 procent) och 2 killar (12,5 procent) under mandatperioden. Totalt avgick 26,7 procent av alla i åldersintervallet 18–25 år (tabell 4.6).

Enligt tabell 4.6 är andelen som avgått i åldersgruppen 18–25 år mer än dubbelt så stor som bland samtliga invalda. Andelen kvinnor som

Tabell 4.6 Andel avgångna av valda i samtliga landstingsfullmäktige, 2006–2010. Procent

	18–25 år	26 år –	Totalt
Kvinnor	42,9	13,0	13,5
Män	12,5	12,3	12,3
Totalt	26,7	12,6	12,8

Källa: Valmyndigheten.

har avgått är högre än andelen män. Skillnaden mellan könen syns särskilt i gruppen 18–25 år där andelen avgångna tjejer var nästan fyra gånger så hög som andelen avgångna killar. Det statistiska underlaget är inte tillräckligt stort för att säga något om skillnader i andelen avgångna utifrån geografisk hemvist för åldersgruppen 18–25 år.

I jämförelsen mellan gruppen 18–25 år och totalpopulationen skedde en stor förändring mellan valet 2002 och valet 2006. Under mandatperioden efter valet 2002 var andelen avgångar bland de unga nära fyra gånger så stor som för totalpopulationen. Under mandatperioden efter valet 2006 minskade denna skillnad till två gånger så stor. Dock blev skillnaden mer än dubbelt så stor mellan könen bland de unga vid valet 2006 mot vid valet 2002. Kvinnorna hade inte avgått i högre grad, utan det var männen som hade avgått i lägre grad, varpå denna skillnad ökade.

Kommunfullmäktige

Till kommunfullmäktige valdes det under mandatperioden 2006–2010 totalt 15 580 personer. Av dessa avgick 2 553 personer (16,4 procent), 1 388 män (15,3 procent) och 1 165 kvinnor (17,8 procent). De kommuner där störst andel avgått är Bengtsfors (34 procent), Jokkmokk (31,1 procent) och Luleå (29,1 procent). Lägst andel avgångar hade Bräcke (2,4 procent), Boxholm (2,8 procent) och Ydre (3,1 procent). Skillnaden

mellan kommunerna, om man ser till andelen avgångar totalt, var fjorton gånger så hög i den kommunen med störst andel avgångar som i den med minst andel.

De län där störst andel ledamöter i kommunfullmäktige avgått är Norrbottens län (21 procent), Örebro län (19,5 procent) och Stockholms län (18,5 procent). Lägsta andelen avgångar totalt hade Gotlands län (5,3 procent), Blekinge län (12,1 procent) och Hallands län (12,3 procent). Skillnaden mellan länen om man ser till andelen avgångar totalt var relativt stor – fyra gånger så hög i det län med störst andel avgångar som i det län med minst andel.

Av de valda var 3,3 procent i åldersintervallet 18–25 år. Detta motsvarar 517 personer varav 275 killar och 242 tjejer. Av dem avgick 101 killar (36,7 procent av de valda killarna) och 106 tjejer (43,8 procent av de valda tjejerna) under mandatperioden. Totalt avgick 40 procent av alla i åldersgruppen 18–25 år (tabell 4.7).

Enligt tabell 4.7 är andelen som avgått i åldersgruppen 18–25 år mer än dubbelt så stor som i totalpopulationen, det vill säga bland samtliga invalda. Andelen kvinnor som avgått är högre än andelen män och skillnaden mellan könen är något större i åldersintervallet 18–25 år än bland samtliga.

I åldersgruppen 18–25 år syns större skillnader mellan länen jämfört med i totalpopulationen. De län där det avgått flest ledamöter från kommunfullmäktige i åldersgruppen 18–25 år

Tabell 4.7 Andel avgångar av valda i alla kommunfullmäktige, 2006–2010. Procent

	18–25 år	26 år –	Totalt
Kvinnor	43,8	16,8	17,8
Män	36,7	14,7	15,3
Totalt	40,0	15,6	16,4

Källa: Valmyndigheten.

är Gävleborgs län (70 procent), Uppsala län (63,6 procent) och Jämtlands län (62,5 procent). Minst andel avgångar i åldersgruppen 18–25 år var det i Blekinge län (12,5 procent), Hallands län (15,4 procent) och Västernorrlands län (22,2 procent).

Störst skillnad mellan åldersgruppen 18–25 år och totalpopulationen var det i Gävleborgs län där 70 procent av alla valda i åldersgruppen 18–25 år avgick, jämfört med 17 procent av avgångna totalt.

I 46 kommuner har 100 procent av de valda i åldersgruppen 18–25 år avgått. I 32 av dessa kommuner var det endast 1 person i åldersgruppen 18–25 år som blev invald. I totalt 86 kommuner blev 1 person i åldersgruppen 18–25 år invald och i totalt 87 kommuner var det ingen alls.

Andelen avgångar bland unga i åldern 18–25 år under mandatperioden efter valet 2006 minskade jämfört med mandatperioden efter valet 2002, från 44,1 procent till 40 procent.

Sammanfattning av avgångar 2006–2010

Sammanfattningsvis är det tydligt att det både i kommun- och landstingsfullmäktige har avgått betydligt större andelar i gruppen 18–25 år än bland samtliga valda. Skillnaderna mellan olika åldersgrupper är större i kommunfullmäktige än i landstingsfullmäktige, det är en större andel unga ledamöter i kommunfullmäktige som har avgått jämfört med i landstingsfullmäktige. I gruppen 18–25 år var andelen avgångna tjejer högre än andelen avgångna killar och i landstingsfullmäktige var detta särskilt tydligt. För riksdagen var det statistiska underlaget för litet för att dra några slutsatser om skillnader utifrån de avgångna ledamöternas kön och ålder.

Andelen valda i gruppen 18–25 år under valet 2006 är något lägre än under valet 2002, 1,6 procent mot 1,7 procent. I jämförelsen mellan gruppen 18–25 år och totalpopulation har en stor förändring skett mellan valet 2002 och valet 2006. Under valet 2002 var andelen avgångar bland de unga nära fyra gånger så hög som för totalpopulationen. Under valet 2006 har denna skillnad minskat till två gånger så hög. Dock har skillnaden mellan könen bland de unga mer än dubblats mellan valet 2006 och valet 2002. Kvinnorna avgår inte i högre grad, men däremot har männen avgått i lägre grad, varpå denna skillnad ökat.

Redovisning av 2010 års val

Riksdagen

Till riksdagen har det från mandatperiodens början efter valen 19 september 2010 – 17 februari 2011 valts 356 ledamöter. Av dessa har 7 personer har avgått, 3 kvinnor och 4 män, vilket motsvarar 2,1 procent av männen och 1,9 procent av kvinnorna. Tio av de 356 valda ingår i gruppen 18–25 år och ingen av dessa har avgått.

Det statistiska underlaget är för litet för att dra några slutsatser om skillnader i andelen avgångna utifrån kön, ålder och geografisk hemvist.

Landstingsfullmäktige

Till landstingsfullmäktige har det under perioden 19 september 2010 – 17 februari 2011 valts 1 708 ledamöter, varav 46 har avgått (2,7 procent). Av dem var 15 kvinnor (1,9 procent) och 31 män (3,4 procent). Det län där det avgått flest totalt i landstingsfullmäktige är Örebro län (6,6 procent). Lägsta antalet avgångar har Jämtlands län, Hallands län och Värmlands län haft (0 procent).

Av alla valda är 2,9 procent i åldersintervallet 18–25 år. Detta motsvarar totalt 50 personer, 19 tjejer och 31 killar. Av dem har 2 tjejer (10,5 procent) och 4 killar (12,9 procent) hittills avgått under mandatperioden. Totalt har 12 procent av alla i åldersintervallet 18–25 år avgått (tabell 4.8).

Enligt tabell 4.8 är andelen i åldersgruppen 18–25 år som avgått mer än fyra gånger så stor som i totalpopulationen. Andelen män som avgått är något högre än andelen kvinnor i båda åldersgrupperna. Det statistiska underlaget är inte tillräckligt stort för att säga något om skillnader i andelen avgångna utifrån geografisk hemvist för åldersgruppen 18–25 år.

Kommunfullmäktige

Till kommunfullmäktige har det under perioden 19 september 2010 – 17 februari 2011 valts 13 358 ledamöter. Av dem har 398 avgått (3 procent), 161 kvinnor (2,8 procent av de valda kvinnorna) och 237 män (3,1 procent av de valda

männen). De kommuner där störst andel avgått är Älvdalen (15 procent), Lomma (14 procent) och Hofors (11,4 procent). I 101 kommuner har det ännu inte avgått någon alls.

De län där det avgått flest i kommunerna totalt är Södermanlands län (4,1 procent), Västmanlands län (3,9 procent) och Kalmar län (3,7 procent). Lägsta andelen avgångar totalt har varit i Gotlands län (0 procent), Blekinge län (1,4 procent) och Uppsala län (2,1 procent). Skillnaden mellan länen om man ser till andelen avgångar totalt är relativt stor – fyra gånger så hög i det län som har störst andel avgångar.

Av de valda är 4,2 procent i åldersintervallet 18–25 år. Detta motsvarar 562 personer varav 291 killar och 271 tjejer. Av dem har 21 killar (7,2 procent av de valda killarna) och 12 tjejer (4,4 procent av de valda tjejerna) hittills avgått under mandatperioden. Totalt har 5,9 procent av alla i åldersintervallet 18–25 år avgått (tabell 4.9).

Tabell 4.8 Andel avgångna av valda i samtliga landstingsfullmäktige, perioden valet 2010 – 17 februari 2011. Procent

	18–25 år	26 år –	Totalt
Kvinnor	10,5	1,7	1,9
Män	12,9	3,1	3,4
Totalt	12,0	2,4	2,7

Källa: Valmyndigheten.

Tabell 4.9 Andel avgångna av valda i samtliga kommunfullmäktige, perioden valet 2010 – 17 februari 2011. Procent

	18–25 år	26 år –	Totalt
Kvinnor	4,4	2,7	2,8
Män	7,2	2,9	3,1
Totalt	5,9	2,9	3,0

Källa: Valmyndigheten.

Enligt tabell 4.9 är andelen i åldersgruppen 18–25 år som avgått dubbelt så stor som i totalpopulationen. Andelen män som avgått är högre än andelen kvinnor, och skillnaden mellan könen är större i gruppen 18–25 år än i totalpopulationen.

I åldersgruppen 18–25 år syns större skillnader mellan länen än för totalpopulationen. De län där det avgått flest ledamöter i kommunfullmäktige i åldersgruppen 18–25 år är Södermanlands län (16 procent), Västernorrlands län (15,4 procent) och Örebro län (13,6 procent).

I fem län har ingen i åldersgruppen 18–25 år avgått från kommunfullmäktige: Västerbotten, Halland, Jämtland, Blekinge och Gotland. Störst skillnad mellan gruppen 18–25 år och totalpopulationen är det i Västernorrlands län där 15,4 procent av alla valda i gruppen 18–25 år har avgått, jämfört med 3 procent av avgångna totalt.

I sju kommuner har 100 procent av de valda i åldersgruppen 18–25 år avgått. I sex av dessa kommuner var det endast en person i gruppen 18–25 år som blev invald.

Sammanfattning av avgångar valet 2010–februari 2011

Sammanfattningsvis är det tydligt att det både i kommun- och landstingsfullmäktige har avgått betydligt större andelar i gruppen 18–25 år än i totalpopulationen. Skillnaderna mellan olika åldersgrupper är större i landstingsfullmäktige än i kommunfullmäktige, det är en större andel unga ledamöter i landstingsfullmäktige som har avgått jämfört med i kommunfullmäktige. Både i gruppen 18–25 år och i totalpopulationen är andelen avgångna män högre än andelen avgångna kvinnor.

För riksdagen är det statistiska underlaget för litet för att dra några slutsatser om skillnader i andelen avgångna utifrån kön och ålder.

Historisk jämförelse

Statistiken för 2011 (ackumulerad data från valet 2010 fram till 17 februari 2011) kan jämföras med statistiken för 2007 (ackumulerad data från valet 2006 fram till 24 januari 2007).

Riksdag

Till riksdagen hade det fram till den 17 februari 2011 valts tio personer i gruppen 18–25 år. Motsvarande siffra den 24 januari 2007 var fem. Andelen valda unga har dubblerats från 1,4 procent till 2,8 procent. Det är killar som ökat i antal i förhållande till tjejer.

Ingen av dessa tio har avgått, vilket inte heller någon av de fem unga som blev valda 2006 gjorde.

Landstingsfullmäktige

I landstingsfullmäktige hade det fram till den 17 februari 2011 valts 1 708 ledamöter. Motsvarande siffra den 24 januari 2007 var 1 692 ledamöter. Fler ledamöter har avgått 2011 än 2007 (46 mot 36) och till skillnad från 2007 är det 2011 en större andel män som avgått (2007 var det 2,4 procent av kvinnorna och 1,9 procent av männen, 2011 var det 1,9 procent av kvinnorna och 3,4 procent av männen).

Andelen valda i åldersintervallet 18–25 år är hittills under nuvarande mandatperiod dubbelt så stor som vid motsvarande tidpunkt under den föregående mandatperioden: 2,9 procent mot 1,5 procent. Dock har andelen avgångar i denna ålderskategori ökat från 0 procent till 12 procent (tabell 4.10).

Det statistiska underlaget är inte tillräckligt stort för att säga något om skillnader utifrån geografisk hemvist för åldersgruppen 18–25 år.

Tabell 4.10 Historisk jämförelse av avgångna från landstingsfullmäktige 2007 och 2011. Procent

	2007	2011
Andel valda 18–25 år av fullmäktige totalt	1,5	2,9
Andel avgångar totalt	2,1	2,7
Andel avgångar tjejer 18–25 år	0,0	10,5
Andel avgångar killar 18–25 år	0,0	12,9
Andel avgångar totalt 18–25 år	0,0	12,0

Källa: Valmyndigheten.

Kommunfullmäktige

I kommunfullmäktige hade det fram till den 17 februari 2011 valts totalt 13 358 ledamöter. Motsvarande siffra den 24 januari 2007 var 13 303. Betydligt fler ledamöter har avgått 2011 än 2007 (398 mot 235) och till skillnad från 2007 är det 2011 störst andel män som har avgått (2007 var det 1,9 procent av kvinnorna och 1,6 procent av männen, 2011 var det 2,8 procent av kvinnorna och 3,1 procent av männen)

Södermanlands län har under båda de jämförda tidsperioderna varit bland de tre län som haft högst andel avgångar totalt. Uppsala län har under båda de jämförda tidsperioderna varit bland de tre län med lägst andel.

Andelen valda i åldersintervallet 18–25 år är under nuvarande mandatperiod högre än under föregående, 4,2 procent mot 3,1 procent. Dock har andelen avgångar i denna ålderskategori också ökat från 3,7 procent till 5,9 procent. I jämförelsen mellan gruppen 18–25 år och totalpopulationen har ingen förändring skett mellan 2007 och 2011, under båda tidsperioderna har det avgått ungefär dubbelt så många i den unga gruppen som i totalpopulationen. Skillnaden mellan könen har dock ökat i gruppen 18–25 år, killar har under denna mandatperiod avgått i betydande högre grad än tjejer (tabell 4.11).

Tabell 4.11 Historisk jämförelse av avgångna från kommunfullmäktige 2007 och 2011. Procent

	2007	2011
Andel valda 18–25 år av kommunfullmäktige totalt	3,1	4,2
Andel avgångar totalt	1,8	3,0
Andel avgångar tjejer 18–25 år	3,6	4,4
Andel avgångar killar 18–25 år	3,8	7,2
Andel avgångar totalt 18–25 år	3,7	5,9

Källa: Valmyndigheten.

Indikator 50

Medlemskap och deltagande i partipolitiska organisationer

Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen

Av unga i åldern 16–25 år var 3,5 procent medlemmar i en politisk organisation 2008/2009. Andelen var 4,5 procent bland killarna och 2,5 procent bland tjejerna. En lägre andel unga med utländsk bakgrund och boende i storstadsområden var medlemmar. Andelen unga medlemmar i politiska organisationer har sjunkit sedan början av 1990-talet, men ligger sedan drygt tio år relativt stabilt kring 3,5 procent.

Ungdomsstyrelsen har valt att redovisa deltagande i partipolitiska organisationer (politiskt parti, politiskt ungdomsförbund och kvinnoförbund) med hjälp av två uppgifter, andelen i ungdomsgruppen som uppger att de har medlemskap, respektive andelen av ungdomsgruppen som är aktiva i en sådan organisation.

En relativt liten andel av de unga, 3,5 procent, angav 2008/2009 att de var medlemmar i en politisk organisation. Andelen bland de äldre var också liten, 5,5 procent (tabell 4.12).

Den yngre gruppen, 16–19-åringar, är i något större omfattning medlemmar i politiska organisationer jämfört med 20–25-åringar. Killar är i

större omfattning med i politiska organisationer än tjejer. Andelen som är medlemmar i politiska organisationer är lägre bland tjejer med utländsk bakgrund än bland tjejer med svensk bakgrund. Även bland killar är andelen lägre hos dem med utländsk än med svensk bakgrund. Skillnaden i medlemskap i politiska organisationer utifrån svensk eller utländsk bakgrund är dock ännu större i gruppen 35–74 år jämfört med i ungdomsgruppen. Medlemskap bland unga är mest omfattande i större städer och bland äldre i orter utanför storstäder och större städer (tabell 4.12).

Det är en förhållandevis liten del av befolkningen, mellan 0,5 och 1,6 procent, som uppger

Tabell 4.12 Andel som är medlemmar i en politisk organisation, 16–25 år och 35–74 år, 2008/2009. Procent

	16–19 år	20–25 år	16–25 år			35–74 år	16–74 år
			Killar	Tjejer	Samtliga		
Bakgrund							
Svensk	4,5	3,1	4,9	2,7	3,8	6,1	5,3
Utländsk	2,3	2,0	2,7	1,4	2,1	2,8	2,7
Region							
Storstadsområden	3,0	2,8	3,2	2,6	2,9	3,8	3,5
Större städer	5,2	3,4	5,6	3,0	4,3	5,9	5,2
Övriga	4,1	2,3	4,9	1,6	3,3	7,1	6,0
Totalt	4,2	2,9	4,5	2,5	3,5	5,5	4,8

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2008/2009.

Kommentar: Storstadsområden = Stockholm/Södertäljes A-region, Göteborgs A-region och Malmö/Lund/Trelleborgs A-region. Större städer = kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum. Övriga = mellanbygd, tätbygd och glesbygd.

Tabell 4.13 Andel som är aktiva i politiska organisationer, 16–25 år och 35–74 år, 2008/2009. Procent

	16–19 år	20–25 år	16–25 år			35–74 år	16–74 år
			Killar	Tjejer	Samtliga		
Bakgrund							
Svensk	1,1	0,8	1,3	0,6	0,9	1,7	1,4
Utländsk	0,8	0,0	0,6	0,0	0,3	1,1	1,1
Region							
Storstadsområden	1,0	0,7	1,1	0,5	0,9	1,2	1,1
Större städer	0,8	0,5	0,9	0,5	0,7	1,5	1,2
Övriga	1,4	0,6	1,7	0,4	1,1	2,1	1,9
Totalt	1,1	0,6	1,2	0,5	0,8	1,6	1,3

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2008/2009.

Kommentar: Storstadsområden = Stockholm/Södertäljes A-region, Göteborgs A-region och Malmö/Lund/Trelleborgs A-region. Större städer = kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum. Övriga = mellanbygd, tätbygd och glesbygd.

att de är aktiva i politiska organisationer, både bland unga och bland äldre. Skillnaderna inom ungdomsgruppen är också små, och mönstret är liknande det som redovisas för medlemskap i politiska organisationer (tabell 4.13).

Andelen unga medlemmar i politiska organisationer har sjunkit sedan början av 1990-talet, men ligger sedan drygt tio år relativt stabilt kring 3,5 procent. Bland de äldre, 35–74 år, har dock nedgången i andelen partimedlemmar fortsatt även under senare år, andelen sjönk till 5,5 procent 2008/2009 (tabell 4.14).

Unga är kraftigt underrepresenterade inom partiväsendet. Konsekvenserna av detta ser vi om vi tittar på ungas representation i offentliga beslutande församlingar, där andelen unga är betydligt lägre än sin andel av befolkningen. Ungas deltagande i den representativa demokratis traditionella kanaler för inflytande, till exempel partiaktiviteter och föreningsmedlemskap fortsätter att ligga kvar på en låg nivå.

Tabell 4.14 Medlemskap i politiska organisationer efter ålder, 16–25 år och 35–74 år, 1992/93–2008/09. Procent

	1992–93	1994–95	1996–97	1998–99	2000–01	2002–03	2004–05	2006–07*	2008–09
16-25 år	5,2	4,7	3,6	4,0	3,4	3,5	3,6	3,5	3,5
35-74 år	13,0	11,7	11,2	8,9	8,2	7,7	6,7	5,8	5,5
16-74 år	10,4	9,1	8,5	6,9	6,4	6,0	5,5	4,9	4,8

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2008/2009.

Kommentar: Medlemskap i politiska partier inklusive ungdomsförbund/kvinnoförbund.

* År 2006 bytte ULF-undersökningarna insamlingsmetod från besöksintervju till telefonintervju och detta år samlades ena halvan av urvalet in via besök och andra halvan med hjälp av telefon. Här redovisas endast telefonintervjuerna.

Indikator 51

Deltagande i politiska aktiviteter

Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen

Att skriva på en namninsamling var 2009 den vanligaste politiska aktiviteten bland unga i åldern 16–25 år, 41 procent angav att de hade gjort det. Därefter följde politiskt medvetna inköpsval, 29 procent, och att bära åsiktsmarkerande märken, 18 procent. Unga med högutbildade föräldrar deltog i högre grad i olika politiska aktiviteter. Inrikes födda unga har i högre grad skrivit på namninsamlingar och köpt produkter av politiska skäl. Utrikesfödda unga har i större utsträckning deltagit i lagliga demonstrationer. Andelen unga som har deltagit i olika politiska aktiviteter minskade något under perioden 2004–2009.

Av de politiska aktiviteter som fanns med som alternativ i Ungdomsenkäten 2009 var den vanligaste bland unga att skriva på en namninsamling, 41 procent av 16–25-åringarna uppgav att de hade gjort det de senaste 12 månaderna (tabell 4.15). Därefter följde att köpa vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl (29 procent) och att bära märken/symboler som uttrycker en åsikt (18 procent). Dessutom uppgav 5 procent att de hade varit medlemmar i ett politiskt parti eller deltagit i ett politiskt möte och 9 procent att de hade chattat om eller debatterat politik på nätet det senast föregående året. En liten andel unga (2 procent) hade under det senaste året deltagit i olagliga demonstrationer eller aktioner (tabell 4.15).

Jämförs tjejers politiska aktiviteter med killars är de mest utmärkande dragen att tjejer i större utsträckning skriver på namninsamlingar, ger pengar till organisationer som jobbar för en speciell samhällsfråga, bär märken som uttrycker en åsikt samt köper vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl. Killar uppgav i högre grad än tjejer att de chattar/debatterar politik på nätet och deltar i olagliga aktioner. De övriga aktiviteterna visar på små skillnader mellan könen.

Det är i regel stora skillnader i politisk aktivitet hos unga med högutbildade föräldrar jämfört

med unga vars föräldrar saknar hög utbildning.⁴ I merparten av aktiviteterna är andelen som uppgav att de deltagit betydligt större hos unga med högutbildade föräldrar. Det finns också skillnader mellan unga som är födda i Sverige och de som är födda utrikes. Unga födda i Sverige har i högre grad skrivit på namninsamlingar och köpt produkter av politiska skäl, medan unga födda utrikes i större utsträckning har deltagit i lagliga demonstrationer.

I Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie från 2007, *Unga med attityd*, fanns frågan om politisk aktivitet med. En jämförelse mellan gruppen unga och en grupp bestående av 35–74-åringar visade på små skillnader mellan unga och äldre i grad av aktivitet. Likheterna i politiskt deltagande var alltså betydligt större än olikheterna. De olikheter som fanns gällde en större beredskap bland unga att delta i olagliga aktiviteter och att de var mer positivt inställda till att debattera politik på nätet (Ungdomsstyrelsen 2007).

Jämfört med tidigare undersökningar utökades svarsalternativen i frågan om ungas politiska aktivitet i Ungdomsenkäten 2009. Vid en jämförelse över tid av de politiska aktiviteter som funnits med som alternativ i de senaste tre undersökningarna framkommer att ungas benägenhet att delta i politiska aktiviteter var något lägre

Tabell 4.15 Andel som under de senaste 12 månaderna har deltagit i politiska aktiviteter, 16–25 år, 2009. Procent

	Har jag gjort	Har jag inte gjort men kan tänka mig att göra	Skulle jag aldrig göra/har aldrig gjort	Totalt
Skriva på namninsamling	41	46	13	100
Köpa vissa produkter av politiska, estetiska eller miljömässiga skäl	29	34	37	100
Bära märken/symboler som uttrycker en åsikt	18	42	40	100
Ge pengar till organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga	16	49	34	99
Chatta/debattera politik på internet	9	29	62	100
Delta i lagliga demonstrationer	7	47	46	100
Ta kontakt med någon politiker	7	45	49	101
Skriva insändare	7	52	42	101
Delta i bojkotter/köpstrejker	6	41	53	100
Vara medlem i ett politiskt parti	5	34	61	100
Vara medlem i organisation som jobbar för en speciell samhällsfråga	5	46	49	100
Delta i politiskt möte	5	32	62	99
Ta kontakt med en tjänsteman för att föra fram en politisk åsikt	3	40	57	100
Delta i olagliga demonstrationer/aktioner	2	19	79	100

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkäten 2009.

Kommentar: På grund av avrundning kan summan anta ett värde mellan 99 och 101.

Tabell 4.16 Andel som under de senaste 12 månaderna har deltagit i politiska aktiviteter, 16–25 år, 2004, 2007 och 2009. Procent

	Har jag gjort			Har jag inte gjort men kan tänka mig att göra			Skulle jag aldrig göra/har aldrig gjort		
	2004	2007	2009	2004	2007	2009	2004	2007	2009
Skriva på namninsamling	52	49	41	37	40	46	11	11	13
Bära märken/symboler	25	25	18	36	39	42	40	37	40
Delta i bojkott	8	7	6	42	44	41	50	49	53
Delta i lagliga demonstrationer	14	12	7	47	49	47	39	40	46
Delta i olagliga demonstrationer/aktioner	3	3	2	17	19	19	80	79	79
Chatta/debattera politik på internet	10	12	9	27	32	29	64	56	62
Skriva insändare	8	8	7	50	57	52	41	35	42
Medlem i politiskt parti	6	7	5	35	40	34	59	53	61

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkäten 2009.

Kommentar: I undersökningarna 2004 och 2007 var aktiviteten "Delta i olagliga demonstrationer/aktioner" utformad som "Delta i olagliga demonstrationer".

2009 jämfört med 2004 och 2006 (tabell 4.16). För flera av aktiviteterna är förändringarna små, dock minskade andelen som uppgav att de hade deltagit i lagliga demonstrationer med hälften mellan 2004 och 2009.

Ser man på antalet politiska aktiviteter som unga hade deltagit i de senast föregående 12 månaderna uppgav 37 procent 2009 att de inte hade varit delaktiga i någon politisk aktivitet, 26 procent uppgav att de hade deltagit i en aktivitet och 37 procent hade deltagit i två eller flera olika former av aktiviteter det senast föregående året (tabell 4.17). Tjejer hade deltagit i politiska

aktiviteter i större utsträckning än killar och inrikes födda i större utsträckning än utrikes födda. Det var betydligt vanligare att unga till högutbildade föräldrar hade deltagit i politiska aktiviteter jämfört med unga vars föräldrar är lågutbildade. Vidare hade äldre ungdomar i större utsträckning varit politiskt aktiva än yngre ungdomar och unga med funktionsnedsättning i högre grad än unga utan funktionsnedsättning. Jämförs politisk aktivitet mellan kommuntyper är den politiska aktiviteten större i storstäderna än i mindre kommuner och glesbygd.

Tabell 4.17 Andel som deltagit i olika politiska aktiviteter de senaste 12 månaderna, 16–25 år, 2009. Procent

	Totalt	Kön		Ålder		Född		Föräldrarnas studiebakgrund		Funktionsnedsättning	
		Killar	Tjejer	16–19 år	20–25 år	Inrikes	Utrikes	Låg-utbildad	Hög-utbildad	Ja	Nej
0	37	42	31	41	33	36	43	40	18	30	38
1	26	26	26	27	26	27	23	27	26	28	26
2	15	12	18	13	17	15	14	15	19	13	15
3	9	7	10	8	10	9	7	9	11	13	8
>3	13	12	15	11	15	13	14	9	26	16	13
Totalt	100	99	100	100	101	100	101	100	100	100	100

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkäten 2009.

Kommentar: På grund av avrundning kan summan anta ett värde mellan 99 och 101.

Indikator 52

Intresse för politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder

Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen

En tredjedel, 34 procent, av unga i åldern 16–25 år var intresserade av politik, 50 procent av samhällsfrågor och 56 procent av vad som händer i andra länder 2009. Intresset var högre bland de med högutbildade föräldrar, unga boende i storstadsregionerna och de som inte är heterosexuella. En större andel bland killarna angav intresse för politik, medan en större andel bland tjejerna angav intresse för samhällsfrågor och vad som händer i andra länder. Ungas politiska intresse har minskat något sedan 2004.

Ungas intresse för politik redovisas här utifrån tre områden: intresse för politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder. Tidigare studier har lanserat tesen att det sjunkande politiska intresset delvis har att göra med att ordet politik har fått en negativ klang som en följd av de många politiska affärerna och den mediala uppmärksamheten som dessa affärer ledde till, framför allt under 1990-talet. Därför ställde vi tre snarlika frågor för att kontrollera om frågor som innehåller ordet politik har ett annorlunda

svarsmönster jämfört med frågor som innehåller ordet samhälle.

Sammanställningen visar tydligt att en större andel unga ansåg sig vara intresserade av samhällsfrågor i allmänhet och vad som händer i andra länder än vad de uppgav sig vara av politik. Av unga i åldern 16–25 år uppgav 56 procent att de är mycket eller ganska intresserade av vad som händer i andra länder, hälften ansåg sig vara intresserade av samhällsfrågor medan motsvarande andel för politiskt intresse var 34 procent (tabell 4.18).

Tabell 4.18 Andel med olika bakgrund som anger intresse för politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder, 16–25 år, 2009. Procent

	Totalt	Kön		Ålder		Född		Föräldrarnas studiebakgrund		Funktionsnedsättning	
		Killar	Tjejer	16–19 år	20–25 år	Inrikes	Utrikes	Lågutbildad	Högutbildad	Ja	Nej
Politik											
Mycket/ganska intresserad	34	37	32	29	39	34	42	29	61	30	36
Samhällsfrågor											
Mycket/ganska intresserad	50	48	52	43	56	49	57	43	74	43	51
Vad som händer i andra länder											
Mycket/ganska intresserad	56	54	58	51	61	54	72	51	79	48	57

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkäten 2009.

Kommentar: Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

Det råder små skillnader mellan killars och tjejers intresse för de tre områdena, men killar visade ett signifikant större intresse för politik jämfört med tjejer. Åldersmässigt uppgav en klart större andel, cirka 10 procentenheter, i gruppen 20–25-åringar ett ganska eller mycket stort intresse för samtliga tre områden jämfört med i gruppen 16–19-åringar (tabell 4.18).

I Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie från 2007, *Unga med attityd*, jämfördes ungas intresse med en äldre åldersgrupp på 35–74 år och resultaten visade att andelen som var intresserade av politik steg med åldern, oavsett hur man ställde frågor om politik, samhälle och vad som händer i världen (Ungdomsstyrelsen 2007). Forskningen visar att incitamenten och möjligheterna att engagera sig politiskt ökar i takt med åldern och att man etablerar sig på arbetsmarknaden, skaffar bostad, får barn och i ökad grad tar del av välfärdens olika tjänster (Verba, Schlozman & Brady 1995).

Utrikes födda var i större utsträckning intresserade av politik i samtliga tre frågor. Särskilt stor är skillnaden i intresse för vad som händer i andra länder. Av utrikes födda uppgav 72 procent att de är mycket eller ganska intresserade.

Motsvarande andel bland inrikes födda var 54 procent (tabell 4.18).

Det finns en utbredd uppfattning om att unga med utländsk bakgrund generellt har sämre politiska resurser eller i lägre grad är politiskt intresserade än andra. Utöver redovisningen här har en mer djupgående analys (Ungdomsstyrelsen 2010) visat att det finns anledning att revidera den uppfattningen. Till exempel visade sig unga som själva har invandrat i större utsträckning vara intresserade av svensk politik på riksnivå samt europeisk och internationell politik än unga som är födda i Sverige. De som är födda i Sverige var i sin tur i större omfattning intresserade av lokal politik.

Unga med funktionsnedsättning uppgav i något mindre utsträckning, än de som inte har någon funktionsnedsättning, intresse för politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder. Unga som inte definierade sig som heterosexuella⁵ var i högre grad intresserade av politik och samhällsfrågor jämfört med heterosexuella unga. Jämför man ungas intresse med utgångspunkt i vilken kommuntyp de bor i hade unga som bor i de tre storstadsregionerna⁶ i

Tabell 4.19 Intresse av politik, samhällsfrågor och vad som händer i andra länder, 16–25 år, 2004, 2006 och 2009. Procent

	Politik			Samhällsfrågor			Vad som händer i andra länder	
	2004	2006	2009	2004	2006	2009	2006	2009
Mycket intresserad	8	8	7	15	15	12	18	12
Ganska intresserad	27	30	27	43	43	38	52	44
Inte särskilt intresserad	38	38	36	34	33	31	24	31
Inte alls intresserad	26	23	29	8	9	18	5	13
Totalt	99	99	99	100	100	99	99	100

Källa: Ungdomsstyrelsen, *Ungdomsenkäten 2004, 2006 och 2009*.

Kommentar 1: På grund av avrundning kan summan anta ett värde mellan 99 och 101.

Kommentar 2: Frågan om intresse för vad som händer i andra länder fanns inte med i 2004 års ungdomsenkät.

störst utsträckning intresse för de tre områdena. Därefter följde unga som bor i större städer,⁷ i lägst grad visade unga som bor i mindre kommuner intresse.⁸

De största skillnaderna finner vi dock mellan unga som har föräldrar som saknar högre utbildning och de med föräldrar som är högtbildade.⁹ Andelen som angav att de är mycket intresserade av de tre frågorna var cirka dubbelt så stor bland de med högtbildade föräldrar (tabell 4.18).

Jämför man resultaten från de tre senaste ungdomsenkäterna ser vi en negativ trend i ungas intresse för politik och samhällsfrågor. Till exempel har andelen som uppger att de inte alls är intresserade av samhällsfrågor och vad som händer i andra länder minst fördubblats mellan 2006 och 2009 (tabell 4.19).

Det finns dock andra studier som visar en positiv utveckling av ungas politiska intresse mätt över längre tid. En analys av de svenska valundersökningarna visar att intresset för politik bland unga i åldern 18–25 år är större idag jämfört med under 1960-talet. Andelen politiskt intresserade i den gruppen var 35 procent 1960 jämfört med 47 procent både vid 2002 och 2006 års mätningar. Den högsta andelen politiskt intresserade unga, 50 procent, uppmättes vid 1976 och 1991 års valundersökningar (Ungdomsstyrelsen 2010).

Inflytande i hemkommunen

Indikator 53

Vilja att vara med och påverka lokalt

Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen

Av unga i åldern 16–25 år angav 39 procent att de var intresserade av att påverka lokalt 2009. Andelen var högre bland unga med högutbildade föräldrar, medan inga övriga skillnader mellan olika grupper av unga framkom av analysen. Andelen som vill vara med och påverka lokalt har minskat sedan 2004.

En stor del av de politiska beslut som rör ungas vardag fattas lokalt i kommunerna. Det är därför viktigt att unga har möjlighet att göra sin röst hörd lokalt. Arbetet med lokalt ungdomsinflytande pågår på olika sätt i kommunerna. Ett sätt att nå ut till och involvera unga i beslutsfattandet i kommunerna är att skapa inflytandeforum för unga. Inflytandeforum kan spela en viktig roll, men möjligheten att påverka lokalt ska gälla alla unga och det finns risk att de kommunala inflytandeforumen främst lockar unga med starkt socialt och kulturellt kapital. Ett litet antal kommuner visar upp verksamheter som strategiskt inkluderar grupper av unga som vanligtvis inte deltar, istället görs oftast generella insatser som riktar sig till hela ungdomsgruppen. Få unga som lever i ett socialt utsatt bostadsområde sitter med i kommunala inflytandeforum.

Bland unga i åldern 16–25 år uppgav 39 procent att de ville vara med och påverka i frågor som rör deras kommun (tabell 4.20). Det finns inga signifikanta skillnader när man jämför kön, åldersgrupper, utrikes och inrikes födda, sexuell läggning, unga med och utan funktionsnedsättning samt i vilken kommutyp man bor i. Det är dock en större andel unga med högutbildade föräldrar som vill vara med och påverka jämfört med unga där båda föräldrarna saknar högre utbildning.

Jämför man resultaten från de tre senaste ungdomsundersökningarna minskade andelen som vill vara med och påverka lokalt från 50 procent 2004 till 40 procent 2006, för att ytterligare minska till 39 procent 2009.

Tabell 4.20 Andel som vill vara med och påverka lokalt, 16–25 år, 2009. Procent

	Totalt	Kön		Ålder		Född		Föräldrarnas studiebakgrund		Funktionsnedsättning	
		Killar	Tjejer	16–19 år	20–25 år	Inrikes	Utrikes	Låg-utbildad	Hög-utbildad	Ja	Nej
Vill vara med och påverka	39	39	39	39	39	38	43	36	45	44	38

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkät 2009.

Kommentar: Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

Orsak till att man inte vill vara med och påverka lokalt

De som i enkäten svarade nej på frågan om de ville vara med och påverka lokalt fick en följdfråga där de skulle ange varför de inte ville vara med och påverka. Flera alternativ kunde anges. Av tabell 4.21 framgår att den klart vanligaste orsaken till att unga inte vill vara med och påverka är att de inte är tillräckligt intresserade, 60 procent uppgav detta. Därefter följde att de inte har tid (28 procent), att de inte tror att det spelar någon roll eftersom de som bestämmer nog inte lyssnar (25 procent) samt att de anser sig kunna för lite om hur man gör för att påverka (23 procent). De orsaker som lägst andel unga uppgav var att de var på väg att flytta från kommunen och annat, 8 respektive 4 procent.

Det är små skillnader mellan hur killar och tjejer svarat, men en något större andel tjejer

än killar angav bristande kunskaper som orsak, att de kan för lite om hur de ska göra. Jämför man olika åldersgrupper är det en större andel 16–19-åringar som angav att de inte är tillräckligt intresserade, medan 20–25-åringarna i större utsträckning angav att de inte har tid eller på väg att flytta från kommunen som orsaker. Att 20–25-åringarna angav dessa förklaringar i högre grad är knappast förvånande, då det kan ses som ett uttryck för att gruppen kommit längre i sitt vuxenblivande än den yngre gruppen.

Mellan unga födda utrikes och unga födda i Sverige och mellan unga med hög- och lågutbildade föräldrar finns det inga signifikanta skillnader, med undantag av att andelen som angav för litet intresse som orsak är klart större bland inrikes födda. Bland unga med funktionsnedsättning är det en större andel som angav att de inte tror att det spelar någon roll

Tabell 4.21 Orsak till att inte vilja vara med och påverka lokalt, 16–25 år, 2009. Procent

	Totalt	Kön		Ålder		Född		Föräldrarnas studiebakgrund		Funktionsnedsättning	
		Killar	Tjejer	16–19 år	20–25 år	Inrikes	Utrikes	Lågutbildad	Högutbildad	Ja	Nej
Inte tillräckligt intresserad	60	60	61	64	57	62	48	65	60	56	61
Har inte tid	28	27	28	24	32	28	30	27	31	26	28
Tror inte det spelar någon roll, de som bestämmer lyssnar nog inte i alla fall	25	26	24	24	26	25	24	25	20	35	24
Kan för lite om hur jag ska göra	23	20	26	24	22	23	22	23	19	29	23
På väg att flytta från kommunen	8	6	9	4	10	8	8	8	10	6	8
Annat	4	5	4	4	4	4	6	4	5	8	4

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkät 2009

Kommentar 1: Flera svarsalternativ kunde anges.

Kommentar 2: Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

eftersom de som bestämmer ändå inte lyssnar på dem, jämfört med unga utan funktionsnedsättning (tabell 4.21). Det finns inga större skillnader mellan i vilken utsträckning man angett olika orsaker om man jämför de kommuntyper som de svarande bor i. Unga som inte definierar sig som heterosexuella angav i signifikant större utsträckning litet intresse och annat som orsaker jämfört med heterosexuella ung.

Över tid har andelarna för de olika skäl som anges som orsak till att man inte vill vara med och påverka legat på ungefär samma nivå. Andelen som angav att de inte är tillräckligt intresserade ökade dock från 52 procent 2004 till 60 procent 2009 (tabell 4.22).

Tabell 4.22 Orsak till att inte vilja vara med och påverka lokalt, 16–25 år, 2004, 2006 och 2009. Procent

	2004	2006	2009
Inte tillräckligt intresserad	52	55	60
Har inte tid	28	27	28
Tror inte det spelar någon roll, de som bestämmer lyssnar nog inte i alla fall	26	24	25
Kan för lite om hur jag ska göra	25	21	23
På väg att flytta från kommunen	8	7	8
Annat	5	5	4

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkät 2004, 2006 och 2009.

Kommentar 1: Flera svarsalternativ kunde anges.

Kommentar 2: Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

Indikator 54

Upplevd möjlighet att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen

Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen

Femton procent av unga i åldern 16–25 år upplever att de har stora möjligheter att föra fram idéer till beslutsfattare. Skillnader mellan olika grupper av unga är obetydliga. Andelen som upplever att de har stora möjligheter att föra fram idéer till beslutsfattare har ökat sedan 2004.

Nära hälften av unga mellan 16 och 25 år uppgav 2009 att möjligheterna att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen är små eller obefintliga. Skillnaderna mellan tjejer och killar är små, liksom mellan utrikes och inrikes födda unga (tabell 4.23). Mellan unga med hög- och lågutbildade föräldrar och mellan unga med och utan funktionsnedsättning finns vissa skillnader, men de är inte statistiskt signifikanta. Vilken kommuntyp man bor i spelar heller inte någon större roll för i vilken utsträckning man upplever möjlighet till påverkan. Däremot upplever unga som inte definierar sig som heterosexuella¹⁰ i högre grad möjlighet att föra fram idéer till kommunala beslutsfattare än heterosexuella.

En mer grundlig analys av det material som redovisades i *Fokus 10 – En analys av ungas infly-*

tande visade att unga som har minst en förälder som är arbetslös eller sjukskriven tror mindre på sina möjligheter att föra fram åsikter. Även unga som har haft svårt att klara sina ekonomiska utgifter tror i lägre grad på sina möjligheter. Unga med upplevd dålig hälsa respektive dålig självkänsla har också lägre tilltro till sina möjligheter att föra fram åsikter. Dessutom har unga som är missnöjda med sin situation i skolan eller på arbetet lägre tilltro än unga som är mer nöjda med sin situation (Ungdomsstyrelsen 2010).

Sett över tid ökade andelen unga som upplever att de har stora eller mycket stora möjligheter att föra fram idéer till kommunala beslutsfattare, från 9 till 15 procent mellan 2004 och 2009 (tabell 4.24).

Tabell 4.23 Andel som upplever att de har möjlighet att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen, 16–25 år, 2009. Procent

	Totalt	Kön		Ålder		Född		Föräldrarnas studiebakgrund		Funktionsnedsättning	
		Killar	Tjejer	16–19 år	20–25 år	Inrikes	Utrikes	Lågutbildad	Högutbildad	Ja	Nej
Stora/mycket stora möjligheter	15	15	15	14	16	15	18	12	17	15	15
Små/inga möjligheter	48	49	48	48	49	49	47	49	51	45	49
Vet inte	36	36	37	38	35	36	36	38	32	40	36
Totalt	99	100	100	100	100	100	101	99	100	100	100

Källa: Ungdomsstyrelsen.

Kommentar 1: På grund av avrundning kan summan anta ett värde mellan 99 och 101.

Kommentar 2: Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

Tabell 4.24 Andel som upplever att de har möjlighet att föra fram idéer till beslutsfattare i kommunen, 16–25 år, 2004, 2007 och 2009. Procent

	2004	2007	2009
Stora/mycket stora möjligheter	9	11	15
Små/inga möjligheter	61	51	48
Vet inte	30	37	36
Totalt	100	99	99

Källa: Ungdomsstyrelsen.

Kommentar: På grund av avrundning kan summan anta ett värde mellan 99 och 101.

Vart unga vänder sig om de vill vara med och påverka lokalt

Ungdomsstyrelsens rapport från 2009, *Lika olika som lika*, visar att det finns en stor efterfrågan bland kommunerna på att finna lämpliga metoder för att kunna organisera och strukturera ungas delaktighet och inflytande. Det gäller såväl att hitta sätt att få genomslag i beslutsfattandet och att nå olika ungdomsgrupper, som att få igång givande samtal mellan politiker och unga (Ungdomsstyrelsen 2009). Vart vänder sig då unga för att påverka lokalt?

Vanligast enligt ungdomsenkäten 2009 var att unga tar personlig kontakt (16 procent angav detta), därefter följde kontakt med medierna, med tjänstemän eller politiker och med politiskt parti eller ungdomsförbund. Drygt hälften, 51 procent, angav att de inte vet vart de ska vända sig, medan 11 procent angav att de inte vill påverka (tabell 4.25). Att andelen som inte vet vart de ska vända sig för att påverka är så stor som hälften ställer lokala beslutsfattare inför utmaningar. Om man som medborgare inte vet vilka vägar som finns för att påverka minskar självklart också möjligheten att öka ungas inflytande i den lokala politiken.

Det är mycket små skillnader mellan vart killar och tjejer väljer att vända sig, men tjejerna vänder sig i något större utsträckning till organiserade ungdomsgrupper jämfört med

killarna. Sett till ålder anger 20–25-åringarna i signifikant större utsträckning personlig kontakt, medier, tjänstemän eller politiker och föreningar eller organisationer som påverkansvägar jämfört med 16–19-åringarna. Mellan utrikes och inrikes födda och mellan unga med och utan funktionsnedsättning råder inga signifikanta skillnader. Det är heller inga betydande skillnader avseende sexuell läggning och vilken kommundyp man bor i. Unga med högutbildade föräldrar angav dock i signifikant större utsträckning att de vänder sig till tjänstemän eller politiker för att påverka jämfört med unga med lågutbildade föräldrar (tabell 4.25).

Sett över tid skedde små förändringar mellan 2004, 2006 och 2009 (tabell 4.26). Dock låg andelen som inte vet vart de ska vända sig runt 50 procent alla tre år. Att andelen som vänder sig till medierna minskade, från 20 till 14 procent mellan 2004 och 2009, kan tyckas märkligt med tanke på den ökade användningen av internet under dessa år. Om unga inte valt att ange internetkontakter under mediealternativet borde de ha hamnat under annat, men det svarsalternativet har inte ökat nämnvärt. Detta stärker bilden från indikatorn som beskriver ungas deltagande i politiska aktiviteter (indikator 51), där andelen unga som uppgav att de chattat/debatterat politik på nätet inte ökade under de undersökta åren.

Tabell 4.25 Till vem eller vart vänder du dig till om du vill vara med och påverka något i din kommun? 16–25 år, 2009. Procent

	Totalt	Kön		Ålder		Född		Föräldrarnas studiebakgrund		Funktionsnedsättning	
		Killar	Tjejer	16–19 år	20–25 år	Inrikes	Utrikes	Lågutbildad	Högutbildad	Ja	Nej
Personlig kontakt/någon jag känner	16	15	16	13	18	15	17	13	15	20	15
Medier (tidning, tv, radio)	14	14	15	12	16	14	15	12	16	15	14
Tjänstemän eller politiker	12	12	13	9	15	13	9	11	18	10	13
Politiskt parti eller ungdomsförbund	11	12	11	10	12	12	10	10	14	9	12
Förening eller organisation	9	9	10	7	11	10	8	9	11	9	10
Organiserad ungdomsgrupp som jobbar med inflytande*	6	5	8	7	6	6	10	6	5	6	6
Annat	5	6	4	4	5	4	6	5	4	7	4
Vet inte	51	50	52	53	49	52	46	54	46	51	51
Vill inte påverka	11	11	10	12	10	11	11	11	13	9	11

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkät 2009.

*Till exempel ungdomsråd eller ungdomsfullmäktige

Kommentar 1: Flera svarsalternativ kunde anges.

Kommentar 2: Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

Tabell 4.26 Vart vänder du dig om du vill vara med och påverka lokalt? 16–25 år, 2004, 2006 och 2009. Procent

	2004	2006	2009
Personlig kontakt	17	16	16
Medier (tidning, tv, radio)	20	15	14
Tjänstemän eller politiker	13	15	12
Politiskt parti eller ungdomsförbund	12	14	11
Förening eller organisation	10	8	9
Organiserad ungdomsgrupp som jobbar med inflytande*	9	7	6
Annat	4	4	5
Vet inte	49	46	51
Vill inte påverka	7	10	11

Källa: Ungdomsstyrelsen, Ungdomsenkät 2004, 2006 och 2009.

*Till exempel ungdomsråd eller ungdomsfullmäktige

Kommentar: Flera svarsalternativ kunde anges.

Inflytande i skola och arbetsliv

Indikator 55

Andel elever som anser sig kunna vara med och bestämma om vad de får lära sig i olika ämnen

Uppgiftslämnare: Skolverket

Knappt hälften, 46 procent, av eleverna i grundskolans årskurs 7–9 samt i gymnasieskolan ansåg 2009 att de får vara med och bestämma om vad de får lära sig. Skillnaderna mellan olika grupper av unga var obetydliga. Andelen har stigit stadigt sedan 1993.

Indikatorn ska belysa det inflytande som elever och föräldrar anser att de har i skolan. Redovisningen baseras på Skolverkets attitydundersökning för grundskola och gymnasieskola som har gjorts vart tredje år. I skollagen anges att elever ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv

del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Skolverkets senaste attitydundersökning, Attityder till skolan 2009, visar att elevernas inflytande har stärkts under de senaste 16 åren (Skolverket 2010a).

Tabell 4.27 Andel elever som anser sig kunna vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket om vad de får lära sig i olika ämnen. Elever i årskurs 7–9 och i år 1–3 i gymnasiet 1993, 1997, 2000, 2003, 2006 och 2009. Procent

	Totalt	Kön		Bakgrund		Förälders högsta utbildning		
		Killar	Tjejer	Svensk	Utländsk	Grundskola	Gymnasieskola	Högskola
1993	25	27	24					
1997	34	35	33					
2000	35	34	35	35	34	35	35	34
2003	37 ± 2	35 ± 3	39 ± 3	37 ± 3	36 ± 5	32 ± 7	38 ± 3	38 ± 4
2006	44 ± 2	43 ± 3	44 ± 3	44 ± 3	42 ± 5	46 ± 8	44 ± 4	43 ± 4
2009	46 ± 2	45 ± 3	46 ± 3	46 ± 3	46 ± 5	51 ± 9	47 ± 4	43 ± 3

Källa: Skolverket, Attityder till skolan.

Kommentar 1: Med svensk bakgrund avses att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda föräldrarna är födda i ett annat land än Sverige.

Kommentar 2: Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, så att om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Kommentar 3: Resultaten från 2003, 2006 och 2009 presenteras i procentuella fördelningar med felmarginall vilken anger hur stor säkerhet de skattade procentandelarna har. Felmarginale visar om skillnaden är tillräckligt stor för att inte betraktas som slumpmässig.

Att elever anser sig ha möjlighet att påverka stöds även i den internationella studien ICCS som genomfördes 2009. De flesta svenska eleverna i årskurs 8 ansåg att skolan tar hänsyn till vad eleverna tycker. Studien visar att andelen svenska elever som anser att skolan tar hänsyn till vad de tycker ligger i nivå med det internationella genomsnittet (Skolverket 2010b).

Sedan 1993 har det skett en ökning av andelen elever som anser att de kan vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket om vad de får lära sig i olika ämnen. Skillnaden mellan 1993 och 2009 motsvarar drygt 20 procentenheter. I likhet med tidigare attitydundersökningar visar 2009 års undersökning att andelen elever som vill kunna påverka vad de får lära sig i olika ämnen är större (62 procent) än andelen elever som upplever att de faktiskt kan påverka (46 procent). Resultaten visar också att det inte finns några större skillnader mellan hur olika elevgrupper bedömer sina möjligheter att kunna påverka. Det är dock vanligare att tjejer vill kunna påverka vad de får lära sig i olika ämnen än att killar vill det (Skolverket 2010a).

Indikator 56

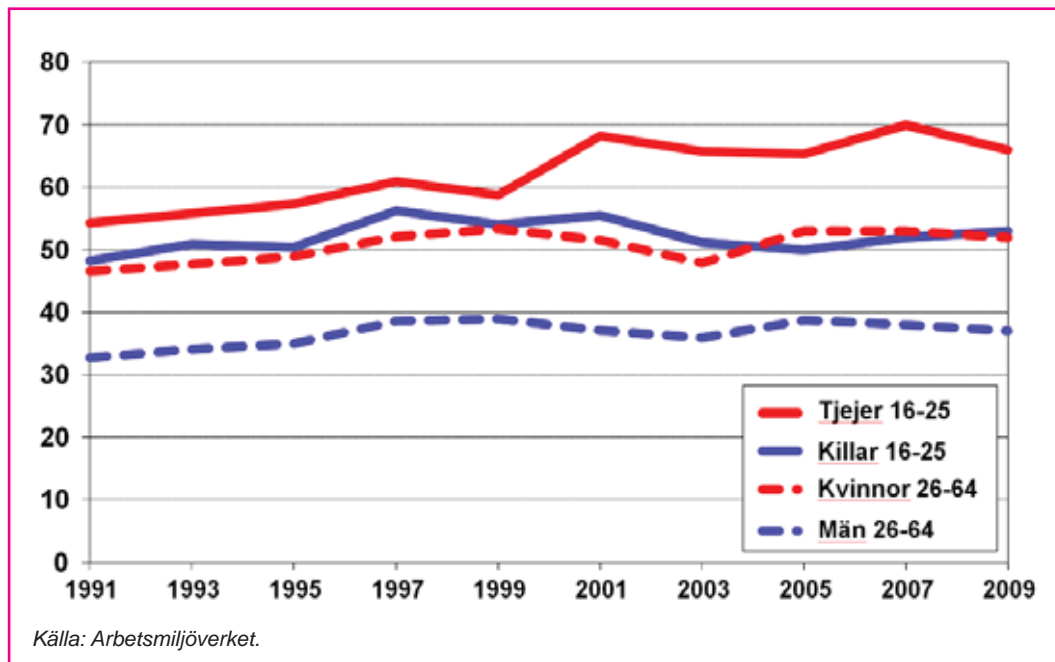
Inflytande i arbetet

Uppgiftslämnare: Arbetsmiljöverket.

Två tredjedelar, 66 procent, av tjejerna i åldern 16–25 år uppgav 2009 lågt inflytande i arbetet jämfört med 53 procent av killarna i samma ålder. Den negativa utvecklingen för tjejerna har avstannat, medan läget fortsätter att vara stabilt för killarna och övriga i arbetskraften.

I figur 4.2 visas andelen som i Arbetsmiljöundersökningen uppger att de har lågt inflytande på sin arbetssituation. Brist på inflytande/egenkontroll, särskilt tillsammans med höga krav, anses öka risken för stressrelaterade besvär. Andelen som har lågt inflytande i arbetet är avsevärt högre för unga än för dem som är över

25 år. Kvinnor, både äldre och yngre, uppger i större utsträckning än män att de har lågt inflytande i arbetet. Under 2000-talet har andelen för tjejer legat på en högre nivå än under tidigare år. Motsvarande iakttagelse finns inte för killar eller för den övriga delen av arbetskraften.

Figur 4.2 Andel som upplever lågt inflytande i arbetet efter kön och ålder, 1991–2009. Procent.

Indikator 57

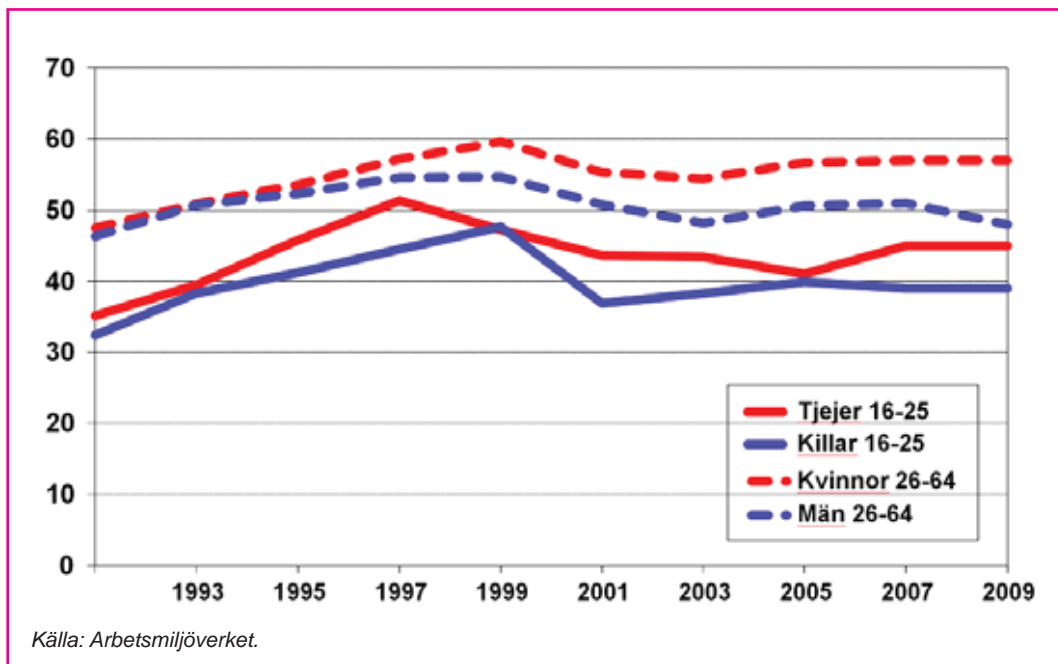
Höga krav i arbetet

Uppgiftslämnare: Arbetsmiljöverket.

Något större andel av tjejerna i åldern 16–25 år, 45 procent, uppgav 2009 höga krav i arbetet jämfört med 39 procent av killarna i samma ålder. Andelen som upplever höga krav har ökat för tjejerna de senaste åren medan läget för killarna har varit oförändrat.

Andelen som i Arbetsmiljöundersökningen angav höga krav i arbetet hade särskilt höga nivåer under andra delen av 1990-talet. Detta gäl-

ler för både tjejer och killar samt för den övriga delen av de sysselsatta. Unga anger i lägre grad än övriga att kraven i arbetet är höga (figur 4.3).

Figur 4.3 Andel som upplever höga krav på arbetet efter kön och ålder, 1991–2009. Procent.

Indikator 58

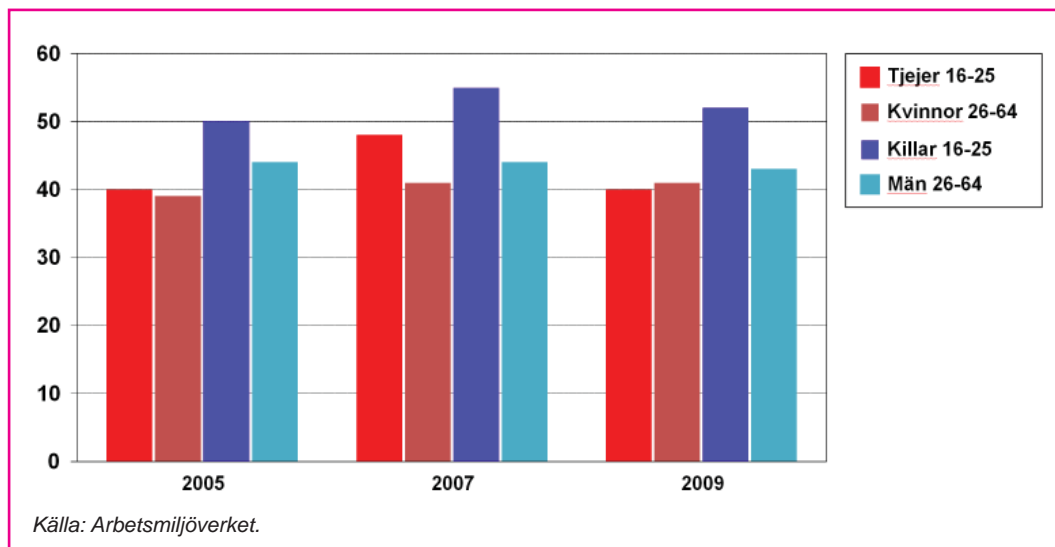
Möjlighet att utvecklas i yrket

Uppgiftslämnare: Arbetsmiljöverket.

Drygt hälften av killarna i åldern 16–25 år, 52 procent, uppgav 2009 att de hade möjlighet att lära nytt och utvecklas i yrket jämfört med 40 procent av tjejerna i samma ålder. Andelen har sjunkit för både tjejer och killar jämfört med 2007.

Framför allt bland män är det vanligare att yngre har möjlighet att lära nytt och utvecklas i yrket (varje vecka) (figur 4.4). Denna andel är något högre för män än för kvinnor, framför allt bland de unga. Enkäten ändrades till undersökningen 2005, vilket innebär att frågan

om lärande och utveckling placerades i ett nytt sammanhang. Detta har sannolikt påverkat hur man svarat och det är därför inte meningsfullt att jämföra uppgifterna i denna fråga med undersökningar gjorda före 2005.

Figur 4.4 Andel som uppger möjlighet att lära sig något nytt och utvecklas i yrket varje vecka efter kön och ålder, 2005, 2007 och 2009. Procent.

Ungdomsstyrelsens reflektioner

Politiskt intresse och aktivitet

Ungas politiska intresse utvecklas positivt, stick i stäv med populära uppfattningar. Jämfört med 1960-talet är en större andel unga i dag intresserade av politik (Ungdomsstyrelsen 2010). Andelen unga som är medlemmar i politiska organisationer har sjunkit sedan början av 1990-talet, men de senaste tio åren har nivån varit relativt stabil. Omkring 3,5 procent av de unga i åldern 16–25 år är medlemmar i en politisk organisation.

Statistiska centralbyrån följer utvecklingen av politiska aktiviteter över tid, men på grund av metodbyte och att statistiken har anpassats till europeisk standard är möjligheterna att göra jämförelser över tid för tillfället mycket begränsade. Den senaste rapporten Medborgerliga aktiviteter 2008–2009 redovisar därför resultat från *Undersökningar av levnadsförhållanden* (ULF) utan några jämförelser över tid (SCB 2011a). I undersökningen speglades intresset för politik genom en fråga om hur man brukar göra när samtal kommer in på politik. Drygt fyra av tio, 42 procent, av samtliga över 16 år svarade att de för det mesta brukar vara med i diskussionen och säga sin åsikt när samtal kommer in på politik.

Det en större andel i åldersgruppen 25–64 år än i gruppen 16–24 år som deltar i samtal om politik. I gruppen 25–64 år anger 46 procent att de brukar delta i politiska diskussioner (SCB 2011a). Bland 16–24-åringar var andelen 40

procent, något högre bland tjejerna jämfört med bland killarna. Skillnaderna mellan de unga och övriga är på inget sätt oroväckande utan snarare högst normala med tanke på att intresse för politik utvecklas med stigande ålder ända fram till 40-årsåldern.

Valdeltagande

Hösten 2010 fick en rekordstor grupp förstagångsväljare, drygt en halv miljon, för första gången rösta i valen till riksdag, kommuner och landsting. De allra flesta tog vara på sin rättighet, förstagångsväljares valdeltagande var högre än på många år, 79 procent. Det innebär en ökning med 3 procentenheter jämfört med valet 2006. Bland samtliga väljare ökade valdeltagandet på motsvarande sätt, från 82 procent vid det föregående valet till 85 procent hösten 2010. Enligt SCB:s valdeltagandeundersökning röstade de yngsta bland förstagångsväljarna i störst omfattning. Av dem som hade fyllt 18 år sedan Europaparlamentsvalet sommaren 2009 röstade hela 84 procent i valet till riksdagen. Stora delar av dem gick på gymnasiet och kunde därmed ta del av de olika arrangemang som skolorna hade inför valet, bland annat Skolvalet. Även om gymnasieeleverna inte deltog i Skolvalet i lika stor omfattning som eleverna på högstadiet så visar statistiken att de allra flesta röstade i det riktiga valet.

Representation

I vilken utsträckning unga nomineras till och väljs in i förtroendevalda församlingar kan ses som tecken på dels hur villiga unga är att ta del av de inflytandemöjligheter som en sådan plats innebär, dels i vilken utsträckning vuxenvärlden är villig att släppa ifrån sig inflytande och makt till unga.

Valet 2010 innebar en kraftig ökning av både invalda och nominerade 18–25-åringar jämfört med valet 2006. En större andel unga män än unga kvinnor nominerades och blev invalda. I riksdagen ökade andelen invalda ledamöter mellan 18 och 25 år från 1,2 procent efter valet 2006 till 2,3 procent efter valet 2010. Andelen invalda ledamöter i samma ålder i landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige ökade också mellan 2006 och 2010 års val, från 1,5 procent till 2,8 procent i landstingsfullmäktige och från 3,1 procent till 4,6 procent i kommunfullmäktige. Jämfört med andelen 18–25-åringar i befolkningen – cirka 10 procent – är unga dock fortfarande underrepresenterade.

Ålderssammansättningen i statens myndighetsstyrelser och kommittéer har följts upp årligen sedan mitten av 1990-talet. Under denna tidsperiod har sammansättningen förändrats mycket lite och andelen ledamöter som är under såväl 30 som 40 år har genomgående varit mycket låg. En knapp procent av ledamöterna i statliga styrelser var under 30 år vid årsskiftet 2007/2008 (Ungdomsstyrelsen 2010).

De politiskt sakkunniga inom regeringskansliet har också en inflytelserik position i det politiska systemet. Uppgifter från regeringskansliet från november 2010 visar att detta är en grupp som i hög grad domineras av yngre personer. Den åldersmässigt dominerande gruppen består av personer mellan 30 och 39 år. Av totalt 86 politiskt sakkunniga på regeringskansliet är 59

personer, 67 procent, i åldern 30–39 år. Nio personer, motsvarande 10 procent, är under 30 år och 5 personer, motsvarande 6 procent, är under 26 år. Bara 3 procent av de politiskt sakkunniga är 50 år eller äldre (Ungdomsstyrelsen 2010).

Dialog med lokala beslutsfattare

Intresset bland de unga att vara med och påverka i olika frågor i sin hemkommun är relativt stort, 39 procent av de unga anger att de vill vara med. Men det är inte alla kommuner som har någon särskild arena för ungdomsinflytande. Enligt den senaste kartläggningen har knappt två tredjedelar av landets kommuner, 63 procent, någon typ av inflytandeforum för unga. De flesta av dessa kan kategoriseras som antingen ungdomsråd, ungdomsfullmäktige, tematiska arbetsgrupper eller dialogforum. Exempel på det sistnämnda är demokratidagar, dialogcafé, framtidsverksstäder och e-forum.

Dessa olika inflytandeforum fyller olika funktioner, men alla har som främsta syfte att öka ungas inflytande och delaktighet samt att tillvarata deras åsikter, intressen och idéer. Till exempel vill ungdomsfullmäktige ge demokratisk skolning, tematiska arbetsgrupper ordnar aktiviteter och arrangemang för unga, ungdomsråd erbjuder möjlighet att påverka kommunala frågor och beslut medan dialogforum vill stärka dialogen mellan unga och politiker (Ungdomsstyrelsen 2010).

Ungdomsstyrelsen lämnade i samband med utredningen *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande* (Ungdomsstyrelsen 2010) förslaget att skolorna ska erbjudas metodstöd i hur man praktiskt kan arbeta med kommunens IKT-baserade medborgardialog som en del av undervisningen i samhällskunskap eller andra lämpliga ämnen.

Den nya IKT-baserade medborgardialogen är en unik möjlighet och samtidigt en pedagogisk utmaning i arbetet med ungas inflytande. De nya formerna av medborgardialog kan kompensera för ungas underrepresentation och svagare ställning på mer traditionella arenor. I takt med att allt fler kommuner utvecklar sina IKT-baserade former för dialog ökar möjligheterna att bjuda in unga till det demokratiska samtalet.

Inflytande i skolan och i arbetet

Knappt hälften, 46 procent, av eleverna i grundskolans årskurs 7–9 samt i gymnasieskolan anser att de får vara med och bestämma om vad de får lära sig. Andelen har stigit stadigt sedan 1993. Redovisningen baseras på Skolverkets attitydundersökning i grundskolan och gymnasieskolan, som har gjorts vart tredje år. En djupare analys av ungas inflytande i skolan som gjordes i *Fokus 10* visar att det fortfarande finns brister i elevernas inflytande över det egna lärandet, samt att det formella elevinflytandet finns men ser ut att ha en relativt marginell roll i skolans vardag. Ett exempel är att endast hälften av de grundskolor som inspekterades 2009 bedömdes uppfylla målen för inflytande och ansvarstagande över eget lärande. Av de gymnasieskolor som inspekterades 2009 bedömdes 68 procent uppfylla existerande mål för elevernas inflytande över den egna utbildningen (Skolinspektionen 2009).

Över hälften av de unga upplever att de har lågt inflytande över sin arbetssituation. Rätten till inflytande på arbetsplatsen är reglerad genom medbestämmandelagen, MBL, och de kollektivavtal och samverkansavtal som har tecknats inom de olika branscherna. Upplevelsen av att ha inflytande på arbetet är dock inte enbart

beroende av de formella vägarna för inflytande. Arbetsplatsens organisering, möjligheten att påverka sin arbetssituation, anställningsformen, stöd från kollegor och chefer är alla viktiga faktorer som bidrar till det upplevda inflytandet. Den fackliga organisationsgraden i Sverige har sjunkit de senaste åren. Framför allt har andelen fackligt anslutna unga sjunkit, från 45 procent 2006 till 27 procent 2008/2009. Det faktiska deltagandet i fackligt arbete är ännu lägre, endast 6 procent av unga kvinnor upp till 25 år, har varit på ett fackmöte det senaste året, vilket kan jämföras med 14 procent bland unga män och 22 procent bland anställda i alla åldrar (Ungdomsstyrelsen 2010).

Det finns två parallella trender för arbetsplatsinflytande som är särskilt värda att uppmärksamma. Den fackliga organiseringen minskar kraftigt bland de unga samtidigt som arbetsplatserna allt oftare tillämpar en organisationsstrategi med en platt organisation. Det är också allt vanligare med en syn att utvecklings- och kvalitetsarbetet bör engagera hela arbetsplatsen. Enskilda medarbetare har fått större befogenheter att ta ansvar för sina arbetsuppgifter samtidigt som det finns andra kanaler för arbetsplatsinflytande vid sidan av fackföreningar, till exempel regelbundna arbetsplatsmöten. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att många unga arbetar inom servicesektorn och inom små tjänsteföretag där arbetsplatskulturen kan avvika från det generella mönstret. Därtill har majoriteten av unga en tidsbegränsad anställning, vilket rimligtvis bidrar till en minskad känsla av samhörighet med arbetsplatsen (Ungdomsstyrelsen 2010).

KAPITEL 5

Arbete och försörjning

Ungas möjlighet till inträde och etablering på arbetsmarknaden är en central fråga för deras tillgång till välfärd och inflytande. Huvudområdet *arbete och försörjning* handlar om ungas etablering i arbetslivet, deras ekonomiska situation och relevanta offentliga stödsystem.

Tema	Nr	Indikator	Variabler	Relation		Tendens	
				Tjejer	Killar		
Arbete och försörjning	59	Antal som betalat inkomstskatt, 2009.					Antalet minskade mellan 2008 och 2009 enligt taxeringsuppgifter 2010.
	60	Antal med pensionsgrundande inkomster och betalda kommunalskatter, 2009.					Antalet med inkomst av anställning minskade medan antalet med inkomst av näringsverksamhet ökade mellan 2008 och 2009.
	61	Studiemedelsbudget, 2010.					De beräknade levnadsomkostnaderna täcktes av studiestödet under perioden 1980–2010 .
	62	Ekonomiskt bistånd, 2009.					Andelen med ekonomiskt bistånd ökade mellan 2007 och 2009.
	63	Ersättning för nedsatt arbetsförmåga, 2010.					I åldersgruppen 16–19 år ökade antalet individer med sjukpenning något bland tjejer. I gruppen 16–24 år ökade andelen med sjuk- och aktivitetsersättningar något.
	64	Ekonomisk standard bland unga med och utan barn, 2010.					Mellan 2001 och 2010 ökade andelen 20–29-åringar med låg ekonomisk standard.
	65	Inkomna ansökningar om betalningsföreläggande, 2010.					Mellan 2006 och 2010 ökade antalet ansökningar om betalningsföreläggande i åldersgruppen 18–25 år.
	66	Antal med skulder som är föremål för indrivning hos Kronofogdemyndigheten, 2010.					Mellan 2006 och 2010 ökade antalet gäldenärer i åldersgruppen 18–25 år.
	67	Ansökan om och verkställande av vräkning, 2010.					Antalet genomförda vräkningar i åldersgruppen 18–25 år minskade mellan 2006 och 2010.
Arbetslöshet och åtgärder	68	Antal i arbetslöshet, deltid-arbetslöshet, timanställning och program, 2010.					Antalet arbetslösa minskade mellan 2009 och 2010.
	69	Antal långtidsarbetslösa, 2010.					Antalet långtidsarbetslösa minskade mellan 2009 och 2010.
	70	Mediantid i arbetslöshet, 2010.					Mediantiden i arbetslöshet ökade mellan 2008 och 2009 och var oförändrad mellan 2009 och 2010.
	71	Långtidsinskrivna arbetslösa, 2010.					Antalet ökade mellan 2009 och 2010.
	72	Andel i arbete eller utbildning efter arbetsmarknadspolitiskt program, 2009.					Andelen unga som fått arbete ökade något mellan 2009 och 2010.

Tema	Nr	Indikator	Variabler	Relation		Tendens	
				Tjejer	Killar		
Företagande	73	Andel företagare, 2008.					Andelen företagare i åldersgruppen 18–30 är låg konstant på 4 procent mellan 2002 och 2008.
	74	Nystartade företag, 2009.					Antalet nystartade företag i åldersgruppen 16–25 är ökade under perioden 2001–2009.
	75	Syn på företagande, 2009.					Viktiga motiv för unga att starta företag är att förverkliga sina idéer och att få arbeta självständigt.
	76	Andel som genom skolan fått en uppfattning om och uppmuntrats att driva företag, 2008.					Andelen ökade med 13 procent under perioden 2003–2008.
	77	Andel som känner till vad som krävs/skulle klara av att starta företag, 2008.					Båda andelarna ökade något under perioden 2006–2008. Men hälften av de unga angav att de inte känner till vad som krävs för att starta ett företag
Boende	78	Unga kvarboende i föräldrahemmet, 2008.					Andelen killar, 20–25 år, som är kvarboende minskade medan andelen kvarboende tjejer i samma ålder ökade under perioden 1998–2008.
	79	Andel med förstahandskontrakt, 2008.					Andelen minskade något under perioden 2003–2008. Förändringen var dock så liten att det inte går att dra några säkra slutsatser.
	80	Ungas boendeutgifter, 2008.					Boendeutgifternas andel av den disponibla inkomsten sjönk något under perioden 1999–2008
	81	Kommuner med brist på bostäder för unga, 2010.					Antalet kommuner som uppger att de har brist på bostäder för unga har ökat kontinuerligt under perioden 1999–2010.
	82	Ungas boende efter boendeform, 2009.					Närmare hälften av samtliga unga i åldersgruppen bor i hyresrätt och har ett eget förstahandskontrakt

Køn	Funktionsnedsättning						
Bakgrund	Sexuell läggning	Tjejerjs situation bättre än killars	Killarjs situation bättre än tjejerjs	Ingen eller liten skillnad mellan tjejer och killar	Positiv tendens	Oförändrad tendens	Negativ tendens
Region	Äldre jämförelsegrupp						
Socioekonomi							

Indikator 59

Antal som betalat inkomstskatt

Uppgiftslämnare: Skatteverket

Andelen unga i åldern 18–25 år som betalar kommunal inkomstskatt minskade mellan taxeringsåren 2009 och 2010, från 82 procent till 77 procent. Killar betalade i genomsnitt mer skatt än tjejer. Den genomsnittliga inbetalda inkomstskatten har dock ökat både för tjejer och för killar.

Inkomstskatten beräknas på den inkomst man får av tjänst och näringsverksamhet. Måttet indikerar hur många som har förvärvsarbete. Indikatorn skiljer inte på heltids-, deltids- eller säsongarbete. Till skattepliktiga ersättningar hör även exempelvis a-kassa, sjukpenning från försäkringskassan och föräldrapenning.

De senaste uppgifterna från skattedatabasen avser taxeringsår 2010 vilket innebär att det är inkomsterna för 2009 som avses. Måtten som har tagits fram för att indikera inkomstnivåer är kommunal inkomstskatt, pensionsgrundad inkomst av anställning samt pensionsgrundad inkomst av näringsverksamhet (annat förvärvsarbete). Pensionsgrundad inkomst är lika med lön minus vissa avdrag i deklarationen samt minus allmän pensionsavgift av anställning.

För kommunal inkomstskatt finns det skillnader i skatteskalorna mellan olika kommuner och för pensionsgrundad inkomst räknas inte

inkomster över 7,5 basbelopp. Till skillnad mot föregående år har både antal och andelar personer som betalat inkomstskatt minskat medan den genomsnittliga inbetalda inkomstskatten har ökat både för tjejer och för killar. Det indikerar att antal personer som arbetar har minskat samtidigt som de tjänar mer än tidigare.

I gruppen 18–25 år betalade totalt 755 831 personer kommunal inkomstskatt taxeringsåret 2010, baserat på inkomster under 2009 (tabell 5.1). Av tjejerna betalade 77 procent kommunal inkomstskatt och av killarna betalade 76 procent, vilket innebär en minskning i andel hos båda könen jämfört med taxeringsåret 2009. Killarna tjänade mer än tjejerna och betalade i genomsnitt 57 449 kronor i kommunal inkomstskatt, jämfört med 41 981 kronor bland tjejerna. Totalt betalade gruppen unga i genomsnitt 49 852 kronor i kommunal inkomstskatt.

Tabell 5.1 Kommunal inkomstskatt, 18–25 år, taxeringsåren 2008–2010

Kön	Taxeringsår 2008			Taxeringsår 2009			Taxeringsår 2010		
	Antal	Andel	Medelbelopp	Antal	Andel	Medelbelopp	Antal	Andel	Medelbelopp
Tjejer	360 448	81	24 186 kr	374 001	82	38 466 kr	371 205	77	41 981 kr
Killar	374 015	80	45 210 kr	389 238	82	53 723 kr	384 626	76	57 449 kr
Totalt	734 463	80	34 892 kr	763 239	82	46 247 kr	755 831	77	49 852 kr

Källa: Skatteverket.

Kommentar: Andel = antal som betalat skatt/antal i befolkningen enligt SCB.

Indikator 60

Antal med pensionsgrundande inkomster och betalda kommunalskatter

Uppgiftslämnare: Skatteverket

Genomsnittet för ungas inkomster ökade mellan taxeringsåren 2009 och 2010. Andelen bland killar och tjejer som hade pensionsgrundande inkomster var ungefär lika stor, 75 procent bland killarna och 76 procent bland tjejerna i åldern 18–25 år. Killarnas medelinkomst var dock högre. De taxerade inkomsterna av näringsverksamhet bland unga ökade också under samma period.

Skillnaderna i betald inkomstskatt kan, förutom var man bor, exempelvis bero på olika omfattning av arbetstid (heltids-, deltid- eller säsongarbete). Lönenivåerna skiljer sig generellt åt mellan olika län, vilket troligen också gäller för unga. Även a-kassa, sjukpenning från försäkringskassan och föräldrapenning räknas som pensionsgrundande inkomst och skattepliktiga ersättningar.

Totalt hade ungdomsgruppen i genomsnitt 170 602 kronor i pensionsgrundad inkomst av anställning taxeringsåret 2010, en ökning med 7 procent jämfört med taxeringsåret 2009. Totalt 739 717 unga i gruppen 18–25 år hade en pensionsgrundad inkomst av anställning taxeringsåret 2010 (tabell 5.2).

Killarna hade i genomsnitt 192 002 kronor i pensionsgrundad inkomst av anställning, medan tjejerna i genomsnitt hade 148 472 kronor (tabell 5.3).

Tabell 5.2 Pensionsgrundande inkomst av anställning och av näringsverksamhet, 18–25 år, taxeringsåret 2010

Ålder	Inkomst av anställning			Inkomst av näringsverksamhet		
	Antal	Andel	Medelbelopp	Antal	Andel	Medelbelopp
18	90 383	68	126 647 kr	1 211	0,9	80 184 kr
19	88 840	66	139 082 kr	1 587	1,2	80 115 kr
20	91 301	72	149 770 kr	2 007	1,6	90 491 kr
21	91 976	74	160 704 kr	2 458	2,0	93 224 kr
22	91 708	78	173 759 kr	2 756	2,3	99 778 kr
23	92 437	78	189 942 kr	3 124	2,6	102 298 kr
24	95 439	82	203 492 kr	3 542	3,0	94 434 kr
25	97 633	86	215 354 kr	3 963	3,5	99 074 kr
Totalt	739 717	75	170 602 kr	20 648	2,1	94 764 kr

Källa: Skatteverket.

Kommentar: Andel = Antal som betalat skatt/antal i befolkningen enligt SCB.

En större andel killar än tjejer bedrev näringsverksamhet. Killarna hade i genomsnitt 103 347 kronor i pensionsgrundad inkomst av näringsverksamhet, jämfört med 79 183 kronor bland tjejerna. Den genomsnittliga inkomsten för pensionsgrundad näringsverksamhet var 94 764 kronor taxeringsåret 2010, en ökning med 7 procent jämfört med 2009 (tabell 5.4).

Tabell 5.3 Pensionsgrundande inkomst av anställning efter kön, 18–25 år, taxeringsår 2008–2010

Kön	Taxeringsår 2008			Taxeringsår 2009			Taxeringsår 2010		
	Antal	Andel	Medelbelopp	Antal	Andel	Medelbelopp	Antal	Andel	Medelbelopp
Tjejer	353 370	79	117 966 kr	372 053	81	137 261 kr	363 653	76	148 472 kr
Killar	365 566	78	155 287 kr	389 362	82	180 452 kr	376 064	75	192 002 kr
Totalt	718 936	79	136 943 kr	761 415	81	159 347 kr	739 717	75	170 602 kr

Källa: Skatteverket

Kommentar 1: Pensionsgrundande inkomst av anställning = Pensionsgrundande inkomst av anställning + pensionsgrundande inkomst av annat förvärv.

Kommentar 2: Andel = Antal som betalat skatt/antal i befolkningen enligt SCB.

Tabell 5.4 Pensionsgrundande inkomst av näringsverksamhet efter kön, 18–25 år, taxeringsår 2008–2010

Kön	Taxeringsår 2008			Taxeringsår 2009			Taxeringsår 2010		
	Antal	Andel	Medelbelopp	Antal	Andel	Medelbelopp	Antal	Andel	Medelbelopp
Tjejer	5 219	1,2	74 178 kr	5 948	1,3	75 181 kr	7 334	1,5	79 183 kr
Killar	9 926	2,1	91 131 kr	10 784	2,3	96 341 kr	13 314	2,6	103 347 kr
Total	15 145	1,7	85 289 kr	16 732	1,8	88 819 kr	20 648	2,1	94 764 kr

Källa: Skatteverket.

Kommentar: Andel = Antal som betalat skatt/antal i befolkningen enligt SCB.

Tabell 5.5 Pensionsgrundande inkomst av anställning och av näringsverksamhet efter region, 18–25 år, taxeringsår 2010

Län	Inkomst av anställning			Inkomst av näringsverksamhet		
	Antal	Andel	Medelbelopp	Antal	Andel	Medelbelopp
Stockholms län	167 945	84	177 823 kr	6 938	3	100 076 kr
Uppsala län	31 108	75	159 449 kr	877	2	106 898 kr
Södermanlands län	18 970	72	175 523 kr	521	2	96 489 kr
Östergötlands län	35 369	72	162 217 kr	955	2	94 102 kr
Jönköpings län	28 327	77	177 965 kr	826	2	96 792 kr
Kronobergs län	15 748	79	173 044 kr	415	2	95 457 kr
Kalmar län	17 767	74	169 622 kr	497	2	99 834 kr
Gotlands län	4 223	69	157 840 kr	215	4	82 847 kr
Blekinge län	10 761	71	170 925 kr	314	2	97 019 kr
Skåne län	96 838	73	166 006 kr	3 458	3	92 130 kr
Hallands län	22 091	73	176 342 kr	687	2	102 977 kr
Västra Götalands län	133 222	78	173 527 kr	4 089	2	97 492 kr
Värmlands län	19 827	70	165 543 kr	506	2	96 096 kr
Örebro län	22 442	75	166 897 kr	510	2	98 221 kr
Västmanlands län	18 653	73	176 017 kr	459	2	101 180 kr
Dalarnas län	19 563	71	175 473 kr	525	2	88 614 kr
Gävleborgs län	19 790	72	173 294 kr	469	2	107 428 kr
Västernorrlands län	16 991	74	174 081 kr	401	2	96 887 kr
Jämtlands län	9 789	76	163 992 kr	357	3	99 928 kr
Västerbottens län	25 039	80	157 409 kr	444	1	69 838 kr
Norrbottnens län	19 178	74	175 815 kr	453	2	85 342 kr
Totalt	757 910	77	171 079 kr	23 916	2	97 003 kr

Källa: Skatteverket

Kommentar 1: Pensionsgrundande inkomst av anställning = pensionsgrundande inkomst av anställning + pensionsgrundande inkomst av annat förvärv.

Kommentar 2: Andel = antal som betalat skatt/antal i befolkningen enligt SCB.

Indikator 61

Studiemedelsbudget

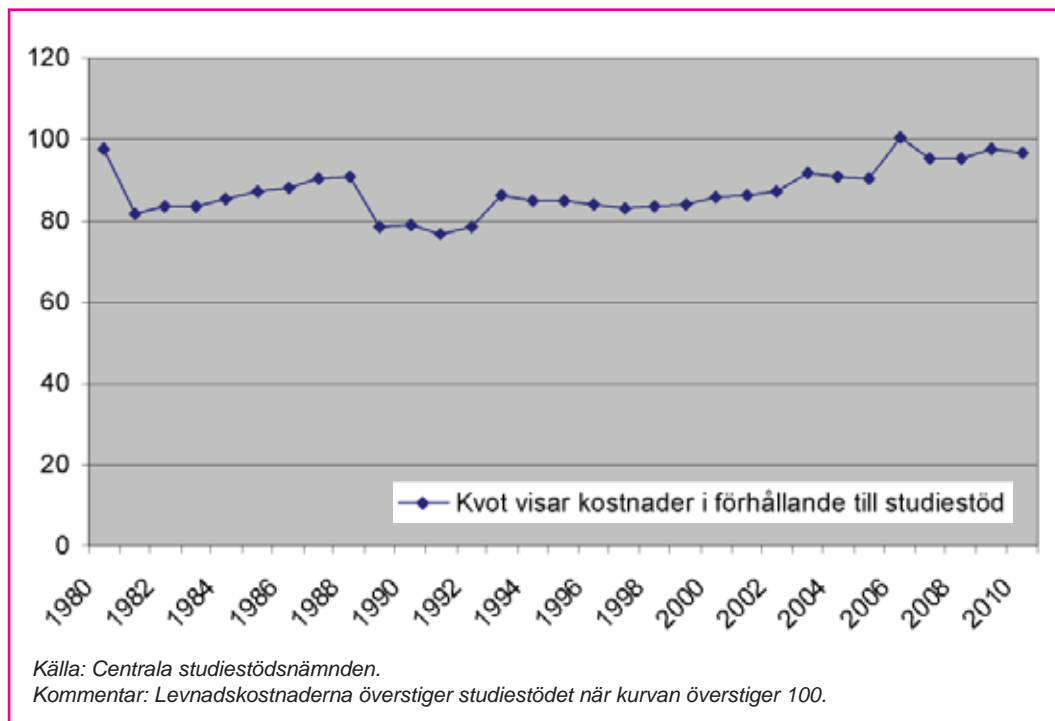
Uppgiftslämnare: Centrala studiestödsnämnden

Centrala studiestödsnämndens beräkningsmodell visar att studiestödet täckte studenternas beräknade kostnader under hela perioden 1980–2010. Den visar även att studiestödet relativt ökade mer än vad kostnaderna gjorde mellan 2009 och 2010.

Centrala studiestödsnämndens beräkningar av ungas levnadsvillkor är grundad på en generell nivå av studiestöd och på kostnader som årligen räknas fram av Konsumentverket.¹ Redovisningen är en tidsserie som presenteras som en linje i ett diagram. Linjen visar kvoten mellan studiestöd och kostnader. Om linjen är under

100 är studiestödet högre än kostnaderna och om linjen är över 100 är kostnaderna högre än studiestödet.

Kostnadsnivån utgår från en relativt låg nivå för en ensamstående person enligt Konsumentverkets beräkningar² och kostnaderna är valda på samma sätt som tidigare år. En person ska

Figur 5.1 Studiemedelsbudget, levnadskostnader i förhållande till studiestödet, samtliga studiemedelstagare hos CSN, 1980–2010. Kvot.

enligt Konsumentverket klara sig på denna kostnadsnivå, men det finns inga utrymmen för exempelvis sjukvård, semester eller sparande. Boendeformen är lägenhet utan kostnader för trädgård eller reparationer. Kollektiva resor och fackavgifter är inte heller medräknade. Centrala studiestödsnämndens beräkning utgår från en lägenhet med ett rum och kök.³

Centrala studiestödsnämnden har kommit fram till att det finns problem med att jämföra studiemedelbeloppen, som beräknas per vecka, med både utgifter och inkomster som oftast anges som månadsbelopp. Därför har CSN i sin beräkningsmodell räknat om studiestödet till ett månadsbelopp istället för ett fyraveckorsbelopp.⁴ Revidering av tidsserien har skett för hela perioden 1980–2010 och visar att de beräknade levnadsomkostnaderna har täckts av studiestödet under perioden (figur 5.1). Den tidigare beräkningsmodellen (se Ungdomsstyrelsen 2009b) visade att studiestödet inte täckte studenternas kostnader fullt ut.

Figur 5.1 visar utvecklingen från 1980 och framåt, men det är lättare att jämföra utvecklingen om man utgår från 1993 eftersom indikatorn har haft snarlika underlag för kostnaderna under denna tidsperiod. Under perioden har de så kallade gemensamma kostnaderna⁵ ökat löpande. Ökningen har dock inte varit lika markant som för hyror, hushållsel och mat, som ingår i de individuella kostnaderna.

Kvoten i det nya diagrammet visar att utrymmet mellan studiestöd och kostnader ökade med 0,9 procentenheter 2010 i jämförelse med 2009, på grund av att studiestödet har ökat relativt mer än vad kostnaderna har ökat. Under 2010 fick en heltidsstuderande med studiebidrag och studielån 356 kronor mer för en månads studier

jämfört med 2009. För 2010 är kvoten 97 medan den för 2009 var 98.

Den första kostnadstypen i Konsumentverkets beräkning är elkostnaden och den fördubblades under 2000-talet fram till 2006 och har därefter haft en både relativ och faktisk kostnadsökning fram till och med 2009. Under 2010 skedde endast en marginell ökning. Elen beräknades då på en förbrukning av 180 KWh, mot det tidigare 150 KWh, vilket gav en högre elkostnad i budgeten.

Den andra kostnadstypen i Konsumentverkets beräkning är individuella kostnader och den tredje är hushållskostnader. Vid analys av dessa två kostnadstyper framkommer att de i jämförelse med el- och hyreskostnaderna har haft mindre ökning under årens lopp. Individuella kostnader har ökat med 200 kronor eller 6 procentenheter och hushållskostnaderna är oförändrade. Konsumentverkets individuella kostnader är indelade efter ålder och kön samt om alla måltider äts hemma, om man tar med en matlåda eller om lunchen äts på annan plats fem dagar i veckan. I CSN:s beräkning har individuella kostnader valts utifrån ett genomsnitt av man och kvinna, i åldern 18–30 år, samt att alla måltider äts hemma eller att man tar med en matlåda. Utifrån CSN:s beräkning av hushållskostnader har vi valt ett enpersonshushåll i en medelstor stad.

Hyreskostnader är den fjärde och sista kostnadstypen i beräkningen. Hyreskostnaderna har tagit en allt större andel av hushållens totala kostnader under de senaste fem åren och ökade under 2010 med 2 procentenheter. Även ränteläget har vissa år påverkat boendekostnaden uppåt.

Indikator 62

Ekonomiskt bistånd

Uppgiftslämnare: Socialstyrelsen

Drygt 9 procent av unga i åldern 18–24 år fick ekonomiskt bistånd 2009. Andelen var något högre bland tjejer än bland killar. Unga födda utrikes är kraftigt överrepresenterade bland biståndstagarna. Andelen unga med ekonomiskt bistånd har ökat jämfört med 2008.

Under 2009 fick 4,5 procent av befolkningen ekonomiskt bistånd jämfört med drygt 9 procent i åldersgruppen 18–24 år. Unga och utrikesfödda är kraftigt överrepresenterade bland biståndstagarna, vilket bland annat förklaras av deras svagare förankring på arbetsmarknaden. Åldersgruppen 18–29 år stod för 42 procent av det totala antalet vuxna biståndstagare 2009. Ungefär hälften av alla vuxna biståndstagare var utrikesfödda (Socialstyrelsen 2011).

Långvarigt biståndsmottagande (minst tio månader) är vanligast bland unga i åldern 18–19 år. I denna åldersgrupp hade 2,9 procent av alla långvarigt bistånd. Även här fanns stora skill-

nader mellan utrikesfödda, 19 procent, och inrikesfödda, 1 procent. En stor del, 40 procent, av de unga utrikesfödda som har långvarigt bistånd är flyktingar (Socialstyrelsen 2011).

Jämfört med 2007 och 2008 ökade andelen unga (19–25 år) biståndsmottagare 2009, men nivån är lägre än under 2004–2006. Bland 19–25-åringar var andelen med ekonomiskt bistånd ungefär tre gånger så hög bland utrikesfödda som bland inrikesfödda 2009 (tabell 5.6).

De regionala skillnaderna är stora, högst är andelen biståndsmottagare i Södermanland och lägst är den i Stockholms län (tabell 5.7). Bland utrikesfödda är andelen högst i Västernorrland.

Tabell 5.6 Andel som själva fått, eller bor i hushåll som fått, ekonomiskt bistånd inklusive introduktionsersättning efter kön och bakgrund, 19–25 år, 2004–2009. Procent

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tjejer						
Födda i Sverige	7,1	8,3	7,4	6,5	6,3	6,9
Födda utomlands	31,9	24,8	23,3	21,6	21,0	21,5
Totalt	10,7	10,7	9,9	8,8	8,7	9,3
Killar						
Födda i Sverige	6,6	7,4	6,7	5,8	5,7	6,3
Födda utomlands	31,9	25,7	25,1	22,9	21,0	21,6
Totalt	9,9	9,9	9,3	8,3	8,0	9,1

Källa: Socialstyrelsen, Registret över ekonomiskt bistånd.

Kommentar: Alla biståndstagare ingår. För år 2004 saknades data från Munkfors, Norberg och Ludvika. Dessa kommuner har istället fått skattade värden (schablonvärde från 2003). Det befolkningsantal som andelen biståndstagare är beräknat utifrån avser antalet personer den 31 december respektive kalenderår.

Tabell 5.7 Andel som själva fått eller bor i hushåll som fått ekonomiskt bistånd inklusive introduktionsersättning efter kön, bakgrund och län, 19–25 år, 2009. Procent

Län	Födda i Sverige		Födda utomlands	
	Tjejer	Killar	Tjejer	Killar
Stockholm	4,1	4,3	14,2	13,8
Halland	4,8	4,9	14,9	15,7
Uppsala	5,1	5,4	17,4	20,4
Kronoberg	5,6	6,1	27,6	28,5
Skåne	6,0	5,8	19,0	19,0
Blekinge	7,0	6,9	22,7	18,5
Västra Götaland	7,2	7,1	24,3	23,9
Västerbotten	7,4	8,7	25,4	34,2
Jönköping	7,7	7,2	25,3	26,0
Kalmar	7,8	7,7	26,2	27,7
Örebro	8,4	8,7	27,8	30,5
Östergötland	8,5	7,3	33,4	28,1
Jämtland	8,7	8,3	29,0	22,7
Värmland	9,5	9,2	26,4	25,7
Gotland	9,9	8,4	21,4	29,7
Norrbottn	10,0	8,7	29,5	28,6
Västernorrland	10,3	9,8	41,4	41,6
Västmanland	11,3	10,6	36,7	31,5
Dalarna	11,3	10,7	39,2	38,3
Gävleborg	12,5	11,0	39,6	36,9
Södermanland	13,4	13,2	41,2	38,8
Riket	6,9	6,9	21,5	21,6

Källa: Socialstyrelsen, Registret över ekonomiskt bistånd.

Kommentar: Länen är rangordnade efter inrikesfödda tjejer.

Indikator 63

Ersättning för nedsatt arbetsförmåga

Uppgiftslämnare: Försäkringskassan

Under 2010 fick drygt 19 000 tjejer och närmare 19 000 killar i åldern 16–24 år sjukpenning och/eller aktivitetsersättning någon gång under året. Den genomsnittliga dag ersättningen har ökat för de flesta åldersgrupperna sedan 2008, med undantag för åldersgruppen 16–19 år där ersättningen har minskat sedan 2008.

Indikatorn ersättning för nedsatt arbetsförmåga visar hur stor del av befolkningen som någon gång under året haft sjukpenning och/eller haft sjuk- och aktivitetsersättning. Den visar också hur många som nybeviljats sjuk- och aktivitetsersättning per 1 000 registrerade försäkrade.

Om en person har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom kan denna vara berättigad till *sjukpenning*.⁶ För anställda betalas ersättningen ut från dag 15 i sjukfallet, de första 14 dagarna består av en karensdag samt en sjuklö-

neperiod som betalas ut av arbetsgivaren.⁷ För till exempel arbetslösa och föräldralediga kan ersättningen från Försäkringskassan betalas ut tidigare. Ersättningen är knappt 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten upp till 7,5 prisbasbelopp. Högsta möjliga sjukpenning per dag 2010 var 676 kronor.

Personer i åldern 19–29 år kan beviljas *aktivitetsersättning (A)* om de har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom med minst en fjärdedel. Aktivitetsersättningen är alltid tidsbegräns-

Tabell 5.8 Antal per 1 000 registrerade försäkrade som någon gång under år 2010 nyttjat minst en förmån inom sjukförsäkringen

	(16–) 19 år	20–24 år	25–29 år	30–64 år
Enbart sjukpenning				
Kvinnor	1	35	84	121
Män	2	26	40	74
Samtliga	2	31	62	97
Enbart SA				
Kvinnor	20	25	26	129
Män	26	28	25	84
Samtliga	23	26	26	106
Sjukpenning och/eller SA				
Kvinnor	7	59	109	236
Män	9	54	65	152
Samtliga	8	57	86	194

Källa: Försäkringskassan.

Kommentar: Det finns skillnader mellan sjukpenning och sjuk- och aktivitetsersättning avseende vilken som är den lägsta ålder som en person kan beviljas ersättning. För Enbart sjukpenning och Sjukpenning och/eller SA anges därför antal per 1 000 för åldersgruppen 16–19 år, medan det för Enbart SA anges för åldersgruppen 19 år.

sad. Personer som på grund av en funktionsnedsättning ännu inte har avslutat sin utbildning på grundskole- eller gymnasienivå har även rätt till aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång.

Personer i åldern 30–64 år kan beviljas *sjukersättning (S)* om arbetsförmågan bedöms vara stadigvarande nedsatt på grund av sjukdom med minst en fjärdedel. Sjukersättning beviljas tills vidare.

Sjuk- och aktivitetsersättning (SA) kan betalas ut i form av inkomstrelaterad ersättning och/eller garantiersättning, där den senare betalas ut till mottagare som har haft låga eller inga

inkomster. För sjukersättning var garantiersättningen 8 480 kronor per månad under 2010. För aktivitetsersättning varierar storleken med bland annat ålder och motsvarade som lägst 7 420 kronor per månad 2010.

Unga som använt sjukförsäkringen någon gång under 2010

Under 2010 fick drygt 19 000 tjejer och närmare 19 000 killar i åldern 16–24 år sjukpenning och/eller aktivitetsersättning någon gång under året. Detta motsvarar att 36 tjejer och 33 killar per 1 000 registrerade försäkrade⁸ i åldersgruppen fick sjukförsäkringen i någon form.

Figur 5.2 Genomsnittlig dag ersättning för personer med sjukpenning, omräknat till 2010 års prisnivå, 2003–2010. Kronor.

För personer i åldern 30–64 år hade 236 kvinnor och 152 män per 1 000 registrerade försäkrade använt sjukförsäkringen någon gång under 2010 (tabell 5.8).

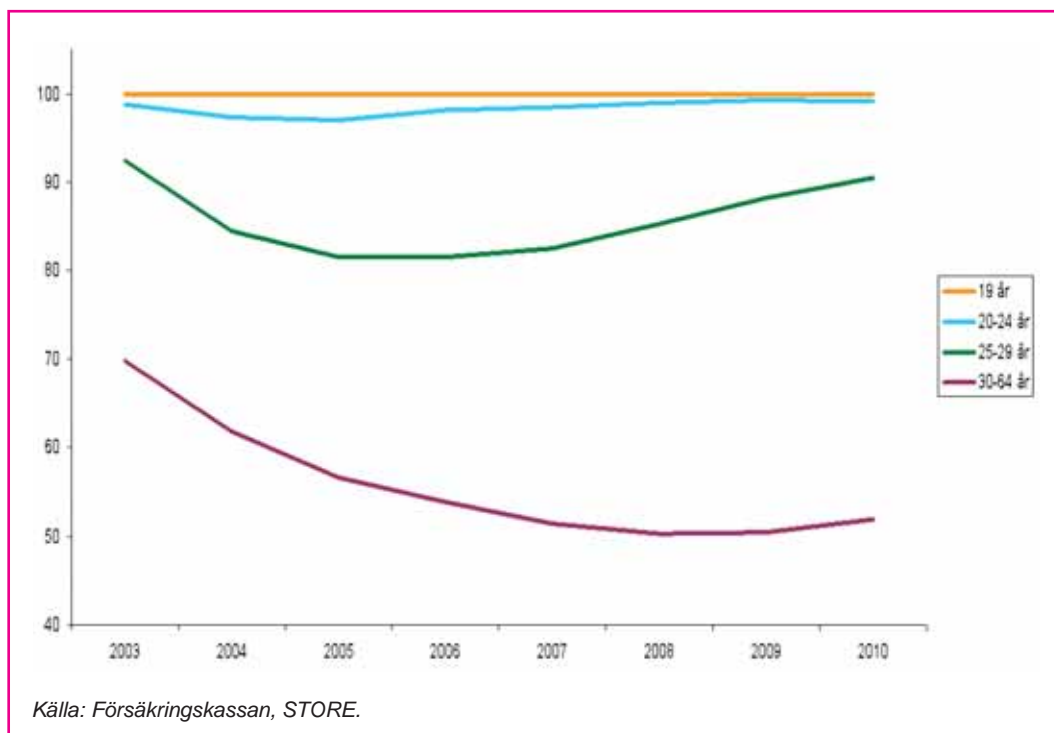
Ersättningsnivåer

Den genomsnittliga ersättningen per dag för personer med sjukpenning var 2010 som lägst för personer i åldern 16–19 år, där den genomsnittliga dagersättningen var 322 kronor (figur 5.2). För personer i åldern 30–64 år var motsvarande dagersättning 506 kronor.

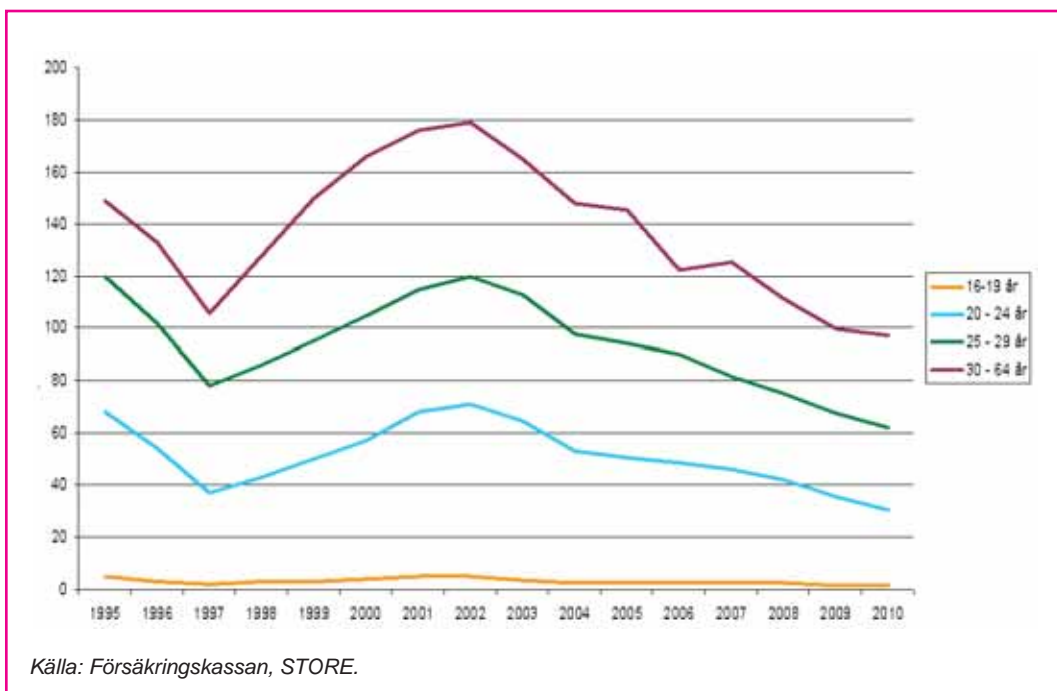
Den genomsnittliga dagersättningen (omräknat till 2010 års prisnivå) har ökat för de flesta åldersgrupperna sedan 2008, med undantag för

åldersgruppen 16–19 år där ersättningen har minskat sedan 2008. Detta beror bland annat på att andelen arbetslösa sjukskrivna ungdomar har ökat sedan 2008.⁹

Det är vanligt att unga med aktivitetsersättning har ersättning på grundnivå, antingen enbart eller i kombination med inkomstrelaterad ersättning (figur 5.3). I ålderskategorierna 19 år samt 20–24 år fick i stort sett alla ersättning på garantinivå och andelen har varit relativt konstant sedan 2003. För åldersgruppen 30–64 år har andelen mottagare med ersättning på garantinivå sjunkit sedan 2003 och motsvarade drygt 50 procent 2010.

Figur 5.3 Andel av mottagarna i december med ersättning på garantinivå (enbart garantinivå eller i kombination med inkomstrelaterad ersättning), 2003–2010. Procent.

Figur 5.4 Antal som nyttjat sjukpenning någon gång under året per 1 000 registrerade försäkrade, fördelat på åldersgrupp, 1995–2010.

Skillnader i ersättningsnivåer mellan unga och äldre i sjukförsäkringen speglar skillnader i arbetsinkomster mellan olika åldersgrupper. För sjuk- och aktivitetsersättning spelar det även in att det är vanligare bland yngre att inte ha etablerat sig på arbetsmarknaden (det vill säga som saknar en sjukpenninggrundande inkomst) och som därmed enbart får ersättning på garantinivå. Unga som får ersättning på garantinivå riskerar att även som äldre fastna på denna lägsta nivå om de blir kvar i sjukförsäkringen.

Förändring över tid

Antal per 1 000 försäkrade som fått sjukpenning någon gång under året var som allra flest 2002, men har därefter minskat för alla åldersgrupper (figur 5.4). Åldersgruppen 16–19 år har lägst antal per 1 000 som fått sjukpenning någon gång under 2010, vilket bland annat kan förklaras av att det är få personer i denna åldersgrupp som har en sjukpenninggrundande inkomst och som därmed är berättigade till sjukpenning om de blir sjuka. En förutsättning för att vara berättigad till sjukpenning är att en person under ett år ska tjäna minst 24 procent av prisbasbeloppet (omkring 10 000 kronor 2010).

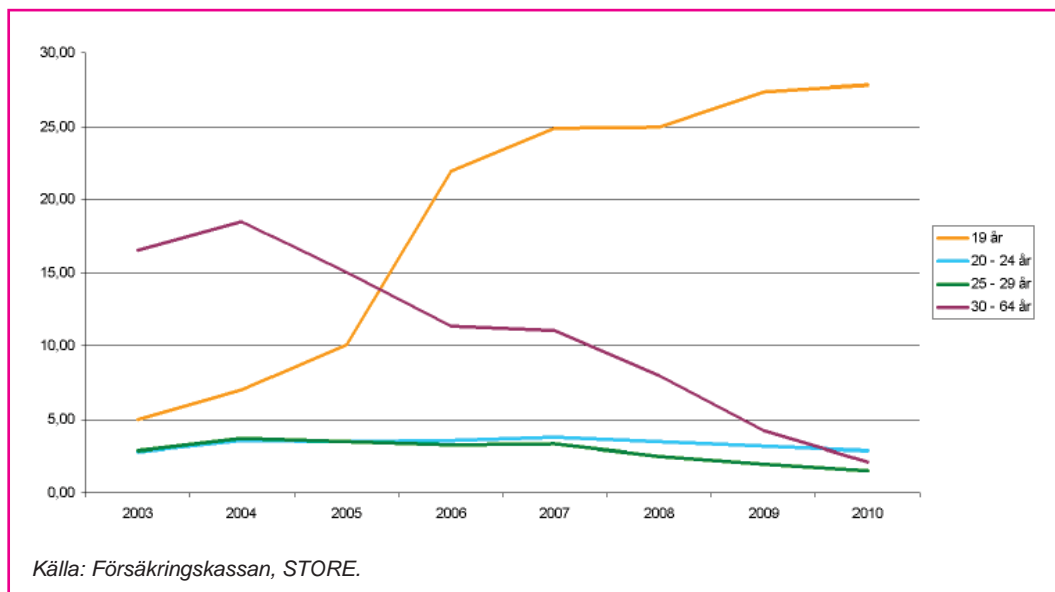
Utvecklingen över tid påverkas bland annat av regelförändringar som har skett under tidsperioden. Till exempel utökades sjuklöneperioden från 14 till 28 dagar 1997, vilket delvis kan förklara minskningen det året.

De yngre åldersgrupperna har flest antal nybeviljade sjuk- och aktivitetsersättningar per 1 000 registrerade försäkrade.¹⁰ År 2010 hade 19-åringarna samt 20–24-åringarna totalt 28 respektive 3 nybeviljanden per 1 000 och år (figur 5.5). Motsvarande antal för åldersgruppen 30–64 år är 2 stycken. Antal nybeviljanden har varit relativt konstant för åldersgrupperna 20–24 år samt 25–29 år sedan 2003, medan det för åldersgruppen 30–64 år har skett en kraftig minskning under samma tidsperiod.

Den vanligaste orsaken för åldersgruppen 19 år att beviljas aktivitetsersättning är på grund av förlängd skolgång, vilken motsvarade omkring

84 procent av alla nybeviljanden för åldersgruppen 2010. Möjligheten att få aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång infördes 2003, vilket bland annat förklarar den kraftiga ökningen för denna åldersgrupp därefter.¹¹ Aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång beviljas till exempel till ungdomar som går i särskola.

Antal unga med sjuk- och aktivitetsersättning (förtidspension/sjukbidrag före 2003) i december per 1 000 registrerade försäkrade har ökat under större delen av 2000-talet (figur 5.6). År 2010 hade 23 av 1 000 registrerade i åldersgrupperna 19 år samt 20–24 år aktivitetsersättning. Medan antalet per 1 000 har ökat bland unga under tidsperioden har däremot antalet i åldersgruppen 30–64 år minskat sedan mitten av 2000-talet. År 2010 hade 98 personer i åldern 30–64 år sjukersättning per 1 000 registrerade försäkrade.

Figur 5.5 Antal nybeviljade sjuk- och aktivitetsersättningar per 1 000 registrerade försäkrade efter åldersgrupper, 2003–2010.

Figur 5.6 Antal med sjuk- eller aktivitetsersättning i december per 1 000 registrerade försäkrade efter åldersgrupper, 1995–2010.

Indikator 64

Ekonomisk standard bland unga med och utan barn

Uppgiftslämnare: Försäkringskassan

Andelen unga med låg ekonomisk standard har ökat sedan 2009 och var 20,1 procent bland 13–17-åringar och 30,6 procent bland 18–25-åringar. Andelen var betydligt högre bland unga födda utrikes jämfört med bland unga födda i Sverige. Bland ensamstående unga med barn var andelen 74,7 procent.

Denna indikator beskriver utvecklingen över tid av ekonomisk standard bland barn och unga i åldern 13–25 år. Med ekonomisk standard menas här hushållets disponibla inkomst justerat för försörjningsbörda.¹² Redovisningen görs efter tre bakgrundsvariabler:

1. åldersklass (barn 13–17 år eller unga 18–25 år)
2. hushållstyp
3. född i Sverige eller utlandet.

I denna del görs genomgående åtskillnad mellan å ena sidan barn i åldern 13–17 år och unga i åldern 18–25 år. Denna gruppering görs främst på grund av att unga i åldern 18–25 år kan bo kvar hos föräldrar/vårdnadshavare men de kan också bo i egna hushåll (och ha egna barn). Barn i åldern 13–17 år bor däremot nästan uteslutande hos föräldrar/vårdnadshavare. Samt-liga beräkningar är gjorda på grunddata i HEK-registret (Hushållens ekonomi). Beräkningarna för 2010 baseras på FASIT-modellens¹³ fram-skrivning.

Utvecklingen av ekonomisk standard i olika åldersgrupper

Under den senaste 10-årsperioden som det finns taxeringsuppgifter för (2000–2009) har medianen av den ekonomiska standarden ökat trendmässigt bland barn, unga och vuxna. Införandet av jobbskatteavdraget 2007 innebar högre inkomster efter skatt för de flesta hushåll men sett

över hela perioden har utvecklingen drivits av en stark realekonomisk tillväxt. Enligt FASIT-modellens framskrivning har ökningen fortsatt under 2010. Men samtidigt som de flesta hushåll har haft en real inkomstökning under perioden har andelen med låg ekonomisk standard också ökat trendmässigt. Andel barn och unga som lever i hushåll med låg ekonomisk standard har ökat mer än bland vuxna i hushåll utan barn.

Generellt har unga i åldern 18–25 år lägre inkomststandard än de övriga grupperna och har också den största andelen med låg ekonomisk standard av de tre. Detta beror på att en stor del av dessa bor i egna hushåll och alltså inte tar del av sina föräldrars ekonomiska standard vilket är fallet för i princip alla barn under 18 år. Ungar i åldern 18–25 år har också haft den svagaste inkomstökningen under den senaste 10-årsperioden (2001–2010) och andelen med låg ekonomisk standard har ökat mest i denna grupp. Tabell 5.9 visar att 30,6 procent av unga i åldern 18–25 år och vart femte (20,1 procent) barn i åldern 13–17 år haft låg ekonomisk standard under 2010. Detta ska jämföras med andelen ekonomiskt utsatta bland vuxna i åldern 26–64 år som är 15,2 procent.

Den ekonomiska standarden förbättrades för de flesta grupperna 2007, förmodligen på grund av införande av jobbskatteavdraget (tabell 5.10 och tabell 5.11).

Tabell 5.9 Andel (i procent) med låg ekonomisk standard 2001 respektive 2010 samt förändringen (i procentenheter) 2001–2010

	2001	2010	Förändring 2001–2010
13–17 år	12,3	20,1	+7,8
18–25 år	20,6	30,6	+10,0
26–64 år	9,4	15,2	+6,2

Källa: Försäkringskassan.

Tabell 5.10 Ekonomisk standard efter ålder, 2006–2010. Värdet i 2010 års prisnivå. Median

	2006	2007	2008	2009	2010
13–17 år	167 682	182 439	184 318	187 762	190 775
18–25 år	159 980	169 652	170 406	172 570	175 311
26–64 år	198 737	212 311	212 918	217 659	221 989

Källa: Försäkringskassan.

Tabell 5.11 Andel med låg ekonomisk standard efter ålder, 2006–2010. Procent

	2006	2007	2008	2009	2010
13–17 år	16,0	15,9	18,5	19,6	20,1
18–25 år	27,1	29,4	28,2	30,1	30,6
26–64 år	10,9	12,4	14,0	14,7	15,2

Källa: Försäkringskassan.

Varför har andelen med låg ekonomisk standard ökat samtidigt som realinkomsterna stigit för de flesta och varför har andelen ökat mer bland unga? Den viktigaste orsaken till denna utveckling är att inkomstskillnaderna mellan de som arbetar och de som inte arbetar eller bara arbetar deltid har blivit större. Hushåll med hög sysselsättningsgrad har haft en god inkomstutveckling under den studerade perioden, främst beroende på att de genomsnittliga lönenivåerna ökat (realt sett) och införandet av jobbskatteavdraget. De hushåll som haft mindre än full sysselsättning, till exempel barnhushåll där någon

tar ut föräldrapenning, hushåll med långvarigt arbetsförmögna och så vidare har inte tagit lika stor del av reallöneökningarna och därmed halkat efter även om medianinkomsterna ökat i dessa grupper också. Detta har inneburit att inkomstskillnaderna i den undre halvan av inkomstfördelningen ökat. Det relativa måttet på låg ekonomisk standard beror enbart på just dessa skillnader: om medianinkomsten ökar mer (procentuellt sett) än inkomsterna i den nedre delen av fördelning ökar andelen med (relativt sett) låg ekonomisk standard.

Att andelen unga, 18–25 år, med låg ekonomisk standard ökat mer än andelen i övriga åldersgrupper beror troligen på att sysselsättningsgraden bland unga minskat de senaste åren medan den ökat bland vuxna. Till viss del förklaras detta av den demografiska utvecklingen. De senaste åren har stora årskullar fyllt 18 år. Under de senaste decennierna har de ungas utbildningstid dessutom förlängts och etableringen på arbetsmarknaden har förskjutits längre upp i åldrarna.

Ekonomisk standard i olika hushållstyper

Tittar man på den ekonomiska standarden bland barn och unga uppdelat på hushållstyp framgår stora skillnader. I tabell 5.12 redovisas beräknade andelar med låg ekonomisk standard bland olika hushållstyper 2010. Resultaten följer i stort de mönster som finns för samtliga hushåll. Sammanboende har högre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än ensamstående och hushåll utan barn har högre ekonomisk standard än hushåll med barn och den ekonomiska sårbarheten ökar med antalet barn som finns i hushållet. Särskilt stor är skillnaden i ekonomisk

standard mellan gifta/sammanboende unga i åldern 18–25 år med barn och gifta/samboende unga utan barn.

Den ekonomiskt mest utsatta gruppen är ensamstående unga i åldern 18–25 år i egna hushåll (unga som inte bor kvar hos föräldrarna/vårdnadshavarna) och som har egna barn. I denna grupp beräknas nästan tre av fyra, 74,7 procent, ha haft låg ekonomisk standard under 2010. Antalet unga i denna grupp i populationen är dock väldigt liten, mindre än 10 000. Motsvarande andel bland gifta/samboende unga i åldern 18–25 år utan barn var 18,1 procent under 2010. Även i gruppen ensamstående unga utan barn fanns en stor andel med låg ekonomisk standard, 51,5 procent. Bland kvarboende unga i åldern 18–25 år är det färre som har låg ekonomisk standard förutom bland dem som bor kvar hos ensamstående förälder med barn 0–17 år (figur 5.7).

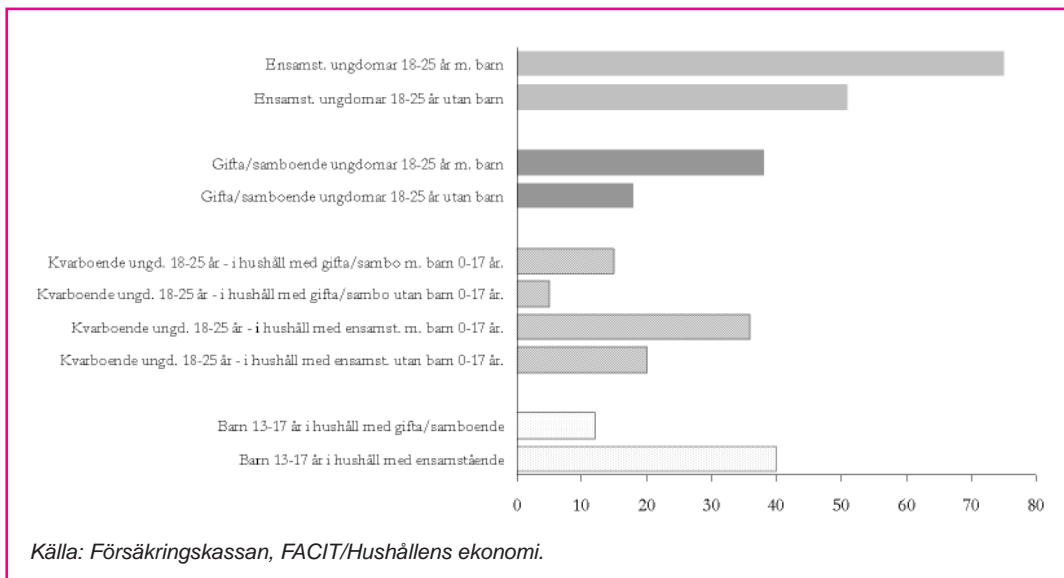
Sett över den senaste 10-årsperioden är det barn, 13–17 år, samt kvarboende ungdomar, 18–25 år, som haft den starkaste utvecklingen av den genomsnittliga ekonomiska standarden medan ungdomar, 18–25 år, med egna barn har haft den sämsta utvecklingen (figur 5.8). Sam-

Tabell 5.12 Andel med låg ekonomisk standard efter hushållstyp, 13–25 år, 2001–2010 samt förändringen i procentenheter. Procent

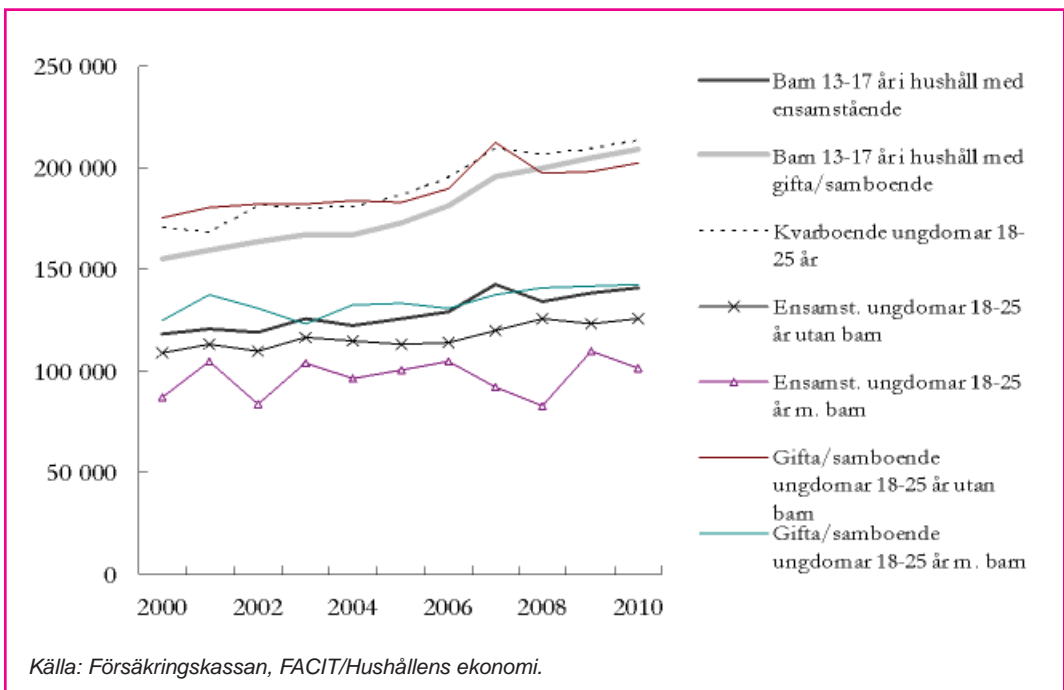
	2001	2010	Förändring 2001–2010 baserat på medeltal 2000–2002
Barn 13–17 år i hushåll med ensamstående	21,4	39,8	19,9
Barn 13–17 år i hushåll med gifta/sammanboende	9,3	12,2	3,5
Kvarboende ungdomar 18–25 år	9,7	14,0	4,7
Ensamstående 18–25 år utan barn	37,3	51,5	11,6
Ensamstående 18–25 år med barn	47,7	74,7	10,8
Gifta/sammanboende 18–25 år utan barn	9,0	18,1	10,2
Gifta/sammanboende 18–25 år med barn	19,5	37,6	14,7

Källa: Försäkringskassan, FASIT/Hushållens ekonomi.

Figur 5.7 Andel med låg ekonomisk standard efter hushållstyp, 2010. Procent.

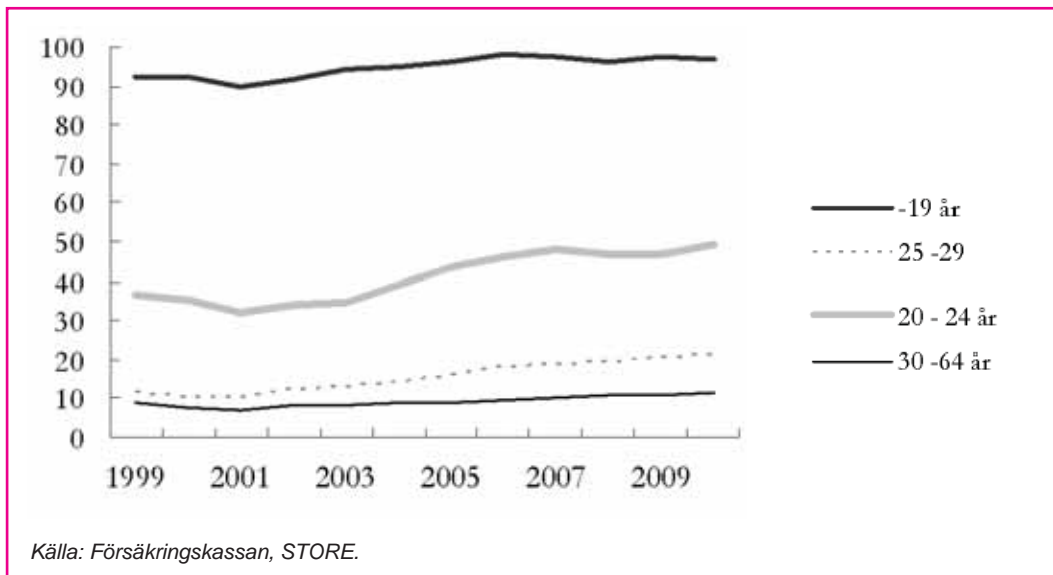
Figur 5.8 Ekonomisk standard efter hushållstyp, 13–25 år, 2000–2010. Medianvärden i 2010 års prisnivå. Kronor.

ma mönster går igen när man tittar på hur andelen med låg ekonomisk standard har utvecklats förutom för barn som är 13–17 år och bor hos ensamstående föräldrar (tabell 5.12). Under perioden 2001–2010 ökade andelen med cirka 20 procentenheter i denna hushållstyp. Statistiken från HEK-urvalet för just denna grupp uppvisar dock väldigt stora variationer mellan åren som bara verkar bero på det slumpmässiga urvalet så resultatet bör tolkas försiktigt.

Den svaga inkomstutvecklingen bland ungdomar i åldern 18–25 år med förklaras till stor del av att allt fler ungdomar har sämre anknytning till arbetsmarknaden. Detta syns också tydligt i föräldrapenninguttaget bland unga föräldrar. De allra flesta föräldrar som tar ut föräldrapenning får ersättning som baseras på deras respektive inkomst. Om föräldern inte har tillräckligt stor inkomst eller inte har arbetat minst

240 dagar innan barnets beräknade födelse betalas denna inkomstbaserade föräldrapenning ut enligt en grundnivå. För närvarande är denna grundnivå 180 kr per dag.

Figur 5.9 visar hur stor andel av de 390 inkomstbaserade dagarna som ersatts på grundnivå under perioden 1999–2010 uppdelat på föräldrarnas ålder i fyra kategorier. En stor majoritet av den inkomstbaserade föräldrapenning som betalas ut till riktigt unga föräldrar har varit på grundnivå under lång tid och denna andel har ökat trendmässigt. Den övre linjen visar att mellan 90 och 98 procent av de inkomstbaserade dagarna som betalats ut till de allra yngsta föräldrarna betalas ut på grundnivå under hela den undersökta perioden. Motsvarande mått för föräldrarna mellan 20 och 24 år har varierat mellan 30 och 50 procent. Andelen dagar på grundnivå var för denna grupp 49,5 procent 2010.

Figur 5.9 Andel av inkomstbaserade föräldrapenningdagar utbetalda på grundnivå, efter föräldrarnas ålder, 1999–2010. Procent.

Föräldrarna över 30 år har under hela perioden i hög grad kunnat få ersättning baserat på sina inkomster och andelen utbetalda dagar på grundnivå var 2010 för dessa föräldrar 11,4 procent. Denna utveckling, med allt större andelar utbetald föräldrapenning på grundnivå, tyder på att unga föräldrar i allt större utsträckning saknar fast etablering till arbetsmarknaden när de får barn.

Ekonomisk standard bland unga födda utrikes

Barn och unga födda utrikes har i snitt betydligt lägre ekonomisk standard än svenskfödda barn och unga. Andelen som lever i hushåll med låg ekonomisk standard är också betydligt högre bland utlandsfödda. Tabell 5.13 visar utvecklingen av ekonomisk standard och andelen med låg ekonomisk standard bland utlandsfödda

respektive svenskfödda barn och unga. Andelen utlandsfödda barn 13–17 år med låg ekonomisk standard beräknas under 2010 ha varit mer än dubbelt så stor som motsvarande andel bland svenskfödda barn, 51 procent i den förstnämnda gruppen jämfört med 18 procent i den andra.

Andelen bland utlandsfödda barn verkar också ha ökat betydligt mer än bland svenskfödda under perioden 2001–2010. Enligt HEK-undersökningen har andelen med låg ekonomisk standard bland utlandsfödda barn ökat cirka 20 procentenheter sedan 2001. Detta ska jämföras med en ökning på cirka 8 procentenheter bland svenskfödda barn. Bland unga i åldern 18–25 år är nivåkillnaderna mellan utlandsfödda och svenskfödda lika stora som bland barn i åldern 13–17 år men skillnaden i trend har inte varit lika dramatisk (tabell 5.13).

Tabell 5.13 Ekonomisk standard efter bakgrund, 13–25 år, 2006–2010. Antal respektive andel med låg ekonomisk standard

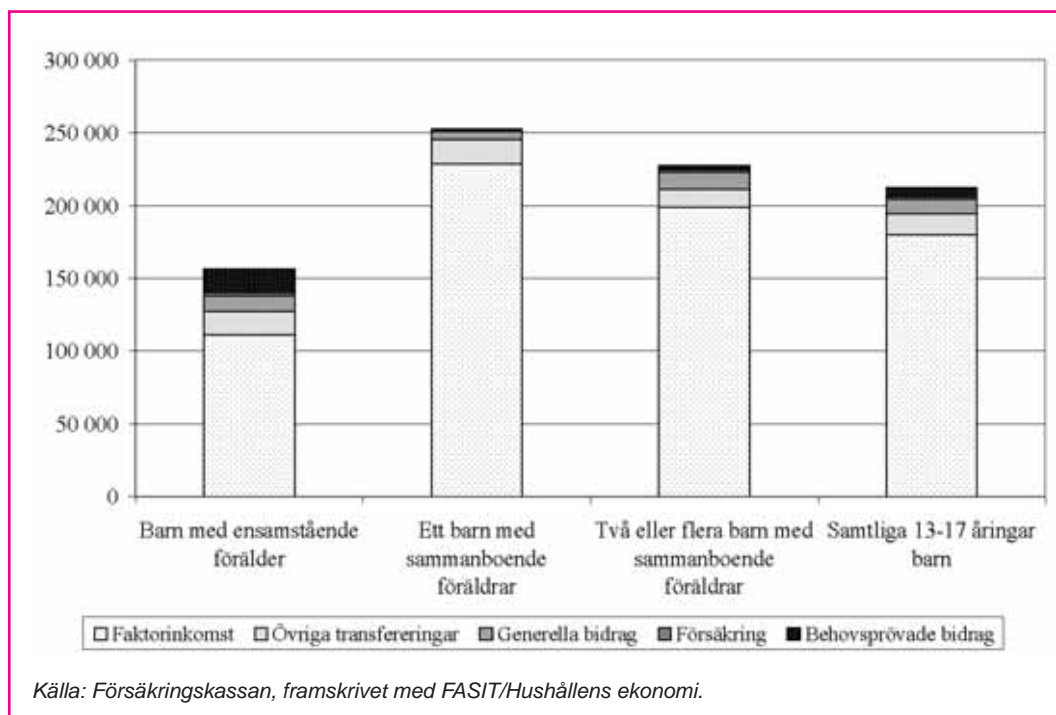
	2006	2007	2008	2009	2010
Antal med låg ekonomisk standard					
Födda utomlands					
13–17 år	119 930	123 474	125 489	124 997	126 664
18–25 år	119 254	118 826	119 754	116 717	118 355
Födda i Sverige					
13–17 år	170 307	184 588	186 677	190 558	194 858
18–25 år	166 426	176 529	177 517	179 234	181 899
Andel med låg ekonomisk standard					
Födda utomlands					
13–17 år	48,1	48,3	47,7	50,3	51,1
18–25 år	47,8	51,7	51,7	54,1	54,1
Födda i Sverige					
13–17 år	13,5	14,2	16,5	17,5	18,0
18–25 år	23,9	26,2	24,7	26,7	27,1

Källa: Försäkringskassan.

Den ekonomiska familjepolitikens betydelse

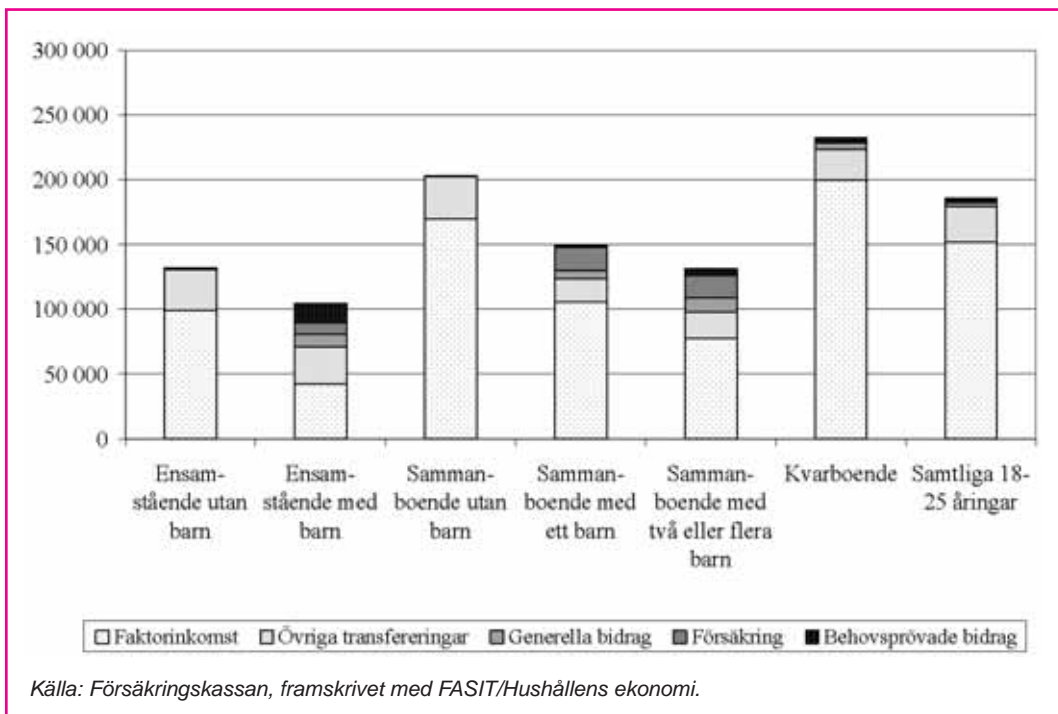
I princip tar alla barn, 13–17 år, och knappt hälften av unga, 18–25 år, del av den ekonomiska familjepolitikens transfereringar i någon form. De hemmaboende/kvarboende barnen och unga tar indirekt del av dessa transfereringar om föräldrarna till exempel får barnbidrag, bostadsbidrag eller underhållsstöd medan unga i egna hushåll själva kan få bostadsbidrag eller föräldrapenning om de har egna barn.

I figur 5.10 och 5.11 visas hur stor del av barns och ungas ekonomiska standard som 2010 kom från den ekonomiska familjepolitiken.¹⁴ Det framgår bland annat att de behovsprövade bidragen (främst bostadsbidrag) utgör en stor del av den ekonomiska standarden bland ensamstående med barn. Detta gäller särskilt unga i åldern 18–25 år med barn. Bland unga i åldern 18–25 år utgör övriga transfereringar (varav studiemedel är den största delen) en mycket stor andel av den ekonomiska standarden. En stor skillnad

Figur 5.10 Ekonomisk standard (genomsnitt) efter inkomstkälla och hushållstyp, 13–17 år, 2010. Kronor.

mellan barn, 13–17 år, och unga, 18–25 år, med barn är att transfereringar från föräldraförsäkringen utgör en stor del av den senare gruppens ekonomiska standard (dessa ligger under posten ”Försäkring” i figurerna). Skillnaden beror på att föräldrapenning inte kan tas ut för barn i åldern 13–17 år. Unga i åldern 18–25 år med egna barn har däremot av naturliga skäl små barn.

Figur 5.11 Ekonomisk standard (genomsnitt) uppdelat på inkomstkälla och hushållstyp, 18–25 år, 2010. Kronor.

Indikator 65

Ansökningar om betalningsföreläggande

Uppgiftslämnare: Kronofogdemyndigheten

Antalet ansökningar om betalningsföreläggande ökade i åldersgruppen 18–25 år mellan 2009 och 2010. Killarna stod för över hälften av det totala antalet ansökningar medan tjejernas andel ökade mer. Antalet utslag ökade något under samma period.

Indikatorn beskriver antalet ansökningar om betalningsföreläggande i åldersgrupperna 13–17 år¹⁵ och 18–25 år. Denna indikator kan ge en tidig signal om problem med betalningsförmågan i åldersgruppen. Alla ansökningar leder dock inte till ett beslut om betalningsföreläggande (ett så kallat utslag). Skulden kan ha betalats el-

ler en avbetalningsplan kan ha gjorts upp efter att ansökan skickades in. Detta minskar dock inte signalens betydelse om problem med att betala. Ökar antalet unga som blir aktuella för ansökningar om betalningsföreläggande kan detta antyda att fler unga börjar få problem med sin betalningsförmåga. Att få ett betalningsföreläg-

Tabell 5.14 Antal inkomna ansökningar om betalningsföreläggande fördelat på ålder och kön, 2006–2010. Kronor och procent

	2006	2007	2008	2009	2010	Utveckling	
						10/06	10/09
Totalt							
Samtliga 13–17 år	538	461	437	354	287	-46,7	-18,9
Samtliga 18–25 år	104 468	124 560	130 593	157 438	161 515	54,6	2,6
> 25 år	646 675	669 134	754 264	937 155	967 499	49,6	3,2
Riket totalt	751 681	794 155	885 294	1 094 947	1 129 301	50,2	3,1
Kvinnor							
Samtliga 13–17 år	238	198	221	162	128	-46,2	-21,0
Samtliga 18–25 år	44 838	54 947	57 627	69 014	72 461	61,6	5,0
> 25 år	274 198	289 546	322 152	402 573	420 684	53,4	4,5
Riket totalt	319 274	344 691	380 000	471 749	493 273	54,5	4,6
Män							
Samtliga 13–17 år	300	263	216	192	159	-47,0	-17,2
Samtliga 18–25 år	59 630	69 613	72 966	88 424	89 054	49,3	0,7
> 25 år	372 477	379 588	432 112	534 582	546 815	46,8	2,3
Riket totalt	432 407	449 464	505 294	623 198	636 028	47,1	2,1
Födda utomlands							
Samtliga 13–17 år	25	22	29	23	16	-36,0	-30,4
Samtliga 18–25 år	18 118	22 508	24 455	29 760	31 264	72,6	5,1

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Kommentar: Utvecklingen för 10/06 och 10/09 anges i procent.

gande innebär att personen är en ”sen betalare” och att sista betalningsdag på skulden har gått ut. Betalas inte skulden utfärdas ett bevis, ett utslag om betalningsföreläggande. Med stöd av ett sådant utslag kan indrivning av skulden begäras hos Kronofogdemyndigheten.

Tabell 5.14 visar att antalet ansökningar om betalningsförelägganden som riktar sig mot 18–25-åringar ökade med 55 procent mellan 2006 och 2010. För 13–17-åringarna minskade däremot antalet under samma period med 47 procent. Jämfört med personer över 25 år, där antalet ansökningar ökade med 50 procent under perioden, så har de i åldersgruppen 18–25 år klarat sig sämre. Om man jämför antalet ansökningar mellan killar och tjejer så ökade tjejernas andel av antalet ansökningar. Killarna står dock för 56 procent av det totala antalet ansökningar som kom in under 2010. För utrikes födda var

ökningen mellan 2009 och 2010 i åldern 18–25 år högre än för riket totalt (tabell 5.14).

Antalet utslag

Antalet utslag¹⁶ under 2010 minskade för samtliga åldersgrupper utom 18–25-åringar. Dessa utslag leder till en betalningsanmärkning för den betalningsskyldige, och varje enskild individ kan ha ett antal utslag meddelade mot sig under perioden (tabell 5.15).

Om antalet utslag fördelas på ålder och kön är variationerna stora. För riket totalt så har utslag mot män minskat med 1 procent under det senaste året medan utslag mot kvinnor under samma period ökat med 1 procent. Mellan 2006 och 2010 ökade skillnaden mellan könen. För männen ökade antalet utslag från 262 866 stycken 2006 till 331 146 stycken 2010, en ökning med 26 procent. Kvinnornas utslag ökade från

Tabell 5.15 Antal utslag om betalningsföreläggande fördelat på ålder och kön, 2006–2010. Kronor och procent

	2006	2007	2008	2009	2010	Utveckling	
						10/06	10/09
Totalt							
Samtliga 13–17 år	290	259	224	155	106	-63,4	-31,6
Samtliga 18–25 år	61 917	69 252	70 544	78 957	79 260	28,0	0,4
> 25 år	410 879	404 576	458 570	537 824	535 533	30,3	-0,4
Riket totalt	473 086	474 087	529 338	616 936	614 899	30,0	-0,3
Kvinnor							
Samtliga 13–17 år	124	114	114	65	44	-64,5	-32,3
Samtliga 18–25 år	27 141	31 475	31 826	35 784	36 715	35,3	2,6
> 25 år	182 955	184 680	205 726	246 226	246 994	35,0	0,3
Riket totalt	210 220	216 269	237 666	282 075	283 753	35,0	0,6
Män							
Samtliga 13–17 år	166	145	110	90	62	-62,7	-31,1
Samtliga 18–25 år	34 776	37 777	38 718	43 173	42 545	22,3	-1,5
> 25 år	227 924	219 896	252 844	291 598	288 539	26,6	-1,0
Riket totalt	262 866	257 818	291 672	334 861	331 146	26,0	-1,1

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Kommentar: Utvecklingen för 10/06 och 10/09 anges i procent.

210 220 stycken 2006 till 283 753 stycken 2010, en ökning med 35 procent (tabell 5.15).

Vad som inte visas i tabellen är att skillnaden inom varje kön i de olika åldersgrupperna varierar. Bland killarnas utslag ökade dessa mellan 2009 till 2010 med 5 procent för 20-åringar och med 4 procent för 21-åringar. För tjejerna ökade utslagen mest i de yngsta åldersgrupperna. För 18-åringar med 10 procent och för 20-åringar med 9 procent. Bland männen ökade antal utslag mellan 2006 och 2010 med 40 procent för 20-åringarna, 25 procent för 24-åringarna och 27 procent för de som var 26 år och äldre. För kvinnorna var variationen ännu större. För 18-åringarna ökade antalet utslag mellan 2006 och 2010 med 57 procent, för 21-åringarna med 42 procent och för de som var 26 år och äldre med 35 procent.

Det genomsnittliga beloppet per ansökan varierade mellan åldersgrupperna. För 13–17-åringar var den genomsnittliga skulden 4 333 kronor när

ansökan kom in till Kronofogdemyndigheten. Det genomsnittliga beloppet per ansökan ökar sedan för varje åldersgrupp till att vara 7 968 kronor för de som var 26 år och däröver.

Det genomsnittliga beloppet per utslag minskade med 3 procent mellan 2009 och 2010. Skillnaden är mycket stor mellan åldersgrupperna. För 18–25-åringar var genomsnittsskulden 6 442 kronor och för åldersgruppen 26 år och däröver var genomsnittsskulden var 12 379 kronor (tabell 5.16).¹⁷

Ansökningar per län

Antalet ansökningar om betalningsföreläggande, per 1 000 invånare, i åldersgruppen 18–25 år visar hur skuldsättningen är fördelad i olika delar av landet. Under 2010 ökade antalet ansökningar i 8 av 21 län. I tabell 5.17 visas variationer mellan 215 ansökningar per 1 000 invånare i Gävleborgs län till 90 ansökningar per 1 000 invånare i Västerbottens län. Under hela mätpe-

Tabell 5.16 Antal utslag om betalningsföreläggande fördelat på ålder och kön, 2006–2010. Kronor och procent

	2006	2007	2008	2009	2010	Utveckling	
						10/06	10/09
Genomsnittligt belopp i kronor per ansökan om betalningsföreläggande							
13–17 åringar	3 278	2 515	3 463	4 267	4 333	32	2
18–25 åringar	5 318	5 203	5 953	5 982	5 615	6	-6
> 25 år	8 031	8 876	10 047	8 440	7 968	-1	-6
Totalt	7 650	8 296	9 440	8 085	7 631	0	-6
Genomsnittligt belopp i kronor per utslag om betalningsföreläggande							
13–17 åringar	3 801	2 536	7 026	2 951	2 999	-21	2
18–25 åringar	6 120	5 918	6 857	6 819	6 442	5	-6
> 25 år	10 369	11 579	13 196	12 779	12 379	19	-3
Totalt	9 809	10 747	12 349	12 014	11 612	18	-3

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Kommentar: Utvecklingen för 10/06 och 10/09 anges i procent.

rioden, från 2006 till 2010, hade Gävleborgs län flest antal ansökningar per 1 000 invånare och Västerbottens län minst antal (tabell 5.17).

Vad som inte visas i tabellen är att även antalet utslag per 1 000 invånare per län visar på mycket varierande förändringar jämfört med 2009. I Gotlands län minskade antalet utslag med 13 procent jämfört med föregående år medan antalet utslag i Jämtlands län ökade med 4 procent.

Tabell 5.17 Antal ansökningar om betalningsföreläggande per 1 000 invånare efter län, 18–25 år, 2006–2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Utveckling	
						10/06	10/09
Stockholm län	114	129	128	143	143	25	0
Uppsala län	94	105	111	126	125	33	-1
Södermanlands län	139	166	161	188	183	32	-3
Östergötlands län	112	136	137	150	149	33	-1
Jönköpings län	111	133	143	163	158	42	-3
Kronobergs län	92	123	125	148	160	74	8
Kalmar län	131	148	146	177	182	39	3
Gotlands län	110	133	116	140	128	16	-9
Blekinge län	123	143	145	175	169	37	-3
Skåne län	128	150	153	192	191	49	-1
Hallands län	104	121	115	136	138	33	2
Västra Götalands län	108	127	136	161	160	48	-1
Värmlands län	138	152	166	193	184	33	-5
Örebro län	139	151	148	161	165	19	3
Västmanlands län	152	181	160	186	176	16	-5
Dalarnas län	134	157	141	165	167	25	1
Gävleborgs län	155	183	175	217	215	39	-1
Västernorrlands län	154	152	148	164	166	8	1
Jämtlands län	107	120	127	123	129	21	5
Västerbottens län	70	79	80	92	90	29	-2
Norrbottnens län	95	110	117	127	128	35	1
Riket	118	137	138	160	159	35	-1

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Kommentar: Utvecklingen för 10/06 och 10/09 anges i procent.

Indikator 66

Antal med skulder som är föremål för indrivning hos Kronofogdemyndigheten

Uppgiftslämnare: Kronofogdemyndigheten

Andelen unga, 18–25 år, med skulder hos Kronofogden var 4,2 procent 2010. Andelen killar som hade skulder var högre än andelen tjejer. Två tredjedelar av gäldenärerna i 18–25-årsåldern är killar och en tredjedel är tjejer. Antalet gäldenärer i denna åldersgrupp ökade med 15,6 procent mellan 2006 och 2010.

Indikatorn beskriver antalet 18–25-åringar med skulder i Kronofogdemyndighetens indrivningsregister samt deras totala skuldbelopp och vilken typ av skuld det rör sig om. Konsekvensen av att en skuld har lämnats till Kronofogdemyndigheten för indrivning är att verkställighet kan ske, det vill säga att tvångsåtgärder som utmätning kan sättas in (till exempel att driva in pengar och återlämna egendom). Skulden blir även registrerad i Kronofogdemyndighetens register, databasen för indrivning och utsökning. Uppgifterna används som underlag för kreditupplysningsföretagens register över betalningsanmärkningar.

Antalet gäldenärer¹⁸ i åldersgruppen 18–25 år som fanns registrerade i Kronofogdemyndighetens utsöknings- och indrivningsdatabas den 31 dec-ember 2010 hade ökat med cirka 1 000

personer (2,6 procent) jämfört med samma tidpunkt ett år tidigare. Mellan 2006 och 2010 var ökningen 15,6 procent. Ställer man ökningen i relation till hela befolkningen framgår det att andelen registrerade gäldenärer bland unga, 18–25 år, procentuellt var densamma 2010 som 2009, men lägre än vad andelen var bland samtliga personer i 18 års ålder och däröver (tabell 5.18). Andelen tjejer respektive andelen killar av det totala antalet gäldenärer i åldern 18–25 år var densamma 2010 som 2009. Två tredjedelar av gäldenärerna i 18–25-årsåldern var killar och en tredjedel var tjejer.

Vad som inte visas i tabellen är variationen inom åldersgruppen 18–25 år. Ställs siffrorna i relation till befolkningmängden i respektive åldersgrupp, framgår det att antalet personer i

Tabell 5.18 Andel registrerade gäldenärer av befolkningsgrupper efter kön, 2003–2010. Procent

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Totalt 18–25 år	4,3	4,3	4,3	4,1	4,1	4,0	4,2	4,2
Samtliga 18 år-	6,2	6,1	6,0	5,8	5,2	5,6	5,8	5,7
Tjejer 18–25 år	2,7	2,7	2,8	2,6	2,5	2,5	2,9	2,9
Kvinnor 18 år-	4,1	4,0	3,9	3,5	3,7	3,7	4,1	3,7
Killar 18–25 år	4,9	4,8	4,7	4,5	4,8	4,8	5,4	5,3
Män 18 år-	7,8	7,6	7,3	7,0	6,8	6,7	7,6	7,7

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Kronofogdemyndighetens indrivningsregister ökar med stigande ålder, från 1 592 personer bland 18-åringarna till 7 938 personer bland 25-åringarna. Det är dock bara för 22-åringarna respektive 25-åringarna som andelen registrerade gäldenärer av befolkningen ökade 2010 jämfört med 2009.

När länsvisa siffror ställs i relation till antalet invånare i den aktuella åldersgruppen i respektive län kan man se om benägenheten att hamna i Kronofogdemyndighetens register för utsökning och indrivning varierar mellan länen. I tabell 5.19 visas andelen 18–25-åringar av befolkningen som finns i registret.

Som framgår av tabellen syns en ökning av andelen 18–25-åringar i utsökningsregistret i åtta län 2010 jämfört med 2009, medan en minskning kan ses i tio län. I tre län är andelen oförändrad. Kalmar, Norrbotten, Skåne, Värmland och Gävleborgs län har störst andelar ungdomar i utsökningsregistret (5 procent eller mer), medan Hallands och Västerbottens län återigen har lägst andelar (tabell 5.19).

Unga i åldersgruppen 18–25 år hade totalt 201 731 skulder registrerade i Kronofogdemyndighetens utsöknings- och indrivningsregister den 31 december 2010. Det totala beloppet för skulderna var cirka 1,1 miljarder kronor. Detta innebar att den genomsnittliga skulden var 5 659

Tabell 5.19 Andel unga av befolkningen i utsökningsregistret, 18–25 år, 2008–2010. Procent

	2008	2009	2010	Utveckling 10/09
Blekinge län	3,00	3,40	3,20	Minskning
Dalarnas län	4,00	4,60	4,70	Ökning
Gotlands län	3,20	3,50	3,60	Ökning
Gävleborgs län	4,70	5,30	5,20	Minskning
Hallands län	2,30	2,70	2,60	Minskning
Jämtlands län	2,90	3,00	3,10	Ökning
Jönköpings län	2,50	3,50	3,40	Minskning
Kalmar län	3,60	3,90	5,80	Ökning
Kronobergs län	2,90	3,80	3,40	Minskning
Norrbottens län	4,00	5,00	5,40	Ökning
Skåne län	4,90	5,40	5,00	Minskning
Stockholms län	3,70	4,20	4,30	Ökning
Södermanlands län	4,10	4,70	3,80	Minskning
Uppsala län	3,10	3,40	3,50	Ökning
Värmlands län	4,90	5,60	5,40	Minskning
Västerbottens län	2,30	2,70	2,60	Minskning
Västernorrlands län	3,90	4,30	4,40	Ökning
Västmanlands län	2,90	3,50	3,50	Oförändrat
Västra Götalands län	3,40	3,90	3,90	Oförändrat
Örebro län	3,90	4,40	3,90	Minskning
Östergötlands län	3,60	4,00	4,00	Oförändrat

Källa: Kronofogdemyndigheten.

kronor. Antalet skulder ökade jämfört med 2009 (182 268 stycken), medan den genomsnittliga skulden per skuldpost minskade med 9 procent (2009 uppgick den till 6 213 kronor).

Av den totala skulden för 18–25-åringarna var 395 miljoner kronor skulder till stat och kommun medan 746 miljoner kronor var skulder till privata borgenärer. År 2009 var skulderna till stat och kommun 379 miljoner och till privata borgenärer 753 miljoner. Skulderna till stat och kommun ökade alltså under 2010 medan skulderna till de privata borgenärerna minskade.

Bland 18–25-åringarna stod killarna i december 2010 för skulder på 887,6 miljoner kronor, vilket är en ökning jämfört med 2009 då skulderna uppgick till 886,2 miljoner kronor. Killarnas genomsnittliga skuld var 6 007 kronor (jämfört med 6 767 kronor 2009).

För tjejerna var genomsnittsskulden 4 707 kronor i december 2010 (jämfört med 4 797 kronor 2009). Totalskulden för tjejerna var 254 miljoner kronor, vilket är en ökning jämfört med 2009 då skulderna beräknades till 246 miljoner kronor.

Bland A-målsskulder, det vill säga skulder till stat och kommun, dominerade skatteskulderna beloppsmässigt i gruppen unga. För både killar och tjejer i 18–25-årsåldern minskade dock skatteskulderna i kronor räknat mellan 2009 och 2010. För de unga killarna var bötesmedel näst största skuldpost och felparkeringsavgifter den tredje största. För tjejerna var teveavgifter den näst största skuldposten och studiemedelsavgifter den tredje största.

Beloppsmässigt hade killarna i ungdomsgruppen mer än tre gånger så stor total skuld till stat och kommun som tjejerna. Endast för teveavgifter och studiemedelsavgifter var det samlade skuldbeloppet ungefär lika stort för unga killar som för unga tjejer. För de övriga skuldtyperna var den manliga dominansen mycket stor (tabell 5.20).

Tabell 5.20 Totalt skuldbelopp till stat och kommun efter kön, 18–25 år. Miljoner kronor

Skuldtyp	Tjejer 18–25 år		Killar 18–25 år		Samtliga 18–25 år	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Övriga a-mål	3,2	3,3	20,8	21,3	24,0	24,6
Bötesmedel	8,3	9,6	43,8	48,4	52,1	58,0
Studiemedelsavgifter	13,4	13,4	15,5	15,5	28,9	28,9
Brottsofferfonden	2,3	2,5	14,4	15,2	16,7	17,8
TV-avgift	16,1	18,5	14,6	17,4	30,6	35,8
Felparkeringsavgift	4,2	4,4	23,1	34,9	27,3	39,3
Fordonsskatt	2,1	2,3	11,1	12,7	13,2	15,0
Skattekonto	44,4	38,8	141,8	137,0	186,3	175,8

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Indikator 67

Ansökan om och verkställande av vräkning

Uppgiftslämnare: Kronofogdemyndigheten

Såväl inlämnade ansökningar som de ansökningar som resulterat i faktiskt genomförda vräkningar minskade under 2010 för 18–25-åringarna. För första gången sedan mätningarna påbörjades 2006 ligger ungdomsgruppen tydligt under nivån i hela vuxengruppen för genomförda avhysningar per tusen invånare.

Antalet genomförda vräkningar av unga minskade 2010 jämfört med 2009. Men det är en betydligt mindre andel unga som bor i egen bostad än i vuxenbefolkningen i sin helhet. Det innebär att det i realiteten måste vara en stor andel av de unga som faktiskt har ett eget boende som blir föremål för ansökningar om avhysningar och som blir avhysta.

Indikatorn beskriver hur många i åldersgruppen 18–25 år som riskerar att bli vräkta, det vill säga där ansökningar om avhysning lämnats in till Kronofogdemyndigheten. Indikatorn visar även hur många av dessa ansökningar som lett fram till att vräkningar faktiskt genomförts. Vanligtvis brukar en vräkning bero på att hyresgästen inte betalat sin hyra. Även fall av störande beteende eller olovlig andrahandsuthyrning kan vara skäl för vräkning. Om orsaken till vräkningen är obetald hyra blir konsekvensen av en vräkning i regel, förutom bostadslöshet, även att en betalningsanmärkning registreras hos kreditupplysningsföretagen.

Antalet ansökningar om avhysning för åldersgruppen 18–25 år var 1 161 under 2010. Det var en ökning med 7 procent jämfört med 2006 och en minskning med 9 procent jämfört med 2009. Det faktiskt genomförda antalet vräkningar 2010 var 380, en minskning jämfört med 2009. (tabell 5.21)

Såväl inlämnade ansökningar som de ansökningar som resulterat i faktiskt genomförda vräkningar minskade under 2010 för 18–25-åringarna. Under tidigare år var det vanligare att en ansökan om avhysning faktiskt resulterade i en genomförd vräkning i ungdomsgruppen än för samtliga vuxna personer. Detta ändrades 2009 då andelen verkställda vräkningar av inkomna ansökningar var densamma i ungdomsgruppen som i övriga grupper. År 2010 var det något mer vanligt i ungdomsgruppen än i övriga grupper (18 år och däröver).

Tabell 5.21 Antal ansökningar om avhysningar och verkställda avhysningar. 18–25 år samt i relation till den vuxna befolkningen i sin helhet, 2006–2010. Antal per 1 000 invånare

	2006	2007	2008	2009	2010
Ansökningar om avhysning 18–25 år	1,22	1,31	1,24	1,29	1,14
Ansökningar om avhysning > 17 år	1,28	1,29	1,29	1,31	1,31
Verkställda avhysningar 18–25 år	0,53	0,52	0,42	0,40	0,38
Verkställda avhysningar > 17 år	0,46	0,44	0,41	0,41	0,42

Källa: Försäkringskassan.

Ställs antalet avhysningar i relation till befolkningen i sin helhet ser vi att antalet ansökningar per tusen invånare i den vuxna befolkningen låg nästan konstant kring 1,29 under 2006–2009. Motsvarande siffra minskade för ungdomsgruppen under 2010 – efter en uppgång 2009 – åter till en nivå som understiger totalsiffran (1,14 mot 1,31). När det gäller genomförda avhysningar per tusen invånare, ligger ungdomsgruppen för första gången sedan mätningarna påbörjades 2006 tydligt under nivån för hela vuxengruppen (tabell 5.21). Trots dessa positiva signaler måste vi dock beakta att det är en betydligt mindre andel unga som bor i egen bostad än vad som gäller vuxenbefolkningen i sin helhet.

En jämförelse mellan tjejer och killar avseende såväl begäran om avhysning som antal genomförda avhysningar visar att killarna står för en mycket stor del av såväl begärda som genomförda avhysningar. Andelen begärda avhysningar för tjejer minskar emellertid mer än för killar. Medan andelen genomförda avhysningar för killarna ökade något (1 procent) så minskade

den för tjejerna med 12 procent mellan 2009 och 2010 (tabell 5.22).

Länsvisa data för begäran om och genomförda avhysningar av unga visar att variationen mellan länen är stor. Det råder även stora variationer inom samma län mellan de olika åren (tabell 5.23). År 2010 hade Gävleborgs län störst andel inkomna begäran om avhysning, följt av Kalmar län. Gävleborgs, Dalarnas, Värmlands, och Västernorrlands län hade störst andel genomförda avhysningar.

Tabell 5.22 Antal ansökningar om avhysningar och verkställda avhysningar avseende, 18–25-åringar 2006–2010

	2006	2007	2008	2009	2010	Utveckling	
						10/06	10/09
Antal ansökningar om avhysning avseende 18–25-åringar							
Tjejer	454	493	465	512	464	2	-9
Killar	627	702	705	757	697	11	-8
Antal genomförda avhysningar avseende 18–25-åringar							
Tjejer	177	160	136	139	123	-31	-12
Killar	263	310	265	255	257	-2	1

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Tabell 5.23 Antal ansökningar om avhysningar och verkställda avhysningar efter län, 18–25 år, 2007–2010. Per 1 000 invånare

	Inkomna begäran om avhysning				Genomförda avhysningar			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
01 Stockholms län	0,7	0,6	0,7	0,6	0,3	0,2	0,2	0,3
03 Uppsala län	0,8	0,9	1,3	1,4	0,4	0,3	0,4	0,3
04 Södermanlands län	1,4	1,4	2,2	1,0	0,7	0,3	1,0	0,5
05 Östergötlands län	2,3	1,6	2,1	,02	1,1	0,9	0,6	0,4
06 Jönköpings län	1,1	1,5	1,5	1,5	0,5	0,5	0,5	0,5
07 Kronobergs län	1,1	0,9	1,0	0,8	0,3	0,2	0,3	0,2
08 Kalmar län	1,6	1,0	1,2	2,1	0,7	0,3	0,1	0,5
09 Gotlands län	1,4	0,3	1,3	1,0	0,9	0,0	0,7	0,2
10 Blekinge län	0,8	1,9	0,6	1,2	0,4	0,9	0,2	0,4
12 Skåne län	1,2	1,3	1,1	1,1	0,4	0,5	0,3	0,4
13 Hallands län	0,9	0,6	0,5	0,8	0,2	0,2	0,2	0,3
14 Västra Götalands län	1,0	1,1	0,9	0,8	0,4	0,4	0,3	0,2
17 Värmlands län	1,6	1,4	2,2	2,0	0,5	0,6	0,6	0,8
18 Örebro län	2,8	2,0	2,2	1,5	1,2	0,6	0,7	0,5
19 Västmanlands län	2,0	1,5	2,0	1,0	0,7	0,3	0,7	0,2
20 Dalarnas län	2,8	2,8	3,0	1,8	1,1	0,8	1,0	0,7
21 Gävleborgs län	2,8	2,8	3,4	2,7	1,4	1,3	1,3	1,0
22 Västernorrlands län	2,1	1,9	1,5	1,9	0,7	0,5	0,5	0,7
23 Jämtlands län	1,6	1,2	1,4	1,1	0,4	0,6	0,6	0,5
24 Västerbottens län	1,5	1,3	1,4	1,4	0,4	0,3	0,3	0,2
25 Norrbottens län	1,3	1,3	1,7	1,1	0,6	0,5	0,7	0,5
Riket totalt	1,3	1,2	1,3	1,1	0,5	0,4	0,4	0,4

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Indikator 68

Antal i arbetslöshet, deltidsarbetslöshet, timanställning och program

Uppgiftslämnare: Arbetsförmedlingen

Antalet unga arbetslösa var lägre 2010 än 2009. Det var ett lägre antal både bland killar och bland tjejer, men minskningen mellan åren var betydligt kraftigare bland killarna än bland tjejerna. De tre storstadslänen hade högst antal arbetslösa.

Under 2010 uppgick antalet arbetslösa 18–24-åringar till 41 898 i genomsnitt, varav 23 659 var killar och 18 239 var tjejer (tabell 5.24). Det var 4 904 färre än 2009 och motsvarar en minskning med 10 procent. Arbetslösheten minskade endast med 1 procent bland tjejerna medan killarnas arbetslöshet minskade med 17 procent under samma period. Minskningen var kraftigare bland killarna än bland tjejerna men här bör tilläggas att det var betydligt fler killar än tjejer som var arbetslösa.

Antalet utrikes födda unga som var arbetslösa fortsatte dock att öka, men i dämpad takt. Mellan 2008 och 2009 ökade antalet utrikes födda arbetslösa med 45 procent medan ökningen mellan 2009 och 2010 uppgick till 6 procent. Även här är könsskillnaderna stora, killarnas arbetslöshet minskade med nära 3 procent medan tjejernas ökade med cirka 19 procent. Killarnas arbetslöshet har varit betydligt mer konjunkturkänslig än tjejernas. De blev inte arbetslösa i samma utsträckning som killarna under lågkonjunkturen, men fick inte heller jobb i samma utsträckning när konjunkturen vände uppåt. Detta beror bland annat på den könssegregerade arbetsmarknaden och deltidsarbetslösheten. Tjejer har i betydligt större utsträckning deltidsanställningar.

Även antalet arbetslösa unga med funktionsnedsättning fortsatte att öka i dämpad takt. Ökningstakten föll från 20 procent mellan 2008 och 2009 till 8 procent mellan 2009 och 2010.

Antalet arbetslösa unga med förgymnasial utbildning ökade med 2 procent under 2010, medan antalet arbetslösa med gymnasieutbildning minskade med 15 procent. Antalet arbetslösa unga med en eftergymnasial utbildning ökade med cirka 2 procent under perioden. Arbetslösheten bland de gymnasialt utbildade unga ökade kraftigt under sommaren 2009 som en följd av att en av de största ungdomskullarna avslutade gymnasiestudierna samtidigt som lågkonjunkturen på arbetsmarknaden förvärrades ytterligare. De nyutbildade gymnasisterna stod med andra ord långt bak i kön till arbetsmarknaden. Ungdomskullen som avslutade sina gymnasiestudier våren 2010 var mindre och detta kombinerat med konjunkturförstärkningen innebar att arbetslösheten minskade 2010 i jämförelse med 2009.

Jämförs arbetslösheten mellan olika län har de tre storstadslänen naturligt högst antal arbetslösa. Västra Götalands län hade högst antal 2010, följt av Stockholms och Skåne län. Lägst antal arbetslösa hade Gotlands län, vilket också är det minsta länet befolkningsmässigt.

Tabell 5.24 Antal arbetslösa efter kön, födelseland, funktionsnedsättning och utbildningsnivå, 18–24 år, 2007–2010. Månadsgenomsnitt

	2007			2008			2009			2010		
	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer
Födelseland												
Utrikes	6 371	3 828	2 543	5 124	3 063	2 061	7 437	4 479	2 959	7 881	4 365	3 516
Sverige	32 423	18 561	13 862	24 818	14 299	10 519	39 365	23 864	15 501	34 017	19 294	14 723
Funktionsnedsättning												
Ja	1 711	1 072	639	1 229	805	423	1 471	986	485	1 591	1 047	544
Nej	37 082	21 317	15 765	28 713	16 557	12 157	45 331	27 357	17 974	40 307	22 612	17 695
Utbildningsnivå												
Förgymnasial utb.	9 132	5 614	3 518	7 253	4 466	2 787	9 413	5 875	3 538	9 578	5 662	3 916
Gymnasium	27 072	15 573	11 499	20 900	12 035	8 865	34 268	20 905	13 364	29 218	16 575	12 643
Eftergymnasial utb. <2 år	1 158	568	590	785	382	403	1 322	679	643	1 286	623	663
Högskola >2 år	1 432	634	798	1 004	478	525	1 799	884	916	1 815	799	1 016
Totalt	38 794	22 389	16 405	29 942	17 362	12 580	46 802	28 342	18 460	41 898	23 659	18 239
<i>Källa: Arbetsförmedlingen.</i>												
<i>Kommentar: Med funktionsnedsättning menas olika typer av arbetshandikapp.</i>												

Partiellt arbetslösa

Med partiellt arbetslösa menas deltidsarbetslösa och sökande med timanställning. En förhållandevis stor andel av de timanställda är unga, medan ungas andel av de deltidsarbetslösa ungefär motsvarar deras andel av de arbetslösa. Under 2010 var i genomsnitt 3 109 unga deltidsarbetslösa, vilket var 370 färre än 2009. Antalet arbetssökande unga med timanställning uppgick 2010 till 11 258, vilket innebar en minskning med 2 043 personer, eller 15 procent, jämfört med 2009.

Bland såväl deltidsarbetslösa som timanställda är minst två tredjedelar tjejer, 66 procent av de timanställda och 70 procent av de deltidsarbetslösa är tjejer.

Antalet deltidsarbetslösa ungdomar har minskat såväl bland de som är födda i Sverige och de som är födda utrikes som bland unga med funktionsnedsättning, med funktionsnedsättning menas olika typer av arbetshandikapp.¹⁹ En viktig förklaring till minskningen av deltidsarbetslösheten är dock konjunkturläget. En stor del av de tidigare deltidsarbetslösa har nu istället blivit heltidsarbetslösa (tabell 5.25).

Tabell 5.25 Antal deltidsarbetslösa och arbetssökande timanställda efter kön, födelseland, funktionsnedsättning och utbildning, 18–24 år, 2009–2010. Månadsgenomsnitt

	Deltidsarbetslösa						Arbetssökande timanställda					
	2009			2010			2009			2010		
	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer
Födelseland												
Utrikes	414	171	243	356	147	209	1 252	516	736	990	414	576
Sverige	3 065	909	2 156	2 753	812	1 941	12 049	4 087	7 961	10 267	3 430	6 837
Funktionsnedsättning												
Ja	43	17	26	33	14	19	168	73	95	155	71	84
Nej	3 436	1 063	2 373	3 075	945	2 131	13 133	4 531	8 602	11 103	3 773	7 330
Utbildningsnivå												
Förgymnasial utb	329	127	202	255	100	154	1 145	472	673	847	355	492
Gymnasium	2 850	882	1 968	2 537	782	1 755	11 111	3 848	7 263	9 440	3 221	6 219
Eftergymnasial utb. <2 år	114	33	80	119	36	84	444	129	315	374	107	267
Högskola >2 år	186	38	148	198	41	157	601	154	446	596	436	436
Totalt	3 479	1 080	2 399	3 109	959	2 150	13 301	4 604	8 697	11 258	3 844	7 414

Källa: Arbetsförmedlingen.

Kommentar: Med funktionsnedsättning menas olika typer av arbetshandikapp.

I program med aktivitetsstöd

Mellan 2009 och 2010 ökade antalet unga i program med aktivitetsstöd med cirka 48 procent. Under 2009 deltog i genomsnitt 36 959 unga i sådana program jämfört med 54 182 under 2010 (tabell 5.26).

Det var betydligt fler killar än tjejer som deltog i program med aktivitetsstöd både 2009 och 2010. Ökningen under 2010 har varit större för tjejerna (60 procent) än för killarna (39 procent). Ökningen i programdeltagande var i stort sett lika stor för utrikes födda som för samtliga unga och omfattade 46 procent i denna grupp. Ökningen var något mindre för unga med funktionsnedsättning (40 procent). Andelen unga

med funktionsnedsättning av samtliga unga i program med aktivitetsstöd kvarstod på 8 procent 2010.

Ökningen i programdeltagande var av samma storleksordning i samtliga utbildningsgrupper och sträckte sig från 46 procent bland de gymnasieutbildade till 50 procent bland de högskoleutbildade (tabell 5.26).

Sammantaget uppgick antalet unga som var arbetslösa eller deltog i program med aktivitetsstöd till 96 080 i genomsnitt under 2010. Det var 12 319 fler än 2009 – en ökning med 13 procent.

Tabell 5.26 Antal i program med aktivitetsstöd efter kön, födelseland, funktionsnedsättning och utbildningsnivå, 18–24 år, 2007–2010. Månadsgenomsnitt

	2007			2008			2009			2010		
	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer
Födelseland												
Utrikes	1 034	638	396	2 057	1 297	760	4 819	3 203	1 616	7 056	4 425	2 631
Sverige	7 518	4 422	3 096	11 214	6 195	5 019	32 140	19 962	12 177	47 126	27 697	19 429
Funktionsnedsättning												
Ja	1 227	736	491	1 816	1 075	741	2 933	1 848	1 085	4 103	2 553	1 551
Nej	7 325	4 324	3 001	11 455	6 417	5 038	34 026	21 318	12 708	50 079	29 569	20 510
Utbildningsnivå												
Förgymnasial utb	2 016	1 280	736	2 981	1 889	1 092	6 589	4 384	2 205	9 836	6 244	3 592
Gymnasium	6 151	3 573	2 578	9 721	5 309	4 412	28 842	17 916	10 926	42 064	24 679	17 385
Eftergymnasial utb. <2 år	185	96	89	284	136	148	724	391	333	1 079	553	526
Högskola >2 år	200	111	89	285	158	127	804	475	330	1 205	647	558
Totalt	8 552	5 060	3 492	13 271	7 492	5 780	36 959	23 166	13 793	54 182	32 122	22 061

Källa: Arbetsförmedlingen.

Kommentar: Med funktionsnedsättning menas olika typer av arbetshandikapp.

Indikator 69

Antal långtidsarbetslösa

Uppgiftslämnare: Arbetsförmedlingen

Antalet långtidsarbetslösa 18–24-åringar var i genomsnitt 6 300 i månaden under 2010. Betydligt fler killar än tjejer var långtidsarbetslösa. Antalet långtidsarbetslösa unga minskade med 5 procent mellan 2009 och 2010.

Unga under 25 år räknas som långtidsarbetslösa efter 100 dagars arbetslöshet. Antalet långtidsarbetslösa unga 18–24-åringar var i genomsnitt 6 300 under 2010, vilket innebär en minskning på 5 procent jämfört med 2009. Detta är en kraftig tillbakagång då ökningen 2009 var 84 procent (tabell 5.27).

Tabell 5.27 Antal kvarstående långtidsarbetslösa efter kön, utbildning, funktionsnedsättning och födelse land, 18–24 år, 2007–2010. Månadsgenomsnitt

	2007			2008			2009			2010		
	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer
Födelse land												
Utrikes	1 369	835	534	926	547	378	1 626	971	655	1 982	1 046	936
Sverige	6 131	3 692	2 439	2 675	1 586	1 089	4 981	3 141	1 840	4 318	2 562	1 756
Funktionsnedsättning												
Ja	548	339	209	345	233	113	509	343	166	552	369	184
Nej	6 952	4 189	2 763	3 255	1 901	1 354	6 098	3 769	2 329	5 748	3 240	2 508
Utbildningsnivå												
Förgymnasial utb.	1 739	1 115	625	1 152	714	438	1 910	1 187	724	2 212	1 304	908
Gymnasium	5 351	3 202	2 149	2 258	1 323	935	4 302	2 715	1 587	3 664	2 113	1 551
Eftergymnasial utb. <2 år	175	92	82	76	40	37	159	87	71	166	80	86
Högskola >2 år	235	119	116	113	56	57	235	122	113	258	112	146
Totalt	7 500	4 528	2 972	3 600	2 133	1 467	6 606	4 111	2 495	6 300	3 608	2 692

Källa: Arbetsförmedlingen.

Kommentar: Med funktionsnedsättning menas olika typer av arbetshandikapp.

Indikator 70

Mediantid i arbetslöshet

Uppgiftslämnare: Arbetsförmedlingen

Mediantiden i arbetslöshet var i genomsnitt 49 dagar bland 18–24-åringar under 2010. Mediantiden i arbetslöshet skiljde sig inte mellan killar och tjejer. Den var högre för unga som är födda utrikes och har stigit för samtliga utbildningsnivåer, med undantag av gymnasieutbildade. Arbetslöshetstiden var särskilt lång bland arbetslösa unga med funktionsnedsättning.

Medianen för arbetslöshetstiden bland 18–24-åringar var under 2008 i genomsnitt 42 dagar, men ökade under 2009 till 49 dagar (tabell 5.28). Denna siffra var oförändrad för 2010. Mediantiden i arbetslöshet var densamma för både killar och tjejer, men den var längre bland utrikes födda än bland inrikes födda unga, 59 dagar respektive 47 dagar. Arbetslöshetstiden var särskilt lång – i genomsnitt 67 dagar – bland arbetslösa

unga med funktionsnedsättning. Mediantiden i arbetslöshet ökade för samtliga utbildningsnivåer med undantag för gymnasieutbildade, vilket har sin förklaring i såväl ökad efterfrågan på arbetskraft som att ungdomskullen som examinerades våren 2010 var mindre (tabell 5.28).

Länsvise hade Örebro län (54 dagar) och Södermanlands län (53 dagar) högst mediantid i arbetslöshet, Jönköpings län hade lägst (43 dagar).

Tabell 5.28 Mediantid i arbetslöshet efter kön, bakgrund, funktionsnedsättning och utbildningsnivå, 18–24 år, 2007–2010. Antalet dagar

	2007	2008	2009	2010
Kön				
Killar	51	42	49	49
Tjejer	48	42	47	49
Födelseland				
Utrikes	53	50	55	59
Sverige	50	40	47	47
Funktionsnedsättning				
Ja	71	60	69	67
Nej	50	41	48	48
Utbildningsnivå				
Förgymnasial utb	48	44	51	53
Gymnasium	51	42	49	48
Eftergymn utb <2 år	43	38	44	45
Högskola >2 år	43	40	45	46
Totalt	50	42	49	49

Källa: Arbetsförmedlingen.

Kommentar 1: Mediantid den sista i månaden bland kvarstående i sökandekategori som definieras som arbetslösa.

Kommentar 2: Med funktionsnedsättning menas olika typer av arbetshandikapp.

Indikator 71

Långtidsinskrivna arbetslösa

Uppgiftslämnare: Arbetsförmedlingen

Antalet långtidsinskrivna arbetslösa unga nästan tredubblades mellan 2009 och 2010. Under 2010 fanns i genomsnitt 6 326 unga som varit arbetslösa eller i program i minst två år jämfört med 2 016 under 2009. Betydligt fler killar än tjejer var långtidsinskrivna hos arbetsförmedlingen.

Allt fler unga har varit inskrivna så länge som två år utan arbete. Under 2010 fanns i genomsnitt 6 326 unga som varit arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd i minst två år. Det var 4 310 fler än 2009 och omfattar fler än tre gånger så många personer (tabell 5.29).

Allt fler unga har varit inskrivna så länge som två år utan arbete. Under 2010 fanns i genom-

snitt 6 326 unga som varit arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd i minst två år. Det var 4 310 fler än 2009 och omfattar fler än tre gånger så många personer. Andelen inskrivna i minst två år av samtliga unga som var arbetslösa eller deltog i program med aktivitetsstöd ökade från 2,4 procent till 6,5 procent.

Tabell 5.29 Antal långtidsinskrivna efter kön, bakgrund, funktionsnedsättning och utbildning, 18–24 år, 2007–2010. Månadsgenomsnitt

	2007	2008	2009	2010
Kön				
Killar	1 507	820	1 312	3 763
Tjejer	1 182	486	704	2 564
Födelseland				
Utrikes	386	248	447	5 254
Sverige	2 303	1 057	1 569	1 072
Funktionsnedsättning				
Ja	727	398	553	1 472
Nej	1 963	907	1 463	4 855
Utbildningsnivå				
Förgymnasial utb	652	400	679	1 675
Gymnasium	1 978	877	1 292	4 520
Eftergymn utb <2 år	33	20	24	67
Högskola >2 år	26	9	21	64
Totalt	2 689	1 306	2 016	6 326

Källa: Arbetsförmedlingen.

Kommentar 1: Med långtidsinskrivna avses sökande som varit inskrivna som arbetslösa eller deltagit i program med aktivitetsstöd i mer än 730 dagar (2 år).

Kommentar 2: Med funktionsnedsättning menas olika typer av arbetshandikapp.

Indikator 72

Andel i arbete eller utbildning efter arbetsmarknadspolitiskt program

Uppgiftslämnare: Arbetsförmedlingen

Andelen unga som fick arbete ökade något mellan 2009 och 2010. Ökningen var större bland killar än bland tjejer. Andelen som fick arbete var betydligt lägre bland unga födda utrikes än bland unga födda i Sverige.

Under 2010 fick i genomsnitt 38,5 procent av ungdomarna som var arbetslösa eller deltog i program med aktivitetsstöd arbete, medan motsvarande andel för 2009 var 35,4 procent (tabell 5.30). Andelen som fick arbete under 2010 ökade något mer för killarna (39,2 procent) än för tjejerna (37,4 procent). Motsvarande andelar för 2009 var 34,4 procent för killarna och 36,9 procent för tjejerna.

Andelen som fick arbete är betydligt lägre bland unga födda utrikes, 25,3 procent under 2010. Var fjärde, 25,3 procent, av unga med

funktionsnedsättning fick arbete under 2009. Andelen som fått arbete varierar relativt kraftigt med utbildningsnivå – från 21,1 procent bland dem som saknar gymnasial utbildning till 51,8 procent bland de högskoleutbildade. Utbildningsnivån är alltså en stark förklaringsfaktor till chanserna att få jobb, ju lägre utbildningsnivå, desto sämre blir chanserna att få arbete (tabell 5.30).

Jämförs länen hade Dalarnas län högst andel som övergick till arbete (46,7 procent) medan Skåne län hade lägst andel (34,9 procent).

Tabell 5.30 Andel som lämnat från arbetslöshet och program med aktivitetsstöd till arbete efter kön, bakgrund, funktionsnedsättning och utbildning, 18–24 år, kvartal 1 2007–2010. Procent

	2007			2008			2009			2010		
	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer	Totalt	Killar	Tjejer
Födelseland												
Utrikes	24,4	23,7	25,1	33,3	33,2	33,4	25,1	25,2	25,1	25,3	26,9	23,0
Sverige	26,2	29,1	23,2	47,1	45,4	49,2	37,1	35,9	38,8	40,8	41,4	39,9
Funktionsnedsättning												
Ja	18,3	18,4	18,2	27,2	28,5	25,1	23,3	24,5	21	25,3	27,8	21,2
Nej	26,3	29,2	23,5	46,0	44,4	48,0	36,0	34,9	37,6	39,3	40,0	38,3
Utbildningsnivå												
Förgymnasial utb	18,2	19,6	16,2	28,2	29,0	26,9	20,5	21,2	19,1	21,1	22,9	18,2
Gymnasium	27,5	31,2	23,9	49,3	47,9	51,1	38,2	37,3	39,6	42,2	43,2	40,7
Eftergymnasial utb. <2 år	29,3	30,6	28,4	53,9	51,1	56,3	40,6	37,9	43,3	43,3	42,2	43,7
Högskola >2 år	35,5	37,7	34,3	59,9	53,1	61,7	49,3	42,8	55,2	51,8	50,0	53,3
Totalt	26,0	28,7	23,4	44,8	43,3	46,8	35,4	34,4	36,9	38,5	39,2	37,4

Källa: Arbetsförmedlingen.

Kommentar: Med funktionsnedsättning menas olika typer av arbetshandikapp.

Indikator 73

Andel företagare

Uppgiftslämnare: Tillväxtverket

Andelen företagare av de sysselsatta i åldersgruppen 18–30 år var 4 procent 2008. Fler killar än tjejer är företagare. Andelen företagare av de sysselsatta unga var oförändrad under hela perioden 2002–2008.

Andelen företagare av de sysselsatta i åldersgruppen 18–30 år var 4 procent 2008. Det var en lägre andel företagare än i befolkningen som helhet, där andelen var 10 procent. Andelen unga företagare har varit densamma mellan 2002 och 2008 (tabell 5.31).

Företagarandelen skiljer sig åt mellan olika grupper av unga. Det är vanligare att unga män är företagare än att unga kvinnor är det. Män

födda utrikes hade en särskilt hög företagarandel, 8 procent. Jämför man företagarandelen i hela landets befolkning (18–70 år) fanns i stort sett samma gruppskillnader som bland unga. Andelen företagare bland de sysselsatta steg med ökande ålder. Den största andelen företagare fanns i gruppen 56–70 år, där 17 procent var företagare.

Tabell 5.31 Andel företagare av de sysselsatta, 18–30 år, 2002, 2004, 2006 och 2008. Procent

	2002	2004	2006	2008
Kvinnor och män				
Födda utomlands	6	7	6	6
Födda i Sverige	4	4	4	4
Totalt	4	4	4	4
Kvinnor				
Födda utomlands	2	5	3	3
Födda i Sverige	3	2	2	2
Totalt	3	2	2	2
Män				
Födda utomlands	9	10	8	8
Födda i Sverige	5	6	5	5
Totalt	6	6	5	5

Källa: Nutek/Tillväxtverket, SCB (AKU).

Indikator 74

Nystartade företag

Uppgiftslämnare: Tillväxtanalys

Unga i åldern 16–25 år startade 12 procent av de nya företagen 2009, räknat som andelar av det totala antalet nya företag. Andelen är oförändrad jämfört med 2009 men har ökat kraftigt sedan 2001. Andelen tjejer som startade företag var något högre i gruppen upp till 30 år jämfört med i gruppen över 30 år.

Med nyföretagande menas företag där verksamheten är helt nystartad eller har återupptagits efter att ha varit vilande i minst två år. Statistiken omfattar inte företag som nyaktiverats på grund av ägarbyten, ändring av juridisk form eller annan ombildning. Jämfört med tidigare statistik över nystartade företag förändrades utformningen i flera avseenden 2007. Två nya branschgrupper tillkom, täckningen av företagsformer och åldersgrupper förbättrades och kortlivade företag som hade avvecklats under året kom nu sannolikt att i högre grad ingå i statistiken. De angivna förändringarna inom olika grupper måste tolkas med stor försiktighet, då effekter av metod- och definitionsförändringar kan ha skiftande inverkan inom olika redovisningsgrupper.

Antalet nystartade företag uppgick under 2009 till knappt 59 600, vilket innebar en ökning med 3 procent jämfört med 2008. Antalet nystartade

företag ökade under 2009 i åldersgruppen 16–25 år med 9 procent, i åldersgruppen 26–30 år med 5 procent och i åldersgruppen över 30 år med 2 procent. Angett i förhållande till totalt antal nystartade företag uppgick andelen företag startade av personer i åldersgruppen 16–25 år till 12 procent och i åldersgruppen 26–30 år likaledes till 12 procent. Dessa andelar var oförändrade jämfört med 2008. År 2001 uppgick motsvarande andelar till 7 respektive 14 procent, vilket innebär att ungas andel bland de nystartade företagen har ökat (tabell 5.32).

Angett i förhållande till befolkningen i respektive grupp fanns den högsta etableringsfrekvensen i åldersgruppen 26–30 år, med 12,6 företag per 1 000 invånare inom åldersgruppen (tabell 5.33).

Tabell 5.32 Antal nystartade företag efter åldersgrupp, 2001–2009. Andelar av det totala antalet nya företag. Procent

Åldersgrupp	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2007	2008	2009
16–25 år	7	8	8	9	11	9	11	10	12	12
26–30 år	14	14	14	14	14	14	13	13	12	12
> 30 år	76	75	75	75	74	76	76	76	76	76
Bortfall	3	3	3	3	0	1	-	-	-	-

Källa: Tillväxtanalys, Institutet för tillväxtpolitiska studier.

Kommentar: För 2007 ges två uppsättningar data. För att någon jämförelse med tidigare data ska vara möjlig har i det ena fallet de nytillkommande branschgrupperna jord- och skogsbruk samt fastighetstjänster räknats från.

* Exklusive jord- och skogsbruk samt fastighetstjänster.

Tabell 5.33 Antal nystartade företag efter åldersgrupp, 2001–2009. Etablerringsfrekvenser per 1 000 invånare

Åldersgrupp	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2007	2008	2009
16–25 år	2,6	3,0	2,8	3,4	4,5	3,6	4,9	5,2	5,6	5,9
26–30 år	8,4	8,6	9,0	10,2	11,4	11,0	12,9	13,7	12,2	12,6
> 30 år	6,7	6,9	6,7	7,6	7,9	8,1	9,9	10,7	10,6	10,8
Samtliga	6,3	6,6	6,4	7,3	7,6	7,6	9,2	9,9	9,7	10,0

Källa: Tillväxtanalys, Institutet för tillväxtpolitiska studier.

* Exklusive jord- och skogsbruk samt fastighetstjänster.

Majoriteten av de nya företagen startas antingen inom branschgruppen företagstjänster, vilken bland annat omfattar administrativa och tekniska konsultverksamheter samt grafisk formgivning och reklam, eller inom personliga tjänster, exempelvis medie/kultur-, rekreations-, vård- och undervisningsföretag.

Andelen företag som startades av en eller flera kvinnor gemensamt uppgick till 34 procent i åldersgruppen 16–25 år och till 37 procent i åldersgruppen 26–30 år 2009. År 2005 uppgick motsvarande andelar till 32 respektive 30 pro-

cent, vilket innebär att andelen företag som har startats av kvinnor har ökat (tabell 5.34).

Fördelat efter härkomst uppgick 2009 andelen nya företag startade av en utlandsfödd person till 8 procent i åldersgruppen 16–25 år och till 15 procent i åldersgruppen 26–30 år. År 2008 uppgick motsvarande andelar till 6 respektive 15 procent. Andelen företag startade av utlandsfödda personer i åldersgruppen 26–30 år har alltså ökat sedan 2001.

Majoriteten av de nya företagen startas antingen inom branschgruppen företagstjänster, vilken

Tabell 5.34 Antal nystartade företag efter kön och åldersgrupp, 2005–2009, Andelar av det totala antalet nya företag. Procent

	2005	2006	2007*	2007	2008	2009
16–25 år						
Tjejer	32	34	31	31	36	34
Killar	64	63	64	64	60	64
Samtliga	4	2	5	5	4	2
26–30 år						
Kvinnor	30	30	37	36	31	37
Män	65	66	58	58	63	58
Samtliga	5	4	5	5	6	5
> 30 år						
Kvinnor	31	33	31	30	31	32
Män	61	60	62	63	61	61
Samtliga	7	7	7	7	7	7

Källa: Tillväxtanalys, Institutet för tillväxtpolitiska studier.

* Exklusive jord- och skogsbruk samt fastighetstjänster.

bland annat omfattar administrativa och tekniska konsultverksamheter samt grafisk formgivning och reklam, eller inom personliga tjänster som medie/kultur-, rekreations-, vård- och undervisningsföretag. I åldersgruppen 16–25 år startades 28 procent av de nya företagen inom branschgruppen företagstjänster och 32 procent inom personliga tjänster. I åldersgruppen 26–30 år uppgick motsvarande andelar till 32 respektive 26 procent. Sett över en längre tidsperiod har andelen företag som startats inom företags-tjänster minskat i dessa åldersgrupper och ökat inom personliga tjänster. År 2001 uppgick andelen företag startade inom företagstjänster till 39 procent såväl i åldersgruppen 16–25 år som i åldersgruppen 26–30 år. Andelen företag som startades inom personliga tjänster uppgick under samma år till 25 procent i åldersgruppen 16–25 år och till 22 procent i åldersgruppen 26–30 år.

Under 2009 startades hela 86 procent av företagen inom åldersgruppen 16–25 år som enskild firma. I åldersgruppen 26–30 år uppgick motsvarande andel till 77 procent. Jämfört med 2008 ökade denna andel med 5 procentenheter i den förstnämnda gruppen och med 1 procentenhet i den senare. I åldersgruppen över 30 år uppgick andelen företag som startades som enskild firma under 2009 till 67 procent.

Fördelat efter län och åldersgrupp startades den högsta andelen företag 2009 av personer i åldersgruppen 16–25 år i Örebro och Dalarnas län med andelar på 22 respektive 19 procent. För åldersgruppen 26–30 år startades den högsta andelen företag i Västra Götalands län (16 procent), Skåne län (15 procent) och Jönköpings län (16 procent). I Stockholms län uppgick andelen företag startade av personer i åldersgruppen 16–25 år till 10 procent och inom åldersgruppen 26–30 år till 11 procent.

I de enkäter som bildar underlag för statistiken ingår en fråga om motivet till att starta företag. I åldersgruppen 16–25 år angav 34 procent förverkliga idéer som motiv, jämfört med 31 procent i åldersgruppen 26–30 år och 26 procent i åldersgruppen över 30 år. Liknande skillnader mellan grupperna fanns även 2008 och 2001. Under 2009 ökade andelen personer som uppgav arbetslöshet eller risk för arbetslöshet som motiv, såväl i åldersgrupperna upp till 30 år (12 procent, jämfört med 4 procent 2001) som i gruppen över 30 år (13 procent, jämfört med 10 procent 2001).

Indikator 75

Syn på företagande

Uppgiftslämnare: Tillväxtverket

En stor majoritet av både tjejer (71 procent) och killar (78 procent) kunde tänka sig att bli företagare 2010. Det vanligaste skälet var att egenföretagande ger bättre möjligheter att verkliga idéer än vanlig anställning.

Intresset för att bli egenföretagare är stort bland unga: sju av tio tjejer och nästan åtta av tio killar (totalt 75 procent) svarade ja på frågan om man kan tänka sig att bli företagare i Tillväxtverkets enkätundersökning 2009 (tabell 5.35). Många – inte minst unga själva – lyfter fram entreprenör-

skap och framåtanda som allt viktigare komponenter på den framtida arbetsmarknaden.

Inställningen till företagande skiljer sig åt mellan olika delar av landet. Högsta andelen finns i Stockholm med 76 procent och lägsta i norra Mellansverige med 72 procent. Det visar också

Tabell 5.35 Andel som kan tänka sig bli företagare, 15–24 år, 2009. Procent

	Andel
Kön	
Tjejer	71
Killar	78
Ålder	
15–19 år	75
20–24 år	73
Sysselsättning	
Högstadiet	74
Gymnasiet	75
Högskola/universitet	73
KY-utbildning	78
Komvux	66
Folkhögskola	79
Arbetar	77
Arbetslös/söker arbete	73
Akademikerbakgrund	
Ja	75
Nej	75
Utländsk bakgrund	
Själv född utomlands	70
Själv född i Sverige	74
En förälder född utomlands	76
Båda föräldrar födda utomlands	75
Båda föräldrar födda i Sverige	74

	Andel
Riksområde (NUTS2)	
Mellersta Norrland	73
Norra Mellansverige	72
Småland med öarna	74
Stockholm	76
Sydsverige	73
Västsverige	74
Östra Mellansverige	73
Övre Norrland	73
Kommuntyp	
Storstäder	76
Förortskommuner	75
Större städer	73
Pendlingskommuner	73
Glesbygdskommuner	74
Varuproducerande kommuner	73
Övriga kommuner, fler än 25 000 invånare	74
Övriga kommuner 12 500–25 000 inv.	76
Övriga kommuner, färre än 12 500 inv.	77

Källa: Tillväxtverket, Ungdomsbarometern.

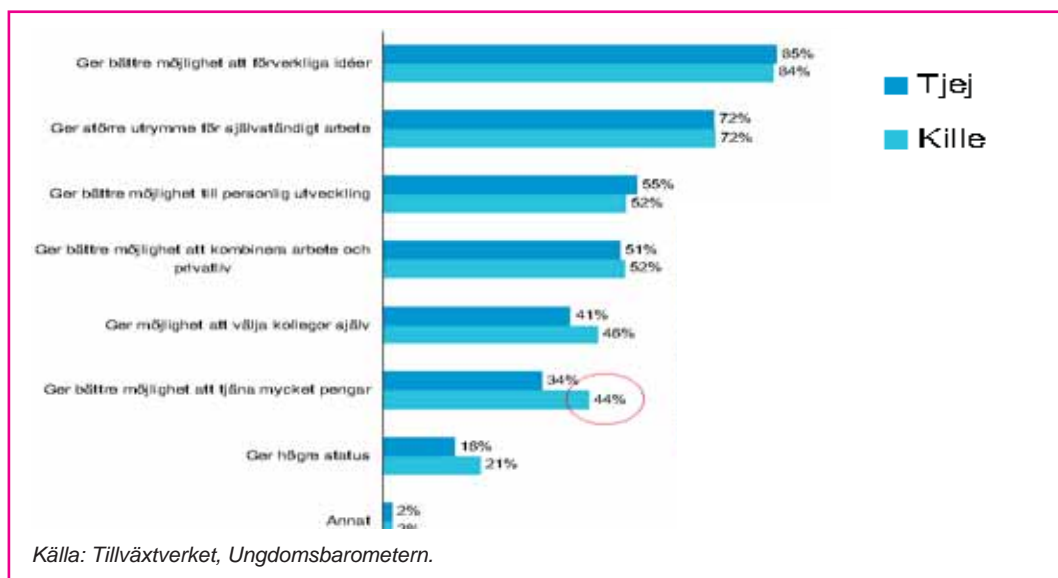
att intresset för företagande är större i storstadsregionerna.

På frågan *Varför vill du bli företagare* (enbart till de personer som svarat ja på påståendet: *Kan tänka mig att bli företagare*) visar resultatet tydligt att ungdomarna anser att egenföretagande i många fall ger dem bättre möjlighet att förverkliga idéer än en traditionell anställning. En stor andel anser även att egenföretagande ger större utrymme för självständigt arbete (figur 5.12)

I stort skiljer sig inte bevekelsegrunderna nämnvärt mellan tjejer och killar, fem av sex anser att företagande ger dem bättre möjligheter att förverkliga idéer, och tre av fyra att det ger dem större utrymme för självständigt arbete. En större andel killar än tjejer lyfter dock fram möjligheten att tjäna mycket pengar, möjligheten att välja kollegor själv samt hög status. De stora skillnaderna står att finna vid ålder snarare än vid kön. När man bryter ner gruppen 15–24-åringar till mindre ålderskategorier visar det sig att en

betydligt större andel yngre än äldre fäster sig vid pengar och status – framför allt yngre killar – medan äldre omvänt prioriterar självständigt arbete. Det känns inte orimligt att prioriteringarna speglar graden av arbetslivserfarenhet, där de äldre grupperna med större erfarenhet delvis har andra tankar om vad som är viktigt än yngre. Den viktigaste bevekelsegrunden totalt – möjligheten att förverkliga idéer – är precis lika viktig för samtliga åldersgrupper.

Förebilder är viktiga, unga som har företagare i familj, släkt eller i den nära bekantskapskretsen är i högre grad positiva till att bli företagare. Av dem var 79 procent positivt inställda till att själva bli företagare, jämfört med 66 procent bland dem som inte hade den anknytningen, enligt den undersökning som Ungdomsbarometern gjort på uppdrag av Tillväxtanalys och som har redovisats i detta avsnitt. Totalt deltog 9 650 personer i åldern 15–24 år från hela Sverige.

Figur 5.12 Anledningar till varför unga vill bli företagare efter kön, 15–24 år, 2010. Procent.

Indikator 76

Andel som genom skolan fått en uppfattning om och uppmuntrats att driva företag

Uppgiftslämnare: Tillväxtverket

Av samtliga unga i åldern 18–30 år svarade 36 procent 2008 att de har fått en uppfattning genom skolan om hur det är att driva företag. Andelen var högre bland unga män än bland unga kvinnor. Andelen ökade med 4 procentenheter mellan 2003 och 2008.

Drygt en tredjedel av samtliga unga i åldern 18–30 år uppgav 2008 att de genom sin skolutbildning fått en uppfattning om hur det är att driva företag. En ungefär lika stor andel ansåg att de i skolan uppmuntrats till att bli företagare. Andelen unga män som i skolan fått en uppfattning om hur det är att driva företag var 40 procent, motsvarande andel bland unga kvinnor och bland utrikes födda var 33 procent (tabell 5.36). Det var återigen unga män och de som är födda i Sverige som i störst utsträckning uppgav att de uppmuntrats att driva företag. Den lägsta andelen fanns bland utrikes födda, där endast 29 procent ansåg att de uppmuntrats till att bli företagare i skolan (tabell 5.37).

Den relativa förändringen av andelen unga som anser att de fått en uppfattning om hur det är att driva företag ökade med 13 procent mellan 2003 och 2008. Den positiva förändringen gäller både för unga kvinnor och för unga män. Bland utrikes födda minskade dock andelen mellan 2003 och 2008, medan den ökade bland inrikes födda. Förändringarna över tid är säkerställda i samtliga grupper med undantag av den ökning vi sett bland unga kvinnor samt minskningen hos utrikes födda, där förändringen ligger inom den statistiska felmarginalen.

Tabell 5.36 Andel unga som genom skolan fått en uppfattning om att driva företag efter kön och bakgrund, 18–30 år, 2003 och 2008. Procent

	2003	2008	Relativ förändring 2003–2008	Säkerställd skillnad
Kvinnor	31	33	6	Nej
Män	34	40	18	Ja
Födda utomlands	39	33	-15	Nej
Födda i Sverige	32	37	16	Ja
Totalt	32	36	13	Ja

Källa: Nutek/Tillväxtverket, Entreprenörbarometern 2008.

Det skedde även en ökning mellan 2003 och 2008 i hur stor andel unga som uppgav att de genom skolan uppmuntrats att bli företagare. År 2003 ansåg 28 procent av de unga detta, 2008 var andelen 35 procent. Det innebär en relativ ökning på 25 procent. Den positiva utvecklingen gäller i samtliga grupper (tabell 5.37).

Det finns regionala skillnader i vilken utsträckning unga anser att skolan gett dem en uppfattning om företagande. Jämförs länen varierar andelen som anser detta mellan 28 och 46 procent. Den högsta andelen fanns 2008 i Jämtlands län och den lägsta i Uppsala län. Ser man till regionala skillnader i andelar unga som anser att skolan uppmuntrat till företagande ligger andelarna mellan 30 och 46 procent. Den högsta andelen fanns i Gotlands län och den lägsta i Uppsala län.

Många av de län som angavs vara bra på att ge eleverna en uppfattning om företagande var en-

ligt de unga också bra på att uppmuntra till företagande. Till exempel så angav lägst andel att de fått uppmuntran till företagande i Uppsala län, som också hade lägst andel unga som uppgett att de fått en uppfattning om företagande från skolan. Det var också Uppsala län som hade den lägsta andelen som kan tänka sig att bli företagare.

Ett generellt mönster är att unga som är positiva till att bli företagare i högre grad än dem som inte kan tänka sig att bli företagare också uppger att de fått uppfattning om och uppmuntran till företagande från skolan. Bland dem som fått kunskap och uppmuntran från skolan kan omkring åtta av tio tänka sig att bli företagare. Motsvarande andel bland dem som inte upplever sig ha fått någon uppfattning eller uppmuntran är cirka sju av tio.

Tabell 5.37 Andel unga som genom skolan uppmuntrats att bli företagare efter kön och bakgrund, 18–30 år, 2003 och 2008. Procent

	2003	2008	Relativ förändring 2003–2008	Säkerställd skillnad
Kvinnor	27	33	22	Ja
Män	29	37	28	Ja
Födda utomlands	26	29	12	Nej
Födda i Sverige	29	36	24	Ja
Totalt	28	35	25	Ja

Källa: Nutek/Tillväxtverket, Entreprenörbarometern 2008.

Indikator 77

Andel som känner till vad som krävs för/skulle klara av att starta företag

Uppgiftslämnare: Tillväxtverket

Hela 84 procent av unga i åldern 18–30 år angav 2008 att de skulle klara av att starta ett företag. Andelen var högre bland unga män än bland unga kvinnor. Jämfört med 2007 uppgav en större andel 2008 – 46 procent jämfört med 38 procent – att de kände till vad som krävs för att starta ett företag.

En relevant fråga för den som ska starta ett företag är hur väl man känner till tillvägagångssättet kring att starta ett företag. I ungdomsgruppen uppgav 2008 knappt hälften, 46 procent, att de känner till vad som krävs för att starta ett företag (tabell 5.38). Den lägsta andelen fanns bland kvinnorna, av dem uppgav två av tre att de inte känner till vad som krävs för att starta ett företag. Hälften av männen och unga födda utrikes uppgav att de känner till vad som krävs för att starta ett företag, åtminstone ungefär.

Att förverkliga viljan att starta ett företag kan ibland vara ett stort steg som kräver en del för-

kunskaper. Resultaten visar att de allra flesta, drygt åtta av tio unga, anser sig kunna klara av att starta företag. Den högsta andelen fanns hos män, 86 procent, medan unga som är födda utrikes hade lägst andel, 77 procent. Motsvarande andel bland unga födda i Sverige var 85 procent.

Jämfört med 2007 uppgav en större andel 2008 att de kände till vad som krävs för att starta ett företag. Det var också en större andel unga som 2008 uppgav att de skulle klara av att starta ett företag jämfört med de föregående åren.

Tabell 5.38 Totalt skuldbelopp till stat och kommun efter kön, 18–25 år, 2006–2008. Miljoner kronor

	Känner till vad som krävs för att starta ett företag						Skulle klara av att starta ett företag		
	Ja			Ja, ungefär			Ja		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Kön									
Kvinnor	15	13	21	30	18	19	79	78	81
Män	20	20	29	38	25	23	84	83	86
Bakgrund									
Födda utomlands	20	18	30	30	19	19	81	75	77
Födda i Sverige	17	17	24	35	22	21	82	81	85
Totalt	17	17	25	34	21	21	82	80	84

Källa: Nutek/Tillväxtverket, "Entreprenörbarometern 2008".

Indikator 78

Unga kvarboende i föräldrahemmet

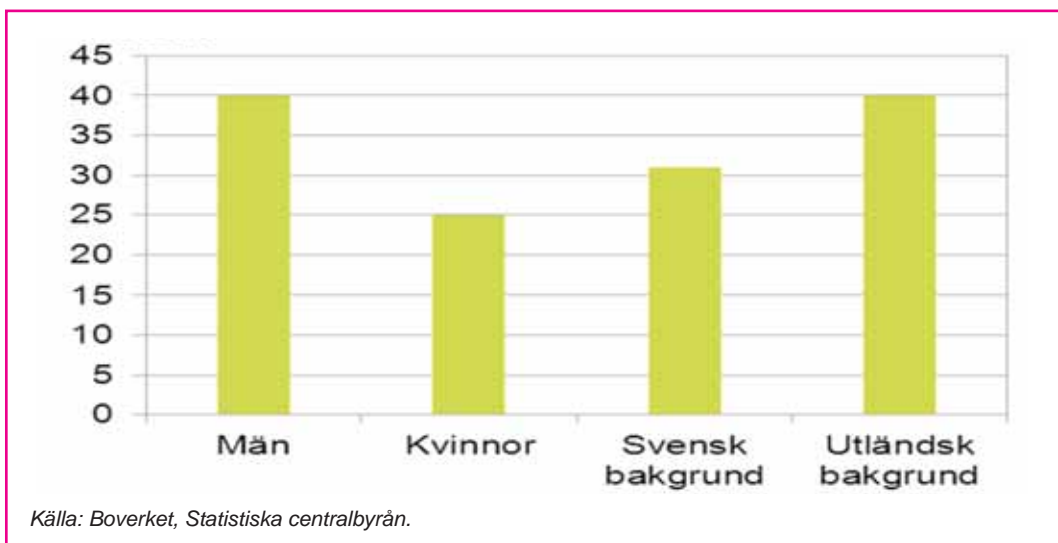
Uppgiftslämnare: Boverket

År 2009 bodde 196 000 ungdomar i åldersgruppen 20–25 år kvar i föräldrahemmet. Av tjejerna i åldern 20–25 år bor 25 procent kvar hemma jämfört med 40 procent av killarna. Andelen är högre bland unga med utländsk bakgrund och bland killar som bor i storstäder. Andelen kvarboende har minskat något bland killarna de senaste tio åren, men ökat bland tjejerna.

Andelen kvarboende i föräldrahemmet kan vara en indikator på i vilken utsträckning ungdomar har möjlighet att etablera sig på bostadsmarknaden. Boverket vill dock framhålla att det kan finnas många olika skäl till att bo kvar i föräldrahemmet. Hyresgästföreningen har i undersökningen *Unga vuxnas boende 1997–2009* ställt frågan: *Vilket eller vilka är de främsta skälen till att du bor hos dina föräldrar?* Hela åtta av tio svarade att det främsta skälet är att det är billigt och praktiskt. Närmare hälften svarade att de inte har råd med eget boende och fyra av tio

att de inte kan få en bostad där de vill bo (Bergenstråhle 2010).

Medianåldern vid flytten hemifrån har ökat för tjejerna men minskat för killarna. Åldern vid flytten hemifrån har ökat för tjejerna som föddes mellan 1965 och 1985, medan den har minskat något för killarna. För unga födda i mitten av 1980-talet var medianåldern 20,7 år för tjejer och 21,6 år för killar. För tjejer födda 1965 var medianåldern 20 år och för killar födda samma år närmare 22 år.

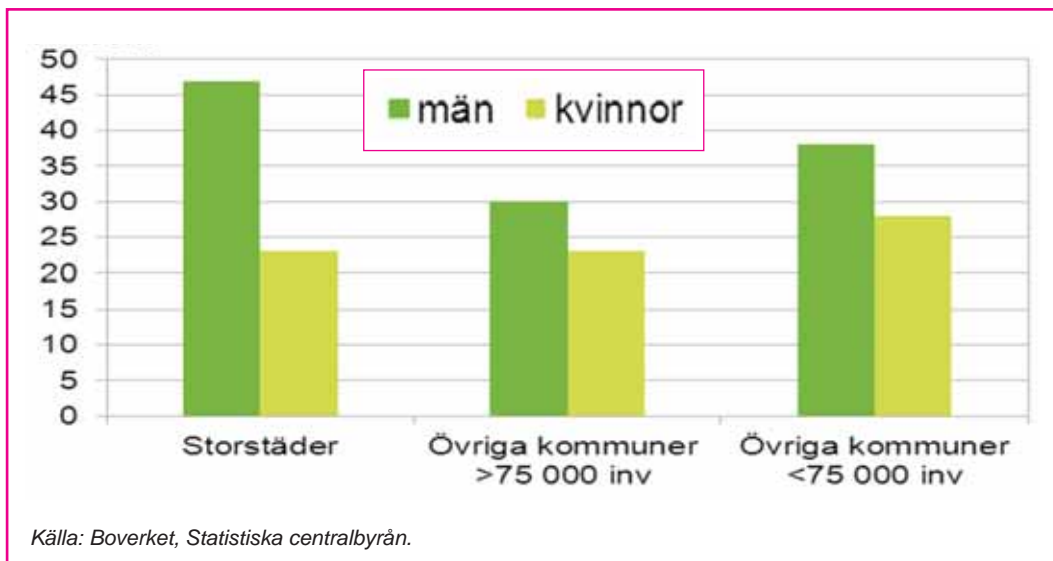
Figur 5.13 Kvarboende i föräldrahemmet efter kön, 20–25 år, 2008–2009. Procent.

Vid vilken ålder unga flyttar hemifrån varierar mellan olika kommuntyper och mellan personer med svensk och personer med utländsk bakgrund. Tjejer och killar i storstäder och förorter lämnar föräldrahemmet allt senare jämfört med ungdomar i övriga delar av landet. Medianåldern vid flytten hemifrån är högre för personer med båda föräldrarna födda utrikes, än för de med svensk bakgrund, och den har också ökat under senare år. Sammansättningen bland de med två utrikes födda föräldrar har förändrats en del över tid och till viss del kan det förklara den kraftiga ökningen av medianåldern i dessa grupper.²⁰

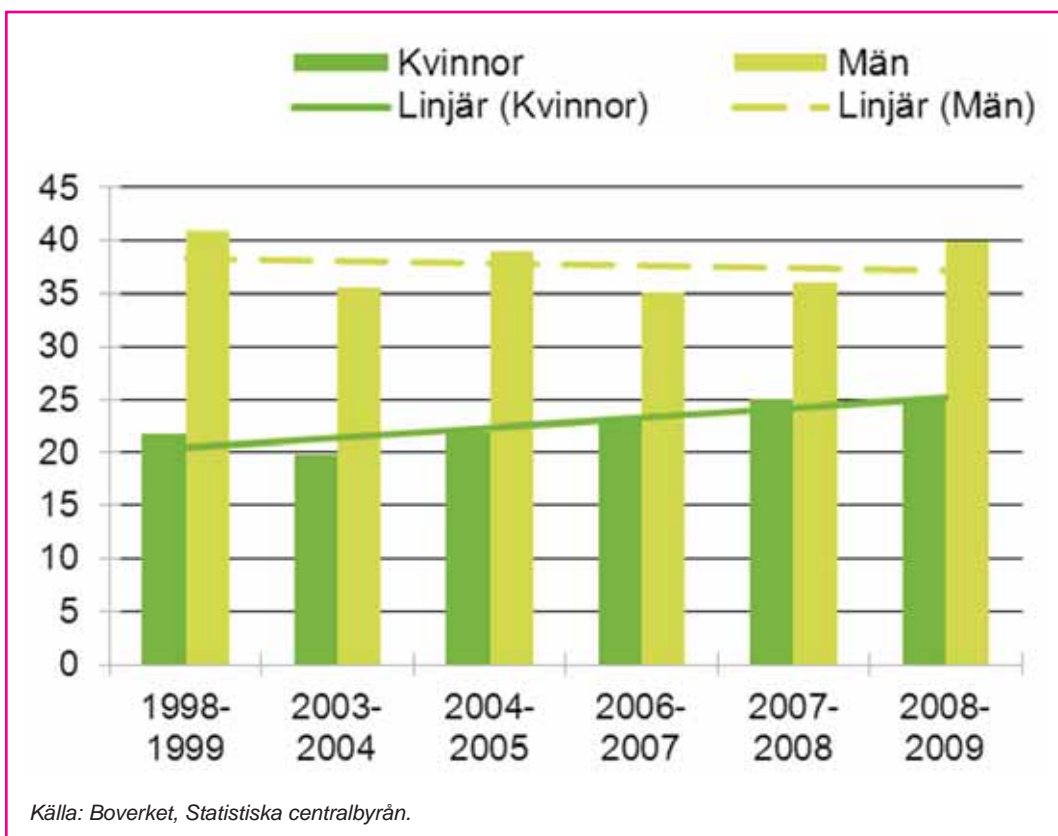
År 2009 bodde 196 000 ungdomar i åldersgruppen 20–25 år kvar i föräldrahemmet. Av dessa var 39 procent tjejer och 61 procent killar. Killar bor alltså hemma i betydligt större utsträckning än tjejer. Variationerna är också stora beroende

på om man har svensk eller utländsk bakgrund (figur 5.13). Det finns också skillnader beroende på bostadsort, det gäller i synnerhet killar. Drygt 40 procent av killarna i storstadsområdena i åldersgruppen 20–25 år bor kvar i föräldrahemmet. Siffran är cirka 10 procentenheter högre än i övriga delar av landet (figur 5.14). Cirka 25 procent av tjejerna i åldern 20–25 år bor kvar hemma oavsett bostadsort (figur 5.13).

Totalt sett var det små men stabila förändringar i ungas kvarboende i föräldrahemmet under perioden 1998–2009. Andelen unga killar i åldern 20–25 år som bor kvar i föräldrahemmet minskade något, medan andelen unga tjejer i samma åldersgrupp som bor kvar hemma ökade något. Figur 5.15 illustrerar utvecklingen under den aktuella perioden. För att förtydliga utvecklingen visas också den linjära trenden.²¹

Figur 5.14 Kvarboende i föräldrahemmet efter region, 20–25 år, 2008–2009. Procent.

Figur 5.15 Kvarboende i föräldrahemmet efter kön, 20–25 år, 1998–2009. Procent.

Indikator 79

Andel med förstahandskontrakt

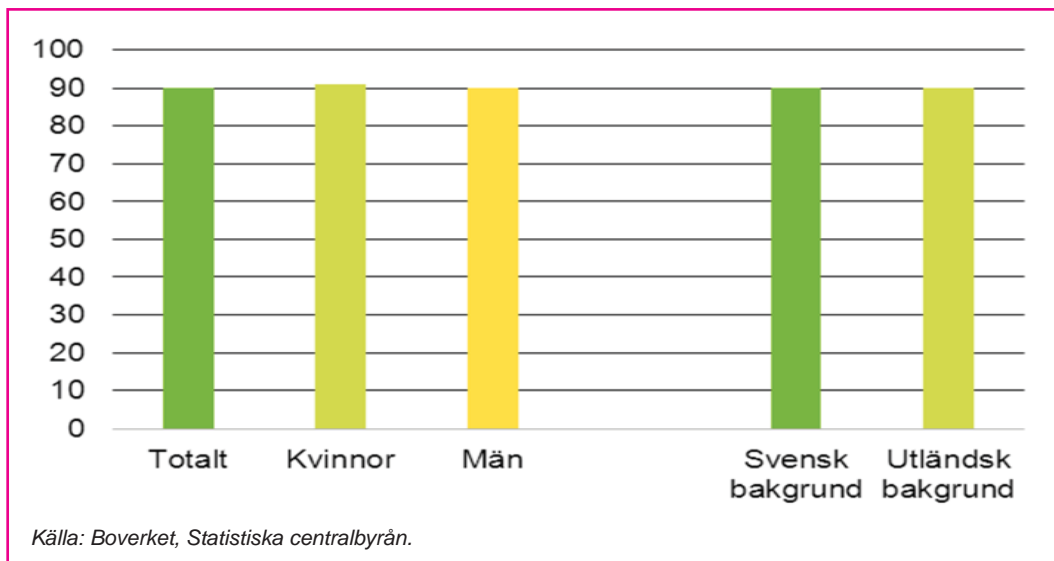
Uppgiftslämnare: Boverket

År 2009 hade 90 procent av alla unga som bor i hyresrätt ett eget förstahandskontrakt på den ordinarie hyresmarknaden. De skillnader som finns är främst av regional karaktär.

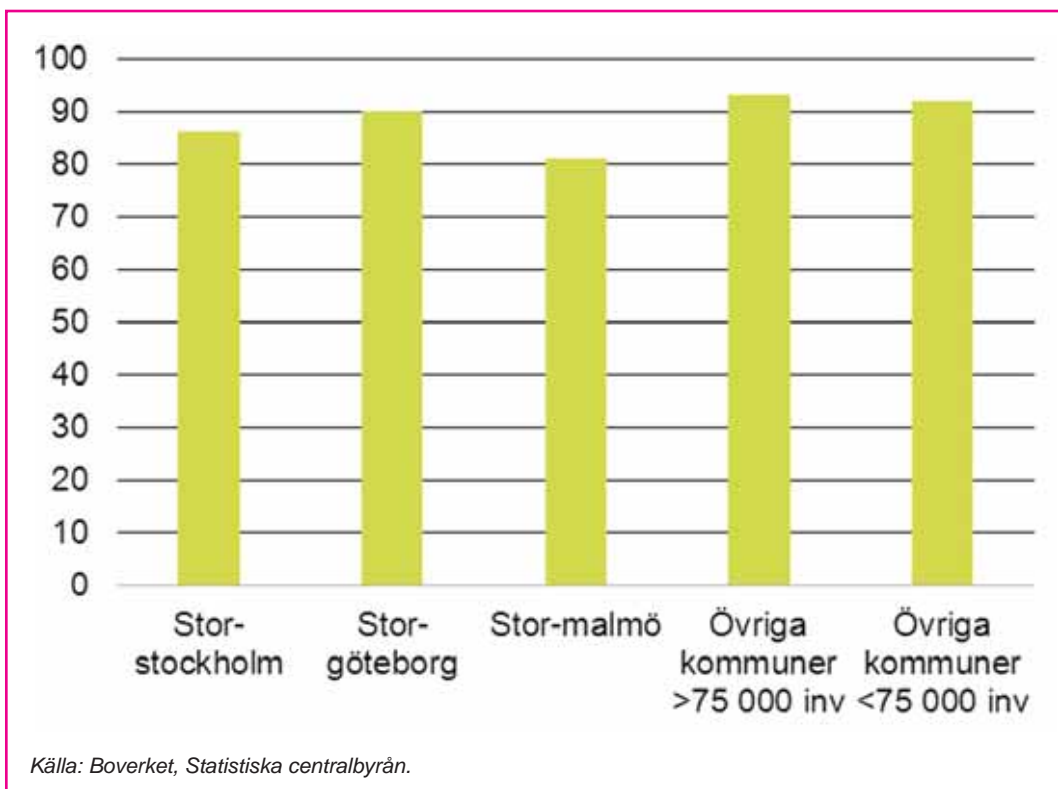
Denna indikator ger ett mått på i vilken mån unga som bor i hyresrätt har ett eget förstahandskontrakt och hur det varierar mellan unga med olika bakgrund och i olika regioner. Unga som bor kvar i föräldrahemmet finns inte med. Indikatorn bygger på Statistiska centralbyråns undersökning Hushållens ekonomi (HEK).

År 2009 hade 90 procent av alla unga som bor i hyresrätt ett eget förstahandskontrakt på den ordinarie hyresmarknaden. Skillnaden mellan killar och tjejer var i det närmaste försumbar, en något högre andel tjejer än killar hade ett eget

förstahandskontrakt. Det var ingen skillnad om de unga hade svensk eller utländsk bakgrund (figur 5.16). Däremot fanns det regionala skillnader. Den lägsta andelen unga med förstahandskontrakt fanns i Stormalmö, följt av övriga storstadsområden (figur 5.17). Mellan 1999 och 2009 sjönk andelen unga i hyresrätt som har förstahandskontrakt något. Förändringen var störst i början av perioden. Mellan 2008 och 2009 var andelen unga med förstahandskontrakt oförändrad, 90 procent.²²

Figur 5.16 Unga boende i hyresrätt med eget förstahandskontrakt efter kön och bakgrund, 20–25 år, 2009. Procent.

Figur 5.17 Unga boende i hyresrätt med eget förstahandskontrakt efter region, 20–25 år, 2009. Procent.

Indikator 80

Ungas boendeutgifter

Uppgiftslämnare: Boverket

För unga i åldern 20–25 år som har flyttat hemifrån gick i genomsnitt 27 procent av den disponibla inkomsten 2009 till boende. Tjejerna betalade en något högre andel jämfört med killarna. Boendeutgifterna 2009 ökade något i förhållande till den disponibla inkomsten jämfört med åren innan.

Den disponibla inkomsten och boendeutgifternas storlek har stor betydelse för ungas möjligheter att skaffa sig ett eget boende samt för att på sikt kunna behålla bostaden och känna sig trygga i denna. Om boendeutgifterna tar en stor andel av den disponibla inkomsten, innebär det att det blir en mindre del av inkomsten kvar att klara övriga utgifter på. Samtidigt bör man hålla i minnet att detta mått inte klargör hur höga inkomsterna är eller nivån på boendeutgifterna. Om den disponibla inkomsten är hög finns det större möjligheter att klara sig på det som återstår när boendeutgifterna är betalda, även om dessa är höga.

För unga mellan 20 och 25 år som flyttat hemifrån gick i genomsnitt 27 procent av den disponibla inkomsten till boende 2009. Unga betalade en något högre andel av sin inkomst för boendet än personer i åldern 26–64 år, men en betydligt lägre andel än personer i åldern 65–84 år. Den

allra största andelen av den disponibla inkomsten, 39 procent, betalar äldre kvinnor för sitt boende. Äldre kvinnor är ensamstående i högre grad än äldre män och har också generellt lägre pensioner, vilket kan förklara att en hög andel av den disponibla inkomsten går till boendet. Det här innebär att det snarare handlar om låga disponibla inkomster än om höga kostnader för boendet (tabell 5.39).

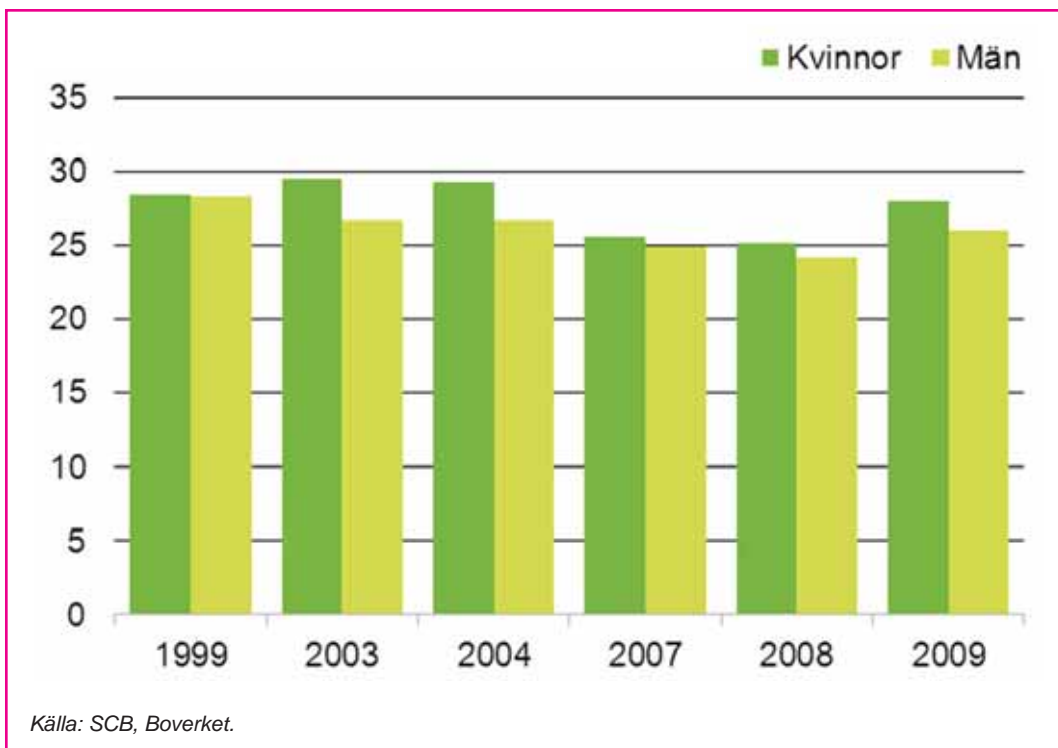
Tjejer i åldern 20–25 år betalade 2009 en något högre andel av den disponibla inkomsten för sitt boende än killar i samma ålder. Unga med svensk och med utländsk bakgrund betalade en lika stor andel, 27 procent, av den disponibla inkomsten för sitt boende. Unga bosatta i storstadsområdena och i kommuner med mer än 75 000 invånare använder en högre andel av sin disponibla inkomst till att betala för sitt boende än unga bosatta i mindre kommuner.

Tabell 5.39 Boendeutgifternas andel av den disponibla inkomsten i olika åldersgrupper, 2009. Procent

	20–25 år	26–34 år	35–44 år	45–54 år	55–64 år	65–84 år
Samtliga	27	24	23	23	24	34
Kvinnor	28	25	24	24	26	39
Män	26	24	21	22	23	28

Källa: Boverket, Statistiska centralbyrån, HEK.

Boendeutgifternas andel av den disponibla inkomsten låg under 2007 och 2008 på en nivå runt 25 procent men steg under 2009 till 27 procent. Andelen närmar sig nu återigen den nivå som rådde i början av 2000-talet. Det är framför allt tjejerna som betalar en högre andel av den disponibla inkomsten för boendet än tidigare (figur 5.18).

Figur 5.18 Boendeutgifternas andel av den disponibla inkomsten, 20–25 år, 1999–2009. Procent.

Indikator 81

Kommuner med brist på bostäder för unga

Uppgiftslämnare: Boverket

Antalet kommuner som uppger att de har brist på bostäder för unga har ökat under perioden 1999–2011, från knappt 100 till 149. Bristen är särskilt utbredd i storstadsregionerna och i högskoleorter, men även andra kommuner anger att de har större brist på bostäder för unga än brist på bostäder generellt.

Denna indikator ger en bild av situationen på bostadsmarknaden för unga i olika delar av landet. Just nu håller den stora ungdomsgenerationen som föddes i slutet på 1980- och början på 1990-talet på att etablera sig på bostadsmarknaden. I Boverkets bostadsmarknadsenkät 2011 uppger 149 kommuner att det råder brist på sådana bostäder som ungdomar efterfrågar. Det är ungefär samma antal som 2010, då 147 kommuner uppgav att de hade brist på den här typen av bostäder. Bristen är särskilt utbredd i storstadsregionerna och andra större städer dit många ungdomar flyttar, men finns även i mindre kommuner (tabell 5.40).

Även på orter där det inte finns någon generell brist på bostäder kan det finnas problem för unga att hitta en lämplig bostad, eftersom de

tillgängliga lägenheterna ofta är för stora och/eller för dyra för unga. Mer än hälften av de kommuner som uppger att de har brist på bostäder för unga är belägna utanför storstäderna och högskoleorterna. Ungefär en tredjedel av landets kommuner uppger att det inte är några större problem för unga att få tag i en lämplig bostad. Mer än 80 procent av dessa tillhör kommungruppen med färre än 25 000 invånare.

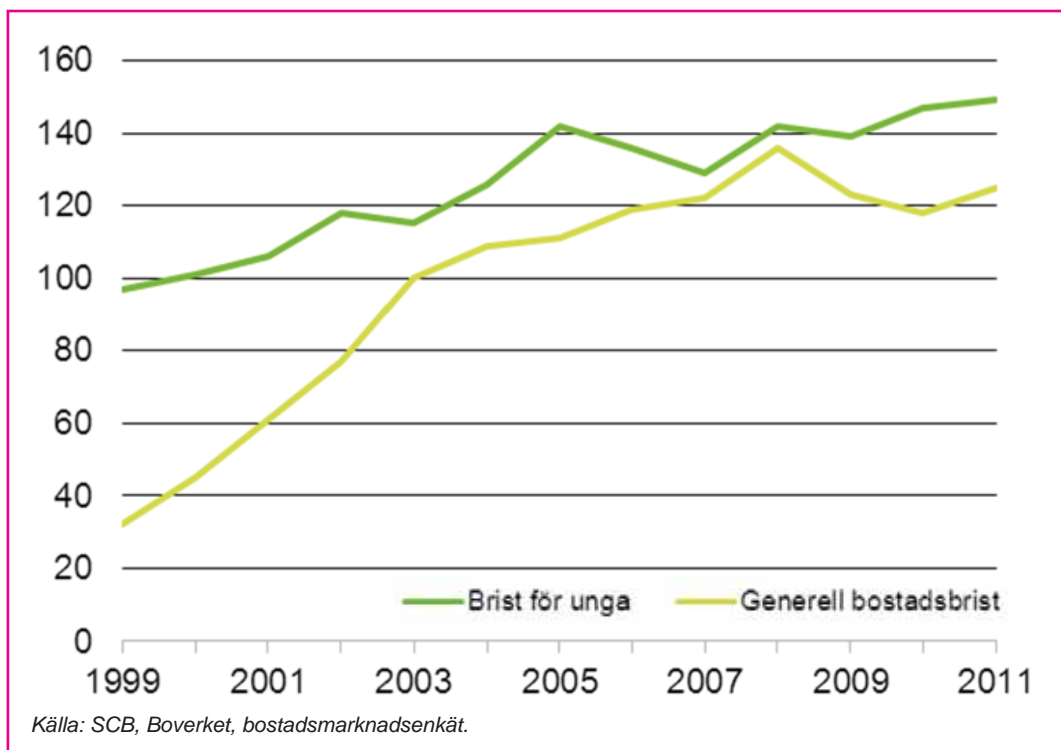
Antalet kommuner som uppger att de har brist på bostäder för unga har ökat kontinuerligt under perioden 1999–2011. Av figur 5.19 framgår att antalet kommuner som uppger att de har brist på bostäder som unga efterfrågar genomgående har överstigit antalet kommuner som uppger att de har generell bostadsbrist.

Tabell 5.40 Antal kommuner som uppger att man har brist på bostäder för unga respektive generell bostadsbrist, 2010–2011. Procent

	Brist på bostäder för unga		Generell bostadsbrist	
	2010	2011	2010	2011
Storstockholm	22	24	21	21
Storgöteborg	11	11	12	13
Stormalmö	10	8	12	11
Övriga högskoleorter	23	26	16	18
Övriga kommuner	81	80	57	61
Totalt	147	149	118	124

Källa: Boverket, bostadsmarknadsenkät 2010 och 2011.

Figur 5.19 Antal kommuner som uppger att man har brist på bostäder för ungdomar samt antalet kommuner som har bostadsbrist generellt sett, 1999–2011.

Indikator 82

Ungas boende efter boendeform

Uppgiftslämnare: Boverket

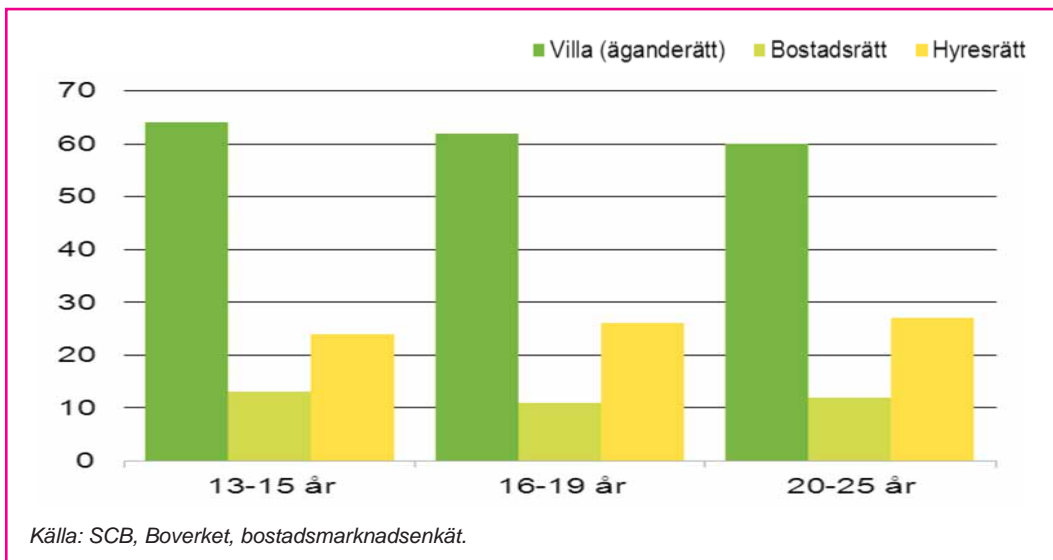
Den vanligaste boendeformen för unga boende i föräldrahemmet är att bo i villa, drygt 60 procent bor i villa, drygt 10 procent i bostadsrätt och cirka 25 procent i hyresrätt. Hyresrätt är dock den vanligaste boendeformen för dem med utländsk bakgrund. Av unga i åldern 20–25 år som flyttat hemifrån bodde två tredjedelar i hyresrätt med eget förstahandskontrakt 2009.

Bland unga som är under 20 år är det vanligast (drygt sex av tio ungdomar) att bo i villa. Knappt tre av tio bor i hyresrätt och en av tio i bostadsrätt. Det är samma fördelning mellan de olika boendeformerna för unga i åldern 20–25 år som fortfarande bor hemma (figur 5.20).

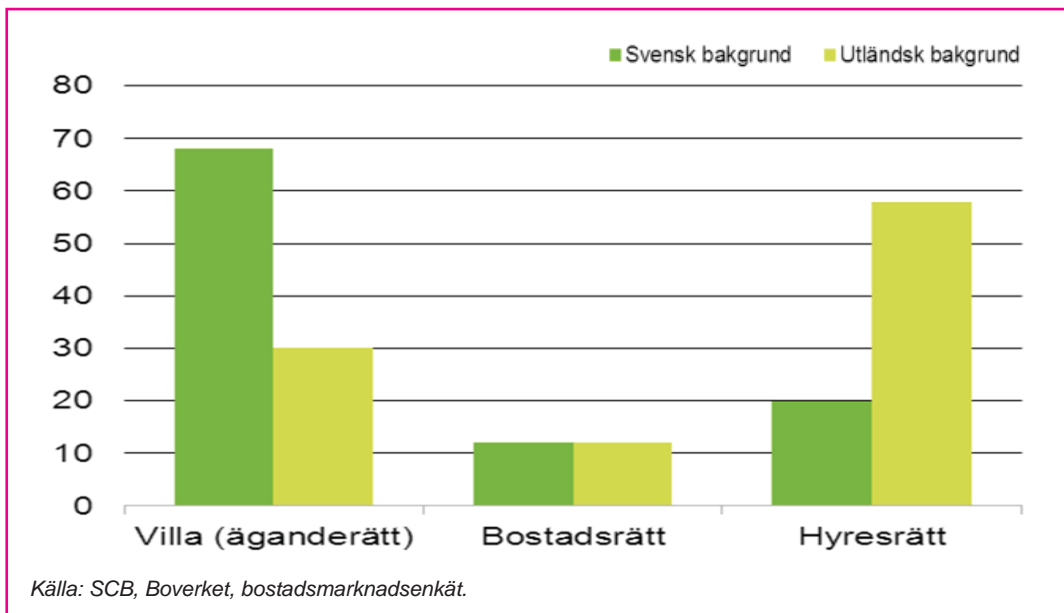
Bland unga (13–19 år) som fortfarande bor hemma är det stora skillnader på hur man bor. Tonåringar med svensk bakgrund bor i betydligt större utsträckning i villa, medan det är vanligast att bo i hyresrätt bland tonåringar med utländsk bakgrund. Under 2009 ökade andelen

i åldersgruppen 13–19 som bor i bostadsrätt, oavsett bakgrund (figur 5.21). Det gällde främst åldersgruppen 13–15 år.

Tre av tio unga i åldern 20–25 år bor fortfarande kvar i föräldrahemmet. Sju av tio har lämnat föräldrahemmet och har någon form av eget boende. Närmare hälften av samtliga unga i åldersgruppen bor i hyresrätt och har ett eget förstahandskontrakt. Sex procent bor i andra hand, drygt en av tio bor i bostadsrätt och en liten andel bor i villa (figur 5.22).

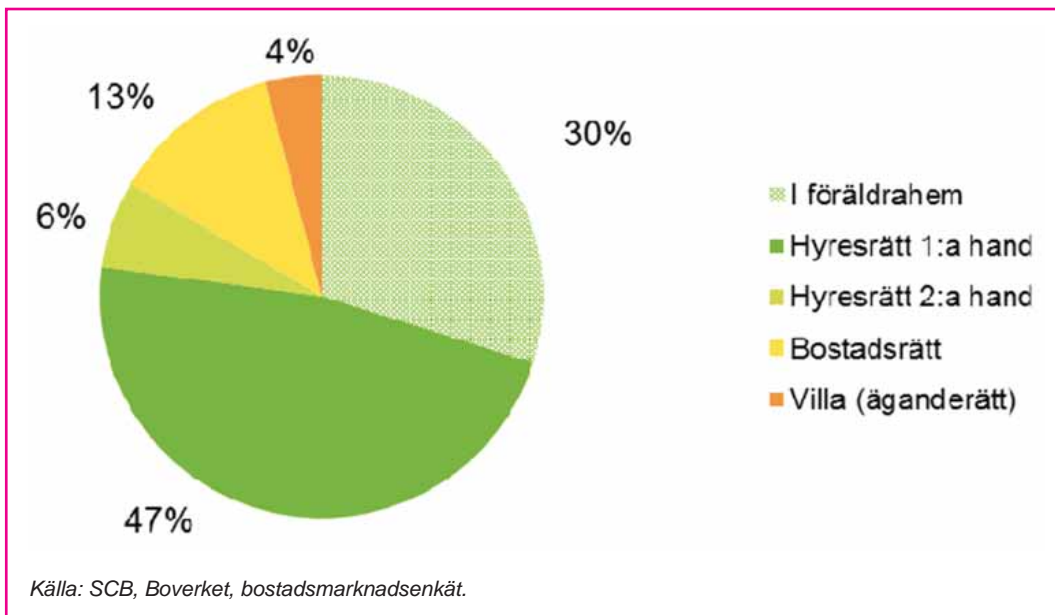
Figur 5.20 Unga boende i föräldrahemmet efter boendeform, 13–25 år, 2009. Procent.

Figur 5.21 Boende i föräldrahemmet efter boendeform och bakgrund, 13–19 år, 2009. Procent.

Det finns skillnader mellan tjejer och killar när det gäller hur hög andel som fortfarande bor kvar i föräldrahemmet. Var fjärde tjej i åldern 20–25 år bor kvar i föräldrahemmet. Närmare sex av tio bor i hyresrätt i första eller andra hand.

Drygt en tredjedel av killarna i den aktuella åldersgruppen bor kvar i föräldrahemmet. Cirka hälften bor i någon form av hyresrätt. Totalt bor cirka 196 000 unga i åldersgruppen 20–25 år kvar i föräldrahemmet. Av dessa är cirka 120 000 killar och 76 000 tjejer. Unga som har lämnat föräldrahemmet bor i hög grad i hyresrätt, oavsett bakgrund. Två av tre med eget boende bor i hyresrätt med eget förstahandskontrakt. Åtta procent av de unga med svensk bakgrund bor i andra hand. Begränsningar i urvalets storlek innebär att det är omöjligt att redovisa hur hög andel av ungdomarna med utländsk bakgrund som bor i villa eller i andra hand.

Figur 5.22 Boende efter boendeform, 20–25 år, 2009. Procent.

Ungdomsstyrelsens reflektioner

Arbetslöshet och åtgärder

En viktig förutsättning för att få tillgång till välfärd är att ha ett arbete. Löneinkomst ger i sin tur möjlighet till ett eget boende och därmed ett mer självständigt liv. Tillgången till vissa trygghetssystem är också beroende av att man har lönearbetat.

Antalet arbetslösa unga i åldern 18–24 år minskade med 10 procent under 2010, från 46 802 under 2009 till 41 898 under 2010. Samtidigt har en ökning skett av antalet unga i de arbetsmarknadspolitiska programmen. Antalet deltagare ökade från 36 959 under 2009 till 54 182 under 2010 vilket motsvarar en ökning på cirka 47 procent. Antalet unga som var arbetslösa eller deltog i program med aktivitetsstöd uppgick sammantaget till 96 080 i genomsnitt under 2010. Det var 12 319 fler än 2009, vilket motsvarar en ökning med 15 procent.

Efter den kraftiga uppgången under 2007 svängde långtidsarbetslösheten för unga²³ nedåt under 2008, mycket beroende på att jobbgarantin för ungdomar infördes. Under 2009 ökade långtidsarbetslösheten dock kraftigt och i genomsnitt var 6 600 unga långtidsarbetslösa, vilket kan jämföras med 3 600 under 2008. Under 2010 minskade denna kraftiga ökning något och antalet långtidsarbetslösa unga uppgick då i genomsnitt till 6 300.

Männens arbetslöshet har varit betydligt mer konjunkturkänslig än kvinnornas. Kvinnorna blev inte arbetslösa i samma utsträckning som männen under lågkonjunkturen, men får inte heller jobb i samma utsträckning när konjunkturen vänder uppåt. Arbetsförmedlingen menar att den branta konjunkturedgång som inleddes under 2008 inledningsvis drabbade den exportkänsliga och mansdominerade tillverkningsindustrin

för att därefter spilla över på byggindustrin. Då arbetsmarknaden fortfarande i stor utsträckning är könssegregerad förklarar detta att männens arbetslöshet initialt steg mycket kraftigare än kvinnornas. På samma sätt som männen i större utsträckning än kvinnorna drabbades av arbetsmarknadsförsvagningen under 2009, gynnas de nu av konjunkturförstärkningen i betydligt större utsträckning. En viktig orsak till detta är den könssegregerade arbetsmarknaden, men en minst lika viktig orsak är deltidarbetslösheten. Kvinnor har i betydligt större utsträckning deltidanställningar.

Unga som varken arbetar eller studerar

Temagruppen Unga i arbetslivet presenterade 2010 en ny analysmodell för att beskriva unga i åldern 16–25 år som varken arbetar eller studerar²⁴ (Temagruppen Unga i arbetslivet 2011). Modellen är en utveckling av tidigare beräkningar. Enligt den nya analysmodellen ökade antalet unga som varken arbetar eller studerar kraftigt mellan 2007 och 2008, från 85 000 till 102 000 individer. Andelen som varken arbetade eller studerade var större bland unga i åldern 20–25 år än bland dem i åldern 16–19 år (11,9 respektive 3,9 procent 2008). Det finns också mer kunskap om vad 20–25-åringarna inom denna grupp gör än om 16–19-åringarna. Under 2008 saknades kunskap om vad 13 000 unga i åldern 16–19 år gör (63,3 procent av de som varken studerar eller arbetar) jämfört med 24 000 av dem i åldern 20–25 år (29,0 procent av de som varken studerar eller arbetar). Dessa unga fanns varken i arbete, utbildning eller i nationella eller kommunala stödssystem.²⁵

Ungdomsstyrelsen studerade under 2009 arbetet med unga som varken arbetar eller studerar i de 21 kommuner som har ett lokalt utvecklingsavtal med staten. Studien *Vägarna in* (Ungdomsstyrelsen 2009c) visade att många kommuner upplevde ett behov av förbättrad samverkan kring åldersgruppen 16–25 år. Undersökningen pekade också på stora variationer i arbetet med det så kallade informationsansvaret. Enligt detta ansvar ska kommunerna informera sig om vad unga under 20 år, som inte har slutfört gymnasiet och som varken studerar eller arbetar, gör i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga insatser. För att utveckla arbetet föreslog Ungdomsstyrelsen bland annat att 90-dagarsregeln i jobbgarantin för unga skulle slopas. För att förbättra samverkan föreslog Ungdomsstyrelsen även att navigatorcentrum inrättas i alla kommuner (Ungdomsstyrelsen 2009a).

Företagande

Indikatorerna visar att en liten andel unga i åldern 18–30 år, 4 procent, är företagare och att andelen har legat konstant mellan 2002 och 2008. Antalet nystartade företag har dock ökat under flera år och ungas andel bland de nystartade företagen har ökat sedan 2001. Den högsta etableringsfrekvensen finns i åldersgruppen 26–30 år (12,6 företag per tusen invånare inom åldersgruppen). Andelen som startar nya företag är högre bland killarna än bland tjejerna.

Ett generellt mönster som Tillväxtverket lyft fram är att unga som är positiva till att bli företagare i högre grad också uppger att de fått uppfattning om, och uppmuntran till, företagande från skolan än de som inte kan tänka sig att bli företagare. Förebilder inom företagande är viktiga även utanför skolan och Tillväxtverkets undersökningar visar att unga som har sådana förebilder inom familjen, släkten eller bekantskapskretsen är mer positiva till att bli företa-

gare. Tillväxtverket lyfter även fram att de flesta (84 procent) unga i åldern 18–30 år upplever att de skulle klara av att starta ett företag men att bara hälften (46 procent) känner till vad som krävs för att starta ett företag. Det är en mindre andel tjejer än killar som anser att de känner till vad som krävs.

En förändring som Tillväxtanalys lyfter fram är att utvecklingen på arbetsmarknaden har fått effekter på motiven till att starta företag. Under 2009 ökade andelen personer som uppgav arbetslöshet, eller risk för arbetslöshet, som motiv till att de startade företag, såväl i gruppen under 30 år (12 procent, jämfört med 4 procent 2001) som i gruppen över 30 år (13 procent jämfört med 10 procent 2001). Både Tillväxtverkets och Tillväxtanalys undersökningar pekar på att unga anser att egenföretagande ger bättre möjligheter att förverkliga idéer än en traditionell anställning men även att egenföretagande ger större utrymme för självständigt arbete.

Ung Företagsamhet fick under 2006–2009 finansiellt stöd av regeringen för sitt arbete inom grundskolan och gymnasieskolan (Näringsdepartementet 2006, Näringsdepartementet 2010). Gymnasieelever fick med hjälp av Ung Företagsamhet möjlighet att utveckla sin företagsamhet och sitt entreprenörskap både teoretiskt och praktiskt. Särskilda insatser gjordes bland annat för att nå en större andel elever på de yrkesförberedande programmen. Organisationen har även utvecklat ett brett nätverk av samarbetspartner inom näringslivet.

Även Skolverket har i regeringsuppdrag att stödja och stimulera skolors arbete inom entreprenörskapsområdet. Det kan till exempel handla om att främja samarbete med arbetslivet, erbjuda kompetensutveckling, underlätta erfarenhetsutbyte och fördela utvecklingsmedel.

Boende

En annan viktig del i ungas etablering är tillgång till egen bostad. Just nu håller den stora ungdomsgenerationen som föddes i slutet på 1980- och i början på 1990-talet på att etablera sig på bostadsmarknaden. Enligt Boverket uppger drygt hälften av landets kommuner att det är brist på sådana bostäder som unga efterfrågar. Antalet kommuner med detta problem har ökat kontinuerligt under perioden 1999–2010.

Bristen är särskilt utbredd i storstadsregionerna och andra större städer, dit många unga flyttar, men finns även i mindre kommuner. Även om det inte råder någon generell brist på bostäder i en kommun kan det vara svårt för unga att hitta en bostad. Det handlar då ofta om att tillgängliga bostäder är för stora och/eller för dyra, även om den unge har en inkomst.

Boverket konstaterar att situationen för unga på bostadsmarknaden är beroende av många faktorer. Det handlar om ungas möjlighet att efterfråga bostäder, det vill säga om ungas inkomster samt om åtgärder som syftar till att stärka efterfrågan på bostadsmarknaden, till exempel bostadsbidrag. Det handlar också om utbudet, det vill säga antalet bostäder som kommer ut på bostadsmarknaden och om bostädernas egenskaper i form av upplåtelseform, storlek, läge, boendekostnad med mera samt förmedlingen av dem. Även övriga grupperns beteende på bostadsmarknaden påverkar ungas förutsättningar.

Andelen kvarboende i föräldrahemmet kan vara en indikator på i vilken utsträckning unga har möjlighet att etablera sig på bostadsmarknaden. Men det kan finnas många olika skäl till att bo kvar. I Hyresgästföreningens undersökning *Unga vuxnas boende 1997–2009* uppgav åtta av tio kvarboende ungdomar att det främsta skälet till att bo kvar hemma är att det är billigt och praktiskt. Närmare hälften svarade att

de inte har råd med eget boende och fyra av tio att de inte kan få en bostad där de vill bo (Bergenstråhle 2010).

Enligt Boverket har det totalt sett inte skett några stora förändringar i ungas kvarboende under perioden 1998–2009. Killar bor hemma i betydligt större utsträckning än tjejer. År 2009 bodde cirka 196 000 ungdomar i åldern 20–25 år kvar i föräldrahemmet. Av dessa var 120 000 killar och 76 000 tjejer. Variationerna är också stora beroende på om man har svensk eller utländsk bakgrund, unga med utländsk bakgrund tenderar att bo kvar i föräldrahemmet längre jämfört med de med svensk bakgrund.

Jämfört med i andra europeiska länder skaffar sig dock unga i Norden ett eget boende tidigt. Andelen i åldern 18–34 år som är kvarboende hos föräldrarna var 2008 i genomsnitt 46 procent inom EU:s medlemsländer, men låg under 20 procent i Sverige, liksom i Finland, Danmark och Norge (Eurostat 2010).

Det finns också skillnader i kvarboende beroende på bostadsort. Unga – särskilt killar – bor hemma i betydligt högre grad i storstadsområdena. Den lägsta andelen unga vuxna med förstahandskontrakt, 81 procent, återfinns vi i Stormalmö, följt av övriga storstadsområden. Mellan 1999 och 2009 sjönk andelen unga med förstahandskontrakt något.

Boverket menar även att det är stor skillnad mellan hur unga med olika bakgrund bor. Bland unga som fortfarande bor i föräldrahemmet är det vanligast att bo i villa. Ungdomar med utländsk bakgrund bor dock i betydligt större utsträckning i hyresrätt än ungdomar med svensk bakgrund. Under 2009 kan man utläsa en ökning av ungdomar i åldern 13–19 år som bor i bostadsrätt, oavsett bakgrund.

När unga flyttat hemifrån är hyresrätt den vanligaste boendeformen, oavsett bakgrund. Tre av fyra unga i åldern 20–25 år bor i hyresrätt. Omkring 6 procent av dessa bor i andra hand. Troligen underskattar de flesta undersökningar andelen som bor i andra hand. Dessa unga kan vara svåra att nå och de som bor i andra hand utan hyresvärdens tillstånd kan avstå från att vara med i undersökningar om de inte litar på sekretesskyddet. Andrahandskontrakt är dessutom ofta korta och under ett års tid kan en bostad byta hyresgäst flera gånger. Det innebär att det är troligt att fler unga än vad dessa siffror indikerar, har erfarenhet av andrahandsmarknaden.

Boverket pekar på att den disponibla inkomsten och boendeutgifternas storlek har stor betydelse för ungas möjligheter att skaffa sig eget boende och för att på sikt kunna behålla bostaden. Om boendeutgifterna utgör en stor andel av den disponibla inkomsten innebär det att det blir en mindre del över till övriga utgifter. Samtidigt bör man hålla i minnet att detta mått inte klagör hur höga inkomsterna är eller nivån på boendeutgifterna. Om den disponibla inkomsten är hög finns det större möjlighet att klara sig på det som återstår när boendeutgifterna är betalda, även om dessa är höga.

Boendeutgifternas andel av den disponibla inkomsten sjönk från 28 till 25 procent mellan 1999 och 2008, men har nu återigen börjat stiga och uppgick 2009 till 27 procent. Siffrorna är ett genomsnitt och gäller för unga i åldern 20–25 år som har flyttat hemifrån. Unga betalar en något större andel av inkomsten för boendet än personer i åldern 26–64 år, men en betydligt mindre andel än de i åldern 65–84 år. Unga bosatta i storstadsområdena och i kommuner med mer än 75 000 invånare betalar en större andel av sin disponibla inkomst för sitt boende än unga bosatta i mindre kommuner.

Enligt Kronofogden minskade de ansökningar som resulterat i faktiskt genomförda vräkningar för 18–25-åringar 2010 jämfört med året innan. För första gången sedan mätningarna påbörjades 2006 ligger ungdomsgruppen tydligt under nivån för hela vuxengruppen gällande genomförda avhysningar per tusen invånare. En jämförelse mellan tjejer och killar visar dock att killarna drabbas av en mycket stor del av såväl begärda som genomförda avhysningar. Det finns även stora regionala skillnader.

Socialstyrelsen tog 2008 tillsammans med Kronofogdemyndigheten fram en vägledning till stöd för landets kommuner i det vräkningsförebyggande arbetet (Socialstyrelsen 2008). Vägledningen lägger särskild tonvikt vid socialtjänstens möjlighet att förhindra att vräkningen genomförs. Nedgången av de genomförda avhysningarna kan förmodligen, åtminstone till viss del, förklaras med kommunernas förbättrade rutiner kring begärda avhysningar.

Den demografiska ökningen av antalet unga i åldern 20–24 år fram till 2012 kommer att sätta ytterligare press på bostadsmarknaden i storstadsregionerna och särskilt i Stockholm, Göteborg och Malmö, där efterfrågan på mindre lägenheter kommer att öka. Även de större högskolorerna kommer troligen att få en stor folkökning som bland annat beror på inflyttning av unga studenter. Konkurrensen om de bostäder som kommer ut på bostadsmarknaden ökar troligen också och det kommer sannolikt att vara en fortsatt svår situation för unga i dessa regioner. Studerande och unga som ska flytta hemifrån får sannolikt svårare att komma in på den reguljära bostadsmarknaden.

Den höga arbetslösheten har lett till att allt fler söker sig till högskolor och universitet samtidigt som det byggs allt färre studentlägenheter. Studenter har en utsatt situation och bostadsbristen

i storstadsregionerna slår hårt mot de unga som har en svag ekonomisk ställning och som inte kan få stöd hemifrån. Internationella studenter som kanske inte har ett starkt socialt nätverk risikerar även de att hamna i en utsatt situation där bostadsbristen hotar deras etableringsfas.

i anslutning till utbildning eller arbetsträning. Det ges också exempel på olika metoder för att kunna erbjuda unga allt stöd på ett och samma ställe (Ungdomsstyrelsen 2009a).

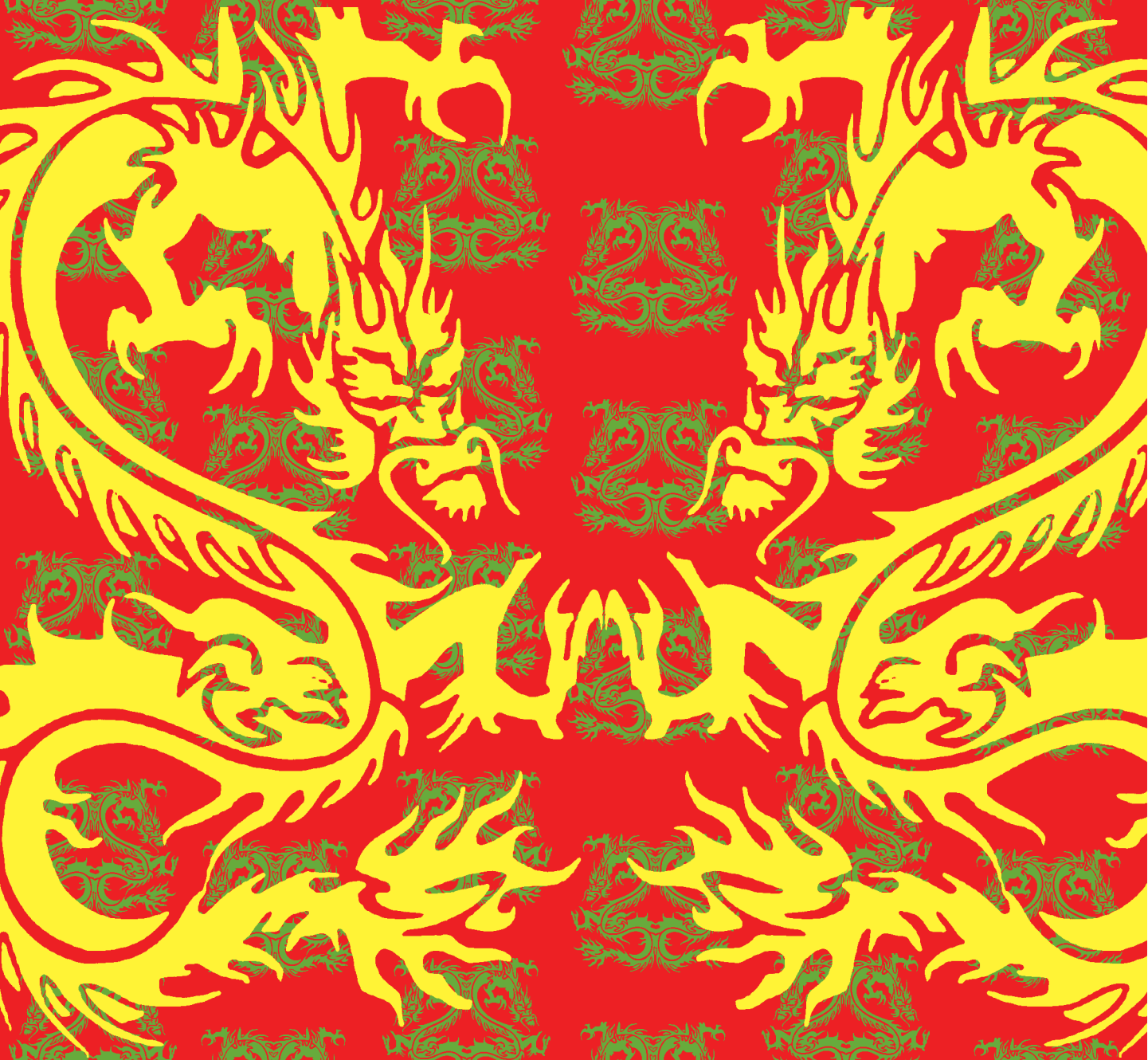
Arbete och försörjning internationellt

Ungas etablering och möjlighet till arbete och försörjning är en viktig fråga inom EU. Ett nytt ramverk för det ungdomspolitiska EU-samarbetet mellan 2010 och 2018 beslutades av EU:s ungdomsministrar 2009. Detta innebär att grunden är lagd för det politiska samarbetet inom bland annat utbildning, sysselsättning och entreprenörskap. De övergripande målen för samarbetet är att skapa fler och lika möjligheter för alla unga inom utbildning och arbetsmarknad samt att främja aktivt medborgarskap, social delaktighet och solidaritet (Europeiska unionens råd 2009).

Som en del av tillväxtstrategin *Europa 2020* finns programmet *Unga på väg* (Youth on the Move). I anslutning till det har Europeiska kommissionen lyft fram indikatoruppföljningen av gruppen NEET (not in education, employment or training) bland unga som en viktig del av ett utvecklat policy- och erfarenhetsutbyte mellan medlemsländerna (Europeiska kommissionen 2010).

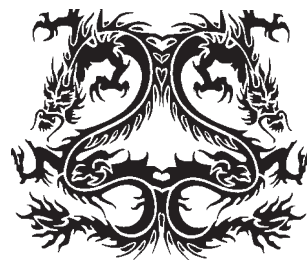
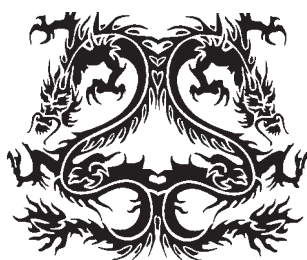
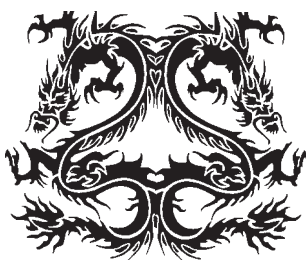
I Ungdomsstyrelsens rapport *Fokus 09* har också en analys gjorts av arbetet i tre andra EU-länder. I rapporten beskrivs goda exempel på bland annat arbetsmarknadsinsatser som främjar ungas levnadsvillkor och bekämpar ungas utanförskap. Inom arbetsmarknadsområdet jämförs olika sätt att utforma arbetsmarknadspolitiska åtgärder för unga och hur man arbetar för att kunna erbjuda alla unga en lämplig praktikplats

KAPITEL 6

Kultur och fritid

Huvudområdet *kultur och fritid* handlar om politiska mål inom politiken för det civila samhället, idrotts- och kulturpolitiken samt mediepolitiken. Inom området ryms ungas eget skapande, föreningsaktiviteter, folkbildning samt deras förhållande till medier. Fritiden spelar en viktig roll för unga och huvudområdet syftar bland annat till att unga i sina fritidsaktiviteter ska ha tillgång till inflytande och genom aktiviteterna uppmuntras att delta i ett demokratiskt samhälle samt till att förbättra sin hälsa.

Tema	Nr	Indikator	Variabler	Relation		Tendens
				Tjejer	Killar	
Föreningsliv	83	Deltagande i folkrörelser och föreningar, 2008/09.				Deltagande i föreningsmöten har sjunkit markant sedan 1994/95.
Idrottsutövare	84	Andel motionsutövare, 2010.				Nivån relativt konstant sedan 2000.
Kulturvanor	86	Besöks- och läsvanor, 2006/07.			Negativ utveckling sedan 1982/83 förutom för besök på konstmuseum, konstutställning och konsert.	
						87

Kön	Funktionsnedsättning						
Bakgrund	Sexuell läggning	Tjejers situation bättre än killars	Killar situation bättre än tjejers	Ingen eller liten skillnad mellan tjejer och killar	Positiv tendens	Oförändrad tendens	Negativ tendens
Region	Äldre jämförelsegrupp						
Socioekonomi							

Föreningsliv

Indikator 83

Deltagande i folkrörelser och föreningar

Uppgiftslämnare: Ungdomsstyrelsen

Av unga i åldern 16–25 år uppgav 29 procent 2008/2009 att de under de senaste 12 månaderna varit på möte i en förening. En större andel av unga med svensk bakgrund var aktiva än av de med utländsk bakgrund, men det var små skillnader i aktivitet mellan killar och tjejer och mellan unga boende i olika typer av kommuner.

Många unga deltar i olika föreningar. Det kan vara i skolan, i bostadsområdet eller på andra arenor där unga finns. Enligt den senaste mätningen 2008/2009 som redovisas i *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande* (2010a) var andelen 16–25-åringar som var medlemmar i en förening 61 procent och andelen 35–74-åringar 86 procent. Medlemskap i alla typer av föreningar, inklusive idrott, fackföreningar, politiska partier och konsumentföreningar ingår i dessa uppgifter. Andelen föreningsmedlemmar fortsätter dock att minska, 2004/2005 hade 64 procent i

ungdomsgruppen (16–25 år) och 88 procent i den äldre åldersgruppen medlemskap i en förening. Om man istället för medlemskap granskar *faktiskt* föreningsdeltagande är däremot skillnaderna mellan unga och äldre betydligt mindre, vilket förmodligen har att göra med att äldre i större omfattning är passiva medlemmar i till exempel konsumentföreningar och fackliga organisationer.

Denna indikator redogör för hur stor andel som under de senaste 12 månaderna varit på möte i en förening, i ett samfund eller liknande

Tabell 6.1 Andel som under de senaste 12 månaderna varit på möte i förening, samfund eller liknande*, 16–25 år och 35–74 år, 2008/2009. Procent

	16–19 år	20–25 år	16–25 år			35–74 år	16–74 år
			Killar	Tjejer	Samtliga		
Bakgrund							
Svensk	34	25	30	30	30	38	35
Utländsk	26	22	26	21	24	24	23
Region							
Storstadsområden	30	25	27	28	27	34	31
Större städer	33	25	31	26	28	36	33
Övriga	37	24	29	34	31	36	34
Totalt	33	24	29	28	29	36	33

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2008/2009.

* Fackligt möte och möte i politiskt parti är exkluderade.

Kommentar: Storstadsområden = Stockholm/Södertäljes A-region, Göteborgs A-region och Malmö/Lund/Trelleborgs A-region. Större städer = kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum. Övriga = mellanbygd, tätbygd och glesbygd.

de. Knappt en tredjedel av de unga, 29 procent, hade vid mätningen 2008/2009 varit på möte i förening, samfund eller liknande (exklusive politiska partier och fackliga möten) det senaste året. Andelen bland de äldre var 36 procent (tabell 6.1).

Det finns några skillnader i graden av föreningsaktivitet som är intressanta att lyfta fram. En större andel av 16–19-åringarna deltog 2008/2009 i föreningsmöten än av 20–25-åringarna. Mötesdeltagandet var lika omfattande bland tjejer som bland killar generellt, men unga med utländsk bakgrund, och framför allt tjejer med utländsk bakgrund, deltog i lägre grad i föreningsaktiviteter. Andelen tjejer med utländsk bakgrund som deltog i föreningsmöten 2008/2009 var 9 procentenheter lägre än andelen tjejer med svensk bakgrund. Skillnaden i föreningsdeltagande utifrån svensk eller utländsk bakgrund var dock större i åldersgruppen 35–74 år jämfört med i ungdomsgruppen. Geografiskt sett var föreningsaktiviteten bland unga mest omfattande på mindre orter och särskilt stor i gruppen 16–19 år. Ser vi till kön var skillnaden mellan könen i föreningsaktivitet liten i storstadsområdena, men andelen killar var

större i större städer och andelen tjejer större i övriga kommuner.

Deltagande i föreningsmöten har sjunkit markant de senaste 15 åren, både bland unga och bland äldre. Åren 1994/1995 hade 51 procent av unga i åldern 16–25 år varit på möte i en förening, ett samfund eller liknande de senaste 12 månaderna. Andelen sjönk till 34 procent vid de senaste mätningarna 2008/2009. Bland de äldre, 35–74 år, sjönk andelen från 62 procent till 46 procent under samma period. Dessa uppgifter inkluderar möten i alla föreningar, även fackföreningar och politiska partier (tabell 6.2).

Tabell 6.2 Andel som under senaste 12 månaderna varit på möte i förening, samfund eller liknande*, 16–25 år och 35–74 år, 1994/1995–2008/2009. Procent

	1994–95	1996–97	1998–99	2002–03	2004–05	2006–07**	2008–09
16–25 år	51	47	47	45	40	41	34
35–74 år	62	61	62	59	58	54	46
16–74 år	59	57	57	55	53	50	42

Källa: Ungdomsstyrelsen, Statistiska centralbyråns ULF-undersökning 2008/2009.

* Fackligt möte och möte i politiskt parti är exkluderade.

** SCB genomförde ett metodbyte 2006, de tidigare besöksintervjuerna ersattes det året med hälften telefonintervjuer, hälften besöksintervjuer. Från 2006 redovisas här endast telefonintervjuerna.

Kommentar: Frågan om möte med annan förening ställdes inte 2000–2001.

Idrottsutövande¹

Indikator 84

Andel motionsutövare

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Drygt 90 procent av unga i åldern 7–19 år och nästan 75 procent av de i åldern 20–29 år motionerade minst en gång i veckan 2010. För de som är yngre än 20 år är skillnaderna små mellan killar och tjejer. I åldersgruppen 20–29 år motionerar däremot kvinnor något mer än män. Sedan 2000 har andelen unga som motionerar varit relativt konstant

Något mer än tre fjärdedelar, 76 procent av de tillfrågade uppgav 2010 att de motionerade minst en gång i veckan. Störst andel som motionerade minst en gång i veckan, nästan 95 procent, fanns i åldersgruppen 7–14 år. I övriga åldersgrupper svarade cirka 75 procent att de motionerade en gång i veckan eller oftare (tabell 6.3). Som motionsaktivitet räknas i denna indikator en aktivitet som överstiger 20 minuter per tillfälle och som utövas minst en gång i veckan. Nästan hälften, 47 procent, av de personer som deltog i undersökningen svarade att de motionerar mer än två gånger i veckan. Andelen motionerande killar och tjejer är ungefär lika stor till och med 19 års ålder. Därefter motionerar

tjejerna i större utsträckning. Detta oavsett om man drar gränsen vid en gång i veckan eller tre gånger i veckan.

Mellan 2000 och 2010 ökade andelen motionsutövare totalt, från 74 procent till 76 procent. Ökningen var något större för kvinnorna än för männen. I åldersgruppen 7–14 år minskade emellertid andelen som under samma period svarade att de motionerar minst en gång i veckan något, från 95 till 94 procent. Svarsunderlaget bland unga kvinnor och unga män är litet och det är därför svårt att dra några mer långtgående slutsatser om tendenser, men det verkar som att en allt större andel män i åldern 20–29 år motionerar.

Tabell 6.3 Andel som utövar en motionsaktivitet minst en gång i veckan efter kön och ålder, 2000 och 2008–2010. Procent

	Totalt				Män				Kvinnor			
	2000	2008	2009	2010	2000	2008	2009	2010	2000	2008	2009	2010
7–14 år	95	96	92	94	96	96	93	92	94	96	91	95
15–19 år	89	88	89	87	88	87	90	87	90	89	88	86
20–29 år	78	74	72	78	78	65	70	75	78	84	75	80
30–39 år	62	73	69	70	58	72	64	68	67	75	74	73
40–49 år	64	73	71	71	57	67	62	70	72	80	80	72
50–59 år	71	73	75	71	63	63	71	63	80	83	78	79
60–70 år	72	73	74	76	68	70	73	75	76	77	76	78
Totalt	74	77	76	76	70	72	72	74	78	82	79	79

Källa: Riksidrottsförbundet, Statistiska centralbyrån, 2000, 2008, 2009 och 2010.

Kommentar: Motionsaktivitet är en aktivitet som utövas minst 1 gång i veckan och överstiger 20 minuter per tillfälle.

Indikator 85

Andel som tränar eller tävlar i idrott

Uppgiftslämnare: Riksidrottsförbundet

Andelen som 2010 tävlade eller tränade var 66 procent bland 7–14-åringar, 43 procent bland 15–19-åringar och 25 procent bland 20–29-åringar. Det var vanligare att killar tränade än att tjejer gjorde det. Sedan 2000 har andelen som tränar och tävlar ökat bland 7–14-åringarna men minskat bland 15–29-åringarna.

År 2010 svarade totalt 23 procent att de tränar eller tävlar i någon idrott. Åtta procent uppgav att de tränar eller tävlar tre gånger i veckan eller oftare. Med tävling avses medverkan i någon form av organiserat seriesystem eller arrangerad individuell tävling. Andelen som tävlar eller tränar är högst bland unga och sjunker sedan med stigande ålder. I samtliga åldersgrupper tävlar eller tränar män i större utsträckning än

kvinnor. På totalnivå kan man endast notera små förändringar under 2000-talet. Bland unga ser vi en ökning bland 7–14-åringar, men en minskning i grupperna 15–19 år och 20–29 år sedan 2000. De stora förändringar vi ser i andelen killar och tjejer som tränar eller tävlar mellan 2008 och 2010 ligger inom den statistiska felmarginalen (tabell 6.4).

Tabell 6.4 Andel som tränar eller tävlar i idrott, 2000 och 2008–2010. Procent

	Totalt				Män				Kvinnor			
	2000	2008	2009	2010	2000	2008	2009	2010	2000	2008	2009	2010
7–14 år	63	66	68	66	70	73	70	72	56	58	67	58
15–19 år	50	41	44	43	68	47	51	52	29	35	36	35
20–29 år	28	21	20	25	41	27	24	32	15	14	12	17
30–39 år	19	16	20	18	28	24	25	25	9	8	12	10
40–49 år	10	15	13	15	15	19	21	24	4	10	9	6
50–59 år	10	6	9	8	11	7	12	12	9	4	3	5
60–70 år	5	8	8	12	6	10	12	12	4	6	4	11
Totalt	24	21	22	23	31	26	28	29	16	16	16	17

Källa: Riksidrottsförbundet, Statistiska centralbyrån, 2000, 2008, 2009 och 2010.

Kommentar: Med tävling avses medverkan i någon form av organiserat seriesystem eller arrangerad individuell tävling.

Kulturvanor²

Indikator 86

Besöks- och läsvanor

Uppgiftslämnare: Kulturrådet

En knapp tredjedel av 16–23-åringarna hade under 2006/2007 gått på teater och konstmuseum, drygt hälften hade gått på konsert och till ett bibliotek, tre fjärdedelar hade läst böcker och 90 procent hade gått på bio minst en gång de senaste 12 månaderna. Tjejerna var överlag mer aktiva än killarna och unga i storstäder var mer aktiva än i övriga kommuner. Sedan 1982/1983 har besöks- och läsvanorna sjunkit för alla aktiviteter utom för besök på konstmuseer eller konstutställningar och konserter.

Andelen 16–23-åringar som vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna besökt någon av de aktuella kulturaktiviteterna eller läst en bok, minskade i alla kategorier mellan 1998/1999 och 2006/2007. I samtliga kategorier utom en är det till och med så att andelen vid det senaste mättillfället är den lägsta som någonsin noterats i ULF. För besök vid konstmuseer och konstutställningar är andelen besökare den näst lägsta som noterats.

Det är svårt att skilja ut mönster. Exempelvis ökade andelen 16–23-åringar som någon gång under de senaste 12 månaderna besökt ett konstmuseum eller en konstutställning svagt mellan 1982/1983 och 2006/2007, från 25 procent till 30 procent, samtidigt som andelen ungdomar som besökt ett annat museum än konstmuseum minskade från 51 procent till 22 procent. De två vanligaste aktiviteterna, biobesök och bokläsande, liksom teaterbesök visar i olika grad viktiga tendenser, medan andelen unga som besökt konserter låg på samma nivå vid den senaste mätningen som vid den första (tabell 6.5).

Biblioteksbesöken visar en intressant utveckling. Andelen 16–23-åringar som besökt ett bibliotek åtminstone någon gång under de senaste 12 månaderna ökade från 65 procent till 78 procent mellan 1990/1991 och 1998/1999 för att sedan minska kraftigt till 55 procent 2006/2007. Här skulle man kunna anta att tillgången till hemdator med internetuppkoppling har haft betydelse. I slutet av 1990-talet var det fortfarande inte särskilt utbrett med internetuppkoppling i hemmet och internetcaféer var ännu ganska ovanliga. Många ungdomar utnyttjade då folkbibliotekens datorer för att söka på webben. Men i takt med att det blivit vanligare med såväl internet i hemmen som ett kommersiellt utbud av tillgång till internet, har anledningen för unga att besöka ett bibliotek minskat.

En tendens är att minskningstakten är högre för att göra något ofta än för att göra något åtminstone någon gång om året. Till exempel minskade andelen 16–23-åringar som gått på bio minst någon gång under de senaste 12 månaderna med 3 procentenheter, från 93 procent till 90 procent mellan 1982/1983 och 2006/2007, samtidigt som andelen som gått på bio mer än

Tabell 6.5 Ungas besöks- och läsvanor: Andel som på fritiden ägnat sig åt följande aktiviteter under de senaste 12 månaderna, 16–23 år, 1982–1983, 1990–1991, 1998–1999 och 2006–2007. Procent

Aktivitet	Minst någon gång				Mer än 5 gånger			
	82–83	90–91	98–99	06–07	82–83	90–91	98–99	06–07
Teater								
Killar	28	29	33	25	3	2	2	1
Tjejer	45	48	44	33	6	5	4	3
Samtliga	36	39	38	29	4	3	3	2
Region*								
Storstadsområden	51	48	46	34	8	7	5	4
Större städer	36	43	40	27	4	4	3	1
Övriga	26	29	31	26	1	2	3	1
Bakgrund**								
Födda utomlands	29	34	37	29	4	4	5	1
Födda i Sverige	36	39	39	30	4	3	4	2
Konsert								
Killar	56	57	61	54	15	12	12	12
Tjejer	54	61	61	56	13	11	11	8
Samtliga	55	59	61	55	14	11	11	10
Region*								
Storstadsområden	58	60	58	58	16	10	11	12
Större städer	58	61	63	55	14	12	12	11
Övriga	51	58	61	52	12	12	11	8
Bakgrund**								
Födda utomlands	36	51	49	43	8	10	10	8
Födda i Sverige	56	60	62	56	14	11	11	11
Konstmuseum/utställning								
Killar	20	25	27	25	3	2	2	2
Tjejer	30	37	39	35	4	4	5	3
Samtliga	25	31	33	30	3	2	3	2
Region*								
Storstadsområden	33	34	40	38	6	4	5	3
Större städer	24	35	32	28	3	3	2	2
Övriga	20	26	29	24	3	1	3	2
Bakgrund**								
Födda utomlands	21	32	31	29	6	5	5	6
Födda i Sverige	25	30	34	30	3	2	3	2

Källa: Kulturrådet. Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen.
* Storstadsområden = H1–H2, Större städer = H3 och Övriga = H4–H6.
** Födda i Sverige = Unga födda i Sverige med båda föräldrarna födda i Sverige. Födda utomlands = Unga födda utomlands oavsett föräldrarnas bakgrund.

Tabell 6.5

Aktivitet	Minst någon gång				Mer än 5 gånger			
	82-83	90-91	98-99	06-07	82-83	90-91	98-99	06-07
Annat museum								
Killar	50	34	36	23	3	2	2	1
Tjejer	52	39	38	22	5	3	2	2
Samtliga	51	36	37	22	4	2	2	1
Region*								
Storstadsområden	61	42	42	28	8	4	2	2
Större städer	49	38	38	19	2	2	2	2
Övriga	44	28	32	21	3	1	2	0
Bakgrund**								
Födda utomlands	45	32	30	24	8	5	3	2
Födda i Sverige	53	36	39	22	4	2	2	1
Bibliotek								
Killar	60	60	72	46	35	30	42	22
Tjejer	71	69	84	65	38	38	53	36
Samtliga	65	65	78	55	37	34	47	29
Region*								
Storstadsområden	66	64	77	54	36	32	43	28
Större städer	67	66	78	58	38	37	49	33
Övriga	63	63	78	53	37	31	48	24
Bakgrund**								
Födda utomlands	60	77	83	66	37	48	55	42
Födda i Sverige	65	64	77	54	36	33	46	27
Bio								
Killar	94	93	91	89	66	55	50	37
Tjejer	92	95	94	91	60	59	50	37
Samtliga	93	94	93	90	63	57	50	37
Region*								
Storstadsområden	95	97	94	92	72	68	59	47
Större städer	96	95	94	92	65	55	49	39
Övriga	90	93	89	85	59	52	44	26
Bakgrund**								
Födda utomlands	78	85	88	82	47	55	48	37
Födda i Sverige	94	95	93	91	64	57	49	36
Läst böcker					Varje vecka			
Killar	80	76	75	66	34	27	25	21
Tjejer	94	92	88	86	51	48	40	35
Samtliga	87	84	82	76	42	37	32	28
Region*								
Storstadsområden	90	86	85	78	49	43	35	28
Större städer	88	86	83	78	40	39	32	30
Övriga	85	82	78	71	39	32	30	24
Bakgrund**								
Födda utomlands	85	89	79	72	41	39	20	17
Födda i Sverige	88	84	82	77	43	37	34	29

fem gånger under 12 månader, minskade med 26 procentenheter, från 63 procent till 37 procent under samma period. Motsvarande utveckling finns för bokläsande, men den är inte lika tydlig.

Skillnader mellan tjejer och killar

Generellt sett är tjejer mer aktiva än killar. Skillnaderna är dock mycket små för biobesök, konsertbesök och besök på annat museum än konstmuseum minst någon gång under de senaste 12 månaderna. För teaterbesök och besök på konstmuseum skiljer det ungefär 10 procentenheter och för bokläsande och biblioteksbesök skiljer det ungefär 20 procentenheter. Andelen tjejer som besökt en teater minskade snabbare mellan 1982/1983 och 2006/2007 än vad andelen killar minskade (från 45 procent till 33 procent för tjejer jämfört med från 28 procent till 25 procent för killar). För biblioteksbesök och även för bokläsande (om än inte lika tydligt) var förhållandet det omvända, det vill säga att skillnaden mellan tjejers och killars aktivitet ökade.

Skillnader mellan storstad och landsbygd

Generellt är 16–23-åringar i storstäder (inklusive förortskommuner) mer aktiva deltagare i kulturaktiviteter än invånare i övriga kommuner på alla områden utom biblioteksbesök, där aktiviteten 2006/2007 var lika stor oavsett var i landet man bodde. Skillnaderna mellan unga i storstäder och i övriga landet utjämnades mellan 1982/1983 och 2006/2007 för teaterbesök

och besök på annat museum än konstmuseum. Däremot ökade skillnaderna något för besök på konstmuseum och biografier samt för bokläsande.

Skillnader beroende på om man är född i Sverige eller utomlands

Unga som är födda utrikes deltog 1982/1983 över lag i lägre grad än inrikes födda unga vars båda föräldrar är födda i Sverige, i såväl besöksaktiviteter som läsande. Utvecklingstendensten är att skillnaderna minskat för biobesök och konsertbesök. För teaterbesök och besök på konstmuseum har skillnaderna helt utjämnats. För biblioteksbesök och besök på annat museum hade de utrikes födda vid mätningen 2006/2007 till och med högre andel som någon gång under de senaste 12 månaderna ägnat sig åt aktiviteten än vad jämförelsegruppen med inrikes födda ungdomar hade. Bara för bokläsande ökade skillnaderna mellan utrikes födda och inrikes födda ungdomar.

Indikator 87

Eget kulturutövande

Uppgiftslämnare: Kulturrådet

Bland 16–23-åringar hade under 2006/2007 cirka 30 procent målat/ritat/tecknat och skrivit dagbok, ungefär en femtedel hade spelat musikinstrument och deltagit i studiecirkel och drygt 5 procent hade sjungit i kör minst en gång de senaste 12 månaderna. Tjejer och boende i storstäder var i regel mer aktiva än killar och boende i övriga kommuner. Sedan 1982/1983 har det egna kulturutövandet minskat inom samtliga former.

För eget utövande är tendenserna tydligare än för indikatorn besöks- och läsvanor. Samtliga former av utövande har entydigt vikande utveckling, även om minskningarnas storlek varierar. Dock påverkas jämförbarheten över tid av de ändrade insamlingsmetoderna för ULF.

Aktiviteter med en liten andel utövare redan vid första mätningen 1982/1983, som exempelvis att sjunga i kör, har naturligtvis inte kunnat minska lika mycket som aktiviteter med en hög andel utövare, som exempelvis att skriva dagbok eller brev. Andelen utövare av aktiviteter under de senaste 12 månaderna som har med skrivande att göra minskade från 52 procent till 31 procent under perioden 1982/1983 till 2006/2007. Men nästan hela minskningen skedde mellan de två senaste mättillfällena och det finns all anledning att anta att detta också har att göra med den ökande internetanvändningen (tabell 6.6).

Skillnader mellan tjejer och killar

Skillnaderna mellan tjejers och killars eget utövande minskade generellt då tjejer minskade aktiviteten eget utövande mer än vad killarna gjorde. Andelen tjejer som musicerar minskade så mycket att killarna vid den senaste mätningen för första gången hade en högre andel utövare än

vad tjejerna hade. Det är också det enda område där killarna enligt den senaste mätningen i större utsträckning än tjejerna var aktiva utövare. Ungefär var fjärde kille mellan 16 och 23 år hade någon gång under det senaste året spelat ett musikinstrument, medan ungefär var femte tjej gjort detsamma. Tjejers körsjunga och studiecirkeldeltagande minskade också så mycket att skillnaderna mellan tjejers och killars aktivitet nästan försvann. Skillnaderna för skrivande samt bild- och formskapande aktiviteter var 2006/2007 fortfarande ganska stora till tjejernas fördel.

Skillnader mellan storstad och landsbygd

Unga i storstadsregionerna ägnade sig i högre grad åt egen kulturutövning, men även här minskade skillnaderna. Exempelvis var det 1982/1983 en högre andel av storstadsungdomarna än ungdomarna i de övriga kommunerna som skrev (59 procent mot cirka 50 procent). Denna skillnad minskade stegvis mätning för mätning och andelen för alla tre kategorierna (orstadsområden, större städer och övriga) låg 2006/2007 kring 30 procent. Ungas målände, ritande etcetera visade en motsvarande utveckling.

Tabell 6.6 Ungas eget utövande: Andel som på fritiden ägnat sig åt följande aktiviteter under de senaste 12 månaderna, 16–23 år, 1982–1983, 1990–1991, 1998–1999 och 2006–2007. Procent

Aktivitet	Minst någon gång				Varje vecka			
	82–83	90–91	98–99	06–07	82–83	90–91	98–99	06–07
Spelat musikinstrument								
Killar	26	25	24	25	17	16	16	18
Tjejer	34	27	24	19	16	13	10	8
Samtliga	30	26	24	22	17	15	13	13
Region*								
Storstadsområden	32	26	22	24	19	16	14	15
Större städer	30	27	24	22	16	14	12	13
Övriga	28	24	24	20	13	13	13	11
Bakgrund**								
Födda utomlands	20	31	14	23	13	20	7	14
Födda i Sverige	31	25	26	23	17	14	13	13
Sjungit i kör eller annan sånggrupp								
Killar	7	6	7	5	5	4	5	5
Tjejer	14	13	11	7	10	9	7	5
Samtliga	10	9	9	6	7	6	6	5
Region*								
Storstadsområden	10	10	9	9	7	6	7	7
Större städer	10	9	9	5	7	6	4	4
Övriga	11	8	10	4	8	6	7	4
Bakgrund**								
Födda utomlands	4	17	6	4	3	12	4	3
Födda i Sverige	11	9	10	6	8	6	6	5
Målat, ritat, tecknat eller arbetat med lera								
Killar		25	21	19		8	7	7
Tjejer		47	42	35		15	12	13
Samtliga		35	32	27		11	9	10
Region*								
Storstadsområden		39	34	27		13	9	11
Större städer		35	30	28		9	8	8
Övriga kommuner		34	32	25		11	11	11
Bakgrund**								
Födda utomlands		34	36	24		12	10	7
Födda i Sverige		36	32	27		11	10	10
<p><i>Källa: Kulturrådet, Statistiska centralbyrån, ULF-undersökningen.</i></p> <p><i>* Storstadsområden = H1–H2, Större städer = H3 och Övriga = H4–H6.</i></p> <p><i>** Födda i Sverige = Unga födda i Sverige med båda föräldrarna födda i Sverige. Födda utomlands = Unga födda utomlands oavsett föräldrarnas bakgrund.</i></p>								

Tabell 6.6

Aktivitet	Minst någon gång				Varje vecka			
	82–83	90–91	98–99	06–07	82–83	90–91	98–99	06–07
Skrivit dagbok, dikter, brev, artiklar och dyligt								
Killar	31	29	27	15	7	6	7	6
Tjejer	74	72	76	49	32	32	37	22
Samtliga	52	50	51	31	20	18	22	14
Region*								
Storstadsområden	59	53	53	31	23	17	26	13
Större städer	50	52	51	32	17	21	19	14
Övriga	47	46	48	31	17	17	21	14
Bakgrund**								
Födda utomlands	55	50	53	33	20	14	18	11
Födda i Sverige	52	49	51	32	20	18	23	15
Deltagit i studiecirklar eller kurser					Mer än 20 gånger			
Killar	25	24	18	16	9	8	5	6
Tjejer	33	26	19	20	14	8	5	7
Samtliga	29	25	19	18	12	8	5	6
Region*								
Storstadsområden	31	26	19	20	14	9	4	9
Större städer	30	27	18	17	12	9	4	5
Övriga	27	24	20	16	10	6	6	5
Bakgrund**								
Födda utomlands	22	37	16	26	10	7	3	11
Födda i Sverige	29	25	19	17	11	8	5	6

Skillnader beroende på om man är född i Sverige eller utomlands

Unga som är födda utrikes deltog 1982/1983 överlag i lägre grad i eget kulturutövande än inrikes födda unga vars båda föräldrar är födda i Sverige. Den enda aktivitet där utrikes födda ungdomar 1982/1983 hade högre andel utövare än den andra gruppen var skrivande. Tendensen över tid är att skillnaderna mellan grupperna minskat för körsång och blivit utjämnade för eget musicerande. För studiecirkeldeltagande hade utrikes födda 2006/2007 en högre andel som någon gång under de senaste 12 månaderna ägnat sig åt detta jämfört med unga inrikes födda.

Ungdomsstyrelsens reflektioner

Föreningsliv

År 2008/2009 angav knappt 30 procent av unga i åldern 16–25 år att de deltagit i ett föreningsmöte de senaste 12 månaderna. Ungar deltar i lägre grad i föreningslivet än äldre. Det är dock vanligare att 16–19-åringar deltar i föreningslivet än att 20–25-åringar gör det. Mötesdeltagandet var lika omfattande bland tjejer som bland killar generellt, men unga med utländsk bakgrund, och framför allt tjejer med utländsk bakgrund, deltog i lägre grad i föreningsaktiviteter. Geografiskt sett var föreningsaktiviteten bland unga mest omfattande på mindre orter. Deltagande i föreningsmöten har sjunkit markant de senaste 15 åren, både bland unga och bland äldre.

I propositionen *En politik för det civila samhället* (prop. 2009/10:55) lämnade regeringen förslag till nya mål och inriktningar för det civila samhället som skulle ersätta folkrörelsepolitiken. Genom den nya politiken vill regeringen lyfta fram det civila samhällets stora betydelse samt utveckla och tydliggöra relationen mellan staten och det civila samhället. Målet för politiken är att förbättra villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin genom att utveckla människors möjlighet till delaktighet och att stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden.

Minskningen av ungas deltagande i föreningslivet behöver inte innebära att ungas engagemang i det civila samhället har minskat. Engagemanget kan ta sig olika uttryck. I *Konsten att bry sig om – Föreningslivets betydelse för unga, kommunerna och staten* (Ungdomsstyrelsen 2008a) påpekas vikten av att skilja på olika mått av engagemang då en allt större del av de frivilliga insatser som utförs inte görs av

medlemmar i en förening. Omkring var fjärde ung person gör insatser i en organisation utan att vara medlem.

Under 2011 uppmärksammas det frivilliga arbetet särskilt inom EU. EU-kommissionen har utsett 2011 till *Europaåret för frivilligarbete* och i Sverige koordineras detta arbete av Ungdomsstyrelsen. En annan typ av engagemang som kan ha ersatt åtminstone en del av ungas föreningsdeltagande är aktiviteter och nätverk som skapas på internet. Dessa former av engagemang har än så länge endast studerats i liten utsträckning och utgör viktiga områden för fördjupande studier.

Föreningslivet kan sägas ha dubbla roller, dels att erbjuda meningsfull fritid, dels att vara en demokratiskola. I föreningar kan unga få en inblick i demokratiska beslutsprocesser och en möjlighet att påverka beslut. I Ungdomsstyrelsens *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande* (Ungdomsstyrelsen 2010a) beskrivs bland annat inflytande i föreningslivet. I rapporten framkommer att hälften av alla unga som är med i någon förening är nöjda med det inflytande de har, 20 procent vill ha mer inflytande medan de övriga säger att de inte vill påverka föreningens verksamhet.

Nästan 30 procent av unga i åldern 16–25 år är medlemmar i någon ungdomsorganisation. Ungas organisering stöds via bidrag som bland annat handläggs av Ungdomsstyrelsen. I mars 2011 trädde den nya *Förordningen om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer* i kraft (SFS 2011:65). Det övergripande syftet med bidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. I ungdomsorganisationer som 2009 fick

statligt bidrag för sin verksamhet fanns det enligt organisationernas egna redovisningar drygt 265 000 medlemmar i åldern 16–25 år (Ungdomsstyrelsen 2010b).

Antalet organisationer som beviljats bidrag har ökat sedan början av 2000-talet. Att nya organisationer med nya verksamhetsidéer och inriktningar växer fram är en viktig del för att nå målet att fler unga på sin fritid ska ha goda möjligheter att engagera sig i sina intressen under organiserade former.

Indikatorn om föreningsliv visar att unga med utländsk bakgrund i mindre utsträckning deltar i föreningslivet.

I *Fokus 10* (Ungdomsstyrelsen 2010a) studerades hur ungdomsorganisationerna arbetar för att engagera unga i utsatta bostadsområden, där andelen med utländsk bakgrund är stor. Resultatet visade att det saknas uppföljning och kartläggning av vilka grupper som är underrepresenterade bland ungdomsorganisationernas medlemmar. Trots det har ungefär hälften av de intervjuade organisationerna särskilda strategier för att nå målgrupper som man upplever som underrepresenterade.

Regeringen har riktat vissa åtgärder för att särskilt stimulera ungas engagemang i föreningslivet i områden som utmärks av låg organisationsgrad. Ungdomsorganisationer som vill arbeta med uppsökande metoder på lokal nivå, till exempel engagemangsguider, har kunnat ansöka om medel som bland annat handläggs av Ungdomsstyrelsen.

Idrottsutövande

Sedan 2000 har andelen unga som motionerar varit relativt konstant. Drygt 90 procent av unga i åldern 7–19 år och nästan 75 procent av de i åldern 20–29 år motionerade minst en gång i veckan 2010. För de som är yngre än 20 år är skillnaderna små mellan killar och tjejer. I gruppen 20–29 år motionerar däremot kvinnor något mer än män.

Ser man till andelen som tränar eller tävlar i någon form av organiserat seriesystem eller i en arrangerad individuell tävling så gör killar och tjejer det i ungefär samma utsträckning fram till 15-årsåldern. Därefter är andelen killar som tränar eller tävlar betydligt större än motsvarande andel tjejer. Vi ser också att träning och tävling minskar kraftigt med åldern, från 66 procent bland 7–14-åringar, till 43 procent bland 15–19-åringar, för att ligga på 25 procent bland 20–29-åringar.

Indikatorerna för idrottsutövande beskriver inte situationen för unga med svensk respektive utländsk bakgrund. Riksidrottsförbundet visar dock i sin studie *Idrott och integration – en statistisk undersökning 2010* (Riksidrottsförbundet 2010) att ungdomar med utländsk bakgrund i stor utsträckning är aktiva i idrottsföreningar, men att deltagandet är koncentrerat till några idrotter som fotboll, basket och kampsport. Killar med utländsk bakgrund tränar eller tävlar i nästan lika stor utsträckning som killar med svensk bakgrund (drygt 50 procent), medan tjejer med utländsk bakgrund i mindre utsträckning än tjejer med svensk bakgrund tränar eller tävlar i en idrottsförening (drygt 30 procent jämfört med knappt 50 procent).

Den vanligaste orsaken som ungdomarna uppger till att man slutat vara med i en idrottsförening är att man tappat intresset eller att man fått andra konkurrerande intressen. Nästan var

femte ung med utländsk bakgrund som slutat i en idrottsförening uppgav som skäl att ledarna inte behandlade alla lika. En nästan dubbelt så stor andel killar med utländsk bakgrund än med svensk bakgrund uppgav detta. Bland tjejerna var skillnaden mellan svensk och utländsk bakgrund liten. På frågan vad unga skulle vilja förändra för att få lust att vara med i en idrottsförening var det vanligaste svaret att avgifterna borde vara lägre. Svaret var vanligare bland ungdomar med utländsk bakgrund.

Även om många unga med utländsk bakgrund totalt sett är aktiva inom idrottsrörelsen konstaterar Riksidrottsförbundet att det finns mycket att göra för att antalet aktiva ska öka i fler idrotter. Bland annat behöver idrotten arbeta intensivare med värderingsfrågor och attityder i sin ledarutbildning, med att sänka kostnader, med att göra anläggningarna mer tillgängliga samt med att lära av de idrotter som idag har en stor mångfald.

I Ungdomsstyrelsens studie *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) beskrivs ungas idrottsutövande och motionerande på fritiden. Studien visar att det 2009 var vanligare att idrotta och motionera utanför en klubb eller förening än att göra det i en förening. Bland unga är det 11 procent som aldrig idrottar/motionerar, varken i en klubb/förening eller oorganiserat.

De skillnader i utövande mellan killar och tjejer med utländsk bakgrund som Riksidrottsförbundet fann i sin undersökning märks även i Ungdomsstyrelsens studie, där fyra socioekonomiskt utsatta områden studerades. Att engagera sig inom föreningsidrotten kan vara en väg in i det svenska samhället genom att man lättare kan skapa nätverk och komma i kontakt med unga med svensk bakgrund. Därför är det viktigt att ytterligare åtgärder sätts in för att särskilt göra det lättare för tjejer med utländsk bakgrund att börja föreningsidrotta.

Ungdomsstyrelsen jämförde i vilken grad unga utövar kultur respektive idrott och motionerar. Det är svårt att göra en fullt rättvis jämförelse mellan utövandet av kultur och utövandet av idrott, bland annat beroende på hur man definierar de båda aktiviteterna. Jämförs den breda definitionen av kulturutövande med de som idrottar/motionerar även utanför föreningsidrotten är det en större andel unga som idrottar/motionerar minst en gång i veckan. Dock är både kultur och idrott omfattande fritidsaktiviteter bland unga och det är vanligt att de unga är aktiva inom båda aktiviteterna.

Centrum för idrottsforskning (CIF) har fått i uppdrag att följa upp statens stöd till idrotten genom ett antal indikatorer inom fem målområden. I rapporten *Uppföljning av statens stöd till idrotten 2010* framkommer att barn till sammanboende föräldrar och till högskoleutbildade idrottar i större utsträckning än barn till ensamstående föräldrar respektive föräldrar med endast gymnasieutbildning (Centrum för idrottsforskning 2011).

Indikatorerna visar även på de stora skillnader i idrottande mellan killar och tjejer med invandrarbakgrund som tidigare nämnts. CIF konstaterar att det å ena sidan verkar som att familjesituation, socioekonomi och etnicitet påverkar ungas möjlighet att idrotta och att det finns visst fog för påståendet att idrotten inte är lika tillgänglig för alla. Å andra sidan är det påfallande många i samtliga kategorier som uppger sig idrotta regelbundet. Även i de kategorier som är minst representerade – till exempel unga med ensamstående föräldrar och tjejer med invandrarbakgrund – uppger sig nästan hälften idrotta minst en dag i veckan (Centrum för idrottsforskning 2011).

Målet för idrottspolitikerna är bland annat att ge medborgarna möjlighet att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa. För att främja fysisk hälsa är det viktigt att väcka intresse för motion och idrott bland de barn och unga som inte gör det. I det europeiska rådets resolution om förnyade ramar för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet poängteras också idrottens vikt för att skapa en god hälsa (Europeiska unionens råd 2009). I flera rapporter (Ungdomsstyrelsen 2005, 2007) har Ungdomsstyrelsen visat på idrotts- och motionsvanornas betydelse för att få en god hälsa.

Kulturvanor

Indikatorerna kring unga och kultur ger en begränsad bild av ungas kulturutövande och kulturkonsumtion. I dessa finns till exempel inte uppgifter om hur många unga som dansar, som ägnar sig åt aktiviteter som är kopplade till informationsteknik eller vilka aktiviteter unga ägnar sig åt när de deltar i de studiecirkel eller kurser som finns med i statistiken. Indikatorn bygger dessutom på en undersökning som gjordes 2006/07.

Trots detta kan vi se intressanta resultat. De vanligaste kulturaktiviteterna bland unga är att gå på bio och läsa böcker. I de flesta beskrivna kulturaktiviteter ser vi en minskning bland unga mellan 1982/83 och 2006/07. Bland annat har det skett stora minskningar bland unga som läser böcker och skriver (dagbok, dikter, brev etcetera). Särskilt stor är minskningen bland de som uppger att de läser böcker regelbundet. Andelen unga som spelar instrument har också minskat, medan gruppen konsertbesökare är ungefär lika stor som tidigare. Ser vi till tjejers och killars kulturvanor är tjejer generellt sett mer aktiva än killar, särskilt läser de böcker och besöker bibliotek i större utsträckning. Unge boende i stor-

städer ägnar sig i högre grad åt kulturaktiviteter än boende i mindre kommuner och unga födda i Sverige är, med undantag av skrivande, i större utsträckning aktiva än unga födda utomlands.

Ny kunskap om ungas kulturutövande

Ungdomsstyrelsen lämnade i april 2011 in rapporten *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) till regeringen. Den handlar om ungas kulturutövande på fritiden. En avgörande punkt för analysen är hur man definierar kultur. Är kultur bara de klassiska kulturformerna eller ska man definiera begreppet bredare där en rad olika yttringar och aktiviteter inkluderas? Med en bred definition breddas frågorna kring ungas kulturutövande från att främst vara kulturpolitik till att även innefatta folkbildnings-, ungdoms-, social- och fritidspolitik. I rapporten konstateras att väldigt många unga ägnar sig åt kulturutövande på fritiden.

Definierar man kultur som de klassiska konstformerna, det vill säga bild, musik, skrivande, dans och teater, har 68 procent av unga i åldern 13–25 år ägnat sig åt kultur det senaste året. Räknas även slöjd och hantverk, aktiviteter som nycirkus och lajv samt aktiviteter kopplade till teknik och internet in i definitionen har hela 91 procent ägnat sig åt kultur på fritiden det senaste året. De populäraste kulturutövandeformerna är i tur och ordning slöjd och hantverk, bildskapande, musicerande och skrivande. Därefter följer dans och teater.

Liksom Kulturrådets indikatorer visar beskriver Ungdomsstyrelsens rapport stora skillnader i kulturutövning när man jämför kön. Bortsett från musik har större andelar tjejer ägnat sig åt de klassiska konstformerna. Ungdomsstyrelsen undersökte i rapporten även medelstilletningen till ungas kulturutövande. Att tjejer i större ut-

sträckning är aktiva kulturutövare utom i musik är viktigt att sätta i relation till att de största offentligt finansierade arenorna för kulturutövande är musik- och kulturskolor, studieförbund och öppna mötesplatser för unga. På dessa arenor dominerar musiken stort och i öppna verksamheter och studieförbundsverksamhet med kulturinriktning är killar i majoritet.

Detta betyder att utbudet på de offentligt finansierade arenorna inte motsvarar de aktiviteter som unga själva ägnar sig åt. Det går att hävda att den offentliga medelstillelningen i mindre utsträckning används till tjejers aktiviteter än till killars. I rapporten jämförs även medelstillelningen till kulturverksamheter i förhållande till andra verksamheter. Ur ett jämställdhetsperspektiv ser vi att även inom idrotten får killar en större del av stödet eftersom en större andel killar ägnar sig åt föreningsidrottande.

I indikatorn om kulturutövande finns inga uppgifter om unga med funktionsnedsättning. I Ungdomsstyrelsens rapport visas dock att andelen så kallade kulturutövare med kulturidentitet³ är större bland unga med funktionsnedsättning än bland övriga. Av de unga med funktionsnedsättning upplevde 5 procent att funktionsnedsättningen alltid, eller nästan alltid, gör det svårt att besöka kulturaktiviteter och 25 procent upplevde detta ibland. Det var 7 procent som alltid, eller nästan alltid, upplevde svårigheter att själva utöva de kulturaktiviteter de ville och 41 procent upplevde detta ibland. Det statistiska underlaget i undersökningen var dock litet, vilket gör att resultaten bör tolkas med försiktighet. Det behövs mer kunskap om hur unga med funktionsnedsättning utövar kultur och vilka svårigheter ungdomarna upplever i samband med kulturbesök och aktiviteter.

Hemmets och föräldrarnas betydelse för ungas kulturutövning

Ungdomsstyrelsens rapport visar att ett stort antal unga utövar kultur i hemmet. Det är positivt att unga finner former för sina kulturella uttryck utanför de offentliga strukturerna. Men det innebär också en risk för att de som inte får uppmuntran hemifrån att utöva kultur inte heller får tillgång till kultur. För många former av kultur saknar unga uppmuntran från sin familj. Det är också vanligare att unga uppmuntras att idrotta än att utöva kultur av sina föräldrar.

Bland dem som får uppmuntran av sina föräldrar att utöva kultur är det en betydligt större andel tjejer än killar. Denna skillnad mellan könen framträder inte inom idrotten och det verkar alltså finnas starkare könsstereotypa strukturer bakom vuxnas uppmuntran inom kulturområdet än inom idrotten. Studien visar också att det finns ett samband mellan föräldrarnas utbildningsnivå och uppmuntran till kulturutövande. Detta visar på föräldrarnas viktiga roll, men även på vikten av att det finns offentligfinansierade arenor för de unga som inte får uppmuntran hemifrån.

Kulturutövning – en väg till arbete?

I tidigare indikatorrapporter har Ungdomsstyrelsen reflekterat kring hur ungas fritidsaktiviteter kan leda till arbetstillfällen (Ungdomsstyrelsen 2009a). I *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) studerades unga kulturutövares ”investering i yrkesdröm”. Medan tjejers investering i en yrkesdröm avtar med ökad ålder, var andelen killar som investerar i en yrkesdröm fortsatt hög efter 20 års ålder, alltså i en fas då unga på ett tydligare sätt möter

arbetsmarknaden. Inställningen till de aktuella frågorna kan handla om egna intressen och prioriteringar, men också vara ett uttryck för vilka attityder och strukturer tjejer och killar möter på vägen, och i vilken mån de blir uppmuntrade och upplever det som möjligt att välja en karriär med kulturinriktning.

Upplevd ökad livskvalitet av kultur

Ungdomsstyrelsens studie visar att mycket stora andelar unga upplever att de till följd av det egna kulturutövandet förbättrat sitt självförtroende, utvecklat sin förmåga till empati, fått nya vänner, en bättre hälsa samt bättre skolresultat. Denna positiva självskattning gäller både tjejer och killar. De upplevda positiva konsekvenserna av kulturutövandet är särskilt starka för hälsa. Detta tyder på att unga själva tilldelar sitt kulturutövande stor betydelse på flera områden som gäller personlig utveckling. Analysen visar dock att det inte går att fastställa att unga kulturutövare har en bättre hälsa än övriga unga.

Ett liknande resultat kom Qvarsell (2008) och Elofsson (2010) fram till när de försökte klargöra sambandet mellan kultur och hälsa. Studierna visar att även om det kan finnas ett visst vetenskapligt stöd för att kulturella aktiviteter kan ha en hälsobringande effekt, är stödet för detta betydligt svagare än stödet för sambandet mellan fysisk aktivitet och god hälsa.

Svårt urskilja kultursatsningar för unga

I Ungdomsstyrelsens rapport konstateras att kulturutövandet i gruppen 13–25 år i stor utsträckning inte syns i olika återrapporteringar, uppföljningar och utredningar. I allmänhet talas det om barn och unga utan närmare precisering än att man avser åldersgruppen 0–18 år. I praktiken avses då ofta den yngre delen i åldersspannet.

Studier visar också att unga i 13–25-årsåldern inte prioriteras i offentliga satsningarna på kultur. En majoritet av landstingen, regionerna och kommunerna har identifierat behov av satsningar för denna åldersgrupp. Men det är svårt att urskilja hur de ekonomiska prioriteringarna av ungas kultur ser ut eftersom redovisningarna inte generellt ger utrymme för att identifiera hur stora delar av satsningarna som går till barn respektive till unga. Satsningar på kulturutövande inom ramen för skolans verksamhet och kulturutövande på fritiden är svåra att skilja åt redovisningsmässigt. Sedan tidigare vet vi att huvuddelen av satsningar på ungas kultur främst är riktade till skolan och inte till fritiden (Ungdomsstyrelsen 2006).

Samverkansmodellen

I propositionen *Tid för kultur* (prop. 2009/10:3) fastslogs de nya kulturpolitiska målen att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. För att nå dessa mål ska barns och ungas rätt till kultur särskilt uppmärksammas. En ny modell för ett samspel mellan stat, kommuner och landsting införs under 2011, samverkansmodellen. I modellen får den regionala nivån ansvar att fördela en stor del av de statliga medel som går till kulturverksamhet i länen. Syftet är bland annat att främja ett ökat regionalt och lokalt engagemang för kulturfrågor och stöden är utformade utifrån

regionala behov och prioriteringar. I Ungdomsstyrelsens *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) konstateras att ungas eget utövande på fritiden har haft ett litet utrymme i processen kring samverkansmodellen. När man talar om ungas kulturutövande handlar det framförallt om utövande i skolan. De dokument som ligger till grund för processen kring samverkansmodellen saknar preciseringar av vilka som ses som unga. Man kan därför konstatera att ungas kulturutövande på fritiden inte är prioriterat.

Internationellt perspektiv

Det finns få internationella studier av ungas kulturvanor. På uppdrag av EU-kommissionen publicerades dock under 2010 rapporten *Access of young people to culture – final report*, en beskrivning av ungas kulturutövande inom EU (Interarts Foundation 2010). Rapporten visar inte jämförande statistik mellan länderna utan lyfter snarare fram olika exempel. Bland rapportens slutsatser märks att unga inte är en homogen grupp och att de behöver olika, koordinerade och långsiktiga åtgärder för att få tillgång till kultur; att pengar, geografiska hinder och tid är de största hindren för att unga ska få tillgång till kultur; att familjen, den sociala miljön och den ideella sektorn påverkar ungas kulturutövning samt att kunskapen om ungas deltagande och tillgång till kultur bör utvecklas. Bland rapportens rekommendationer märks bland annat att medlemsstaterna ska inkludera ”tillgång till kultur” som en av de viktigaste prioriteringarna i ungdomspolitikerna.

I rapporten *Youth in Europe* (Eurostat 2009) finns några jämförelser mellan ungas kulturvanor i några europeiska länder. Ser vi till hur stor andel unga som 2006 någon gång hade gått på en liveföreställning (konsert, teater, opera

eller dans) de 12 föregående månaderna ligger svenska ungdomars besök över genomsnittet för de 27 EU-länderna bland såväl 16–24-åringar som 25–29-åringar. Svenska ungdomar hörde även till dem som i störst utsträckning hade besökt sportevenemang de senast föregående 12 månaderna.

I det europeiska samarbetet om ett nytt ramverk inom ungdomsområdet framhålls bland annat vikten av att ge unga tillgång till miljöer där de kan utveckla sin kreativitet och sina intressen. Vidare att man ska underlätta synergier inom områdena kultur, utbildning, hälsa, social delaktighet, medier, anställning och ungdom för att kunna främja ungas kreativitet och innovationsförmåga (Europeiska unionens råd 2009).

Mötesplatser med flera funktioner

Ungdomars fritid utgörs inte bara av organiserade kultur- och idrottsaktiviteter. En stor del av det man gör på sin fritid sker i oorganiserade former. Det kan också ske på olika mötesplatser som fritidsgårdar och ungdomens hus. Mötesplatser för unga lockar dock inte alla unga, enligt en undersökning från Ungdomsstyrelsen 2010a). Undersökningen visar också att en något högre andel unga vars föräldrar är lågutbildade respektive arbetslösa eller sjukskrivna besöker mötesplatserna.

Det finns vissa skillnader i vilka unga som lockas till de olika mötesplatserna. Fritidsgårdarna erbjuder i regel en mer öppen, spontan fritidsverksamhet och har traditionellt i högre grad lockat expressivt orienterade ungdomar än de som är instrumentellt orienterade. Expressivt orienterade unga är de som uttrycker sin identitet via stil och kreativa former och som söker

mer näraliggande ”kickar”. De kan ofta ha svårt för det disciplinerade arbete som skolan kräver och i denna grupp finns det i regel en större andel med riskbeteende.

På de nya, framväxande mötesplatserna kommer istället i många fall en planerad och strukturerad gruppverksamhet i första hand. Denna verksamhet verkar i större utsträckning locka de mer instrumentellt orienterade ungdomarna, som i regel har lättare att inordna sig i skolan och som trivs och gör bra ifrån sig där (Ungdomsstyrelsen 2008b). Ofta är målgruppen på fritidsgårdar också yngre än vad den är på mötesplatser som ungdomens hus.

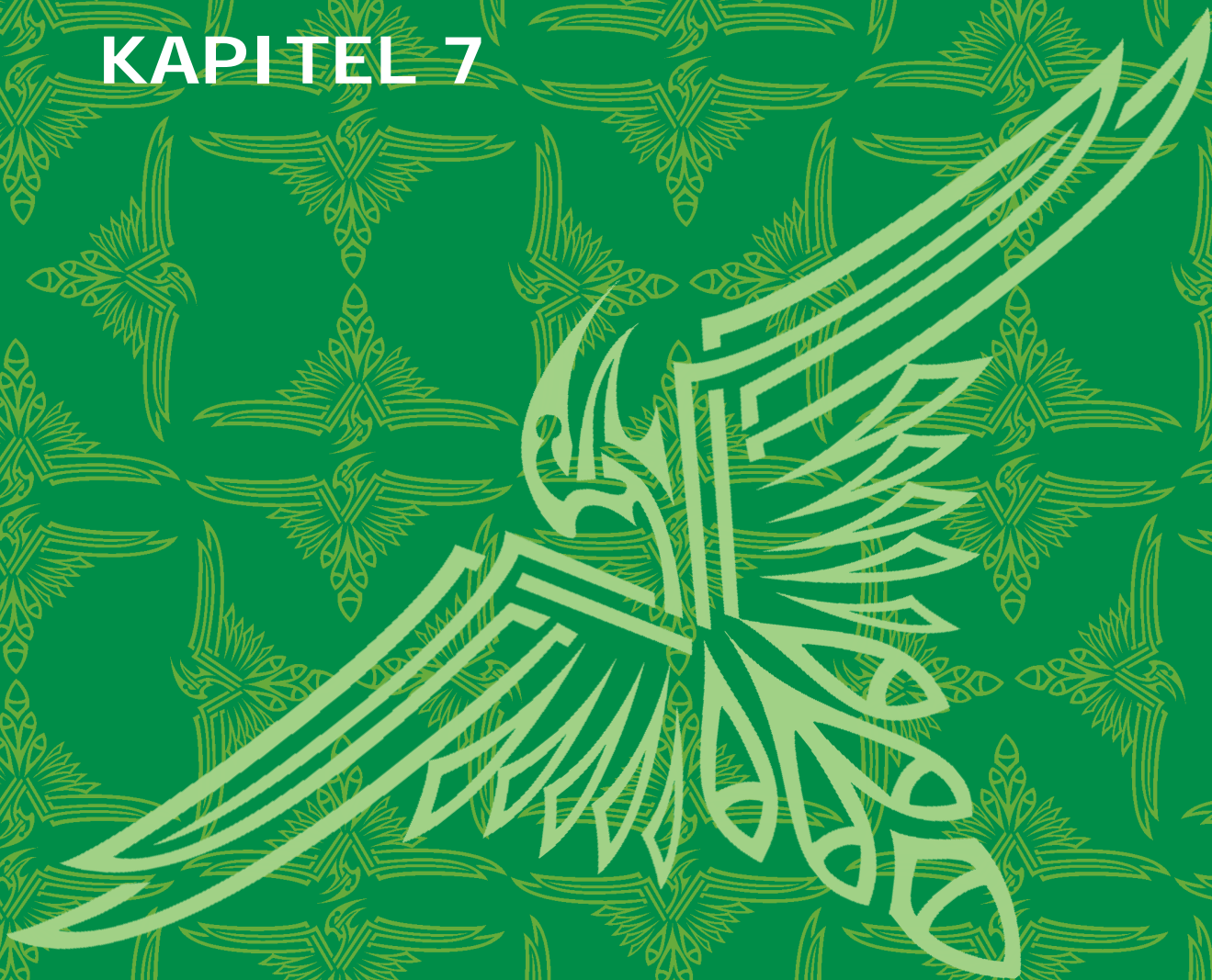
Förutom att vara en plats för avkoppling där man kan träffa kompisar har mötesplatserna många olika funktioner för unga. Den öppna fritidsverksamheten kan fungera som en del av samhällets demokratibyggnad och mötesplatserna har fått en allt viktigare roll i arbetet med att stärka ungas inflytande och delaktighet i samhället. Mötesplatserna är ofta ett ställe där ungdomsråd och ungdomsparlament möts och de är också ofta forum för föreningslivets verksamheter, vilket möjliggör kontakter mellan unga och folkrörelsernas olika aktörer. Att få möjlighet att göra saker tillsammans med andra och att få känna engagemang är grunden för att först vilja och sedan även skaffa sig de färdigheter som krävs för att även bli en aktiv medborgare.

I Ungdomsstyrelsens *Lika olika som lika* (2009b) uppmärksammas lokala inflytande-former för unga. Eftersom unga i riskzon är en överrepresenterad grupp på fritidsgårdarna blir verksamheten där en särskilt viktig arena för inflytande och delaktighet för dessa unga. Rapporten visar att många kommuner medvetet och aktivt arbetar med rekrytering från fritidsgårdarna till det lokala inflytandeforumet.

I antologin *Mötesplatser för unga – aktörerna, vägvalen och politiken* (Ungdomsstyrelsen 2008b) lyfts den informella läroprocessens och ledarrollens betydelse för ungas delaktighet fram. För att utsatta unga ska bli aktiva samhällsmedborgare är det viktigt att det sker en fördjupad dialog mellan ungdomarna och personalen på mötesplatsen. I flera kommuner har mötesplatserna också blivit en allt viktigare arena för arbetsmarknadspolitiska insatser då särskilda verksamheter riktade till unga som inte går i skolan eller arbetar placeras där.

På fritidsgårdarna ägnar sig också unga åt kulturverksamheter, något som sällan uppmärksammas. Mötesplatserna för unga är viktiga arenor för traditionell musik, dans, teater, film och andra etablerade kulturella verksamheter, men även för nya uttryck och rörelser. I *Mötesplatser för unga* beskrivs hur flera verksamheter har lyckats nå unga som inte i vanliga fall deltar i kulturaktiviteter. I Ungdomsstyrelsens *När var hur – om ungas kultur* (Ungdomsstyrelsen 2011) lyfts också olika typer av fritidsgårdar, ungdomsgårdar, ungdomens hus, musikhus och kulturhus upp av kommunala företrädare som viktiga arenor för ungas kulturutövande. Den lilla uppmärksamhet som mötesplatserna hittills fått som kulturarenor är problematisk, eftersom denna del av ungas kulturella erfarenheter kan få stor betydelse för deras identitetsutveckling och även för det kulturella livet i stort.

KAPITEL 7

Avslutande diskussion

Att vara ung idag

Ung idag 2011 är Ungdomsstyrelsens sjätte sammanställning av indikatorer som beskriver ungas levnadsvillkor och är en del i uppföljningen av ungdomspolitikerna. Vi redovisar levnadsvillkoren för olika ungdomsgrupper, främst med avseende på kön. I och med att ett flertal av myndigheterna från och med 2009 har fått ett regeringsuppdrag att följa utvecklingen av ungas levnadsvillkor beskriver indikatorerna situationen för fler grupper av unga än tidigare. Genom att kontinuerligt följa upp ungas levnadsvillkor inom olika områden kan vi ge en översiktlig bild av hur unga har det idag och hur situationen förändras över tid.

Uppföljningen har dock fortfarande begränsningar, främst när det gäller att skildra situationen för den yngsta åldersgruppen 13–15 år, att analysera de eventuella skillnader som finns mellan unga med och utan funktionsnedsättning och om levnadsvillkoren skiljer sig mellan unga beroende på deras sexuella identitet och läggning. I materialet saknas också ofta möjligheter att göra jämförelser mellan ungdomsgruppen och äldre åldersgrupper. Det är först genom jämförelser med andra åldersgrupper som det är möjligt att dra några slutsatser om en situation eller företeelse är unik för unga eller om det är en generell trend i samhället.

Vid en granskning av indikatorerna ser vi generellt både positiva och negativa tendenser för unga inom samtliga huvudområden.

Utbildning och lärande

Inom området utbildning och lärande har andelen elever med behörighet till gymnasieskolan fortsatt att minska något. Antalet nybörjare i högskolan har ökat under tre läsår i rad och var läsåret 2009/10 hela 50 procent högre än för tio år sedan. Det är framför allt de yngre studerande som står för ökningen, antalet 19-åringar i högskolan ökade med 33 procent jämfört med läsåret 2008/09 (Högskoleverket 2010).

Hälsa och utsatthet

Inom området hälsa och utsatthet är läget för tjejers psykiska hälsa fortsatt bekymmersamt. Andelen tjejer som har regelbundna besvär med psykosomatiska symptom fortsätter att vara hög, liksom andelen som har sökt vård på sjukhus med anledning av självmordstankar, psykos eller alkohol- och narkotikakonsumtion. Även andelen tjejer som har fått receptbelagda antidepressiva läkemedel fortsätter att öka. Särskilt alarmerande är att ökningen av stressrelaterade symptom bland 15-åringar har varit mer uttalad i Sverige än i övriga nordiska länder (SOU 2006:77).

Socialstyrelsen analyserar folkhälsoläget i Sverige vart fjärde år. Den senaste folkhälso-rapporten publicerades 2009. Av analysen framgår att ungdomsgenerationen sedan 1990-talet haft en sämre hälsoutveckling än övriga åldersgrupper. Framför allt gäller detta den psykiska hälsan. Ökningen gäller inte enbart självrapporterade besvär som ångslan, oro och ångest, utan det har också blivit vanligare att unga vårdas på sjukhus för depression och ångestillstånd (Socialstyrelsen 2009).

Inom öppenvården är den ökande psykiska ohälsan bland unga – framför allt bland tjejer – den viktigaste anledningen till att unga söker vård. Socialstyrelsen gjorde under 2008–2009 en nationell tillsyn av den specialiserade barn- och ungdomspsykiatri och den icke specialiserade vården för barn och unga med psykisk ohälsa, det vill säga vårdcentraler, BVC, ungdomsmottagningar samt skolhälsovård. Granskningarna visade flera allvarliga brister, bland annat att det är oklart vem som ska ansvara för insatser mot psykisk ohälsa hos barn över 6 år och hos unga. Många vårdcentraler anser sig inte ha något ansvar för barn och ungdomar mellan 6 och 18 år med psykisk ohälsa. Därtill visade det sig att majoriteten av de inspekterade verksamheterna inte har någon organiserad och övergripande samverkan (Socialstyrelsen 2010).

Inom folkhälsoområdet har inte några större förändringar bland de unga skett, men där kan läget snarare beskrivas som relativt gott. Nivåerna för stillasittande fritid, övervikt och fetma är inte alarmerande i en europeisk jämförelse och utvecklingen har legat still under de senare åren. Detsamma gäller för tobaks-, alkohol- och narkotikaförbrukning, inte heller för dessa kan någon negativ utveckling påvisas.

Ungas sexuella hälsa har förbättrats något genom en fortsatt minskning av antalet tonårsaborter och klamydiainfektioner bland unga.

För arbetsmiljörelaterade hälsofrågor är läget också relativt stabilt. En viss minskning av antalet arbetsolyckor och arbetssjukdomar bland unga yrkesverksamma har dock skett under de senare åren.

Inflytande och representation

Inom området inflytande och representation kan både ett högre valdeltagande och en bättre representation av de unga i de styrande församlingarna noteras. Hösten 2010 fick en rekordstor grupp förstagångsväljare, drygt en halv miljon, för första gången rösta i valen till riksdag, kommuner och landsting. De allra flesta tog vara på sin rättighet att rösta och förstagångsväljarnas valdeltagande var högre än på många år, 79 procent. Det innebär en ökning med 3 procentenheter jämfört med valet 2006. Bland samtliga väljare ökade valdeltagandet på motsvarande sätt, från 82 procent vid det föregående valet till 85 procent hösten 2010.

Valet 2010 innebar en kraftig ökning av både invalda och nominerade 18–25-åringar i de styrande församlingarna. I riksdagen ökade andelen invalda ledamöter mellan 18 och 25 år från 1,2 procent efter valet 2006 till 2,3 procent efter valet 2010. Andelen invalda unga ledamöter i landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige ökade också mellan 2006 och 2010 års val, från 1,5 procent till 2,8 procent i landstingsfullmäktige och från 3,1 procent till 4,6 procent i kommunfullmäktige.

Arbete och försörjning

Inom området arbete och försörjning minskade andelen arbetslösa 2010, men var fortfarande betydligt högre jämfört med andelarna 2007 och 2008. Antalet unga i program med aktivitetsstöd ökade samtidigt mycket kraftigt 2010. Andelen unga som betalade kommunal inkomstskatt minskade taxeringsåren 2009 och 2010 som en tydlig effekt av den ekonomiska nedgången 2008–2009.

Antalet ansökningar om betalningsföreläggande ökade i åldersgruppen 18–25 år mellan 2009 och 2010. Antalet med skulder som var föremål för indrivning hos Kronofogden ökade också under samma period. Andelen unga med låg ekonomisk standard ökade 2010, samtidigt som den ekonomiska standarden ökade generellt även bland unga. Detta beror på att inkomstskillnaderna mellan de som arbetar, och de som inte arbetar eller bara arbetar deltid, har blivit större.

Kultur och fritid

Inom området kultur och fritid är andelen unga som motionerar relativt konstant. Drygt 90 procent av unga i åldern 7–19 år och nästan 75 procent av de mellan 20 och 29 år motionerade minst en gång i veckan 2010. Deltagande i föreningsmöten har däremot sjunkit markant de senaste 15 åren, både bland unga och bland äldre. År 2008/2009, som är det senaste mättillfället, angav knappt 30 procent av unga i åldern 16–25 år att de deltagit i ett föreningsmöte de senaste 12 månaderna.

Utvecklingen sker i en kontext

Årets uppföljning av indikatorer visar alltså såväl positiva som negativa tendenser i ungas levnadsvillkor. När man beskriver indikatorernas utveckling är det viktigt att tänka på i vilken kontext förändringen sker. Våren 2010 avslutade den största ungdomskullen på länge gymnasiet, över 120 000 elever. Trots lägre andel behöriga ökade övergången till studier på universitet och högskola 2010 jämfört med 2009. En fjärdedel av eleverna, 25 procent, som gick ut med slutbetyg från gymnasieskolan våren 2009 påbörjade högskolestudier följande läsår (Skolverket 2010).

Antalet nybörjare totalt i högskolan ökade kraftigt 2009/10, vilket enligt Högskoleverket sannolikt kan förklaras av den djupa lågkonjunkturen under 2008–2009. Till detta kommer att antalet 19-åringar i befolkningen var rekordstort under detta år. Det senare förklarar dock endast en mindre del av den 33-procentiga ökningen av antalet 19-åringar i högskolan. Svårigheten för de unga som lämnade gymnasiet att få ett arbete är förmodligen den viktigaste förklaringen (Högskoleverket 2010). Att andelen unga som läser vidare i högre utbildning ökar är positivt. Men samtidigt är andelen som påbörjar högskolestudier utan att sedan avsluta den påbörjade utbildningen hög i jämförelse med i andra OECD-länder, över 45 procent jämfört med genomsnittet på 31 procent (OECD 2010).

Stora skillnader i gruppen unga

Vår ambition är att ge en samlad bild av hur unga har det i Sverige idag. Det är viktigt att hålla i minnet att gruppen unga är mycket heterogen. Ungdomsgruppen kännetecknas av att individerna befinner sig i ungefär samma ålder och är på väg in i vuxenvärlden. Men det finns mycket stora skillnader mellan de individer som ingår i gruppen. I *Ung idag 2011* vill vi i den avslutande diskussionen särskilt lyfta situationen för tjejer respektive för killar.

Utbildning och lärande

Inom området utbildning och lärande är situationen generellt bättre för tjejer än för killar. Av de tolv indikatorerna är det endast i två, kunskapsläget i matematik och i engelska, som situationen är lika för tjejer och killar.

Hälsa och utsatthet

Inom området hälsa och utsatthet är killars situation sämre än tjejers vad gäller brott, det handlar då både om utsatthet för brott och om deltagande i brott.

- Inom området folkhälsa är det vanligare att tjejer upplever sig bli kränkta jämfört med killar. Dessutom är andelen som röker dagligen större bland tjejer. Däremot är det vanligare att killar är överviktiga, att de snusar dagligen, att de har använt narkotika den senaste månaden och att de har riskabla spelvanor.
- Killarnas psykiska hälsa är bättre än tjejernas och en lägre andel av killarna än av tjejerna är klamydiasmittade medan tjejerna i lägre grad än killarna avlider på grund av självmord, narkotikamissbruk och trafikolyckor.

- Andelen tjejer som har dygnsvårdats enligt SoL och LVU är lägre än andelen killar.

- En större andel tjejer än killar får arbetsjukdomar medan killar i högre grad än tjejer råkar ut för arbetsolyckor.

- En större andel killar än tjejer trivs i sitt bostadsområde och anger att de kan sova ostört.

Inflytande och representation

Inom området inflytande och representation är det en större andel tjejer än killar som deltar i val. Bland förstagångsväljarna röstade 81 procent av tjejerna jämfört med 78 procent av killarna.

- Tjejer deltar också i större omfattning än killar i politiska aktiviteter. En större andel tjejer än killar skriver på namnsamlingar, ger pengar till organisationer som jobbar för en speciell samhällsfråga, bär märken som uttrycker en åsikt samt köper vissa produkter av politiska, etiska eller miljömässiga skäl. Killar uppger i högre grad än tjejer att de chattar och debatterar politik på nätet samt deltar i olagliga aktioner.

- En större andel killar än tjejer är medlemmar i partipolitiska organisationer och blev i större omfattning nominerade och valda i valen 2010. De är dock mer rörliga som unga folkvalda, andelen killar som hoppar av i förtid från riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige är högre än andelen tjejer.

- Tjejer och killar upplever sig ha samma möjligheter till inflytande i hemkommunen medan killar i större omfattning än tjejer upplever att de har inflytande i skola och arbetsliv.

Arbete och försörjning

Inom området arbete och försörjning är situationen bättre för tjejer än för killar vad gäller skulder som är föremål för indrivning hos Kronofogdemyndigheten samt avseende ansökningar om och verkställande av vräkning. Fler killar än tjejer har registrerade skulder och deras individuella skuldbelopp är också högre. Enligt Kronofogden var dock ökningen av obetalda skulder under 2009–2010 dubbelt så stor bland tjejerna som bland killarna.

- En större andel killar än tjejer har betalat inkomstskatt och killarnas medelinkomst var under 2009 nästan 30 procent högre än tjejernas, vilket följer samma mönster som tidigare år.
- Killars situation är också bättre än tjejers vad gäller företagande. Fler killar än tjejer är intresserade av att starta eget företag och upplever att de känner till vad som krävs för att starta eget.
- Tjejers arbetsmarknadssituation är bättre än killars. Andelen arbetslösa och andelen som deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder är lägre bland tjejer än bland killar.
- Killar bor kvar hos föräldrarna i betydligt större utsträckning än tjejer. År 2009 bodde cirka 196 000 ungdomar i åldersgruppen 20–25 år kvar i föräldrahemmet. Av dessa var 120 000 killar och 76 000 tjejer.

Kultur och fritid

Inom området kultur och fritid är killarnas situation bättre avseende andel som tränar eller tävlar i idrott, medan tjejernas situation är bättre avseende kulturvanor, både vad gäller eget kulturövande och besöks- och läsvanor. Skillnaderna är dock mycket små för biobesök, konsertbesök och besök på annat museum än konstmuseum. För teaterbesök och besök på konstmuseum skiljer det ungefär 10 procentenheter och för bokläsande och biblioteksbesök skiljer det ungefär 20 procentenheter.

- Föreningsaktivitet är lika omfattande bland tjejer med svensk bakgrund som bland killar med svensk bakgrund, men unga med utländsk bakgrund, och framför allt tjejer med utländsk bakgrund, deltar i lägre grad i föreningsaktiviteter.

Ungdomspolitiken behövs, kanske mer än någonsin

Den nationella ungdomspolitiken ska genom insatser inom alla relevanta politikområden verka för att minska skillnaderna i levnadsvillkor bland unga. Fokus ska ligga på de unga som av olika anledningar har svårare än andra att få verklig tillgång till välfärd och inflytande.

Vår bedömning är att medan de allra flesta unga i Sverige har goda uppväxtvillkor så behövs det ytterligare insatser för att minska skillnaderna mellan de som har det bra och de som inte har det bra. Ett exempel är att andelen behöriga till gymnasiet fortsätter att minska bland unga som har invandrat till Sverige efter årskurs 1.

Ett annat exempel är att trots rekordmånga lediga jobb växte arbetslösheten bland unga med utländsk bakgrund kraftigt under 2010. Arbetslösheten bland utrikes födda unga ökade 2010 samtidigt som den gick ned bland unga födda i Sverige. Enligt uppgifter från SCB och Arbetsmedlingen var ungefär var tredje utrikesfödd mellan 19 och 24 år utan arbete 2010, jämfört med var femte tre år tidigare.

Det är därmed uppenbart att de ansvariga aktörerna inom staten och kommunerna måste agera än mer kraftfullt för att vända utvecklingen och förbättra situationen för unga som har invandrat till Sverige under de senare åren.

Ungdomsstyrelsen har genom utredningar bidragit till nya kunskaper om grupper av unga som kunskapen dittills varit begränsad om. Unga som gifts bort eller riskerar att giftas bort mot sin vilja, unga kvinnor som utsätts för våld, unga som exponeras eller tar emot ersättning för sex via nätet samt unga hbt-personer är några av de grupper vars villkor Ungdomsstyrelsen belyst (Ungdomsstyrelsen 2009a, 2009b, 2009c, 2010a).

Studierna förstärker bilden av att majoriteten av de unga mår bra, men att det finns grupper av unga som mår sämre och far illa. Dessa grupper kan verka små rent procentuellt, men sett till antalet individer i hela ungdomsgruppen är grupperna oroväckande och oacceptabelt stora. Ungdomsstyrelsen har under de senaste åren haft i uppdrag att genom utbildningar bidra till att de nya kunskaperna omsätts i handling av aktörer på alla samhällsnivåer och på skilda orter i Sverige.

Ungas utsatthet och utanförskap måste minskas

För att bryta utanförskapet och minska ungas utsatthet är en tydligare samordning av samhällets resurser nödvändig. Det är tydligt såväl inom hälso- och arbetsmarknadsområdet som inom andra sektorer. Antalet unga som varken arbetar eller studerar ökade kraftigt, från 85 000 till 102 000 individer, mellan 2007 och 2008. Den statistik som finns tillgänglig idag sträcker sig endast fram till och med 2008, men pekar på en ytterligare ökning 2009.

Många av dem som varken arbetar eller studerar, främst i åldersgruppen 20–25 år, finns i olika stödstrukturer inom kommunerna och staten. Men vi vet inte särskilt mycket om vad de som är i åldersgruppen 16–19 år gör. Under 2008 saknades kunskap om vad 13 000 individer i åldern 16–19 år, och 24 000 individer i åldern 20–25 år gjorde – de fanns varken i arbete, utbildning eller i nationella eller kommunala stödssystem. Temagruppen Unga i arbetslivet kommer under 2011 med kompletterande statistik och regionala analyser av unga som varken arbetar eller studerar (Temagruppen Unga i arbetslivet 2011).

Skolverket – som är den ansvariga myndigheten för att följa hur kommunerna håller sig informerade om sysselsättningen hos unga mellan 16 och 19 år som inte går i gymnasieskolan – har i sin senaste uppföljning påpekat att det fortfarande finns kommuner som inte alls kontaktar de unga som omfattas av lagstiftningen (Skolverket 2011). Det är naturligtvis något som inte är acceptabelt. Unga som varken arbetar eller studerar är ett ansvar som varje kommun måste ta på fullt allvar eftersom följderna är så negativa för både individen och samhället.

Ett uppdrag som Ungdomsstyrelsen slutförde 2010 handlade om att identifiera metoder, framgångsfaktorer och goda exempel på arbete som bedrivs lokalt för att stärka den sociala sammanhållningen. Bland annat studerades satsningar där kommuner, föreningsliv och den privata sektorn gått samman för att stötta ungas etablering i samhälls- och arbetsliv. Rapporten *Partnerskap för social sammanhållning* lyfte fram några framgångsfaktorer för att stärka den sociala sammanhållningen. Det viktigaste är att utvecklingssatsningar bygger på tvärsektoriellt arbete och konkreta avtal eller handlingsplaner där ansvar och resurser för arbetet anges (Ungdomsstyrelsen 2010b).

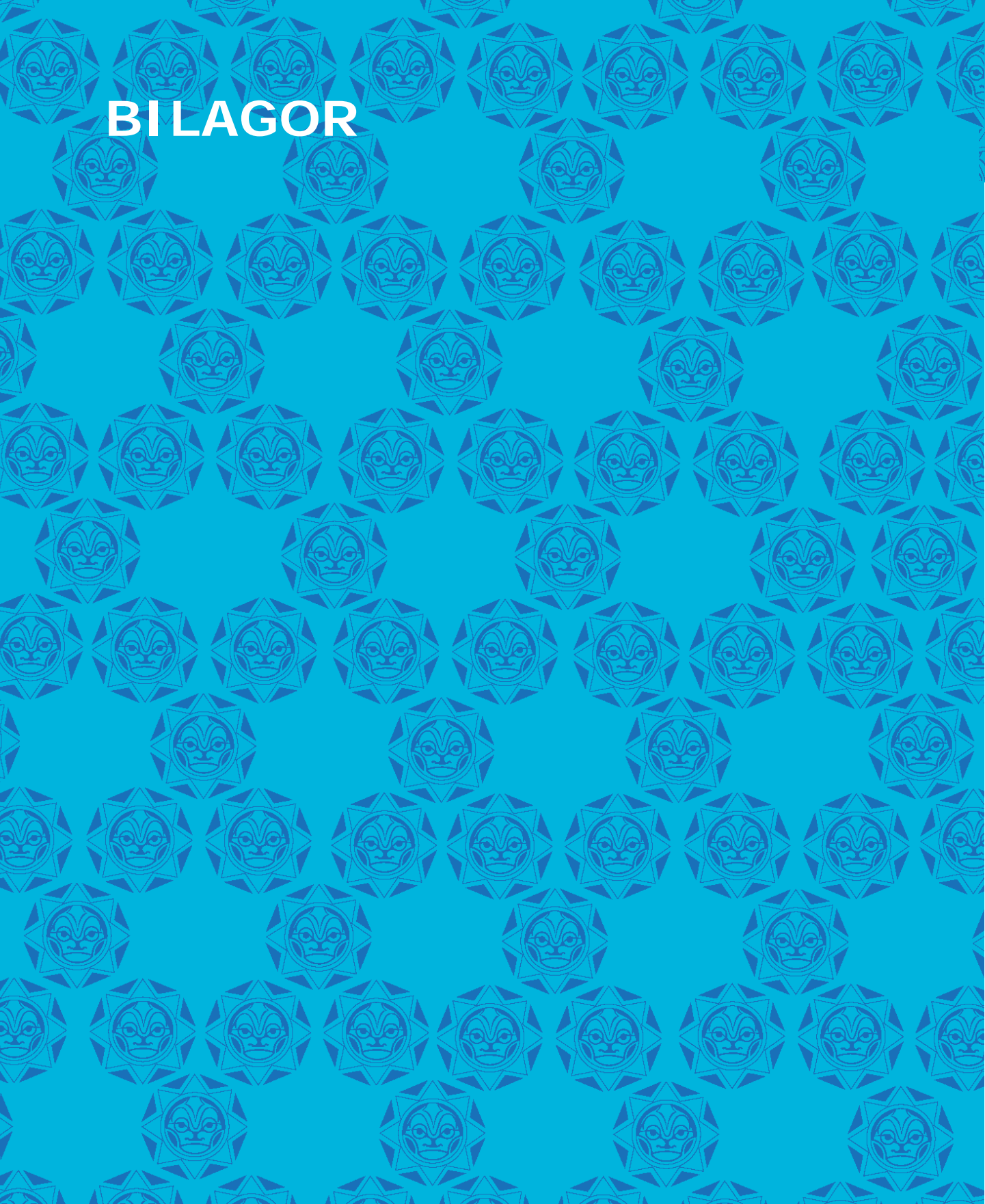
Ungas situation efter den ekonomiska krisen

Utifrån de samlade indikatorerna för ungas levnadsförhållanden i Ung idag 2011 ser vi att beskrivningen av ungas levnadsvillkor i viss mån fortfarande påverkas av lågkonjunkturen 2008. Det är dock viktigt att ta hänsyn till den eftersläpning som finns inbyggd i rapporteringen.

Även om konjunkturen vände under 2009 är arbetsmarknadssituationen fortsatt mycket svår för unga med utländsk bakgrund. Både de öppet arbetslösa och de som deltar i program med aktivitetsstöd var fler bland de utrikesfödda i april 2011 jämfört med i april 2010. Ungas skuldsättning fortsätter att öka och deras inkomstökning är svagare jämfört med övriga åldersgrupper. Inom området för ungas välfärd är det lätt att hitta exempel på att den ekonomiska krisen inte är över än för de ungas del.

Vi vill även i år avslutningsvis påminna om att de olika huvudområdena, utbildning, hälsa och arbete, påverkar varandra. För vissa unga handlar det om ett sårbart utgångsläge som försämrar villkoren kring deras etablering till vuxenlivet på ett drastiskt sätt. För andra handlar det om att till varje pris prestera så bra under skoltiden att hälsan och välmåendet påverkas negativt av det. Det är vi vuxna som bär ansvaret för många av dagens problem och det ligger i vårt ansvar att skapa goda uppväxtvillkor för alla unga.

BILAGOR

BILAGA 1

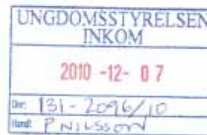
Regeringsuppdrag

Regeringsbeslut I:1
2010-11-25 IJ2010/2002/UF

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Ungdomsstyrelsen
Box 17801
118 94 Stockholm

Uppdrag att följa utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt följande myndigheter att följa upp utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor under 2011:

- Arbetsförmedlingen
- Arbetsmiljöverket
- Brottsförebyggande rådet
- Boverket
- Centrala studiestödsnämnden
- Försäkringskassan
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
- Kronofogdemyndigheten
- Skatteverket
- Socialstyrelsen
- Statens folkhälsoinstitut
- Statens kulturråd
- Statens skolverk
- Tillväxtverket
- Ungdomsstyrelsen
- Valmyndigheten

Uppföljningen ska göras med utgångspunkt i de indikatorer som de berörda myndigheterna genom ett tidigare regeringsuppdrag har identifierat i samarbete med Ungdomsstyrelsen (Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:6). Indikatorerna ska belysa levnadsvillkoren för unga mellan 13 och 25 år. I de fall indikatorer identifierats för ungdomar i ett annat åldersintervall ska i stället detta användas. Redovisningen ska, när så är möjligt, belysa skillnader i utvecklingen av indikatorerna beroende på kön, ålder, geografisk hemvist, inrikes/utrikes födda, sexuell läggning samt funktionsnedsättning.

Därutöver ska myndigheterna i sina redovisningar sätta relevanta indikatorer i relation till situationen i befolkningen som helhet samt ge en bild av hur respektive indikator utvecklats över tid. Myndigheterna ska också redovisa om de genomfört några särskilda åtgärder i syfte att förbättra ungdomars levnadsvillkor. Slutligen ska uppföljningen där det är relevant innehålla en kommentar om utvecklingen av ungas levnadsvillkor inom området, samt om situationen internationellt.

Postadress
103 33 Stockholm
Besöksadress
Friedriksgränd 8

Telefonväxel
08-409 10 00
Telefax
08-443 560 39

E-post: registrator@integrations.ministry.se

Redovisning av uppdraget ska göras i en rapport till Ungdomsstyrelsen senast den 28 februari 2011. Ungdomsstyrelsen ska stödja och samverka med de berörda myndigheterna i arbetet med att följa upp ungdomars levnadsvillkor. Berörda myndigheter kan vid behov komma överens med Ungdomsstyrelsen om en annan tidpunkt för redovisning av uppdraget. Redovisningen ska tillställas Ungdomsstyrelsen med kopia till respektive myndighets ansvariga departement i Regeringskansliet. Uppdraget ska genomföras inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar och verksamhet.

Ungdomsstyrelsen ska göra en sammanställning av berörda myndigheters uppföljning av indikatorer. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 juni 2011.

Ärendet och skälen för regeringens beslut

I samband med den ungdomspolitiska propositionen *Makt att bestämma – rätt till välfärd* (prop. 2004/05:2) infördes ett nytt uppföljningssystem för ungdomspolitiken. Uppföljningen av indikatorer är en del av detta system och syftar till att skapa en bred kontinuerlig uppföljning av ungdomars levnadsvillkor inom samtliga huvudområden för ungdomspolitiken. Genom ett regeringsbeslut den 18 december 2008 (IJ 2008/2511/UF) fick ett femtontal myndigheter i uppdrag att under 2009 och 2010 redovisa totalt omkring 80 indikatorer som belyser utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor. Myndigheterna har, i samråd med Ungdomsstyrelsen, själva identifierat vilka indikatorer som är relevanta att redovisa inom sina respektive verksamhetsområden. Utöver att redovisa egna identifierade indikatorer ingår det i Ungdomsstyrelsens uppdrag att sammanställa de inrapporterade indikatorerna från övriga myndigheter i en särskild rapport (rapportserien Ung idag). Syftet med en särskild sammanställning är att den ska ge en samlad bild av hur ungdomars levnadsvillkor har utvecklats under året och utgör ett underlag för regeringens politik.

I februari 2010 fick Statskontoret regeringens uppdrag att genomföra en utvärdering av uppföljningssystemet för den nationella ungdomspolitiken. I relevanta delar skulle också jämförelse med uppföljningssystem inom andra tvärssektoriella områden göras. Vid behov skulle Statskontoret föreslå förändringar i syfte att göra systemet mer ändamålsenligt och effektivt. Uppdraget ska redovisas i november 2010. Statskontorets förslag kommer därefter att beredas i Regeringskansliet inför beslut om eventuella justeringar av uppföljningssystemet.

Regeringen förlänger därför det uppdrag att följa utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor som berörda myndigheter fick under 2008 ytterligare ett år för att kunna beakta de eventuella förändringar som Statskontoret kan komma att föreslå utan att bryta kontinuiteten i uppföljningssystemet.

På regeringens vägnar

Jan Björklund

Elisabet Modée

Kopia till:

Brottsförebyggande rådet
 Valmyndigheten
 Försäkringskassan
 Socialstyrelsen
 Statens folkhälsoinstitut
 Skatteverket
 Kronofogdemyndigheten
 Statens skolverk
 Centrala studiestödsnämnden
 Boverket
 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
 Tillväxtverket
 Statens kulturråd
 Arbetsförmedlingen
 Arbetsmiljöverket
 Justitiedepartementet/Å
 Justitiedepartementet/KRIM
 Socialdepartementet/SK
 Socialdepartementet/SF
 Socialdepartementet/FH
 Finansdepartementet/S 3
 Utbildningsdepartementet/SV
 Utbildningsdepartementet/S
 Miljödepartementet/H
 Näringsdepartementet/ENT
 Näringsdepartementet/KLS
 Integrations- och jämställdhetsdepartementet/ADM
 Kulturdepartementet/Kv
 Arbetsmarknadsdepartementet/A
 Arbetsmarknadsdepartementet/ARM

BILAGA 2

Myndigheters insatser

Myndigheterna är enligt regeringsbeslutet även skyldiga att redovisa om de har genomfört några särskilda åtgärder för att förbättra ungas levnadsvillkor (se bilaga 1). Sammanlagt sju myndigheter har bifogat en sådan beskrivning i sin redovisning. Dessa återges här i sin helhet.

Arbetsmiljöverket Sommarinspektioner

Unga har ofta låga kunskaper om arbetsmiljö. Det visar kunskaps- och attitydundersökningar som Arbetsmiljöverket tidigare låtit göra och som sannolikt fortfarande är giltiga. Därför är det extra viktigt att ungdomar får en bra introduktion när de kommer ut i arbetslivet, känner till riskerna på sin arbetsplats och vet hur arbetet ska utföras säkert.

Arbetsmiljöverket genomförde även 2010 inspektioner av arbetsplatser med en stor andel unga anställda. Totalt gjordes drygt 600 besök framför allt inom branscherna hotell och restaurang, detaljhandel, social omsorg samt kultur, nöje och fritid. Resultatet visar att knappt sex arbetsgivare av tio hade ett tillfredsställande arbetsmiljöarbete medan brister upptäcktes hos drygt 40 procent av de besökta verksamheterna. En stor del av kraven som ställdes rörde avsaknad av policy och rutiner för bland annat introduktion och handledning samt riskbedömning. Här saknades med andra ord ett förebyggande systematiskt arbetsmiljöarbete. Även krav av-

seende psykosociala risker, bland annat hot och våld, samt kemiska och fysikaliska risker ställdes. Fler än hälften av besöken gjordes hos arbetsgivare med 3–19 anställda.

Utbildning

Bra arbetsförhållanden i våra skolor är viktigt för att eleverna ska må bra och kunna tillgodogöra sig undervisningen. Från och med årskurs 0, förskoleklass, omfattas elever av arbetsmiljölagen.

Vid inspektioner 2009 och 2010 inom samtliga kommuner i Västra Götaland, Dalsland, Bohuslän och Halland visade det sig att rektorerna hade en alldeles för hög arbetsbelastning med små möjligheter att leva upp till alla krav. Arbetsmiljön för arbetsledaren påverkar hela skolans arbetsmiljöarbete. En eftersatt arbetsmiljö får således effekter på hur ungdomarna har det i skolan. Efter verkets tillsyn har nu arbetet med att åtgärda bristerna – bland annat genom att tillföra resurser och stödfunktioner – inletts i de besökta kommunerna. Insatsen kommer genom den uppmärksamhet den fått, inte minst inom bransch- och facklig press, att förhoppningsvis få återverkningar även på andra håll i landet.

Näringsgren utbildning stod 2010 för cirka en femtedel av de anmälningar som inkom till verket enligt arbetsmiljöförordningens 2 §. De anmälda olyckorna har gradvis ökat under senare år från 920 år 2008, 950 år 2009 till 1 150 under 2010. Merparten av dessa avser elever. Fallo-

Ansökningar om undantag för minderåriga åren 2006–2010

Läsår	2006	2007	2008	2009	2010
Antal	670	840	910	510	530

Källa: Arbetsmiljöverket

lyckor och våld dominerar. Enligt arbetsmiljöförordningen har arbetsgivaren ansvar att till Arbetsmiljöverket skyndsamt anmäla allvarliga arbetsolyckor som medför svåra skador – även psykiska – eller dödsfall som inträffat i verksamheten. Skolornas anmälningar enligt arbetsmiljöförordningen är dock ingen trovärdig källa för att bedöma det faktiska antalet olyckor och tillbud bland elever. Mörkertalet är stort, en del våldshändelser anmäls endast till polisen. Somliga skolor saknar rutiner för att anmäla, medan andra kan anmäla olyckor som inte är av det allvarliga slaget, varken fysiskt eller psykiskt.

Arbetsmiljökunskap inom vissa utbildningar

Arbetsmiljöverket har i olika sammanhang, senast i ett remissvar till regeringen 2010, understrukit vikten av att arbetsmiljökunskap blir en naturlig del i utbildningarna på gymnasienivå, särskilt inom de praktiska yrkesinriktade programmen. Goda kunskaper om arbetsmiljörisker och hur de ska bedömas, åtgärdas och integreras i den löpande verksamheten, ger den unge en bättre grund att stå på i när arbetslivet tar vid.

Minderåriga och dispenser

Särskilda regler för arbete och arbetstid gäller ungdomar som inte fyllt 18 år. Ensamarbete är inte tillåtet om arbetet medför risk för kroppsskada genom olycksfall, stark psykisk påfrestning eller våld och hot (se föreskrifterna AFS 1996:1, AFS 1982:3). Undantag från reg-

ler i föreskrifter kan dock medges efter ansökan från arbetsgivaren till Arbetsmiljöverket. Antalet dispensansökningar ökade kontinuerligt under 2005–2008, men de minskade kraftigt under krisåret 2009. År 2010 ökade antalet återigen men inte till den nivå som förelåg innan den kraftiga konjunkturedgången.

Flertalet dispensansökningar blir beviljade. Antalet avslagna dispensansökningar har årligen uppgått till mellan 15 och 20 stycken.

De flesta ansökningarna berör arbetstider och medverkan inom kultur- och underhållningssektorn, för filminspelningar eller teateruppsättningar. Även kommuner och tidningsdistributörer söker undantag för att anställa unga. De arbetsgivare som inte känner till och därmed inte följer bestämmelserna kan bötfällas. För att öka kunskapen hos arbetsgivare genomför Arbetsmiljöverket sommartillsyn av ungdomars arbetsförhållanden. Även ungdomarna själva behöver göras medvetna om arbetsmiljöreglerna och vad syftet med dem är.

Revidering av föreskrifter

Tillsammans med parterna på arbetsmarknaden har ett omfattande arbete pågått med att revidera föreskrifterna om minderåriga. Det finns framför allt två orsaker till revideringen, för det första behöver reglerna anpassas bättre till dagens arbetsmarknad. För det andra behöver några ytterligare mindre EU-anpassningar göras och på ett mer fullständigt sätt införlivas i föreskrifterna. Därutöver har under 2010 frågan om

lärlingsutbildning tillkommit, där ansvarsfördelningen mellan den som anordnar utbildningen och lärlingsarbetsgivaren behöver lösas. Det är viktigt att minderåriga skyddas från olämpliga arbetsuppgifter och belastande arbetstider och att de som anställer unga tar sitt arbetsmiljöansvar.

Arbetsmiljöverket på Facebook

De sociala medierna intar en viktig roll i många ungas liv. Arbetsmiljöverket har sedan slutet av 2009 funnits på Facebook. Vi ser det som ett naturligt steg att skapa relationer med nya grupper. Vår sida har nu samlat över 7 000 medlemmar som deltar i ett livligt diskussionsutbyte om arbetsmiljö.

Försäkringskassan

Försäkringskassan har i flera rapporter pekat på en utveckling av aktivitetsersättningen som inte varit helt förenlig med lagstiftarens intentioner med ersättningen. Antalet ungdomar som beviljats ersättningen på grund av förlängd skolgång har ökat kraftigt sedan aktivitetsersättningen infördes. Idag står aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång för hälften av det totala nybeviljandet. Försäkringskassans rapport *Förlängd skolgång – en ny väg in i aktivitetsersättningen* (Försäkringskassan 2007) pekar på att möjligheten att beviljas aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång har blivit en ny väg in i aktivitetsersättningen.

Utflödet från aktivitetsersättningen har historiskt sett varit litet och det är av stor vikt att alla möjligheter att hitta en plats på arbetsmarknaden är uttömda innan aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga beviljas (Försäkringskassan 2007). Likaså att ungdomarna får det stöd som behövs för att få eller återfå sin arbetsförmåga under perioden med aktivitetsersättning.

Försäkringskassan som sektorsmyndighet har ett ansvar att verka för att ungdomar med funktionsnedsättning upplever en ökad delaktighet i samhällslivet och ges möjlighet till egen försörjning. Viktiga faktorer för att uppnå detta i större utsträckning än idag är att vara ett stöd för individen i kontakten med arbetsmarknaden och verka för ökade möjligheter till egen försörjning. Attityderna till att anställa personer med funktionsnedsättning behöver påverkas. Incitament behöver utvecklas. En förutsättning för att nå målen är att samtliga tar ett ansvar. Det inkluderar individen, arbetsmarknadens parter, Försäkringskassan, hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen och Sveriges Kommuner och Landsting. Det krävs ett långsiktigt arbete där samtliga satsar på skeenden som har avgörande betydelse för personens framtida möjligheter.

I december 2007 tillsatte regeringen en utredning med uppdraget att göra en översyn av aktivitetsersättningen som lämnade sitt slutbetänkande *Brist på brådska* (SOU 2008:102) i slutet på november 2008. Utredningen föreslog att aktivitetsersättning vid förlängd skolgång inordnas i studiestödssystemet. Försäkringskassan instämde i sitt remissvar i utredningens förslag om förlängd skolgång och ansåg vidare att utredningens generella slutsats att det arbetsmarknadspolitiska stödet för unga med funktionsnedsättning bör stärkas och tydliggöras är bra. Försäkringskassan ser det som önskvärt att dessa förslag återigen ses över.

När det gäller de åtgärder som genomförs i syfte att förbättra ungdomars levnadsvillkor, så har bland annat Socialstyrelsen tillsammans med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen tagit fram en skrift som är en vägledning för hur den dagliga verksamheten enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, och dess samverkan med

övriga aktörer kan utformas, så att den grupp som står nära arbetsmarknaden får ökade möjligheter till arbete.

Ett flertal aktiviteter är pågående och planerade under 2011. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen ska underlätta den enskildes övergång från ersättning via sjukförsäkringen till aktivt arbetssökande och nytt arbete. I detta ska bland annat personer med aktivitetsersättning prioriteras.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kommer i samverkan med berörda aktörer och inom ramen för samordningsförbundens verksamhet (Finsam) verka för att ungdomar som får aktivitetsersättning prioriteras. Under 2010 finansierade samordningsförbunden 593 aktiviteter. Av dessa vände sig huvuddelen till målgruppen arbetslösa sjukskrivna och/eller till personer med försörjningsstöd (i förvärvsaktiv ålder), där målgruppen unga kan ingå. Av samordningsförbundens uppgifter framgår att knappt 34 000 individer omfattades av aktiviteter som finansierades av samordningsförbunden under 2010. Sammanlagt 114 aktiviteter vände sig specifikt till unga individer med varierande problematik. Totalt deltog drygt 6 500 individer i aktiviteter direkt riktade till unga under 2010. Av dessa var 23 aktiviteter (767 individer) särskilt riktade till unga med psykisk problematik och/eller beroendeproblematik.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kommer i samverkan med berörda aktörer och inom ramen för samordningsförbundens verksamhet verka för att ungdomar som får aktivitetsersättning prioriteras.

Under våren 2010 och december 2010 – januari 2011 hade Försäkringskassan två informationskampanjer om bostadsbidrag riktade

till ungdomar i åldern 18–28 år utan barn. Kampanjen var inriktad på att informera de som inte känner till att det finns bostadsbidrag för ungdomar och att få dem att beräkna om de har rätt till bostadsbidrag. Försäkringskassans beräkningssnurra för bostadsbidrag "lyftes" in på flera webbplatser. Informationskampanjen genomfördes på olika webbplatser/sajter som många ungdomar är inne på och med så kallade banners. Bland annat fanns informationen på följande webbplatser/sajter: CSN-kortet, studentbostadssajter, Facebook, Mecenat, Taste-line. Utöver detta så gavs information genom studenttidningar och studentkårer.

Kronofogdemyndigheten

Inom det förebyggande arbetet har Kronofogden haft ett fortsatt fokus på att öka ungdomars kunskap i att hantera sin privatekonomi. Främst har detta skett genom utbildningssatsningen *Koll på Cashen* som genomförts tillsammans med Finansinspektionen och Konsumentverket. Utbildningsmaterialet, som huvudsakligen riktar sig till lärare och elever i gymnasieskolan, har kompletterats för att bättre fånga upp de praktiskt inriktade programmen. En utvärdering av satsningen visar att 82 procent av lärarna har ökat antalet undervisningstimmar i privatekonomi och 83 procent av eleverna uppger att de tror sig kunna hantera sin ekonomi bättre tack vare satsningen. En bärande del i satsningen är en klasstävling där elever genom att agera ekonomicoacher till fiktiva personer i utbildningsmaterialet själva söker reda på fakta och lösningar för att hantera en ekonomi i obalans. Tävligen har varit mycket uppskattad och över 900 elever deltog under året.

Kronofogden har i dialog med uppdragsgivaren fortsatt peka på de problem som uppstår till följd av *sms-lån* och underlag har lämnats till den nya konsumentkreditlag som har beslutats under året. Myndigheten kan efter ett flerårigt arbete inom området för första gången konstatera att antalet inlämnade ansökningar om betalningsföreläggande med obetalda sms-lån som grund har minskat, vilket är glädjande. År 2009 inkom 46 500 ärenden att jämföra med 28 000 ärenden under 2010. Ett långsiktigt förebyggande arbete i kombination med marknads själv-sanering till följd av beslutade regeländringar bedöms ha bidragit till trendbrottet. Samtidigt har den positiva utvecklingen av ungas andel av ansökningar om betalningsföreläggande till följd av obetalda sms-lån fortsatt och gruppens andel har minskat med fyra procentenheter till 19 procent.

Skulder för *obetalda mobilräkningar* har varit i fokus även under 2010. Tillsammans med branschorganisationen Konsumenternas tele-, TV- & Internetbyrå och företrädare för de fyra största mobiltelefonoperatörerna har ett samverkansprojekt genomförts. I syfte att motverka skuldsättning hos ungdomar har ett informationsmaterial tagits fram. Informationen fokuserar på vad man som kund själv kan göra för att behålla kontrollen över sin mobilräkning men också vad som är viktigt att tänka på om man inte kan betala i tid. Arbetet fortsätter med att ta fram strategier och kanaler för spridning av materialet. Ett av de medverkande bolagen har även utvecklat sin kreditprovning med ett tydligare fokus på abonnentens faktiska återbetalningsförmåga. Myndigheten är positiv till sådana initiativ och kommer att följa utvecklingen under 2011.

Inom ramen för det myndighetsnätverk som bland annat arbetar med att motverka skuldsätt-

ning hos barn och ungdomar, har Kronofogden i samverkan med Barnombudsmanen (BO) vidtagit åtgärder för att belysa problemet med barns och ungdomars *skadeståndsskulder*. I en skrivelse till regeringen har uppdragsgivaren uppmärksammats på att det solidariska skadeståndsansvaret leder till svårigheter att göra rätt för sig.

Ett pilotprojekt riktat till ungdomar som riskerar att hamna i Kronofogdens register på grund av obetalda skadeståndsskulder har genomförts i samverkan med Ungdomstjänst i Göteborg. Syftet med projektet har varit att förbättra ungdomarnas kunskap om konsekvenserna av att inte betala utdömt skadestånd och innebörden av det solidariska skadeståndsansvaret. Information har skickats ut till ungdomar mellan 17–19 år i Göteborgs stad som dömts att betala skadestånd. En uppföljning av insatsen visar att drygt 60 procent av dem som fick informationen har svarat att de efter informationsutskicket nu vet hur det går till att betala ett skadestånd.

Tidigare kunde minderåriga bli skuldsatta på grund av *obetalda vårdavgifter och tandläkaravgifter*. Kronofogden var tillsammans med BO pådrivande till den lagändring som genomfördes den 1 juni 2010, i vilken det slås fast att föräldrar har betalningsansvaret för minderårigas avgifter inom hälso- och sjukvård samt tandvård. Lagstiftningen gäller dock inte retroaktivt varför de skulder som uppkommit innan lagens ikraftträdande fortfarande funnits kvar efter lagens ikraftträdande. För att komma tillrätta med det uppmanade Kronofogden tillsammans med BO de berörda landstingen att skriva av de vård- och tandläkarulder för minderåriga som uppkom innan den nya lagen trädde i kraft. Alla landsting följde under året denna uppmaning och skrev av skulderna. I syfte att identifiera och samordna insatser som rör barn och ungdomar samverka-

de Kronofogden med Finansinspektionen, Konsumentverket, Boverket, Ungdomsstyrelsen och BO inom ramen för en samverkansgrupp.

Kronofogden har det övergripande ansvaret för det samverkansområde som rör ekonomisk utsatthet. Ett antal problemområden och åtgärdsförslag har identifierats, bland annat vad avser förbättrad information för att minska risken för avhysning, där det bedöms att myndigheterna kan agera gemensamt för att mildra barns och ungdomars ekonomiska utsatthet.

Kronofogdens fleråriga arbete för att minska antalet minderåriga i myndighetens register har gett resultat och antalet restförda minderåriga har minskat stadigt. Under 2010 minskade antalet med knappt fyra procent, från 1 864 till 1 793.

Kronofogden har också sett att många unga har svårigheter att betala sitt boende. För att motverka sådana problem inleddes ett pilotprojekt under 2009 med det kommunala bostadsbolaget AB Bostaden i Umeå. Under året utökades samarbetet till att även omfatta Skellefteåbostäder AB. Samarbetet utmynnade i ett nytt arbetssätt som används för att förebygga att ungdomar blir avhysta. AB Bostaden i Umeå kan notera en markant minskning av antalet ansökningar om avhysning gentemot ungdomar. Under det halvår som det nya arbetssättet har använts har inte Skellefteåbostäder AB behövt genomföra någon avhysning gentemot ungdomar alls. Antalet avhysta ungdomar på riksnivå uppgick under perioden till 186 personer. Skellefteåbostäder AB rekommenderar andra hyresvärdar att arbeta på samma sätt.

Utöver vad som framgår av rapporten, följer ett citat ur Kronofogdemyndighetens senaste omvärldsanalys.

”Bland de riskgrupper vi identifierat finns idag hushåll med stora bostadslån, långtidsarbetslösa samt unga vuxna. För unga vuxna är situationen fortsatt densamma som tidigare. Svårigheten att komma in på arbetsmarknaden leder till svårigheter att etablera sig i samhället, det vill säga kunna försörja sig själva och ha en egen bostad.”

(Kronofogden 2010)

Skolverket

Skolverket ska genom sina insatser verka för att alla barn, ungdomar och vuxenstuderande får tillgång till en likvärdig utbildning av god kvalitet i en trygg miljö. De av regering och riksdag beslutade skolreformerna syftar till att höja kvaliteten i skolsektorn och Skolverket har i uppdrag att stödja genomförandet av dessa omfattande reformer. Myndigheten bedriver därför ett intensivt arbete med att informera huvudmän, rektorer och lärare om reformerna och intentionerna bakom dessa. Som en del i reformarbetet har myndigheten också utvecklat nya nationella prov och gett stöd till lärare som inte tidigare arbetat med sådana.

För att öka måluppfyllelsen och stödja reformgenomförandet har också omfattande insatser genomförts som syftar till att stärka kompetensen hos lärare och rektorer, framför allt inom ramen för lärarfortbildningen och rektorsprogrammet. Skolverket har också genomfört ett stort antal regeringsuppdrag som ger stöd till förskolor, skolor och vuxenutbildning i arbetet med att utveckla deras verksamhet. Insatserna har avsett matematik, naturvetenskap och teknik, barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling, jämställdhet, mobbning, värdegrund och entreprenörskap – för att nämna några. De

frågor som Skolverket arbetar med rör med andra ord både kunskapsutveckling och värdegrundsfrågor. Ambitionerna är med andra ord att både öka förutsättningarna för att barn och ungdomar får en god kunskapsutveckling och för att de förbereds för ett gott liv i ett demokratiskt samhälle, en förberedelse som förutsätter att alla elever får uppleva en skolgång som präglas av trygghet och öppenhet.

De instrument som Skolverket har till sitt förfogande är konferenser och direkta utbildningsinsatser – ofta i samverkan med högskolor och regionala utvecklingscentra. Så har skett i till exempel arbetet mot mobbning och kränkande behandling. Skolverket tar också fram olika slag av stödmaterial, kunskaps- och forskningsöversikter och utvärderingar för att stödja en verksamhetsutveckling som bygger på ett gediget empiriskt underlag. Skolverket stödjer vidare kompetensutveckling av lärare och annan personal där det så kallade Lärarlyftet är mest omfattande. Vidare finns olika former av statliga ekonomiska bidrag för att utveckla verksamheterna inom nationellt prioriterade områden. Med åren har den webbaserade informationen på skolverket.se blivit allt viktigare för att nå ut till elever, föräldrar och skolpersonal.

Det finns en hel del positiva indikationer på kvaliteten i den svenska skolan, inte minst i de uttryck för trivsel och trygghet som många elever ger uttryck för. De negativa signalerna utgör dock stora, fortsatta utmaningar för landets skolor. Skolverkets insatser och andra skolmyndigheters agerande för en positiv utveckling är även fortsättningsvis viktiga men kan inte ersätta det lokala, långsiktiga och systematiska förbättringsarbetet i verksamheterna.

Socialstyrelsen

Barn och unga är en prioriterad målgrupp i Socialstyrelsens arbete. Under 2010 ägnades barn och unga som riskerar att utveckla allvarlig psykisk ohälsa samt barn och unga som är aktuella för insatser inom socialtjänsten särskild uppmärksamhet. Socialstyrelsen genomförde också en strategisk analys om barn och unga inom myndighetens verksamhetsområden, i syfte att skapa underlag för långsiktig planering och prioritering på området (Socialstyrelsen 2010b). Den strategiska analysen omfattar barn och unga i åldrarna 0–23 år.

Socialstyrelsens arbete för att förbättra barns och ungas hälsa och välfärd sker huvudsakligen genom att: öka kunskapen bland professionella och beslutsfattare om olika levnadsvilkors betydelse för hälsan; utveckla och stödja kunskapsbaserade metoder inom socialtjänst och hälso- och sjukvård; redovisa statistik kring barns och ungdomars hälsa och levnadsvillkor; samt bedriva tillsynsverksamhet. I Socialstyrelsens förbättringsarbete ingår också utveckling av föreskrifter och allmänna råd, handböcker och olika vägledningsdokument, nationella riktlinjer och annat stöd för arbetet med barn och unga inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Här ges några exempel på verksamheten under 2010.

Hälsa och sociala förhållanden bland unga

I Social rapport 2010 lyftes särskilt utbildningens betydelse för ungas möjlighet att lyckas längre fram i livet. Barn som av samhället placerats i familjehem eller hem för vård och boende (HVB-hem) har ofta en bristfällig skolgång, vilket ger dem sämre chanser än andra att klara sig undan kriminalitet, missbruk, bidragsberoende och andra sociala problem. I rapporten *Olika*

villkor – Om levnadsförhållanden, risker och kommunala kostnader för barn och unga har Socialstyrelsen dels kartlagt kommunala skillnader i förekomst av utsatthet bland barn och unga, dels studerat kommunernas kostnader för verksamheter riktade till barn och unga. Rapportens titel syftar på att barn och unga lever under mycket skilda förhållanden beroende på vilken kommun de växer upp i. Detta framgår av de sju ofärdsindikatorer och sex riskindikatorer som studerades (Socialstyrelsen 2010d).

Socialstyrelsen bedriver sedan flera år tillbaka särskilda registerstudier om barns och ungdomars hälsa och levnadsvillkor. Under 2010 har dessa bland annat handlat om skolprestationer bland adopterade (Vinnerljung, Lindblad, Hjern, Rasmussen & Dalen 2010), barn och unga som fått barnavårdsinsatser (Tideman, Vinnerljung, Hintze & Isaksson 2011, Vinnerljung, Franzén, Hjern & Lindblad 2010, Vinnerljung 2011), förskrivning av ADHD-läkemedel till olika grupper av barn och ungdomar (Lindblad, Ringbäck Weitoft & Hjern 2010, Hjern & Lindblad 2010) och självmord bland unga (Björkenstam et al. 2010, von Borczykowski, Lindblad, Vinnerljung, Reintjes & Hjern 2010, von Borczykowski, Lindblad, Vinnerljung & Hjern 2010).

Unga med funktionsnedsättning

Under 2010 publicerade Socialstyrelsen en rapport om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. I rapporten konstaterar myndigheten att situationen är oroväckande för unga personer med funktionsnedsättning i åldern 20–29 år som har insatser enligt socialtjänstlagen. I gruppen finns många personer med psykisk ohälsa eller psykisk funktionsnedsättning. Många har låg utbildningsnivå och står helt utanför arbetsmarknaden samtidigt som de har svag personlig ekonomi och en mindre aktiv fritid (Socialstyrelsen 2010a).

Ett regeringsuppdrag om stöd till familjer där barn eller föräldrar har en funktionsnedsättning visade på det utökade föräldraansvaret jämfört med familjer med ”normalt föräldraansvar”. De följder som särskilt beskrivs är ökad ohälsa, till följd av att familjerna måste samordna så många delar av det praktiska stödet. Kunskapsöversikten visar också att det råder brist på stöd för att öka barns möjligheter till psykosociala kontakter. Det medför bland annat att kamratrelationerna minskar i takt med barnets ålder, i stället för tvärtom, som är det vanliga för andra barn. Bland bristerna i praktiskt stöd påtalas framför allt bristen på flexibla lösningar för barn med beteendevårigheter och för barn med stora sömnsvårigheter och deras familjer. De största bristerna i stöd och service riktat mot hela familjen rör dock samordningen av alla kontakter som familjen och barnet behöver.

Det finns viss kunskap om situationen för föräldrar med utvecklingsstörning, bland annat genom Socialstyrelsens arbete. Men för föräldrar med andra kognitiva eller psykiska funktionsnedsättningar saknas i stor utsträckning kunskap. Det gäller även föräldrar med fysiska funktionsnedsättningar. Några mer allmänna aspekter på familjernas situation är exempelvis att föräldrastöd verkar förebyggande. I ett livsloppsperspektiv kan ett tidigt, tryggt och bra stöd för familjen och barnet/ungdomen bidra till goda uppväxtvillkor som kan leda till ett bra vuxenliv. Samhällets tillgänglighet är vidare en grundförutsättning för att föräldrastödet ska vara effektivt.

Intresset för att anlägga ett barnperspektiv på utredningar som rör LSS-insatser till barn har ökat. Socialstyrelsen har arrangerat halvdagskonferenser kring barnperspektiv i LSS-handläggning i Västerås och Malmö. Arbetet med att ta fram en handbok om insatser till barn och unga med funktionsnedsättning samt en föreskrift och all-

männoråd om insatsen, 9 § 8 LSS om bostad med särskild service för barn eller ungdomar, pågick under hela året.

Barns och ungas psykiska hälsa

Barns och ungas psykosociala och psykiska hälsa är ett område som Socialstyrelsen prioriterar. Under året har myndigheten vidtagit ett antal åtgärder för att stödja och utveckla kunskap om förebyggande insatser till barn och unga som riskerar att utveckla allvarlig psykisk ohälsa. Socialstyrelsens Utvecklingscentrum för barns psykiska hälsa (UPP-centrum) har i uppdrag av regeringen att beskriva, analysera och förbättra förutsättningarna för att psykisk ohälsa hos barn och unga effektivt ska kunna förebyggas genom tidiga insatser i förskola, skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård. En viktig del av arbetet är att ge stöd till externa forsknings- och utvärderingsprojekt. Under året slutrapporterades tre sådana projekt och åtta beslut om stöd till nya projekt fattades. Sammanlagt utbetalades omkring 19 miljoner kronor som stöd till forsknings- och utvärderingsprojekt under 2010. Andra insatser under 2010 var att:

- ge ut fem skrifter om barn som har eller riskerar svårare psykisk ohälsa. Skrifterna riktar sig till personal i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan och utgår från situationer som känns igen i det dagliga skolarbetet: *Barn som utmanar*, *Barn som tänker annorlunda*, *Ledsna barn*, *Blyga och ängsliga barn* och *Barn som utsetts för fysiska övergrepp*.
- anordna seminarier och konferenser för cirka 1 000 personer i frågor som rör barns psykiska hälsa.

- ge ut en rapport om möjligheten till kvalitetsmätningar och öppna jämförelser i skolhälsovårdens arbete med psykisk ohälsa.

Socialstyrelsens tillsynsinsatser inom området psykisk ohälsa har under 2010 rört speciella målgruppers psykiska ohälsa. En av dessa målgrupper har varit barn och ungdomar.

I december 2010 publicerades slutrapporten *Barn och unga med psykisk ohälsa – Vem tar hand om dem?* från en rikstäckande tillsyn. Resultatet av granskningarna visar att vårdgivarna i många fall inte ger verksamheterna tydliga uppdrag om respektive verksamhets ansvarsområden och vilken typ av patienter som ska vårdas där, och att det i princip saknas en vårdnivå för barn över 6 år med psykisk ohälsa. Till detta kommer brister i samverkan vårdgivare emellan vilket gör att det finns allvarliga brott i vårdkedjan som kan medföra patientsäkerhetsrisker för barn och unga med psykisk ohälsa (Socialstyrelsen 2010c).

Socialstyrelsen gav också ut ett meddelandeblad som beskriver innehållet i den bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen som slår fast att hälso- och sjukvården särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd, bland annat om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning. Socialstyrelsen genomförde också ett antal seminarier tillsammans med Allmänna barnhuset i syfte att informera om bestämmelsen och kartlägga vilka hinder som finns för att den ska genomföras. Detta arbete redovisades i en gemensam rapport med Allmänna barnhuset.

Stöd till socialtjänstens insatser

Inom barn- och ungdomsvården är handläggnings- och dokumentationssystemet Barns behov i centrum (BBIC) ett verktyg för att stärka barns och ungas ställning och göra socialtjänsten mer kunskapsbaserad. I dag har nästan alla kommuner licensavtal med Socialstyrelsen, 153 kommuner arbetar med att införa systemet och 128 har genomfört det fullt ut. Under 2010 hölls: fem omgångar av grundutbildningar i BBIC för lokala utbildare inom kommunernas socialtjänst; fyra omgångar av utbildardagar i BBIC; två olika fördjupande utbildningsdagar om arbete enligt BBIC. Totalt träffade Socialstyrelsen representanter från 140 olika kommuner under året. Socialstyrelsen anordnade även fyra en-dagsutbildningar om BBIC för övriga intressenter, exempelvis personal från olika hem för vård eller boende (HVB). För att ge kommunerna ytterligare stöd i arbetet med att implementera eller fördjupa arbetet med BBIC har Socialstyrelsen även genomfört fyra nationella sammankomster för de regionala BBIC-samordnarna.

År 2010 anordnades också en konferens tillsammans med Socialdepartementet om barn och unga som växer upp i familjer med missbruk. Konferensen handlade bland annat om samverkan för att upptäcka och stödja barn och unga och samlade drygt 500 deltagare.

Under året har också roller och ansvar i mottagandet av ensamkommande asylsökande barn och unga klargjorts vid fyra regionala konferenser som anordnades gemensamt med SKL och Migrationsverket. Vid konferenserna deltog sammanlagt nästan 500 personer.

Tillsynsinsatser riktade mot verksamhet för barn och unga

Den 1 januari 2010 övertog Socialstyrelsen tillsynen över socialtjänsten från länsstyrelserna. Sedan dess har över 5 000 tillsynsbeslut fattats och barn i samhällsvård har varit fokus i tillsynen under året. De flesta HVB och LSS-boenden samt alla särskilda ungdomshem har inspekterats. Tillsyn inom barnområdet har även bedrivits i ett stort antal kommuner genom granskning som skett utifrån klagomål från enskilda.

Tillsynen av de särskilda ungdomshemmen inom Statens institutionsstyrelse (SiS) visade att institutionerna i huvudsak följer lagar och förordningar i de delar granskningen avsett. Bristar i dokumentationen har dock uppdragats, och där brister konstaterats har Socialstyrelsen kritiserat berörd institution och i 12 fall krävt redovisning av vilka åtgärder institutionen avser vidta för att komma tillrätta med bristerna. Samverkan med annan sjukvårdshuvudman fungerar inte tillfredsställande för närmare en tredjedel av institutionerna som inspekterats.

I vissa regioner har också uppföljande tillsyn gjorts av socialtjänstens hantering av anmälningar om barn som far illa, liksom av socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Ett antal mer allmänna tillsyner av verksamheten avseende handläggning, dokumentation och barnperspektiv har också genomförts.

I april 2010 öppnade Socialstyrelsen en telefonlinje dit placerade barn och ungdomar kan ringa vardagar mellan klockan 08.00 och 18.00. Övriga tider kan de lämna ett meddelande eller mejla beratta@socialstyrelsen.se. Under perioden april – december 2010 hörde 118 ungdomar av sig, de flesta i åldern 15–17 år och placerade i ett HVB-hem. Den vanligaste åtgärden från So-

cialstyrelsens sida har varit att kontakta socialtjänsten eller behandlingshemmet för att hitta en lösning på den unges problem. Återkopplingen från ungdomarna visar att tjänsten är mycket uppskattad. Bara det faktum att det alltid finns någon som svarar och ger sig tid att lyssna är positivt. Ofta kan de unga också få hjälp tämligen omgående.

Under året tog myndigheten även fram informationsmaterial (broschyrer och webbinformation) riktat till placerade barn och unga som beskriver deras rättigheter och tillsynsmyndighetens uppgifter. Samtliga kommuner har informerats om materialet och att de har till uppgift att se till att varje placerat barn har denna information. Samtal erbjuds barn och unga i samband med tillsyn av HVB-verksamheter, familjehem och SiS-institutioner.

Uppföljning och statistik

Under året har Socialstyrelsen för första gången publicerat öppna jämförelser för den sociala barn- och ungdomsvården. Jämförelserna visar bland annat att möjligheterna att dygnet runt få ett akut professionellt omhändertagande av socionomutbildad personal genom socialjour saknas i 28 procent av kommunerna. De visar också att 83 procent av kommunerna saknar samverkansavtal som tydliggör överenskommelser på ledningsnivå för insatser till barn och unga, på ett eller flera områden. Hur stor andel av kommunernas insatser till barn och unga som ges som behovsprövad öppenvård skiljer sig också mycket åt.

Socialstyrelsen ska enligt lag genomföra en utredning när ett brott har begåtts mot ett barn och barnet har avlidit. Utredningarna syftar till att ge underlag för förslag till åtgärder som förebygger att barn far illa samt att skapa ett system som ger förutsättningar för en långsiktig kunskapsupp-

byggnad. Socialstyrelsen publicerade den första rapporten i januari 2010 med ett antal slutsatser om hur myndigheternas arbete kan förbättras.

Ett av målen i regeringens strategi för att motverka hemlöshet är att inga barn ska vräkas. Socialstyrelsens slutrapport för uppdraget om hemlöshet visar att målet inte är nått men att utvecklingen är positiv. Allt fler kommuner har börjat bedriva ett aktivt vräkningsförebyggande arbete sedan Kronofogdemyndigheten utvecklat sin avhysningsstatistik.

I mars lämnade Socialstyrelsen en delredovisning till Socialdepartementet av arbetet med att utveckla den officiella statistiken för barn och unga inom socialtjänsten. Socialstyrelsen föreslår att variablerna *skäl till insats* samt ny indelning av *beslutade insatser inom öppenvården* ska införas. Förslag till ändringar i aktuella förordningar och föreskrifter finns framtagna och väntas träda i kraft vid halvårsskiftet 2011.

Statens folkhälsoinstitut

I uppdraget ingår att redovisa vilka åtgärder som har genomförts av Statens folkhälsoinstitut i syfte att förbättra ungdomars levnadsvillkor. En stor del av insatserna som Statens folkhälsoinstitut ansvarar för inom området barns och ungas hälsa riktar sig till yngre åldrar än vad ungdomspolitikerna avser. Men eftersom många beteenden som påverkar hälsan grundläggs tidigt har insatserna i förlängningen stor betydelse för ungas hälsa.

Statens folkhälsoinstitut har i uppdrag att redovisa en folkhälsopolitisk rapport vart fjärde år. I rapporten beskrivs utvecklingen av folkhälsans bestämningsfaktorer, samt resultatet av genomförda åtgärder. Dessutom presenteras förslag på rekommenderade åtgärder för att förbättra folkhälsan. I november 2010 redovisades den andra folkhälsopolitiska rapporten och i den finns fle-

ra förslag som rör insatser kring barns och ungas hälsa (Statens folkhälsoinstitut 2010b).

Det så kallade informationsuppdraget inom ANDT-området innebär att Statens folkhälsoinstitut ska sprida informationsinsatser som ska ge kunskap och bidra till reflektioner kring alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt dopning. Inom det projektet genomfördes en antilångningsinsats *TÄNK OM*, vilken syftade till att vara ett stöd för föräldrar till tonåringar i hur de på bästa sätt kan verka för att deras barn inte ska dricka alkohol. Dessutom skickades en bok ut till alla föräldrar som har barn i årskurs sju. Boken heter *Tonårsparlören* och ska vara ett stöd för föräldrar då de ska prata om alkohol med sina tonåringar. Ytterligare en insats inom ANDT-området är ett projekt om Cannabis som genomförs av Statens folkhälsoinstitut, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Länsstyrelsen i Skåne samt tio kommuner i Skåne. Syftet är att ungdomar ska lära sig mer om vilka skador Cannabis kan orsaka och förhoppningsvis leder det till att färre provar drogen. Projektet genomförs med hjälp av informationsinsatser via internet (bloggar, Facebook och Twitter), utomhusreklam, annonsering samt genom informationsbrev till föräldrar och skolor.

Under 2008–2010 har Statens folkhälsoinstitut haft i uppdrag att genomföra särskilda insatser inom det tobaksförebyggande arbetet. År 2010 lades särskild vikt vid insatser riktade mot barn och unga, till exempel genomfördes en nationell konferens kring temat hur vi ska få färre unga att börja röka och snusa. Därtill har olika material omkring unga och tobak tagits fram, till exempel en folder om rökfria skolgårdar.

Under året beviljade även Statens folkhälsoinstitut medel till länsstyrelser, lärosäten, lands-ting, kommuner och ideella organisationer för att bedriva projekt inom ANDT-området. Flera av

projekten som beviljats medel rör verksamheter som riktas mot barn och unga.

Projektet *Skolan förebygger 2* har pågått mellan 2009 och 2010. Projektet har syftat till att sprida kunskap om insatser som kan bidra till minskat bruk av alkohol, narkotika, dopningspreparat och tobak bland elever i grund- och gymnasieskolan.

Två pilotförsök, ett i Jämtland och ett i Luleå, genomfördes i syfte att främja hälsan hos skolbarn med funktionsnedsättning genom goda matvanor och rörelse. Projekten redovisas i en rapport och förhoppningen är att andra kommuner ska ges stöd i att utveckla arbetet kring dessa frågor (Statens folkhälsoinstitut 2010a).

Inom ramen för den nationella strategin för ett utvecklat föräldrastöd *En vinst för alla* fördelade Statens folkhälsoinstitut i tre olika omgångar medel till projekt som syftar till att utveckla metoder och strategier för universellt föräldrastöd. Projekten genomförs av kommuner och forskningslärosäten i samverkan.

Ytterligare en insats som rör ungas hälsa är att Statens folkhälsoinstitut har presenterat resultat från den nationella kartläggningen av barns och ungas psykiska hälsa som genomfördes under hösten 2009 i alla klasser i årskurs sex och nio. Resultatet redovisas på institutets webbplats och presenterades även på flera konferenser under året. Tanken är att underlaget ska kunna användas i skolors och kommuners uppföljnings- och kvalitetsarbete och därmed främja hälsan bland unga.

Slutligen sammanställer Statens folkhälsoinstitut regelbundet systematiska litteraturoversikter om olika hälsofrågor som rör barn och unga. I en sådan sammanställning framkom exempelvis att föräldrar bör undvika att bjuda sina

barn på alkohol, eftersom barnen då löper högre risk att på sikt dricka mer alkohol (Ljungdal & Bremberg 2010). Dessutom producerades en bok om ungas hälsa av Statens folkhälsoinstitut tillsammans med Gothia förlag (Bremberg & Eriksson 2010).

Ungdomsstyrelsen

Här ges en kort redogörelse av de insatser myndigheten gör inom de områden som indikatorerna avser. För några av indikatorerna finns en direkt koppling till myndighetens verksamhet.

Indikatorerna som rör ungas politiska intresse, deltagande i olika politiska aktiviteter och parti-medlemskap kan kopplas till Skolval 2010 som Ungdomsstyrelsen genomförde i samarbete med Sveriges elevråds centralorganisation, Sveriges ungdomsråd, Valmyndigheten och Skolverket. Syftet med Skolval 2010 var att så långt som möjligt likna riksdagsvalet och därmed ge eleverna en viktig erfarenhet av hur man röstar i nationella val, men också öka deras intresse för att följa valdebatten och partiernas politik. Totalt rapporterade 1 383 skolor in sina valresultat till den nationella sammanställningen. På dessa skolor hade totalt drygt 440 000 elever möjlighet att delta i valet. Antalet deltagande skolor och röstande elever var i nivå med det skolval som genomfördes 2006.

Indikatorerna som rör ungas kommunala inflytande kan mer indirekt kopplas till myndighetens verksamhet. Samverkan med kommuner är en viktig del av Ungdomsstyrelsens uppdrag. Arbetet styrs främst av kommunernas behov. Ungdomsstyrelsen tog under 2010 fram ett strategiskt ramverk med ett antal prioriteringar för myndighetens arbete gentemot kommuner och

regioner. Myndigheten genomförde också under 2010 en nationell utbildning för kommunala och regionala tjänstemän, *Strategier för utvecklingen av lokal ungdomspolitik*. Utbildningen genomfördes för att bidra till ökad kompetens bland kommunala tjänstemän och samtidigt generera konkreta processer i deltagarnas respektive kommuner som kan gynna ungas inflytande och välfärd.

En indikator som har direkt koppling till Ungdomsstyrelsens verksamhet är ungas deltagande i föreningslivet. Ungdomsstyrelsen stimulerar ungas möjligheter att delta i föreningslivet genom de bidrag som ges till ungdomsorganisationer, och under 2010 var det 104 ungdomsorganisationer som uppfyllde kraven för någon form av statligt stöd. Ungdomsorganisationer som får statligt stöd från Ungdomsstyrelsen har över en halv miljon medlemmar, 522 523, i åldern 7–25 år. Utöver det statliga stödet har Ungdomsstyrelsen sedan 1999 haft i uppdrag att fördela delar av överskottet från AB Svenska Spel till de ungdomsorganisationer som får statsbidrag. Syftet med stödet är att det ska komma den lokala ungdomsverksamheten till del.

Ungdomsstyrelsen undersökte under 2010 hur medlen från AB Svenska Spels överskott använts och resultatet visar att det ökade bidraget ledde till bättre förutsättningar att bedriva lokal ungdomsverksamhet (Ungdomsstyrelsen 2010). Riksorganisationerna genomförde olika aktiviteter för att stödja den lokala nivån, till exempel ledarskapsutbildningar, verksamhetsutveckling samt insatser för att stärka ungas möjligheter till delaktighet och inflytande.

Referenser

- AFS 1982:3 Ensamarbete.
- AFS 1996:1 Minderåriga.
- Björkenstam, C., Ringbäck Weitöft, G., Hjern, A., Nordström, P., Hallqvist, J. & Ljung, R. (2010). *School grades, parental education and suicide – a national register-based cohort study*. Journal of Epidemiology and Community Health Online, PMID: 20961868.
- Bremberg, S. & Eriksson, L. (eds.) 2010. *Investera i barns hälsa*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut och Gothia förlag.
- Försäkringskassan (2007). *Förlängd skolgång – en ny väg in i aktivitetsersättning*. Försäkringskassan Redovisar 2007:7.
- Hjern, A. & Lindblad, F. (2010). *Social adversity predicts ADHD-medication in school children – a national cohort study*. Acta Paediatrica, In press.
- Kronofogden (2010). *Omvärldsanalys 2 November 2010*. Stockholm: Kronofogden.
- Lindblad, F., Ringbäck Weitöft, G. & Hjern, A. (2010). *ADHD in international adoptees: a national cohort study*. European Child & Adolescent Psychiatry, 19(1), 37-44.
- Ljungdal, S. & Bremberg, S. (2010). *Högre alkoholkonsumtion hos barn som får dricka alkohol tillsammans med sina föräldrar*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
- SFS 1993:387 Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.
- Socialstyrelsen (2010a). *Alltjämt ojämligt! Levnadsförhållanden för vissa personer med funktionsnedsättning*.
- Socialstyrelsen (2010b). *Barn och unga inom Socialstyrelsens verksamhetsområde*. Strategisk analys 2010 som underlag för långsiktig planering och prioritering.
- Socialstyrelsen (2010c). *Barn och ungdomar med psykisk ohälsa – Vem tar hand om dem?*
- Socialstyrelsen (2010d). *Olika villkor. Om levnadsförhållanden, risker och kommunala kostnader för barn och unga*.
- SOU 2008:102 *Brist på brådska*. Stockholm: Fritzes.
- Statens folkhälsoinstitut (2010a). *Bra mat och rörelse för barn och unga med funktionsnedsättning*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
- Statens folkhälsoinstitut (2010b). *Folkhälsopolitisk rapport 2010; Framtidens folkhälsa – allas ansvar*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
- Tideman, E., Vinnerljung, B., Hintze, K. & Isaksson, A. A. (2011). *Improving foster children's school achievements: Promising results from a Swedish intensive small scale study*. Adoption & Fostering, Under tryckning.
- Ungdomsstyrelsen (2010). *Resultat och effekter av bidrag till ideella organisationer*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Vinnerljung, B. (2011). *Hjälp fosterbarn att klara sig bättre i skolan*. I Fredriksson, A. & Kakuli, A. (Red.) Om samhällets ansvar för placerade barn. Stockholm Gothia förlag.
- Vinnerljung, B., Franzén, E., Hjern, A. & Lindblad, F. (2010). *Long term outcome of foster care: Lessons from Swedish national cohort studies*. I Fernandez, E. & Barth, R. (Eds.) *How does foster care work? International evidence of outcomes*. London: Jessica Kingsley.
- Vinnerljung, B., Lindblad, F., Hjern, A., Rasmussen, F. & Dalen, M. (2010). *School performance at age 16 among intercountry adoptees – a Swedish national cohort study*. International Journal of Social Work, In press.
- von Borczykowskiv, A., Lindblad, F., Vinnerljung, B. & Hjern, A. (2010). *Gender factors for suicide – findings from a Swedish national cohort study*. Canadian Journal of Psychiatry, 55, ss.11–14.
- von Borczykowski, A., Lindblad, F., Vinnerljung, B., Reintjes, R. & Hjern, A. (2010). *Familial factors and suicide – an adoption study in a Swedish national cohort*. Psychological Medicine, doi:10.1017/S0033291710001315.

The background of the entire page is a repeating pattern of stylized, golden-yellow faces. Each face is enclosed within a star-like, eight-pointed geometric shape. The faces have large, almond-shaped eyes, a small nose, and a simple, slightly smiling mouth. The pattern is dense and covers the entire page, with the word 'REFERENSER' centered in the upper portion.

REFERENSER

Referenser

Kapitel 1

Regeringens proposition
2004/05:2. *Makt att bestämma
– rätt till välfärd*

Regeringens proposition
2007/08:1. *Budgetpropositionen
för 2008.*

Regeringsbeslut IJ2010/2002/
UF. *Uppdrag att följa
utvecklingen av ungdomars
levnadsvillkor.*

SCB (2011). *Medvind för unga
på EU:s arbetsmarknad.*
Välfärd Nr 1 2011.

Ungdomsstyrelsen (2005).
*Indikatorer för uppföljning av
ungdomars levnadsvillkor – på
väg mot ett uppföljningssystem
för den nationella ungdoms-
politiken.* Stockholm: Ungdoms-
styrelsen.

Kapitel 2

Europeiska kommissionen
(2011). *Meddelande från
kommissionen till Europaparla-
mentet, Rådet, Europeiska
ekonomiska och sociala kom-
mittén samt Regionkommittén.*
*Insatser till förmån för elever
som lämnar skolan i förtid: ett
viktigt bidrag till strategin
Europa 2020.*

Europeiska unionens råd
(2008). *Delivery lifelong
learning for knowledge,
creativity and innovation.* Joint
Council/Commission Report on
the implementation of the
Education & Training 2010
work programme.

Migrationsverket (2010).
Migration 2000–2010. Rapport
2:2010.

Myndigheten för yrkeshög-
skolan (2011). *Uppföljning av
sysselsättning för studerande i*

*yrkeshögskolan året efter
examen – Examinerade
Ky-studerande 2009.* Västerås:
Myndigheten för yrkeshög-
skolan.

OECD (2009). *Education at a
Glance 2009.*

Skolinspektionen (2009a).
*Utbildning för nyanlända elever
– rätten till en god utbildning i
en trygg miljö.* Skolinspektio-
nens rapport 2009:3.
Stockholm: Skolinspektionen.

Skolinspektionen (2009b).
*Skolsituationen för elever med
funktionsnedsättning i
grundskolan.* Kvalitetsgransk-
ning rapport 2009:6.
Stockholm: Skolinspektionen.

Skolinspektionen (2010).
*Språk- och kunskapsutveckling
för barn och elever med annat
modersmål än svenska.*
Skolinspektionens rapport
2010:16. Stockholm:
Skolinspektionen.

Skolinspektionen (2011a).
*Arbetsplatsförlagd utbildning i
praktiken – en kvalitetsgransk-
ning av gymnasieskolans
yrkesförberedande utbildningar.*
Skolinspektionens rapport
2011:2. Stockholm:
Skolinspektionen.

Skolinspektionen (2011b).
*Ändamålsenlighet och resultat i
svenskundervisningen för
invandrare.* Skolinspektionens
rapport 2011:6. Stockholm:
Skolinspektionen.

Skolinspektionen (2011c).
Anmälningsärenden 2010.
Stockholm: Skolinspektionen.

Skolutvecklingsmyndigheten
(2008). *Skolutveckling – för
bättre resultat och måltupp-
fyllelse.* Stockholm: Liber.

Skolverket (2008a).
*Studieresultat i gymnasieskolan
– en statistisk beskrivning av
ofullständiga gymnasiestudier.*
Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2008b).
*Försöksverksamhet med
gymnasial lärlingsutbildning.*
www.skolverket.se/
publikationer?id=2107.

Skolverket (2008c). *Svenska
elevers matematikkunskaper i
TIMSS 2007. En djupanalys av
hur eleverna förstår centrala
matematiska begrepp och
tillämpar beräkningsprocesser.*
Analysrapport till 323.
Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2008d). *Med annat
modersmål – elever i
grundskolan och skolans
verksamhet.* Stockholm:
Västerås.

Skolverket (2009a). *TIMSS
Advanced 2008. Huvudrapport.*
Rapport 336. Stockholm:
Fritzes.

Skolverket (2009b). *Vad
påverkar resultaten i svenska
grundskola? Kunskapsöversikt
om betydelsen av olika faktorer.*
Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2010a). *Rustad att
möta framtiden? PISA 2009.*
*Om 15-åringars läsförståelse
och kunskaper i matematik och
naturvetenskap.* Rapport 352.
Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2010b).
Morgondagens medborgare.
*ICCS 2009: svenska
14-åringars kunskaper,
värderingar och deltagande i
internationell belysning.*
Rapport 345. Stockholm:
Fritzes.

Skolverket (2010c). *Skolor som
politiska arenor. Medborgar-
kompetens och kontrovers-
hantering.* Analysrapport till
345. Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2011). *Vad gör
kommunerna för ungdomar som
inte går i gymnasieskolan? – en
rapport om det kommunala
informationsansvaret.*
Stockholm: Fritzes.

Socialstyrelsen (2006). *Social
rapport 2006.* Stockholm:
Socialstyrelsen.

Temagrupperna *Unga i
arbetslivet (2011). Unga som
varken arbetar eller studerar
– hur många är de och vad gör
de?* Stockholm: Ungdomssty-
relsen.

Ungdomsstyrelsen (2005).
*Fokus 05 – En analys av ungas
etablering och egen försörjning.*
Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2008).
*Fokus 08 – En analys av ungas
utsatthet.* Stockholm:
Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009a).
*Vägarna in – Arbetet med unga
i kommuner med lokala
utvecklingsavtal.* Stockholm:
Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009b).
*Fokus 09 – Metoder för att bryta
ungas utanförskap – exempel
från Europa.* Stockholm:
Ungdomsstyrelsen.

Internet

www.skolverket.se

Kapitel 3

Arbetsmiljöverket (2010). *Arbetsmiljön 2009*. Arbetsmiljöstatistik Rapport 2010:3: Arbetsmiljöverket.

BRÅ (2011a). *Brottsstatistik i LUAområden 2008–2010*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ (2011b). *NTU 2010 – Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Brå-rapport 2011:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

CAN (2009). *Drogutvecklingen i Sverige 2009*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Europeiska unionens råd (2009). *Rådets resolution om förnyade ramar för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (2010–2018)*. nr: 14451/09 JEUN 46 EDUC 157 SOC 597.

Eurostat (2009). *Youth in Europe. A statistical portrait*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Gustafsson, J.-E., Allodi Westling, M., Alin Åkerman, B., Eriksson, C., Eriksson, L., Fischbein, S., Granlund, M., Gustafsson, P., Ljungdahl, S., Ogdén, T. & Persson R. S. (2010). *School, Learning and Mental Health. A systematic review*. Stockholm: Kungliga Vetenskapsakademien.

Hvitfeldt, T. & Gripe, I. (2010). *Skolelevers drogvanor 2010*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Kivivuori, J. (2007). *Delinquent Behaviour in Nordic Capital Cities*. Rapport 227. Helsingfors: Scandinavian Research Council for Criminology, National Research Institute of Legal Policy, Finland.

Krug, E. G. (Red.) (2002). *World report on violence and health*. Geneva: WHO.

Nordström, G. (2006). *Yngre avstår från tandläkarbesök*. Tidskriften Valfärd. 2006:3. SCB.

OECD (2007). *Understanding the Social Outcomes of Learning*. Centre for Educational Research and Innovation (CERI): OECD.

Official Statistics of Finland. *Deaths*. Helsinki: Statistics Finland.

Petersen, S., Bergström, E., Cederblad, M., Ivarsson, A., Köhler, L., Rydell, A.-M., Stenbeck, M., Sundelin, C. & Hägglöf, B. (2010). *Barn och ungdomars psykiska hälsa. En systematisk litteraturoversikt med tonvikt på förändringar över tid* Stockholm: Kungliga Vetenskapsakademien.

Salmi, V. (Red.) (2009). *Nuorten rikoskäyttäytymisen ja uhririkemuksen. Nuorisoriikollisuuskyselyiden tulokset 1995–2008*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. (Adolescent delinquent behaviour and victimization in Finland). Helsinki: National Research Institute of Legal Policy Publication no. 246.

SCB (2003). *Bakgrundsfakta till arbetsmarknads- och utbildningsstatistiken*. Rapport 2003:5.

SFS 2006:67 *Lag om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever*.

SFS 2010:800 Skollag.

Shannon, D. & Granath, S. (2010). *Ungdomsbrottslighetens utveckling sedan mitten av 1990-talet*. Underlag till Justitiedepartementets Påföljdsutredning (Ju 2009:11): Brå.

Skolinspektionen (2010). *Skolors arbete vid trakasserier och kränkande behandling*. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket (2010a). *Attityder till skolan 2009*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2010b). *Skolverkets lägesbedömning 2010 Del 2 – Bedömningar och slutsatser*. Förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning. Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2011). *Utvärdering av metoder mot mobbning*. Stockholm: Fritzes.

Socialstyrelsen (2008). *Karies hos barn och ungdomar. En lägesrapport för år 2008*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2009). *Folkhälsoberättelse 2009*.

Socialstyrelsen (2010a). *Aborter 2009. Statistik – Hälso- och sjukvård*. Sveriges officiella statistik.

Socialstyrelsen (2010b). *Barn och unga – insatser år 2009*. Vissa insatser enligt Socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av barn och unga (LVM). Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2010c). *Barn och ungdomar med psykisk ohälsa – Vem tar hand om dem?*

Socialstyrelsen (2010d). *Olika villkor. Om levnadsförhållanden, risker och kommunala kostnader för barn och unga*.

Socialstyrelsen (2010e). *Personer med funktionsnedsättning – insatser enligt LSS år 2009*. Statistik – Socialtjänst. Sveriges officiella statistik.

Socialstyrelsen (2010f). *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2011). *Lägesrapport 2011. Hälso- och sjukvård och socialtjänst*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsens statistikdatabaser. *Dödsorsaker*.

Socialstyrelsens statistikdatabaser. *Patientregistret*.

Statens folkhälsoinstitut (2009). *Livsvillkor och hälsa bland unga homo- och bisexuella – resultat från nationella folkhälsoenkäten*. Östersund: FHI.

Statens folkhälsoinstitut (2010). *Levnadsvanor; Lägesrapport 2010*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Uhnoo, S. (2011). *Våldets regler. Ungdomars tal om våld och bråk*. Sociologiska institutionen: Göteborgs universitet.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Hon hen han. En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2011). *Öppna verksamheten! – om hbt, normer och inkludering i öppen fritidsverksamhet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Westfelt, L. (2008). *Svensk brottslighet i internationell belysning. I Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Stockholm: Brå-rapport 2008:23.

World health organization (2008). *Inequalities in young people's health. Health behaviour in school-aged children*. International report from the 2005/2006 survey. Copenhagen: World health organization.

Internet

www.smittskyddsinstitutet.se

Kapitel 4

Europeiska gemenskapernas kommission (2009). *En EU-strategi för ungdomar – Satsa på ungdomars egna möjligheter. En förnyad öppen samordning för ungdomsfrågor*. Meddelande från Europeiska kommissionen till Europeiska unionens råd, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén.

SCB (2009). Pressmeddelande från SCB. 2009-12-02 Nr 2009:329.

SCB (2011a). Medborgerliga aktiviteter 2008–2009. Levnadsförhållanden rapport 120: SCB.

SCB (2011b). Pressmeddelande från SCB 2011-03-10 09:30 Nr 2011:67.

SCB (2011c). Pressmeddelande från SCB 2011-04-14 09:30 Nr 2011:94.

Skolinspektionen (2009). *Regelbunden tillsyn 2009*. Dnr 40-2010:3711.

Skolverket (2010a). *Attityder till skolan 2009*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2010b). *Morgondagens medborgare. ICCS 2009: svenska 14-åringars kunskaper, värderingar och deltagande i internationell belysning*. Rapport 345: Skolverket.

Ungdomsstyrelsen (2007). *Unga med attityd*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009). *Lika olika som lika – om former för lokalt inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010). *Fokus10 – En analys av ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Verba, S., Schlozman, K. L. & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality : civic voluntarism in American politics*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Kapitel 5

Bergensträhle, S. (2010). *Unga vuxnas boende år 1997–2009*. Rapport 1:2009. Stockholm: Hyresgästföreningen.

CSN (2010). Studiestödet 2009. Sundsvall: CSN.

Europeiska kommissionen (2010). *Youth on the Move. An initiative to unleash the potential of young people to achieve smart, sustainable, and inclusive growth in the European Union*. COM (2010) 477 final. Brussels, 15.9.2010.

Europeiska unionens råd (2009). *Rådets resolution om förnyade ramar för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (2010–2018)*. nr: 14451/09 JEUN 46 EDUC 157 SOC 597.

Eurostat (2010). *51 million young EU adults lived with their parent(s) in 2008*. Population and social conditions. Statistics in focus 50/2010.

Näringsdepartementet (2006). *Regeringen ger stöd till Ung Företagsamhet*. Pressmeddelande 7 november 2006.

Näringsdepartementet (2010). *Självklart att starta och driva företag*. www.sweden.gov.se. Publicerad 9 april 2009. Uppdaterad 5 maj 2010.

Proposition 2008/09:1 *Budgetpropositionen för 2009*.

SCB (2008). *Ungdomars flytt hemifrån*. Demografiska rapporter 2008:5. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SFS (2011). *SFS studentbudget 2011* www.sfs.se/studentbudget.

Socialstyrelsen (2008). *Vårkningsförebyggande arbete – stöd till socialtjänsten och andra aktörer*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2011). *Lägesrapport 2011. Hälso- och sjukvård och socialtjänst*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2009:28 *Stärkt stöd för studier - tryggt, enkelt och flexibelt*.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2011). *Unga som varken arbetar eller studerar – hur många är de och vad gör de?* Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2011:1. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009a). *Fokus 09 – Metoder för att bryta ungas utanförskap, exempel från Europa*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009b). *Ung idag 2009*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009c). *Vägarna in – Arbetet med unga i kommuner med lokala utvecklingsavtal*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Internet

Konsumentverket: Privatekonomi/Hushållets kostnader www.konsumentverket.se

SCB: Boende, byggande och bebyggelse, uppdaterad 2010-10-01 www.scb.se

Kapitel 6

Centrum för idrottsforskning (2011). *Uppföljning av statens stöd till idrotten 2010*.

Centrum för idrottsforsknings skrifter 2011:1.

Elofsson, S. (2010).

Ungdomars hälsa – har kulturskolan samma positiva effekt på hälsa som idrottsförening? Ung livsstil, mars 2010, Stockholms universitet och Stockholms stad.

Europeiska unionens råd (2009). *Rådets resolution om förnyade ramar för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (2010–2018)*. nr: 14451/09 JEUN 46 EDUC 157 SOC 597.

Eurostat (2009). *Youth in Europe. A statistical portrait*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Interarts Foundation (2010). *Access of young people to culture – final report*, Europeiska kommissionens generaldirektorat för utbildning och kultur.

Qvarsell, R. (2008). *Blir man frisk av kultur?* I S. Beckman & S. Månsson (Red.). *Kultursverige 2009 – Problem-analys och statistik*. Linköpings universitet.

Regeringens proposition 2009/10:55 *En politik för det civila samhället*.

Regeringens proposition 2009/10:3 *Tid för kultur*.

Riksidrottsförbundet (2010). *Idrott och integration – en statistisk undersökning 2010*, Stockholm: Andrén & Holm.

SFS 2011:65 *Förordning om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer*.

Ungdomsstyrelsen (2005). *Unga och föreningsidrotten*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2006). *Fokus 06 – En analys av ungas kultur och fritid*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2007). *Fokus 07 – En analys av ungas hälsa och utsatthet*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2008a). *Konsten att bry sig om – Föreningslivets betydelse för unga, kommunerna och staten*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2008b). *Mötesplatser för unga – aktörerna, vägvalen och politiken*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009a). *Ung idag 2009*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009b). *Lika olika som lika – om former för lokalt inflytande*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010a). *Fokus 10 – En analys av ungas inflytande*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010b). *Ungdomsstyrelsens årsredovisning 2009*. www.ungdomsstyrelsen.se.

Ungdomsstyrelsen (2011). *När var hur – om ungas kultur*, Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Kapitel 7

Högskoleverket (2010). *Nyborjarna i högskolan ökade med 15 000 läsåret 2009/10*. Statistisk analys 2010-11-15. Högskoleverket.

OECD (2010). *Education at a Glance 2010*.

Skolverket (2010). *Var fjärde gymnasieelev går direkt till högskolan*. Pressmeddelande 20 december 2010. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011). *Vad gör kommunerna för ungdomar som inte går i gymnasieskolan*, Stockholm: Fritzes.

Socialstyrelsen (2009). *Folkhälso rapport 2009*.

Socialstyrelsen (2010). *Barn och ungdomar med psykisk ohälsa – Vem tar hand om dem?*

SOU 2006:77 *Ungdomar, stress och psykisk ohälsa – Analyser och förslag till åtgärder*. Slutbetänkande av Utredningen om ungdomars psykiska hälsa. Stockholm: Fritzes.

Temagruppen Unga i arbetslivet (2011). *Unga som varken arbetar eller studerar – hur många är de och vad gör de?* Skrifter från Temagruppen Unga i arbetslivet 2011:1. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009a). *Agera – Förebygg våld mot unga kvinnor*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009b). *Gift mot sin vilja*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2009c). *Se mig – Unga om sex och internet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010a). *Hon Hen Han. En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Ungdomsstyrelsen (2010b).

The background of the entire page is a repeating pattern of stylized, golden-yellow faces. Each face is enclosed within a star-like geometric shape, and the faces are arranged in a staggered grid. The word "NOTER" is printed in white, bold, uppercase letters in the upper left quadrant of the page.

NOTER

Noter

Kapitel 1

¹ Se redovisningen av uppdraget i Indikatorer för uppföljning av ungdomars levnadsvillkor – på väg mot ett uppföljningssystem för den nationella ungdomspolitik (Ungdomsstyrelsen 2005).

² Antalet unga i åldern 20–29 år minskar fram till 2020 i hela EU med undantag av i Belgien, Nederländerna, Danmark och Luxemburg (SCB 2011).

³ Utländsk bakgrund avser här personer som antingen själva är födda utomlands eller har två föräldrar som är födda utomlands.

Kapitel 2

¹ Från och med läsåret 2009/10 har behörighetsreglerna till universitet och högskola ändrats. Tidigare krävdes för grundläggande behörighet att eleven i sitt slutbetyg hade lägst betyget godkänt på kurser som omfattar minst 90 procent av de gymnasiepoäng som krävs för fullständigt program, det vill säga 2 250 poäng. Från och med 2010 krävs också att eleven har betyget godkänt i kurserna matematik A, engelska A och svenska A och B, alternativt svenska som andraspråk A och B. Dessutom måste eleven ha läst ett fullständigt program, det vill säga minst 2 500 poäng. Det betyder att elever som läser reducerat program inte längre kan få grundläggande behörighet.

² Uppgifterna om studenter med funktionsnedsättning har tagits fram av Stockholms universitet.

³ Indikator 11 bygger på Högskoleverkets statistiska analys 2010/2.

⁴ Redovisningen per län och kommun utgår från den kommun och det län som ungdomarna var folkbokförda i den sista december det år de fyllde 18 år.

⁵ Under 2009 tog Sverige emot över 2 000 ensamkommande barn och ungdomar. Detta är en kraftig ökning. För 10 år sedan var antalet ensamkommande barn och ungdomar 200–300 per år. Ökningen utgörs framförallt av pojkar från Irak, Afghanistan och Somalia i åldern 13–17 år.

Kapitel 3

¹ Antalet 10–24-åringar i Sverige ökade med omkring 16 procent mellan 1997 och 2008. År 1997 uppgick enligt SCB befolkningen i denna grupp till 1 574 503 personer, motsvarande antal var 1 697 822 personer 2003 och 1 738 428 personer 2008 (Brå, Socialstyrelsens dödsorsaksstatistik).

² Utifrån dödsorsaksstatistiken i Finland (Official Statistics of Finland) avled i snitt 1,8 personer per 100 000 i åldern 15–24 år av dödligt våld under 2003–2007, vilket kan jämföras med strax under 1 per 100 000 för Sveriges del.

³ I patientregistret innebär det yttre orsakskod X85–Y09.

⁴ Definierat enligt frågan ”slog, sparkade eller utsatte någon dig för någon annan typ av fysiskt våld, så att du skadades eller så att det gjorde ont?”.

⁵ Definierat enligt frågan ”Blev du som privatperson på ett brottsligt sätt lurad på pengar eller andra värdesaker?”.

⁶ År 2008 uppgav 24 procent av de finska niondeklassarna att de utsatts för hot om våld det senaste året och 6 procent att de utsatts för rån. Motsvarande bland de svenska niondeklassarna 2008 var 12 respektive 4 procent (se Salmi 2009).

⁷ Utsattheten för de finska niondeklassarna var 20 procent jämfört med 30 procent för de svenska 2008.

⁸ År 2008 uppgick enligt SCB Sveriges befolkning i åldern 10–24 år till 1 738 428 personer. Motsvarande var 1 641 802 personer 2002 och 1 574 503 personer 1997.

⁹ Mellanbygd = kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mer än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt

¹⁰ Tätbygd = kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mindre än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt

¹¹ Glesbygd = kommuner med mindre än 27 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum

¹² ULF-undersökningarna baseras på ett urval av intervjupersoner som får representera en hel befolkningsgrupp. Ju fler undergrup-

per som redovisas, desto färre blir antal intervjuer som ligger till grund för procentskattningarna och det gör att skattningarna blir osäkrare. I åldersgruppen 16–24 år intervjuas ungefär 800 personer varje år, vilket innebär omkring 400 tjejer och 400 killar. Av dessa har knappt 20 procent utländsk bakgrund. Det betyder att i tabell 3.13, där två ULF-årgångar slagits samman, ska exempelvis procentskattningarna för tjejer respektive killar med utländsk bakgrund beaktas med ett konfidensintervall på upp emot plus/minus 8 procent.

¹³ ICD10-koderna: F2-F6.

¹⁴ Arbetsmiljöundersökningen baseras på telefonintervjuer och svar på en postenkät. Studien är en tillägsundersökning till Arbetskraftsundersökningen (AKU) och har genomförts vartannat år sedan 1989, där den senaste speglar förhållandena för 2009.

¹⁵ Från och med 1 januari 2011 ingår arbetsskadeförsäkringen i Socialförsäkringsbalken.

¹⁶ Utrymme för eget rum till varje barn = Varje hushållsmedlem har eget rum, kök och vardagsrum oräknade. Finns gifta/sambor reduceras rumskravet med ett rum (trångboddhetsnorm 3).

¹⁷ För mer information, se Arbetsmiljöverkets redovisning av sina insatser i bilaga 2.

¹⁸ De stadsdelar som omfattas av lokala utvecklingsavtal med staten på grund av hög arbetslöshet och omfattande beroende av försörjningsstöd.

Kapitel 4

¹ Med valda ledamöter avses det antal personer som utsetts vid valet och det antal personer som senare efterträtt en ledamot som avgått. Det innebär att summan för valda ledamöter i de flesta fall överstiger antalet mandat.

² Med avgångna avses det antal personer som avbrutit sitt uppdrag som ledamot. Orsakerna till detta kan vara många, till exempel att personen avlidit, flyttat eller hoppat av partiet. Denna statistik säger ingenting om orsakerna till avgångarna.

³ Statistiken redovisas på nations- läns- och kommun-nivå för val till riksdag, landstings- och kommunfullmäktige med variablerna ålder och kön. Statistiken som redovisas är ackumulerad data baserad på totalpopulationen. Åldern presenteras i följande intervall: 18–25 år samt 26 år och äldre. Med ålder avses den ålder som den invalde har på valdagen.

⁴ Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

⁵ De som på frågan om sexuell läggning svarat bisexuell, homosexuell, osäker på min sexuella läggning/vet inte samt annat/vill inte definiera.

⁶ Stockholm/Södertäljes, Göteborgs och Malmö/Lund/Trelleborgs A-regioner enligt SCB:s indelning av H-regioner.

⁷ Kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum enligt SCB:s indelning av H-regioner.

⁸ Kommuner med mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum (mellanbygd, tätbygd och glesbygd) enligt SCB:s indelning av H-regioner.

⁹ Med högutbildade föräldrar avses att båda föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i minst två år, med lågutbildade att ingen av föräldrarna har läst på högskola eller motsvarande i två år.

¹⁰ De som på frågan om sexuell läggning svarat "bisexuell", "homosexuell", "osäker på min sexuella läggning/vet inte" samt "annat/vill inte definiera".

Kapitel 5

¹ Indikatorn studiemedelsbudget gäller alla åldersgrupper som har studiemedel, varför det inte går att uttala sig separat om åldersgruppen 19–25 år. Indikatorn studiemedelsbudget kan därför bara användas som en allmän måttstock på relationen mellan kostnader och studiemedel. Studiemedel är på en generell nivå, inga extra lån, avser heltid, med fullt lån och fullt bidrag samt för en månad.

² Konsumentverkets beräknade kostnader per månad, prognos för 2010 – skäliga levnadskostnader.

³ Januarihyra per lägenhet i allmännyttigt bostadsföretag med nybyggnadsår 1991, för 1 rum och kök. (SCB:s webbplats, Boende, byggande och bebyggelse, uppdaterad 2010-10-01).

⁴ De huvudsakliga skälen till att CSN har ändrat beräkningsmodellen hittar man i Studiesociala kommitténs betänkande Stärkt stöd för studier (SOU 2009:28). 40 veckors studiemedel räknas om till studiemedel i nio månader.

⁵ Förbrukningsvaror, hemutrustning inklusive dator, medier, fast telefon, internet, hemförsäkring med mera.

⁶ I följande redovisning inkluderas i begreppet sjukpenning även rehabiliteringspenning samt varianter av sjukpenning och rehabiliteringspenning.

⁷ I denna redovisning inkluderas enbart sjukfrånvaro som ersätts från Försäkringskassan, dvs. sjuklöneperioden och karensdag ingår ej.

⁸ Alla svenska och utländska medborgare som är 16 år eller äldre är registrerade hos Försäkringskassan, så kallade registrerade försäkrade.

⁹ I december 2008 var 20 procent av alla sjukskrivna ungdomar i åldersgruppen 16–19 år arbetslösa, medan motsvarande andel i december 2010 var 37 procent.

¹⁰ Mättet definieras som antal individer med nybeviljad sjukersättning eller aktivitetsersättning under en 12-månadersperiod, relaterat till genomsnittligt antal registrerade försäkrade i åldern 19–64 år per 1 000 under motsvarande period (exklusive individer som redan är i beståndet för SA då dessa inte kan nybeviljas).

¹¹ En person kan nybeviljas aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång flera gånger, vilket gör att en person som beviljats förlängd skolgång, till exempel för en period 2005 och en 2006 då räknas med för båda dessa år.

¹² Det finns olika sätt att mäta låg ekonomisk standard. Ett sätt är att definiera ett relativt mått som tar hänsyn till fördelningen av ekonomisk standard i samhället. I EU definieras mättet som andelen individer med en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är under 50 eller 60 procent av medianinkomsten per konsumtionsenhet för samtliga individer. Utgångspunkten är att vad som betraktas som låga inkomster är beroende av levnadsnivån i det omgivande samhället. Om en individ inte kan leva ett liv som betraktas som normalt i det samhälle hon lever i har hon enligt detta synsätt låg ekonomisk standard. I detta avsnitt har andelen individer

vars inkomst understiger 60 procent av medianen av disponibel inkomst per konsumtionsenhet för samtliga individer använts som gräns.

¹³ FASIT = Fördelningsanalytiskt statistiksystem för inkomster och transfereringar.

¹⁴ Förklaring av de olika delarna i disponibel inkomst: Faktoringar och bidrag som inte beror på de synliga skatter – inkomster från arbete och kapital (inklusive kapitalförluster) minus skatter som inte beror på de synliga inkomsterna, till exempel fastighetsskatten. Övriga transfereringar – transfereringar och bidrag som inte räknas till den ekonomiska familjepolitiken, till exempel arbetslöshetsersättning och sjukpenning. Generella bidrag – generella bidrag inom den ekonomiska familjepolitiken, till exempel barnbidrag. Försäkring – transfereringar inom den ekonomiska familjepolitiken som ersätter inkomstbortfall från arbetet vid vård av barn, till exempel föräldrapenning. Behovsprövade bidrag – bidrag inom den ekonomiska familjepolitiken som är behovs- och/eller inkomstprövade, till exempel bostadsbidrag och vårdbidrag.

¹⁵ Kronofogdemyndighetens verksamhetsområde rör oftast enbart myndiga personer. En omyndig person kan inte teckna hyreskontrakt och kan därmed inte heller bli föremål för ansökan om avhysning. Eftersom straffmyndighetsåldern är 15 år kan dock 15–17-åringar av "egen kraft" hamna i myndighetens utskningsregister för skulder, till exempel obetalda böter eller skadestånd. Skadestånd kan även belasta ännu yngre personer. Dessutom

förekommer det ett antal situationer då föräldrar eller annan förmyndare godkänt att underårig/omyndig får ingå avtal som kan innebära en kommande restföring. Myndigheten arbetar emellertid aktivt för att dessa möjligheter ska begränsas eller helt försvinna. Alla dessa förhållanden måste beaktas i samband med data om 13–17-åringar i detta avsnitt.

¹⁶ Ett utslag kan jämföras med en dom. Det är ett bevis på att någon är skyldig pengar eller har skyldighet att lämna ut egendom eller liknande. Utslaget kan sedan sökanden använda för att ansöka om utmätning och/eller handräckning hos den betalningskyldige.

¹⁷ Efter det att ansökan om betalningsföreläggande inkommit är det vanligt att delar av, eller hela, skulden betalas. Ärendet kan även återkallas på grund av förlikning, eller bestridas och sedan överlämnas till tingsrätten för avgörande, i stället för att leda till att ett utslag meddelas.

¹⁸ En gäldenär är en person som har en skuld till någon.

¹⁹ Arbetshandikapp är term som används om en funktionsnedsättning (ett fysiskt, psykiskt, förståndsmässigt eller socialmedicinskt handikapp) som gör att en person har eller förväntas få svårigheter att erhålla ett arbete.

²⁰ Av SCB:s rapport Ungdomars flytt hemifrån (SCB 2008) framgår att vilken del av världen man själv eller föräldrarna kommer ifrån har betydelse för när flytten hemifrån sker. Av kohorterna som var födda 1965-69 hade omkring 75 procent av alla med

två utrikes födda föräldrar, föräldrar som var födda i Norden. För kohorterna födda under 1980-talet har nästan hälften föräldrar som är födda i Europa utom EU eller i länder utanför Europa.

²¹ Trendlinjerna är baserade på linjär regression.

²² Andrahandskontrakt är ofta korta och under ett års tid kan samma bostad innehas av flera andrahandshyresgäster. Det förekommer också att ungdomar bor i andrahand utan hyresvärdens tillstånd. Dessa ungdomar kan vara svåra att nå och vill eller vågar inte alltid uppge hur det förhåller sig. Det innebär att det är troligt att en större andel ungdomar, än vad dessa siffror indikerar, har eller haft erfarenhet av andrahandsmarknaden.

²³ 18–24-åringar med minst 100 dagars kontinuerlig arbetslöshet.

²⁴ Med stöd från Europeiska socialfonden har flera myndigheter och organisationer samverkat. Med i samarbetet finns Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skolverket, Socialstyrelsen, Ungdomsstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting samt Communicare.

²⁵ Detta avser de individer som finns i kategorin okänd aktivitet där det genom befintliga register inte går att ta reda på vad dessa unga gör. Möjligen kan enskilda kommuner ha varit i kontakt med delar av åldersgruppen 16–19 år i sitt arbete inom informationsansvaret. Det går i dagsläget inte att koppla samman sådan information med de nationella registren.

Kapitel 6

¹ Uppgifterna i indikator 84 och 85 bygger på en urvalsundersökning där SCB, på uppdrag av Riksidrottsförbundet, årligen skickar ut en enkät till 5 000 slumpmässigt utvalda individer mellan 7 och 70 år. Undersökningen är riksrepresentativ.

² Redovisningen av indikator 86 och 87 bygger på SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF). Det är fyra mätpunkter med åtta års mellanrum 1982/1983 till 2006/2007. Då insamlings-sättet för ULF har ändrats bör försiktighet iakttas vid jämförelser mellan före och efter 2006.

³ Unga som på sin fritid ägnar sig åt en kulturaktivitet som de kallar sin egen och som betyder mycket för dem.

En beskrivning av ungdomars villkor

Vad vet vi om hur unga mår idag? Hur har de påverkats av den ekonomiska situationen? Vilka politiska aktiviteter prioriteras? Hur stora andelar är behöriga till gymnasiet och till högskolan? Detta är bara några av de frågor som rapporten Ung idag 2011 ger svar på. Rapporten bygger på 87 indikatorer från 17 myndigheter och Riksidrottsförbundet. I rapporten ges en övergripande bild av hur unga har det med hjälp av den senaste statistiken. Det är Ungdomsstyrelsens sjätte sammanställning av ungas levnadsvillkor.

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se